

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam – és Jogtudományi Doktori Iskola

vezetője: Prof. Dr. Jakab Éva egyetemi tanár, az MTA doktora

dr. Schubauer Petra

**A személyes adatok személyiségi jogi védelme, különös tekintettel
a halál utáni védelem egyes kérdéseire**

témavezető: Dr. habil. Boóc Ádám PhD., tanszékvezető egyetemi tanár

Budapest

2021.

*„Az ember komédiája:
Mindhalálíg élni tanul.”*

(Fodor Ákos)

dr. Schubauer Petra

A személyes adatok személyiségi jogi védelme különös tekintettel a halál utáni védelem egyes kérdéseire

Köszönettel tartozom a támogatásért...

szüleimnek és Patriknak

konzulensemnek, Boóc Ádámnak

Grad-Gyenge Anikónak

főnökömnek, Szalai Rékának

és a Vodafone privacy csapatának.

Témavezetői ajánlás dr. Schubauer Petra
A személyes adatok személyiségi jogi védelme, különös tekintettel a halál utáni védelem egyes kérdéseire
című PhD értekezéséhez

Dr. Schubauer Petra PhD jelölt értekezésében egy igen aktuális téma, a személyes adatok személyiségi jogi védelmének, halál utáni védelmének bemutatására, az adatvédelem történeti ismertetésére, és a téma nemzetközi elemzésére, a hatályos problémák felvázolására vállalkozott. Az adatvédelmi jog egyre izgalmasabb kutatási terület, amely folyamatos változáson, átalakuláson megy keresztül, a technológiai, társadalmi, gazdasági változásokhoz idomulva.

A szerző értekezésében bemutatja a személyes adatok személyiségi védelmét a jogrendszer egyes jogágain keresztül, az adatvédelem fejlődésének útját, továbbá körbejárja azt a kérdéskört, hogy a korábbi személyiségvédelmi mechanizmusok mennyire képesek hatékonyan megvalósítani a védelmet az információs társadalom jellemzőivel bíró társadalomban, amelyben olyan új problémák merültek fel az elmúlt években, melyekre korábban a jogi szabályozás nem biztosított megfelelő megoldást – így különösen a halál utáni védelem kérdésében. A dolgozat a magánjogi és adatvédelmi jogi kihívásokra és releváns, aktuális kérdésekre összpontosít, témájának időszerűsége megkérdőjelezhetetlen, az adatvédelmi jog egyre növekvő szerepe vitathatatlan.

A szerző dolgozatában követi a hagyományos jogtudományi kutatói módszertant, a történeti előzmények bemutatása után a hatályos magyar és külföldi szakirodalom, illetve a nemzetközi jogszabályok átfogó áttekintésén keresztül kíván elemzést nyújtani a tárgykörben.

A szerző értekezésének megírását több éves kutatómunka és gyakorlat előzte meg, melyet megszerzett szakértői ismeretei és adatvédelmi tárgyú publikációi is fémjeleznek.

A szerző az adatvédelmi joggal nem csupán elméleti szinten foglalkozott és foglalkozik, gyakorlati pályafutása során adatvédelmi szakjogász végzettséggel rendelkezik, valamint nemzetközi cégek adatvédelmi szakértőjeként dolgozik, amely nemzetközi háttér ismeretét dolgozatában is hasznosította.

A szerző témavezetőjeként munkám során mindvégig törekedtem arra, hogy a szerző kutatómunkájához a jobb és teljesebb eredmény elérése érdekében orientáló tanácsokat, észrevételeket adjak, úgy esetenként módszertani, esetenként pedig a dolgozat tárgyához kapcsolódó tartalmi szempontból.

A szerző a műhelyvitán elhangzottakra tekintettel disszertációját átdolgozta, a jobbító észrevételek maximális figyelembevételével kiegészítette.

Úgy gondolom, hogy a szerző értekezése az adatvédelmi jog fejlődése szempontjából fontos munka. A tanulmány illeszkedik az adatvédelmi joggal, digitális hagyatékkal és személyiségvédelemmel kapcsolatos tudományos diskurzusba. Természetesen hangsúlyozandó, hogy a téma komplexitása és gazdagsága, valamint aktualitása és kiforratlansága miatt a kutatás lezártnak nem tekinthető, az számos ponton és számos témában folytatható, melyre a Szerzőt ezúton is buzdítom, kiemelve ugyanakkor azt, hogy a munka jelen állapota alapján– tekintettel a mű egészére, szerkezeti tagoltságára, a feldolgozott szakirodalom mennyiségére és azok minőségére, stb. – már nyilvános védésre bocsátható. A disszertáció jelenlegi verziója a műhelyvitán elhangzott észrevételek jelentős részét tartalmazza, a korábbi állapothoz képesti továbbfejlesztése tagadhatatlan.

A fentiek alapján javaslom dr. Schubauer Petra jelölt értekezésének nyilvános védésre bocsátását, illetve a doktorjelölt számára a nyilvános védés lefolytatását követően a PhD fokozat odaítélését.

Budapest, 2021. július 24.

Dr. habil. Boóc Ádám, PhD.

tanszékvezető egyetemi docens, témavezető

Polgári Jogi és Római Jogi Tanszék

KRE ÁJK

Tartalomjegyzék

I. BEVEZETÉS	4
1. A téma lehatárolása	5
2. Az értekezés felépítése, tartalma	6
3. A kutatási módszerek bemutatása.....	7
4. A témaválasztás indokoltsága.....	8
II. A SZEMÉLYES ADATOK SZEMÉLYISÉGI JOGI VÉDELME	11
1. A személyiség fogalma és annak jogi védelme	11
2. Mi a személyiség?	14
2.1. Személyiség-fogalom a pszichológia területén	14
2.2. Személyiség-fogalom a jogban	18
2.3. Összegző gondolatok.....	24
3. A személyiség összetevői	24
4. Személyiségvédelem és adatvédelem az Alkotmányban.....	30
4.1. Adatvédelem az 1949. évi XX. törvényben	33
4.2. Adatvédelem az Alaptörvényben	35
4.3. A személyes adatok védelmének megjelenése az Alkotmánybíróság gyakorlatában	36
5. Személyiség és adatvédelem a polgári jogban	41
5.1. Személyiségi jog és adatvédelem az 1959. évi IV. törvényben	44
5.2. Személyiségi jog és adatvédelem a 2013. évi V. törvényben	48
6. Az adatvédelmi jog kialakulása, célja, tartalma	51
6.1. Az adatvédelem és a magánszféra védelmének kapcsolata	55
6.2. Magánszféra és személyiség kapcsolata	61
6.3. A magánélet védelme a 2018. évi LIII. törvényben.....	65
6.4. A magánülethez való jog a nemzetközi jogban.....	68
6.4.1. A magánélet védelme az Európai Emberi Jogi Egyezményben	69
6.4.2. A magánélet védelme a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában	70
6.4.3. A magánélet védelme az Európai Unió Alapjogi Chartájában	70
6.5. Összegző gondolatok.....	72
7. Az adatvédelmi szabályozás kialakulása Magyarországon	73

7.1.	Az 1992. évi LXIII. törvény.....	73
7.2.	95/46/EK Irányelv	74
7.3.	A 2011. évi CXII. törvény.....	75
7.4.	Az Európai Unió 679/2016 rendelete, a GDPR	75
7.5.	Összegző gondolatok.....	77
8.	Alapfogalmak az adatvédelem területén.....	79
8.1.	Érintett.....	79
8.2.	Személyes adat – online személyes adat.....	80
III.	SZEMÉLYISÉGI JOGVÉDELEM A HALÁL UTÁN.....	84
1.	A személyiségi jogok általánosságban a halál után.....	85
1.1.	Kegyeleti jog időbeli korlátja.....	91
2.	Egyes nevesített személyiségi jogok védelme a halál után	92
2.1.	Névvédelem.....	93
2.2.	Jóhírnév védelme.....	94
2.3.	Képmás, hangfelvétel védelme	95
2.4.	Magántitok, levéltitok	99
2.5.	Hasonlóságok a szerzői jog területén	102
3.	Az elhunyt személyek adatait érintő jogi alapvetések vizsgálatának szükségessége 107	
3.1.	Online személyiségprofil vagy polgári jogi értelemben vett személyiség?	111
4.	Elméleti megközelítések az adatalany halála utáni adatok kezelésére vonatkozóan 114	
4.1.	A szabad felhasználású adat megközelítés.....	115
4.2.	A személyes adatok dologként történő kezelése, a kvázi-tulajdon megközelítés 116	
4.3.	A halál utáni személyiségvédelem megközelítése	117
5.	Az online adatok sorsa a halál után – a digitális hagyaték kérdésköre.....	118
6.	Rendelkezés a személyes adatok felett a halál utáni időpontra	121
6.1.	Rendelkezés az emberi testtel a halál után	121
7.	Az elhunyt személyek adatainak kezelésére vonatkozó szabályozás fejlődése	125
8.	A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság állásfoglalása.....	126
9.	Hatályos adatvédelmi szabályozás az Infotörvényben	131
9.1.	Gyakorlati megoldások az adatkezelők részéről	136
10.	A halál utáni adatkezelésekre vonatkozó szabályok az egyes európai országokban 138	
10.1.	Németország	139

10.2.	Franciaország.....	140
10.3.	Svájc	141
10.4.	Nagy-Britannia	142
10.5.	Egyéb európai országok.....	143
11.	Szektorális adatvédelem	148
11.1.	Egészségügyi adatkezelések	149
11.2.	Biztosítási adatkezelések	151
11.3.	Temetkezéssel és hagyatéki eljárással kapcsolatos adatkezelések	153
11.4.	Levéltári kutatás	155
11.5.	Összegző gondolatok.....	158
IV.	ÖSSZEGZÉS.....	160
V.	SZABÁLYOZÁSI JAVASLAT	167
VI.	SUMMARY OF THE DISSERTATION.....	172
VII.	FORRÁSJEGYZÉK.....	174
VIII.	PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK	207
	A disszertációhoz kapcsolódó publikációk.....	207
	Egyéb publikációk	207

I. BEVEZETÉS

A személyes adatok személyiségi jogi védelme különös tekintettel a halál utáni védelem egyes kérdéseire című doktori értekezés célja, hogy bemutassa a személyes adatok személyiségi védelmét a jogrendszer egyes jogágain keresztül, az adatvédelem fejlődésének útját, továbbá körbejárja azt a kérdéskört, hogy a korábbi személyiségvédelmi mechanizmusok mennyire képesek hatékonyan megvalósítani a védelmet az információs társadalom jellemzőivel bíró, hálózatokkal átszőtt társadalmunkban, amelyben olyan új problémák merültek fel az elmúlt években, melyekre korábban a jogi szabályozás nem biztosított megfelelő megoldást. Ilyen például a halál utáni személyes adatok kezelésének aspektusa, amelyre vonatkozóan több európai állam jogrendszerében szereplő szabályok is kifejtésre kerülnek, azzal a céllal, hogy egy egész Európai Unió szerte megvalósuló, közös, hatékony védelem létrehozására irányuló javaslatot tegyen jelen értekezés. A jogösszehasonlító megközelítés szükségességét e disszertáció szempontjából az adja, hogy az adatkezelések határon átnyúló mivoltának köszönhetően szükséges az egyes államok jogának összehangolása, ahogy az utóbbi évtizedekben láthattunk erre jogalkotói törekvéseket. A disszertációban bizonyos jogtörténeti szempontok is vizsgálatra kerülnek, ennek magyarázata az, hogy az adatvédelmi jog kialakulása az utóbbi harminc évben következett be a technológiai fejlődéssel párhuzamosan, s ugrásszerűen fejlődött, ezért a jelenkor kihívásainak való megfelelés érdekében szükséges a múltbéli szabályozást és annak hiányosságait is ismerni.

1. Jelen disszertáció keretei között megkísérlek választ találni arra a kérdésre, hogy a személyiségvédelem többszintű szabályozása megfelelő védelmet biztosít-e a személyes adatoknak és a személyes adatok védelmén keresztül a magánszférának, vagy szükséges a meglévő szabályozás bővítése, esetleges egyszerűsítése.
2. Foglalkozom továbbá azzal a dogmatikai kérdéssel, hogy a személyiség tovább él-e a halál után, és ha igen, mely időtartamig, valamint ez szükségessé teszi-e a személyiségvédelem halál utáni időpontra történő kiterjesztését.
3. Megvizsgálom a hatályos magyar jogrendszerben – különös tekintettel az adatvédelmi törvényben - szereplő jogvédelmet, megfelelő mértékben biztosítja-e a személyes adatok oltalmát a halál után, valamint összehasonlítom a hatályos

szabályozást a korábban a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság által megfogalmazott követelményekkel. Sor kerül az értekezésben a digitális hagyaték és információs test problémájának elemzésére is.

4. Megkísérlek továbbá választ találni arra kérdésre, hogy az Infotörvényben szereplő védelem adatvédelmi szabályozást valósít meg, vagy egy sajátos kegyeleti jogot konstruál. Körbejárom, hogy szükség van-e a kegyeleti jogi szabályok adatvédelmi tárgyú kiegészítésére, vagy az Infotörvény megfelelően rendezi-e a kérdést.
5. Végezetül jelen értekezés keretei között megvizsgálom, hogy szükséges-e európai szintű szabályozás az elhunyt személyek személyes adatainak védelmére vonatkozóan, vagy elegendő a tagállami szabályozás, amelyet jelenleg a GDPR tartalmaz.

1. A téma lehatárolása

A disszertáció helyenkénti multidiszciplináris igénye és jellege tagadhatatlan, azonban annak egésze elsősorban a magánjogi és adatvédelmi jogi kihívásokra és releváns, aktuális kérdésekre összpontosít. Egyértelműnek mutatkozik, hogy a témakört lehetetlen kiszakítani a társadalmi, gazdasági környezetéből, és mint különálló jogi kérdést vizsgálni. A társadalmi viszonyok sokféleségének következménye, hogy a személyiség védelme csak komplex módon, valamennyi jogterület szabályainak alkalmazásával lehetséges. A komplexitás kiterjedését jelzi, hogy a személyiségi jogok védelme jelen van mind a nemzetközi jogban mind pedig a magyar jogban.¹

A személyiségi jogok érvényesítését a nemzetközi egyezmények, az alkotmányjog, a közigazgatási jog, a szabálysértési jog és a büntetőjog is biztosítja *ultima ratio* jelleggel². Az egyes jogterületek elhatárolása a gyakorlatban általában nem okoz problémát, az utóbbi időben azonban mind a jogirodalomban, mind a bírói gyakorlatban megfigyelhető a polgári jogi védelem és az alkotmányjogi védelem határainak összemosódása³, ennek megfelelően

¹ Petrik Ferenc (szerk.): A személyiség jogi védelme, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992., 28.o.

² Buday-Sántha Andrea: „Minek nevezzetek” – Az információs jogok jelene és jövőbeli szabályozási kihívásai, Jura. A Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja 25. évf. 1. sz. (2019.), 212. o.

³ Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme és a sajtó-helyreigazítás, HVGOrac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2001., 43. o.

jelen dolgozat a polgári jogi személyiségvédelem és az adatvédelmi jog részletes elemzése előtt az alkotmányjogi alapok ismertetésével is foglalkozik.

A dolgozatban meghatározásra kerülnek a téma feldolgozása szempontjából fontos alapfogalmak, így a személyiség és annak terjedelme, a magánszféra védelme, a személyes adatok mibenléte, valamint az érintett jogalanyiségének kérdésköre. A dolgozat foglalkozik egyes személyiségi jogokkal a halál után, amelyek szoros értelemben nem a személyes adatok védelmét érintik, ugyanakkor tekintettel a személyes adat fogalmi körének kimerítő jellegű meghatározhatatlanságára, mégis kapcsolatban állnak a témával.

Bár ugyanazon cselekmények egyes esetekben többszörösen is megtalálhatóak különböző jogforrásokban, aszerint, hogy milyen további érdekeket sértenek (például az emberi méltóság mint a személyiségi jogok gyűjtőfogalmát a Polgári Törvénykönyv mellett a Büntető Törvénykönyv is védi a becsületsértés és a rágalmozás tényállásokkal⁴), jelen dolgozat a büntetőjogi vagy szabálysértési személyiségsértésekkel nem foglalkozik, mivel alapvetően magánjogi irányú a vizsgálat. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az alkotmányjogi alapok ismertetése elhanyagolható lenne témám szempontjából, ezért a dolgozat első része a személyes adatok védelme alkotmányos alapjaival, és az alkotmánybírói gyakorlaton keresztüli fejlődésével is foglalkozik.

2. Az értekezés felépítése, tartalma

Az értekezés két nagy fejezetből áll: az első fejezet a személyiségvédelmet, az adatvédelem jogi szabályozását mutatja be részletesen, a második fejezet pedig a személyiségi jogvédelem halál utáni kérdéskörével és a digitális hagyatékkal foglalkozik.

Az első fejezetben a választott téma meghatározásához elengedhetetlen alapfogalmak, így a személyiség, magánszféravédelem tartalmának feltárására koncentráltam, bemutatva ezek meghatározásával kapcsolatos eltérő nézeteket. A személyes adatok és a magánszféravédelem hatályos hazai jogi szabályozásának kialakulása és fejlődése szintén az

⁴ Bayer Judit: Kísérletek a személyiségi jogsértések szabályozására (Állam – és Jogtudomány, 2005/3-4., 197-216. o.)

első fejezetben kerül részletezésre, rövid kitekintéssel az adatvédelem alapját képező nemzetközi dokumentumok tartalmára.

A második fejezetben, a halál utáni személyiségvédelem tárgyalása során kísérletet teszek annak feltárására, beszélhetünk-e a személyiség túléléséről, az általános szabályok, valamint kifejezetten az adatvédelmi szabályok ismeretében. Összehasonlítom, hogy az adatvédelmi hatósági iránymutatások mennyire köszönnek vissza a később hatálya lépett adatvédelmi törvénymódosításban.

Megvizsgálom a digitális hagyaték kérdéskörét, valamint azt, hogy a nemzetközi jogirodalomban általánosságban milyen tendenciák figyelhetők meg az elhunyt személyek adatainak kezelése vonatkozásában, továbbá egyes európai országok adott témakörben hatályos szabályozását is bemutatom táblázatos formában azzal a céllal, hogy a magyar szabályozás esetleges hiányosságai feltárára kerülhessenek. A halál utáni személyiségvédelem vizsgálata során a személyes adatnak is minősülhető információk – így a név, képmás, hangfelvétel, magántitkok – sorsát, kegyeleti vonatkozásait is elemzem.

A disszertáció végén az összegzést követően javaslatot teszek a magyar polgári törvénykönyv, adatvédelmi törvény és egyéb kapcsolódó jogszabályok módosítására az értekezés eredményeképp létrejött megállapítások nyomán. Felvetem továbbá a szükségességét a közvetlen hatállyal alkalmazandó uniós szabályozásnak.

Végezetül megemlíteném, hogy a disszertáció tudatosan nem tartalmazza a közéleti szereplők személyiségi jogának védelmére vonatkozó sajátosságokat, ide nem értve egyes közéleti szereplőkkel kapcsolatos jogesetek bemutatását, amelyek azonban általános személyiségi jogi és adatvédelmi szempontból kerülnek értelmezésre.

3. A kutatási módszerek bemutatása

Az értekezés elsődlegesen a magyar és külföldi szakirodalom, illetve a magyar és nemzetközi jogszabályok átfogó áttekintésén keresztül, jogösszehasonlító módszerrel kíván elemzést nyújtani a tárgykörben.

A történeti elemzés módszerével időrendi sorrendben mutatom be az alkotmányos és polgári jogi személyiségvédelem, valamint a személyes adatok védelmét megvalósító jelentősebb szabályozási lépéseket.

Legfontosabb módszerként a dokumentum elemzést használom, melynek segítségével áttekintem a vonatkozó szakirodalmat, továbbá tanulmányozom mindazon jogszabályokat, amelyek a kérdéskörben relevánsnak tekinthetők. A szakirodalom elemzés során igyekszem azoknak a szerzőknek a műveit feldolgozni, akik az adott témakörben több publikációt jegyeztek, illetve a téma egy-egy speciális vetületével foglalkoznak tanulmányaikban.

4. A témaválasztás indokoltsága

Az adatvédelem jogi környezete izgalmas kutatási terület, hiszen a technikai fejlődés és az annak nyomán kialakuló gazdasági, szociális és társadalmi változások szükségessé tették a jogterület folyamatos alakulását, továbbra is jelentős kihívás elé állítva azt.⁵ A rohamos fejlődés állandó alkalmazkodást vár el a társadalomtól, amelynek berendezkedését, működésének rendszereit folyamatosan változtatja.⁶ A technológiai változás számos területen megfigyelhető: az internet elterjedésével, a felhő alapú szolgáltatások (*cloud computing*⁷) létrejöttével, a közösségi média mindennapi használatával, a *big data* mint jelenség térnyerésével, az új típusú szolgáltatások megjelenésével a jognak – és különösen az adatvédelmi jognak – szintén változnia, alakulnia kell. A digitális forradalomnak, technológiai fejlődésnek köszönhetően olyan élethelyzetek, életviszonyok alakultak ki, amelyeket megfelelően szabályozni szükséges. A közösségi média számos új jogi kérdést hozott a felszínre, egyúttal több, korábban is létező jogi problémát helyezett új összefüggésrendszerbe.⁸

Bár a technika rohamos fejlődésével próbálja tartani a lépést a jogi szabályozás, sajnálatos módon kevesebb sikerrel jár, mivel a jog a technikánál jóval statikusabb, kevésbé dinamikus tudomány, természetesen a jog a technológiából eredő változásokat mindig lassabban, nehezebben követi le.⁹

⁵ Szőke Gergely László: Az európai adatvédelmi jog megújítása, tendenciák és lehetőségek az önszabályozás területén, HVGORac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2015, 11. o.

⁶ Boóc Ádám: Robotautókkal, közösségi taxikkal és kereskedelmi drónokkal kapcsolatos felelősségi kérdések, IN: Tóth András (szerk.): Technológiai jog – Új globális technológiák jogi kihívásai, Patrocinium kiadó, Budapest, 2016., 214. o.

⁷ Rajnai Anna: Lépést tud-e tartani az adatvédelem a globalizációval? Az Európai Unió új adatvédelmi rendelettervezete, *Ars Boni* 2. évf. 3. sz. (2014.), 14. o.

⁸ Tóth András – Klein Tamás (szerk.): Bevezetés az infokommunikációs jogba, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2016., 97. o.

⁹ Cseh Gergely: A közösségi portálok árnyoldalai (Infokommunikáció és Jog, 2013/2., 90-95. o.), 90. o.

A *big data* korszakában a korábban elképzelhetetlen mértékű adattermelődés új társadalmi jelenségeket hozott létre. Az internet elterjedésével, mindennapossá vált használatával óriási mennyiségű adat képződik minden pillanatban.¹⁰ A jelenség nyilván nem csak a számítástechnikai, vagy adattárolási problémák miatt érdekes (bár ez is kétségkívül fontos szempont!), hanem a társadalmi hatásai miatt is. Ez a hatalmas mennyiségű adat ugyanis nem csak másfajta tárolást, kezelést és értelmezést igényel, és másfajta, egészen újszerű módokon használható, mint akár a hagyományos offline világban keletkezett adatok, hanem a jelenségnek nyilvánvalóan társadalmi következményei is vannak.¹¹ Ennek köszönhetően is felmerültek olyan korábban ismeretlen problémák, mint hogy a *data dominant business*-ek számára a felhasználóik teljes mértékben átláthatóvá váltak, vagy hogy az egyénről szóló vagy az általa, vagy az internetes tevékenysége által generált személyes adatok tömegével hogyan kell eljárni az egyén halál után, amely tömeg mintegy információs testként az elhunyt után megmarad.

További, témám szempontjából kiemelt jelentőségű és újonnan felmerült kérdés, hogy a technológiai változásoknak köszönhetően a nyilvánosság és a magánszféra határai összemosódtak, új dogmatikai és felelősségi kérdések merültek fel, valamint új típusú jogsértések váltak lehetővé. A közösségi média elterjedt használatával az emberekről személyiségprofilok jöttek létre, amelyek szükségessé tették a személyiségvédelem határainak kibővítését, valamint a személyes adatoknak a közösségi oldalakon tapasztalható nagymértékű hozzáférhetővé, illetve nyilvánossá tétele a személy magánszférájának újra értelmezését igényli, nemcsak az egyén, de a jog szempontjából is¹², bár kétségtelen, hogy a személyiségprofilokkal összefüggésben a jogi védelem tárgya továbbra is a személyiség belső lényegi tartalma, amelynek pusztán egy, kívülvilágban megjelenő szelete a személyiségprofil.¹³ Tagadhatatlan tény továbbá, hogy a technológiai változásokkal a jogsértések jellege és mértéke is megváltozott, a személyiségi jogok minden eddiginél könnyebben és gyorsabban megsérthetővé váltak. Amíg korábban jellemzően a nyomtatott sajtó útján lehetett úgy megsérteni egy adott személy személyiségi jogait, hogy az széles

¹⁰ Zódi Zsolt: Jog és jogtudomány a Big Data korában (Állam- és Jogtudomány, 2017/1., 95-114. o.), 96-97. o.

¹¹ Zódi Zsolt (2017) i.m. 96-97. o.

¹² Polefó Patrik: Barátok és bizonytalanságok közt, avagy a közösségi oldalakról adatvédelmi szemszögből /1. rész/ (Infokommunikáció és Jog, 2010/38., 110-112. o.)

¹³ Bakos-Kovács Kitti Magánélet a hálózat csapdájában – a „személyiségprofilok” jogi értékelése, 102-118. o. IN Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Budapest, 2017, 116.o.

nyilvánosság elé kerüljön, manapság egy pár perc alatt létrehozott internetes bejegyzéssel elérhető ugyanez a hatás.¹⁴

Ezen változásoknak köszönhetően napjainkban a személyiségi jogok védelme egyre inkább előtérbe kerül, az emberi méltóság és a becsület jogilag is felértékelődik, a kommunikációs eszközök fejlődésével, sokszínűségével és elterjedésével a személyiség elleni jogsértések megváltoztak¹⁵, és új kérdések merültek fel.

A tömeges adattermelés, a magánélet és nyilvánosság határainak elmosódása, az új típusú jogsértések megjelenése mind arra sarkallja a jogrendszert, annak minden jogágával együtt, hogy reagáljon a jelenségekre, megoldást nyújtson az újonnan felmerült problémákra. A terület folyamatos megújulásával, az innováció gyorsaságával együtt kell, hogy járjon a jogrendszer szüntelen változása, hiszen az „analóg” világ élethelyzeteinek rendezésére alkotott jogszabályok módosítására van szükség akkor, amikor a korábbi rendelkezéseket a digitális tér adta lehetőségek keretében alkalmazzuk.¹⁶

¹⁴ Barzó Tímea – Halász Csenge: Elmosódott magánélet? A privátszféra érvényesülése és határai az online közösségi térben, 34.o. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/10856/5_barzohalasz_t%C3%B6rdelt.pdf (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)

¹⁵ Kecskés László : Polgári jog, A személyek joga, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2007., 417. o.

¹⁶ Boóc Ádám: Az online szerződéskötés magánjogi problémái, Budapest Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, IN: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Egyes modern technológiák etikai, jogi és szabályozási kihívásai, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2018., 37. o.

II. A SZEMÉLYES ADATOK SZEMÉLYISÉGI JOGI VÉDELME

Disszertációm első felében személyes adatokon keresztül az alkotmányjogi, polgári jogi és közigazgatási típusú személyiségvédelmet mutatom be, kitekintéssel az egyes jogterületenkénti védelem fejlődésére és hatályos szabályaira.

Fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy jelen értekezés keretein belül a személyes adatok védelmét kiterjesztően mutatom be: így a disszertáció második felében a halál utáni védelem kérdéskörének vizsgálata során az egyes adattípusokra (névre, képmásra, hangfelvételre, magántitokra) vonatkozó polgári jogi szabályozás is górcső alá kerül. Ennek indoka, hogy a személyes adat fogalma a polgári jogi szabályok keretei között nem található meg, a definíciót kizárólag a közigazgatási típusú védelmet nyújtó adatvédelmi jogszabályok tartalmazzák¹⁷, amely azonban kiterjesztően minden információt, ami az érintett-tel kapcsolatba hozható, személyes adatnak minősít, valamint amely elsődlegesen az adatkezelőkre¹⁸ vonatkozó szabályokat tartalmazza.

Ettől függetlenül természetesen a Polgári Törvénykönyv személyiségi jogi fejezete kifejezetten nevesítve tartalmazza a személyes adatok védelmét, az egyéb személyiségi elemek védelme mellett, ezek között akár átfedés is található.

1. A személyiség fogalma és annak jogi védelme

A személyiségi jogok magánjogi elmélete, mint a tudományos gondolkodás szinte minden teljesítménye, maradéktalanul csak saját korának eszmevilágából ismerhető és érthető meg. A magyar magánjog kodifikációjának a személyiségi jogok tételes jogi és a joggyakorlatban való tényleges kiépülésének érdemi lépései csak a XX. században történtek meg¹⁹, a személyiségi jogok azóta is az egyes jogrendszerekben erőteljes védelem alatt állnak.²⁰

¹⁷ GDPR 4. cikk 1. és Infotörvény 3. § 2.

¹⁸ GDPR 4. cikk és Infotörvény 3. § 9;

¹⁹ Székely László: A személyiségi jogok hazai elmélete, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011., 168. o.

²⁰ Koltay András: A közéleti szereplők hírnév- és becsületvédelmének elemei az Európai Unió államaiban (Magyar Jog, 2013/10., 577-587. o.)

A személyiségi jogok, s a személyiség definiálása nélkülözhetetlen a választott témakör tárgyalása előtt. A személyiség vizsgálata több síkon történhet: a szociológia a társadalmi viszonyok oldaláról vizsgálja a személyiséget, mint a társadalmi viszonyok individuális hordozóját. A jogtudomány a személyiséget mint jogok és kötelességek alanyát, az etika pedig mint erkölcsi érték-hordozót jellemzi, a pszichológia belső viszonyait analizálja.²¹ A személyiség fogalma tehát számos tudomány vizsgálatának egyik központi kérdése, másként törekszik meghatározni az emberi személyiséget az összes tudományág, a személyiség más vonatkozásait, viszonyait kiemelve és vizsgálva. Sőt, kimondhatjuk, hogy az emberi személyiség meghatározása nem csak tudományáganként, hanem világnézetenként és történelmi koronként is változik. Ezért nem létezik az emberiség történetében általánosan elfogadott emberi személyiségfogalom.²²

A személyiség magában foglalja az ember fizikai valóságát, vagyis testét, valamint az emberi jellem minden attitűdjét, úgy, mint intellektust, temperamentumot, készségeket, erkölcsiséget. A személyiség fizikai, neurális és mentális jelenség. Ennek fényében a jog az ember testi és szellemi működését, az ember egységét és szabadságát, az ember szellemi értékeit és szubjektumát védi. A személyiség egyedülálló, egyéni, egyedi, egyszeri és megismételhetetlen mivolta és ebből fakadó értéke az, ami a jogi oltalmat megkívánja. A személyiségi jogok azt feltételezik, hogy minden ember különbözik a többitől, és azt biztosítják, hogy minden ember más lehessen, mint a többi.²³

Megfontolásra érdemes kérdés mindenekelőtt az, hogy vajon a jog, a személyiséghez kapcsolódó jogosultságok védelmi körének megkonstruálásakor tényleg a személyiség tartalmi összetevőihöz igazodó, azzal minőségileg és terjedelmileg adekvát, személyenként differenciált védeltséget kívánt-e biztosítani a jogalanyok számára. A személyhez fűződő jogok polgári jogi oltalmának konstrukciója ezt ugyanis felettébb kétségessé teszi. Az, hogy a személyhez fűződő jogokat a Ptk. vonatkozó szakaszának értelmében „mindenki köteles tiszteletben tartani”, egyúttal kifejezi azt az abszolút rendszert, amely a Ptk.-ban a személyiség védelmén túlmenően csak a tulajdonjog védelménél fordul elő. A személyhez fűződő jogok Ptk.-beli szerkezete tehát egy, a tulajdonjog mintájára képzett, klasszikus abszolút szerkezetű jogviszony. Érdekes, hogy míg egyrészt az abszolút szerkezetű polgári jogi jogviszonyok bámulatos rugalmasságról tesznek tanúbizonyságot bármilyen „külső”

²¹ Katonáné Soltész Márta: Személyiség és jog, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972., 27-28. o.

²² Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog, Szent István Társulat Kiadó, Budapest, 2012., 61. o.

²³ Imre Melinda: A kegyeleti jog egyes aspektusai, valamint a kegyeleti jogsértések a nem vagyoni kártérítés tükrében (Jogtudományi Közlöny, 2005/6., 287-294. o.)

korlátozás nyomása esetén (a személyiségi jogok vonatkozásában pl.: a közszereplés, összetéveszhető név), addig végzetesen ellenálló képtelenek minden olyan kísérlettel szemben, amely „belülről”, a jogviszony jogosultjának ilyen vagy olyan tulajdonságához kötötten próbálna meg fokozati különbségeket létrehozni az abszolút szerkezetű jogviszony által nyújtott jogosultság terjedelmében.²⁴

A személyiség általános emberi értéket fejez ki, amelynek védelme is általános kell, hogy legyen – ahogy Petrik Ferenc írja - „A torz képű ember a képmásának védelmét ugyanúgy igényelheti, mint a híresen szép arcú filmsztár. A testi épség megsértése ugyanolyan súllyal esik latba az öreg, beteg embernél, mint a délceg sportolónál.” A jog, a bíróság itt nem vizsgálhatja, hogy általános társadalmi mérték szerint védelemre érdemes-e a személyiségi jog.²⁵

A jogtudomány szempontjából kijelenthetjük, hogy az emberi személyiség fogalmilag oszthatatlan – nem lehetnek külön jogágazati fogalmai. Bár a személyiséget közvetlenül vagy közvetve védeni hivatott jogintézményeket kivétel nélkül minden jogágban megtalálhatjuk, mégsem beszélhetünk egymástól független polgári jogi, büntetőjogi, alkotmányjogi, stb. személyiségről. A személyiség nincs a jogba bezárva: a jognak nincs, s szerencsére nem is lehet tartalmi kényszerítő erejű mondanivalója a személyiségről.²⁶

Az emberi személyiség hatékony védelméhez többirányú és többértű jogi védelemre van szükség, a személyiségvédelem nem lehet egy jogágazat kizárólagos feladata. Szükség van alkotmányos és nemzetközi jogi biztosítékokra, valamint az egyes jogágak hatékony védelmére.²⁷

Hatályos jogunk több irányból építette fel az oltalom pilléreit. Az Alaptörvény definiálja a legalapvetőbb jogokat, melyek az emberi jogokkal vannak kapcsolatban, Polgári Törvénykönyvünk (a továbbiakban: Ptk.) személyiségi jogi rendelkezései visszavezethetők részben az alkotmányra, valamint nemzetközileg elfogadott emberi jogi egyezményekre is. Személyiségi jogi vonatkozásokat azonban más tételes jogszabályban is találhatunk, a

²⁴ Székely László: A személyiségi jogok „érdem szerinti elosztásáról”, Jogtudományi Közlöny, 1985., 279-280. o.

²⁵ Petrik Ferenc: A nem vagyoni kár megtérítése védelmében (Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/1., 6-8. o.) 8. o.

²⁶ Lenkovics Barnabás – Székely László: A személyi jog vázlata, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2000, 83.o.

²⁷ Törő Károly: A személyiségvédelem buktatói, Jogtudományi Közlöny, XLI. évfolyam, 10. szám, 461. o.

polgári jogi személyiségvédelem mellett például a büntetőjog és a szabálysértési jog is szankcionálja a megsértett személyiséget, valamint más szektorális jogszabályok is tartalmazzák a személyiségre vonatkozó rendelkezéseket, így különösen de nem kizárólagosan a munkajogi, egészségügyi, szellemi alkotásokra vonatkozó, adatvédelmi jogi és egyéb jogszabályok.²⁸

2. Mi a személyiség?

2.1. Személyiség-fogalom a pszichológia területén

A személyiség első megközelítésre is árnyalt, bonyolult kifejezés. Beleértjük mindazt, amit egyéniségen és karakteren értünk, beleértjük, ami egy ember valójában és ahogyan mások látják őt: ahogy különböző helyzetben viselkedik, azt is, ami általános benne és azt is, ami egyedi.²⁹

Pszichológiai szempontból vizsgálva a személyiséget, az egy az egyénre jellemző viselkedési, gondolkodási és érzésminta, ami állandósultan és ezzel együtt egyedien jellemzi magát az egyént. A személyiség különböző testi és lelki tulajdonságok dinamikus és egységes egésze, mely az embert megismételhetlenné teszi, megkülönbözteti, meghatározza viselkedését és gondolkodását. A személyiség mindazon pszichés minőségek összessége, melyek folyamatosságot adnak az egyén különböző helyzetekben és különböző időkben tanúsított viselkedéséért. A személyiség azokból a pszichés kvalitásokból és folyamatokból áll össze, mely a változó idők és a különböző helyzetek dacára is állandóságot visznek egy egyén viselkedésébe.³⁰ A személyiség sajátosságai az egyén helyzetre adott jellemző válaszaiban tükröződnek, s megkülönböztetik őt más emberektől, egyben a jövőbeni viselkedésére vonatkozó előrejelzések alapjául szolgálhatnak.³¹

A személyiség külső hatásokra kialakult belső feltételeknek és öröklött diszpozícióknak (adottságoknak, lehetőségeknek) az egyénen belül kialakult olyan egyedi, egyszeri, megismerhetetlen integrációja, amely meghatározza a viszonyulást, az alkalmazkodást a

²⁸ Imre Melinda (2005) i.m.

²⁹ Keményné dr. Pálffy Katalin: Bevezetés a pszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998., 34. o.

³⁰ Robert Johnson – Vivian McCann – Philip Zimbardo: Pszichológia mindenkinek 3., Libri Könyvkiadó Kft., Budapest, 2020., 80. o.

³¹ David Peck – David Whitlow: Személyiségelméletek, Gondolat kiadó, 1983., 9. o.

környezethez. A személyiség tehát örökölt és szerzett, az egyéni élet során kialakult tulajdonságok, vonások sajátos szerveződése, egysége. A személyiség megismételhetetlenségét éppen ezeknek a tényezőknek a hihetetlenül változatos sokfélesége és azok egyedi szerveződése okozza.³²

A pszichológia tudományának területén a személyiség több módon is megközelíthető, definiálható – egységes meghatározás nem áll rendelkezésre.

Miután a személyiségkutatóknak ugyanaz a vizsgálódási területe – az ember – ugyanazon jelenségek érdeklik – az ember viselkedése -, s nagyrészt ugyanazokat a célokat próbálják megvalósítani – a jelenségek leírását, megértését és előrejelzését – érdemes megvizsgálni, hogy miért alakítottak ki olyan sokféle megközelítést és meghatározást. A legfőbb oka ennek valószínűleg az, hogy az emberi viselkedés hihetetlenül összetett, s nem csak egy tényező, de még csak nem is a tényezők egy halmaza determinálja, hanem hatalmas számú, különböző szintű meghatározó tényező létezik. Lévén, hogy a vizsgálódás ilyen összetett, a különböző megközelítések az emberekkel kapcsolatos megfigyelések különböző fajtáira helyezték a hangsúlyt, ami elkerülhetetlenül tükröződik a különböző személyiségelméletekben.³³

Fontos ugyanakkor kihangsúlyozni, hogy nem jó megoldás, ha a személyiség egyik megközelítési módját a többiek rovására értelmezzük. A személyiség sokoldalú, és szükségünk van arra, hogy számos különböző irányból közelítsünk hozzá. Ezeket nem nehéz összeegyeztetnünk, ha valamennyi adatot úgy tekintünk, mint amely az egységes, organikus rendszerről szerzett tudásunkat gazdagítja.³⁴

Gordon W. Allport úgy vélte, a személyiségre vonatkozóan nem létezik helyes vagy helytelen definíció. A személyiség azon pszichofizikai rendszerek dinamikus szerveződése az egyéni belső, amelyek meghatározzák jellemző viselkedését és gondolkodását. Allport személyiségdefiníciója esszencialista, melyben a személyiség az, ami a személy valójában, függetlenül attól, hogy más emberek hogyan érzékelik tulajdonságait, vagy hogy milyen módszerekkel tanulmányozzuk ezeket.³⁵ Allport csoportosítása szerint a személyiségfogalmak három csoportba oszthatók, így megkülönböztethetjük külső megjelenésből, illetve a belső struktúrából kiinduló, valamint a pozitivisták definíciókat. A külső megjelenés alapján a személyiség mindazon hatások összessége, amelyeket az egyén

³² Keményné dr. Pálffy Katalin (i.m.) 34. o.

³³ David Peck – David Whitlow: Személyiségelméletek, Gondolat kiadó, 1983., 9. o.

³⁴ Gordon W. Allport: A személyiség alakulása, Gondolat kiadó, 1980., 590. o.

³⁵ Gordon W. Allport: A személyiség alakulása, Gondolat Kiadó, Budapest, 1985., 36. o.

a társas környezetére tesz, mindaz, amit az emberről mások gondolnak. A külső hatásokra épített definíciók hibája, hogy összetévesztik a személyiséget a „visszhangjával”, az pedig valóban előfordul, hogy egy személy számos különböző visszhangot vált ki. A belső struktúrából kiinduló megközelítés szerint az egyén a vele született biológiai diszpozícióinak, impulzusainak, tendenciáinak, szükségleteinek és ösztöneinek, valamint tapasztalati úton elsajátított diszpozícióinak és tendenciáinak összessége. A személyiség az egyes emberi lény teljes szellemi struktúrája, fejlődése bármely adott fokán. Felöleli az emberi jellem minden összetevőjét: a intellektust, a temperamentumot, a készségeket, erkölcsiséget és minden olyan attitűdöt, amely benne élete során kiépült. A személyiség az egyénre jellemző pszichológiai folyamatok és állapotok szervezett összessége. A pozitivistá felfogás szerint az ember viselkedésének a legteljesebb részletekig menő, legadekvátabb konceptualizációja, amit a tudós adott időpontban meg tud fogalmazni a személyiség.³⁶

William Stern szerint a személyiség több alakú, vagy sokoldalú dinamikus egység.³⁷ Lényege, hogy a külvilágtól önmagát elhatárolni képes, amelyre jellemző e sokféleség organizációja, egységbe foglalása.

Sigmund Freud a pszichoanalitikus megközelítést alkalmazva arra az álláspontra helyezkedett, hogy a személyiség nem más, mint a bennünk lévő erők egymással folytatott versengése és küzdelme. A belső erők dinamikája és a belőlük eredő viselkedés áll e megközelítés fókuszában.³⁸ A lelki személyiségnek három része van: az én, az ösztön-én, és a felettes-én. Az én, minthogy eredetileg az érzékelő rendszer tapasztalati alapján jött létre, arra hivatott, hogy eleget tegyen a külvilág követelményeinek is, de emellett hű szolgálója kíván lenni az ösztön-énnek is. A személyiség alapvetően az ösztön-énben gyökeredzik, feladata, hogy az embert hajtó erőket egyensúlyban tartsa. Az én feladata az ösztön-én késztetéseinak megzabolázása, társadalmilag elfogadott normákba terelése, működését a realitáselv vezérli. Másrészt az ének minden mozdulatát figyelemmel kíséri a szigorú felettes-én is, amely viselkedését illetően szigorú normákat szab meg. Ilyenformán az ösztön-éntől hajtva, a felettes éntől korlátozva és a valóságtól visszaszorítva igyekszik az én teljesíteni a feladatát.³⁹ A felettes én azokat a szabályokat, normákat foglalja magában,

³⁶ Gordon W. Allport: A személyiség alakulása, Gondolat Kiadó, Budapest, 1985., 33-39. o.

³⁷ Gordon W. Allport: A személyiség alakulása, Gondolat Kiadó, Budapest, 1985., 46-47.o.

³⁸ Charles S. Carver – Michael F. Scheier: Személyiségpszichológia, Osiris Kiadó, Budapest, 2011., 31. o.

³⁹ Sigmund Freud művei: Újabb előadások a lélekelemzésről, Filum Kiadó, 1999., 88-89. o.

amelyeket az egyén a társadalommal való érintkezés során elsajátít. Az ideálokat, a lelkiismereti funkciót testesíti meg.⁴⁰

Carl Rogers interperszonális modelljében személyiséget elsősorban a személyközi kapcsolatokban értelmezi. Rogers központi fogalma az énkép, ahogyan az ember önmagát megítéli, ahogy az élményvilágát feldolgozza. A másik fontos elem az énídeál, amilyenné az ember lenni szeretne. A teljes személyiség magában foglalja az organizmust (a személyt a maga objektív valóságában), az énképet és az énídeált, valamint azokat a késztetéseket, amelyekkel az ember saját lehetőségeinek minél tökéletesebb megvalósítására, önmegvalósításra törekszik.⁴¹

A személyiség **tipológiai megközelítésében** bizonyos szempontból némely emberek hasonlítanak egymásra. A tipológiák sokszor széles körű érvényességre törekszenek, számtalan hasonló szempontból tettek már kísérleteket az emberi nem széles körű és érvényes kategorizálására. Mindegyik változat egy-egy attribútumcsoporton alapszik, amelyek általában összefüggenek. A típusok ugyanakkor sohasem képesek a teljes egyént megragadni. A tipológiák kényelmesek, de olyat, amely a teljes egyénnel számolni tudna, még senki sem alkotott.⁴² A személyiség tipológiai megközelítése alapján a pszichológia tudománya Hippokratész vérmérsékleti típusait, Kretschmert féle alkati típusokat, Sheldon alkati tipológiáját és Pavlov féle idegrendszeri típusokat jegyzi.

Hans Eysenck a vonáspszichológia jelentős alakjaként tipológiai vonásmodelljében eltérő kiindulópontot választott a személyiség alapidimenzióinak kutatásához. A két fő személyiségdimenzió alapján elkülöníthető négy személyiségkategória, s ezekbe sorolhatók a legjellemzőbb vonások. A négy kategória az intorverzió-extraverzió, valamint az érzelmi stabilitás-labilitás dimenzió magas, illetve alacsony értékeinek kombinációja hozza létre.⁴³

Arthur Rubinstein megközelítésében a személyiségben az általános, a különös és az egyedi vonások alkotnak sajátos egységet. Az általános vonások a fajra jellemzőek, minden

⁴⁰ Keményné dr. Pálffy Katalin: Bevezetés a pszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998.

⁴¹ Keményné dr. Pálffy Katalin: Bevezetés a pszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998.

⁴² Gordon W. Allport: A személyiség alakulása, Gondolat Kiadó, Budapest, 1985., 27. o.

⁴³ Charles S. Carver – Michael F. Scheier: Személyiségpszichológia, Osiris Kiadó, Budapest, 2011., 77. o.

emberben megtalálhatók, pl. a beszédre való képesség. Az egyedi vonás minden emberben az általános vonások sajátos szintje, egyéni jellege, ezek szerveződésre.⁴⁴ Meglátása szerint a temperamentum az egyén pszichikus tevékenységének dinamikus karakterisztikája, amelynek két jellemző vonása a fogékonyság és az impulzivitás. A fogékonyság a benyomást követő emocionális reakció erejében, gyorsaságában és szilárdságában nyilvánul meg, míg az impulzivitás a benyomás mozgásos lereagálására irányuló ösztönzések erejét és sebességét fejezi ki.⁴⁵

Carl Gustav Jung a tudattalannak a fokozatait különböztette meg, s ennek alapján modellt állított fel. A külső perszónával szemben négy pszichológiai alapfunkció (gondolkodás, érzés, intuíció, sejtés) dinamikus egységét tételezi fel, amelyek befelé, a tudattalan mind sötétebb fokozataihoz (a kollektív tudattalan személyes, kollektív és soha tudatossá nem váló részéhez) vezetnek.⁴⁶

Bár egységes pszichológiai definíció nem áll rendelkezésre, mindegyik megközelítésben a személyiség *terminus* az egyedi és az általában vett pszichikumot egyaránt jelöli. Az individualitás az ember legalapvetőbb jellemzője.⁴⁷ Ezt az egyediséget, individualitást a jogrendszer védelemben részesíti szabályain keresztül.

2.2.Személyiség-fogalom a jogban

A személyiségi jogvédelem kapcsán az első kérdés, amit fel kell tennünk, hogy mi a védelem tárgya, mit véd a személyiségi jog. A válasz látszólag egyszerű: a jogi értelemben vett személyiséget. Általánosan elfogadott jogi szempontú meghatározása a személyiségnek, mint védendő tárgynak ugyanakkor nincs, jogszabályban foglalt definícióval nem találkozhatunk, ahogy a pszichológia tudománya sem volt képes meghatározni az emberi személyiség általánosan elfogadott mibenlétét. A magyar magánjog legnagyobb jogtudósai eltérő meghatározásokat adtak a személyiségre, azonban mindegyik definícióban megtalálható annak értéke, értékteremtő funkciója, amelyet a jognak védelemben kell

⁴⁴ Keményné dr. Pálffy Katalin: Bevezetés a pszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998., 40. o.

⁴⁵ Ranschburg Jenő: Személyiségtípusok, https://www.szepi.hu/irodalom/pedagogia/tped_014.html (letöltés dátuma: 2021. augusztus 10.)

⁴⁶ Hellmuth Benesch: Atlasz pszichológia, Athenaeum Kiadó Kft. 1999., 249. o.

⁴⁷ Gordon W. Allport: A személyiség alakulása, Gondolat Kiadó, Budapest, 1985., 13. o.

részesíteni, valamint az egyediség, amely az egyént megkülönbözteti másoktól, autonómiáját biztosítja. Az emberi személyiség összetett jelenség, jelenti az ember autonóm külső és belső szubjektív egyéni értékeit⁴⁸, az értékek azonban sokszínűek lehetnek.

Meszlény Artúr megfogalmazása szerint “ki nem meríthető az egyénnek az a pozíciója, amelyet ő, mint a társadalom aktív szerve és egyúttal primer alkotórésze ebben a társadalomban elfoglal. Már pedig semmi más, mint ez a pozíció az, amelyet a „személy” minőségével jelezni akartunk. Ennek a pozíciónak egyes nyilvánulásait kiemelheti a jog és oltalomban részesítheti, egyúttal szorosabban körül is írhatja, de ezek a kiemelt nyilvánulások együtt sem fogják soha reprezentálni magát a személyiséget, amely magának a társadalmi szervezetnek az alapfogalma.”⁴⁹

Balás P. Elemér szerint a személyiség a maga alkotó szabadságával a társadalom szempontjából értékes javakat – kultúrértékeket – tud létrehozni, amelyre a társadalomnak szüksége van. Minthogy pedig minden embernek lehet képessége ilyen érték létrehozására és senkitől sem lehet az ellenkezőt kimutatni, ezért a jognak védelmezni kell minden ember személyiségét, egyúttal minden ember alkotásra való képességét. Ebben az irányban a jognak az a feladata, hogy megóvja a személyiséget minden olyan háborítástól, amely a társadalom szempontjából nem szükséges. A személyiség eleven folyam, amely sohasem áll meg és a saját medrében halad a külső világnak más lényegű tárgyai közt. Ennek a folyamnak az érintetlenségét védeni hivatása a jognak egyfelől abban, hogy mozgása ne legyen akadályozva, tisztasága ne legyen elhomályosítva, másfelől, hogy önmagával azonossága és más ilyen folyamatoktól, valamint a külvilágtól való különbözősége el legyen ismerve.⁵⁰⁵¹

Petrik Ferenc szerint a személyiség, a test és a szellem elválaszthatatlan egysége, amely kifejezésre juttatja az egyén viselkedését és gondolkodását, ez a viselkedés és gondolkodás jelenti a személyiség értékminőségét, azt, amiben a személyiség különbözik mástól, és ami lehetővé teszi, hogy más legyen, mint a többi.⁵² A személyiség fogalmának immanens része az ember viselkedése és gondolkodása. A személyiség nem kizárólag mentális, de nem is kizárólag neurális, fizikai jelenség. Az egyén testi és szellemi értékminősége az, ami valójában viselkedésében és gondolkodásában megnyilvánul, s ami végső soron a jog

⁴⁸ Jobbágyi Gábor (2012) i.m. 61-62. o.

⁴⁹ (Meszlény Artúr: Személyjog és vagyoni jog az új polgári perrendtartásban. Budapest, 1912., 7. oldal.

⁵⁰ Lenkovics Barnabás – Székely László (2000) i.m.81. o.

⁵¹ Balás P. Elemér: A személyiségi jogok. In. Szladits Károly (szerk.): Magyar Magánjog I. Általános rész. Személyi jog. Budapest, 1941, Grill Kiadó, 625. o.

⁵² Lenkovics Barnabás – Székely László (2000) i.m.81. o.

védelmét élvezzi. Az értékminőség közelebbi tartalma már pontosan nem definiálható, hiszen érték mindaz, amit az ember maga annak tart, mindaz, ami lehetővé teszi vagy biztosítja, hogy önállóan, autonóm módon határozza meg egyénisége kibontakozását. A személyiségi jogok az egyéniség szabad kibontakozásának, az ember önmegvalósulásának feltételét teremtik meg, egyben védik az embert a személyiségét érő támadásoktól. A személyiségi jogok azt feltételezik, hogy minden ember különbözik a többitől és azt biztosítják, hogy minden ember más lehessen, mint a többi.⁵³

A személyiség meghatározott életminőséget jelent, azt, hogy az ember, szabadon rendelkezik önmaga felől, továbbá megilletik az emberhez méltó életfeltételek.⁵⁴ A személyiségi jogban az ember szabadsága a legáltalánosabb értelemben azt jelenti, hogy mindenki maga rendelkezhet önmaga - magatartása, cselekedetei és gondolatai - felől. Az ember önmaga felőli rendelkezésének egyes mezőit - ezen általánosságnál részletesebben is - meghatározhatjuk, így a testi kapcsolatok, a tartózkodási hely, a nézetek, a vallás, az erkölcs megválasztásának szabadsága természetesen ehhez az életminőséghez tartozik. Az emberhez méltó életfeltételek az emberi test épségére, egészségére, valamint az ember testi és szellemi működéséhez szükséges további - nem vagyoni - értékekre vonatkoznak, amely megléte nélkül nincs személyiség. Vannak értékek, amelyeket a jog nevesítetten is véd, így az emberi test épsége és egészséges működése, az ember által kialakított személyes élettér (beleértve a fizikai környezetet jelentő magánlakást), az ember külső megjelenése, mind fizikai valóságában (a képmás, a hang), mind a társadalomban róla kialakult kép minősége, az ember egyenlősége, a mindenkit azonos mértékben és módon megillető emberi személyiség.⁵⁵ A személyiségi jogok másfelől biztosítják, hogy a magánszférát senki jogtalan külső beavatkozással meg ne sérthesse.⁵⁶ Nem elég az állam oldaláról deklarálni és elismerni az emberi személyt és személyiséget alkotó jogokat, hanem azokat más személyektől is védeni kell. A személyiségi jogok az embert kiemelik a többi élőlény sorából.⁵⁷

A személyiség fogalmába ugyanakkor nem tartoznak bele a vagyoni értéket jelentő életfeltételek, a személyiség nem azonos a tulajdonos emberrel. A polgári jogi személyiség fogalmából ezért ki kell zárni az embert materiális – különösen vagyoni értékkel bíró – jogait. Így a tulajdonjogot, a vállalkozáshoz való és a szociális jogokat, az ezek

⁵³ Petrik Ferenc (szerk.) (1992.) i.m. 14.o.

⁵⁴ Petrik Ferenc (2001) i.m. 43. o.

⁵⁵ Petrik Ferenc (2003) i.m.

⁵⁶ Petrik Ferenc (szerk.) (1992) i.m. 15. o.

⁵⁷ Petrik Ferenc (2001) i.m. 41. o.

megszerzésére irányuló törekvéseket nem indokolt az önrendelkezés polgári jogi fogalma alá vonni.⁵⁸

Törő Károly meglátása szerint a személyiség jogi védelmének tárgya egy ellentmondásos – a természeti biológiai valóságra épülő de elvont eszmei értéket kifejező, a társadalomtól elválaszthatatlan és viszonylagosan elkülönülő, a szükségszerűségben a szabadságot és az ebből fakadó felelősséget kifejező, az állandóan változó, önmagával mégis mindig azonos, a rendkívüli sokrétű, önálló értéket jelentő elemekből összetett, de lényegében széttagolhatatlan egységes és egyetlen személyiség.⁵⁹ A személyiség a természetes személy sajátja, annak mentális, fizikai, kulturális lényegi kifejeződése. Egy végtelenül sokoldalúnak tűnő, csillogó, visszaverő felületű sokszög, amely a szemlélő oldaláról tekintve különböző mélységeket képes láttatni.⁶⁰ A személyiség elválaszthatatlan a közösségtől, csak a közösség útján s által érvényesülhet, de viszonylag el is különül a közösségtől, s ez az elkülönülés adja a személyiség sajátos, egyéni jellegét - A személyiség alapja az ember „testi-anyag felépítése, a személyiség mégsem azonos az ember biológiai létével, nem az ember keze, feje, lába, idegrendszere vagy agyveleje önmagában, hanem a mindezek által kifejezett sajátos társadalmi eszmei érték. A személyiség nem csupán természeti, hanem az erre épülő társadalmi és jogi valóság. Megvalósulásának feltétele, hogy a társadalom és a jogrendszer önálló és egyenrangú tagjának és jogi védelemre érdemes sajátos értéknek ismerje el az emberi egyedet.”⁶¹ A személyiség egyes tartalmi elemeinek az önálló értékjellege, esetleges tárgyiasulása ellenére ezek a tartalmi elemek valójában elkülöníthetetlenek, elválaszthatatlanok, szerves összefüggésükben alkotják magát a személyiséget. A személyiség sokrétűsége ellenére egységes és oszthatatlan összefüggő egész.⁶² A személyiség mindig pontosan meghatározott személyhez kapcsolódik, a személy egyedi és társadalmi sajátosságait, szerepét fejezi ki, önmegvalósítását, társadalomban való részvételét szolgálja. Ezért a személy létrejöttével keletkezik és megszűnésével szűnik meg. A személyiségvédelem a jogképességhez kapcsolódik: a jogképesség a születéssel kezdődik és

⁵⁸ Petrik Ferenc (2001) Uo. 41. o.

⁵⁹ Lenkovics Barnabás – Székely László (2000) i.m. 81. o.

⁶⁰ Görög Márta: A személyiség védelme a becsület és a jóhírnév vonatkozásában IN: Csehi Zoltán – Koltay András – Navratyil Zoltán (szerk.): A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban, Wolters Kluwer Complex Kiadó, Budapest, 2014., 145. o.

⁶¹ Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979., 15. o.

⁶² Törő Károly (1979) Uo. 27. o.

a halállal ér véget.⁶³ A Ptk. nem kívánja az egyes személyhez fűződő jogosultságokat kimerítően szabályozni.⁶⁴

Sólyom László sokat idézett és helytálló megfogalmazása szerint, a jog nem képes a személyiség megragadására, csupán *modus vivendit* kínál, a személyiség azonban nincs a jogba bezárva.⁶⁵ A személyiségi jogok az ember jogállásának alapvető kifejezői közé tartoznak, így a személy valójában egy adott társadalommodell része. Ez szabja meg a személyiségi jogok mindenkori szerepét. A személyiségi jogokhoz fűződő értékek jogi megvalósítása korhoz kötött és változékony.⁶⁶

Jobbágyi Gábor szerint a személyiségi jogok az ember értékét, szellemi és fizikai egységét, szabadságát védik, az emberi jogokból és az alkotmányból kiindulva, olyan sajátos polgári jogi védelmi eszközökkel, mint az erkölcsi védelem és a nem vagyoni kártérítés.⁶⁷ A személyiségi jogok összetettek - védik az ember szellemi értékeit, szubjektumát (pl. méltóságát, becsületét, titkait), emberi személynek az anyagi világban megjelenő testi lényegét is (pl. testi épség védelme, képmás és hangvédelem), - s ezen összetettségük miatt majdhogynem számbavehetetlenek. Mivel a személyiségi jogok alapvetően az ember szubjektumából, egyéniségéből indulnak ki: a jogok létezésének első lépcsője, hogy maga a sokszínű, egyedi emberi személy mit tart a saját személyiségi jogának. A személyiségi jogoknak ez a szubjektív része, ami nem tartozik a külső, érzékelhető világhoz, adja a személyiségi jogok fő specifikumát a többi jogterülettel szemben. A személyiségi jogok esetében a kérdés az, hogy az adott társadalom e végtelenül sokszínű egyéni igényekből mit ismer el védendőnek a jogalkotás és a jogalkalmazás szintjén.⁶⁸

Lenkovics Barnabás szerint a személyiségi jogok funkciója, jelentősége és hatásmechanizmusa roppant szorosan és jellemzően kötődik a mindenkori történeti szituációhoz, s konkrét tartalma és feladatköre is nagyon változó. A személyiségi jog az

⁶³ Törő Károly (1979) i.m. 66-67.o.

⁶⁴ Törő Károly: Polgári jogunk szabályozási rendszerének néhány elméleti és gyakorlati kérdése, Jogtudományi közlöny, 1972., Budapest, XXVII. évfolyam 11. szám. , 550. o.

⁶⁵ Görög Márta: A személyiségi értékek posthumus védelme, Gondolatok a nem vagyoni kártérítés iránti igény jogutódlása körében, http://doktori.bibl.u-szeged.hu/5243/1/2005_gorog_marta.pdf (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.), 24.o. (a továbbiakban: 2005/1)

⁶⁶ Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983. , 10. o.

⁶⁷ Jobbágyi Gábor (2012) i.m. 67. o.

⁶⁸ Jobbágyi Gábor (2012) i.m. 61-62. o.

alapvető viszonyokat nem egyedül hordozza, hanem a többi alapintézménnyel együtt pl. alkotmányos alapjogok, tulajdonjog, adatvédelem, szerződési szabadság, stb., s a velük való kapcsolata és hozzájuk mért súlya is állandóan változó.⁶⁹

Fézer Tamás megfogalmazásában az Alaptörvény általánosságban deklarálja az emberi személyiség védelmét, és más törvényekre bizza a részletszabályok kidolgozását az egyes jogterületekhez kapcsolódóan. Egyik jogszabály sem tartalmazza ugyanakkor a személyiségi jogok taxatív maghatározott katalógusát. A személyiségi jogok kimerítően nem rendszerezhetők, és csak az újabb és újabb jogviták világítanak rá arra, hogy számos a személyiséget alkotó jogosultság csak sérelme esetén kerül a jog látókörébe.⁷⁰ A személyiségi jogok felsorolásának lehetetlensége és a védelmi eszközök alkalmazása során jelen lévő szükségképpen bírói szubjektivitás és társadalmi értékítélet az, amely a polgári jog részterületei közül egy sajátos területté avatja a személyiségvédelem témakörét.⁷¹

Görög Márta szerint az emberi személyiség külső, jogi eszközökkel való körülhatárolásának lehetetlensége egyik eredője az általános személyiségi jog lezáratlan fogalmának. Az általános személyiségi jog dinamikus jog, mely állandóan változik, s újabb vonatkozások létrejöttét támogatja.⁷² A személyiséget, s nem magát az egyént kell szem előtt tartani, s a személyiségi jogvédelem tárgyának tekinteni, ugyanakkor a személyiséget sem értékelhetjük önmagában az egyén figyelembevétel nélkül. A személyiségi jog, miként maga az emberi személyiség, egységes, részekre nem bontható, mindenkit korlátozás nélkül megillető jog.⁷³ A személyiségi jog rendeltetése nem is lehet más, mint ennek a személyiségnek a védelmezése, amelynek eszközéül a személyiségi jogvédelmet garantáló jogintézmények lépnek. Az általános személyiségi jog az ember teljes személyiségét átfogó absztrakt jogi kategória, egységes, oszthatatlan keretjog, melyből az egyes nevesített, illetve nevesítést még nem nyert személyiségi jogok erednek.⁷⁴

⁶⁹ Lenkovics Barnabás – Székely László (2000) i.m. 82.o.

⁷⁰ Fézer Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, HVGORac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2011., 17-20. o.

⁷¹ Fézer Tamás (2011) i.m. 317. o.

⁷² Görög Márta: Gondolatok a személyiség magánjogi védelme körében IN: Személy és személyiség a jogban : szerkesztette Menyhárd Attila, Gárdos-Orosz Fruzsina, Wolters Kluwer kiadó, Budapest, 2016.,

⁷³ Görög Márta (2014) i.m. 145. o.

⁷⁴ Görög Márta (2014) i.m. 146. o.

2.3.Összegző gondolatok

Elmondható tehát, hogy a személyiség egységesen nem meghatározható, csupán egyes aspektusainak figyelembevételével lehetséges leírni, közös – akár jogi, akár pszichológiai, akár interdiszciplináris – definíciója nem létezik. Meglátásom szerint a korábban említett személyiség definíciókat figyelembe véve, jogi értelemben a személyiség olyan mindenkit megillető érték, amelyet a jogrendszer védelemben részesít, amely biztosítja az egyén autonómiáját és elkülöníti másoktól, amely az egyén fizikai, mentális, szellemi jellemzőit fogja össze. A személyiség által az egyén egyedivé válik, ugyanakkor a jog mégsem feltételezi a védelemhez, hogy az egyediség szembetűnő legyen, mindenkit azonosan illet meg a személyiségi jog, különlegest és átlagosat egyaránt.

Éppen a személyiség megfoghatatlansága miatt a személyiségi jogok kimerítő felsorolása sem lehetséges, a személyiséget kitevő értékek számbavehetetlensége miatt, a bírói gyakorlat alakítja tartalmát a felmerülő jogviták eldöntése során.

3. A személyiség összetevői

A személyiségi jog, miként maga az emberi személyiség is, egységes: annak egyes részlet-megnyilvánulásai részesülnek jogi védelemben. A személyiségi jogok folyamatosan változnak, a társadalmak és a tudomány, a technika fejlődésével újabb és újabb személyiségi jogok⁷⁵ merülnek fel, jelennek meg a bírói gyakorlat jogalkotó funkciója révén. Kétségtelen, hogy a személyiség összetevői taxatívénem felsorolhatók, s így jogi szabályozásuk sem minden esetben hézagmentes.

A személyiségvédelem elvi alapja kapcsán általában két megközelítést szoktak szembe állítani egymással. Az egyik a magyar jogban - és a kontinentális jogrendszerekben általában is - követett szemlélet szerint a személyiségvédelem az emberi méltóság védelmén nyugszik, s a személyiségi jogok elsősorban morális, nem vagyoni érdeket védenek.

⁷⁵ Görög Márta (2016) i.m. 100. o.

A másik, angolszász megközelítés ezzel szemben nem a személy emberi méltóságát, hanem a személy döntési és rendelkezési szabadságát védi⁷⁶, valamint a személyiségben rejlő vagyoni érdekeket. A vagyoni érdekek védelme a kontinentális jogrendszerekben tipikusan nem elismert, nem megfelelően – vagy egyáltalán nem – szabályozott. (Másképpen ha a vagyoni viszonyokat vizsgáljuk, „a hírnév nem tulajdon, hanem személyiség.”⁷⁷) Az angolszász jogrendszerben 1953 óta megtalálható⁷⁸ ún. *right of publicity* elkülönül a személyhez fűződő jogok más vonatkozásait védő *right of privacy*-tól, amely a magánélethez való jogként, a magánszférát védő jogként fordítható le. A *right of privacy*, vagy más néven „*the right to be let alone*”⁷⁹ (jog ahhoz, hogy békén hagyják a jogalanyt), lényegében a magánéletbe történő beavatkozás ellen véd. E jog biztosítja a személyiségi jogok eszmei oldalának védelmét is, a védelem azonban tágabb a kontinentális jogokban ismert személyiségi jogok körénél. Lényegében a magánszféra védelmét szolgálja, nem vagyoni érdekeket véd, ebből fakadóan szorosan kötődik a személyiséghez, így nem is ruházható át, nem örökölhető és a halállal megszűnik.⁸⁰ A *right of publicity* ezzel szemben – annak felismerése nyomán, hogy a személyiség értékét nem elegendően védelmezi a *right of privacy*⁸¹, az önrendelkezés aktív gyakorlását is biztosítani kell - kizárólagos jogot biztosít a személyiség, és annak jegyei kereskedelmi értékének kiaknázására, illetve kereskedelmi felhasználásuk ellenőrzésére, azaz tisztán vagyoni érdekeket véd, a szellemi tulajdonhoz

⁷⁶ Menyhárd Attila: Forgalmképes személyiség? IN: Személy és személyiség a jogban : szerkesztette Roberta Rosenthal Kwall: The Right of Publicity vs. the First Amendment: A Property and Liability Rule Analysis, 47. o. <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1637&context=ilj>, (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

Menyhárd Attila, Gárdos-Orosz Fruzsina, Wolters Kluwer kiadó, Budapest, 2016., 65. o.

⁷⁷ Melissa B. Jacoby – Diane Leenheer Zimmerman: Foreclosing on Fame: Exploring the Uncharted Boundaries of the Right of Publicity, 2002, 1324. o., https://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1145&context=faculty_publications (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

⁷⁸ Roberta Rosenthal Kwall: The Right of Publicity vs. the First Amendment: A Property and Liability Rule Analysis, 1994, 47. o. <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1637&context=ilj>, (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

⁷⁹ Stump Krisztina: A személyhez fűződő jogok vagyoni elemeinek védelme: a „right of publicity” az Amerikai Egyesült Államok jogában, https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/35657/Jogi_tan_2012_2_Stump_Krisztina_p_399-412.pdf;jsessionid=BAC56D6DF5D8E651754F99CF2AB182A9?sequence=1 (letöltés dátuma: 2021. február 20.) 403. o.

⁸⁰ Stump Krisztina: A személyhez fűződő jogok vagyoni vonatkozásai – új fejlemények <https://core.ac.uk/download/pdf/159317864.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.) 613.o.

⁸¹ Melville B. Nimmer: The Right of Publicity, 1954 204. o. <https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2595&context=lcp> (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

hasonlatos forgalomképes jogosultságként.⁸² A *right of publicity* alapján a jogosult egyfelől megakadályozhatja, hogy beleegyezése nélkül mások kereskedelmi célokra használják fel személyiségjegyeit, másrészt arra is lehetőséget biztosít, hogy – jellemzően megfelelő pénzbeli ellentételezés fejében – engedélyt adjon az ilyen felhasználásokhoz. E jog elismerése lényegében annak érdekében történt, hogy az ismert személyek kizárhassák azt, hogy mások aknázzák ki a személyiségjegyeikben megtestesült gazdasági értéket, és így élvezhessék munkájuk gyümölcsét.⁸³ Fontos ugyanakkor kihangsúlyozni, hogy ez a jog nem kizárólag a hírességeket, közéleti szereplőket illeti meg, bár kétségtelenül az ő vonatkozásukban nyer értelmet.⁸⁴ A *right of publicity* tehát lényegében vagyoni jog, ami többnyire – egészben vagy részben – átruházható⁸⁵, és néhány USA tagállamban a halál után is meghatározott ideig, részben fennállhat⁸⁶ és örökölhető (*post-mortem right of publicity*). A *post-mortem right of publicity* kapcsán azonban az egyes államokban eltérő szabályozás érvényesül, az ítélkezési gyakorlatban vita tárgyát képezi, hogy a hírességek megbízottjai vagy örökösei érvényesíthetik-e a híresség kizárólagos kereskedelmi hasznosítási jogát, és ha igen, milyen mértékben⁸⁷, valamint melyik jogterület analógiáját szükséges a gyakorlatban alkalmazni – a tulajdonjogra, a szellemi alkotások jogára vagy a személyiségi jogokra vonatkozó szabályokat.⁸⁸

A *right of publicity*-re vonatkozó szabályozás azonban nem azonos a tulajdonjog elidegenítésére vonatkozó szabályozással. A jog minden olyan személyiségjegyet véd,

⁸² Menyhárd Attila: A magánélethez való jog a szólás- és médiaszabadság tükrében IN: Csehi Zoltán – Koltay András – Navratyil Zoltán (szerk.): A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban, Wolters Kluwer Complex Kiadó, Budapest, 2014., 198. o.

⁸³ Roberta Rosenthal Kwall: The Right of Publicity vs. the First Amendment: A Property and Liability Rule Analysis, 1994, <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1637&context=ilj> , 54. o. (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

⁸⁴ Sheldon W. Halpern: The Right of Publicity: Maturation of an Independent Right Protecting the Associative Value of Personality, 1995, 854. o. , https://repository.uchastings.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3187&context=hastings_law_journal (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

⁸⁵ Stumpf Krisztina: A személyhez fűződő jogok vagyoni vonatkozásai – új fejlemények <https://core.ac.uk/download/pdf/159317864.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.) 613. o.

⁸⁶ Jennifer Rotham: The Inalienable Right of Publicity, University of Pennsylvania Carey Law School, https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3443&context=faculty_scholarship , 203. o. (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

⁸⁷ Sheldon W. Halpern: The Right of Publicity: Commercial Exploitation of the Associative Value of Personality, Vanderbilt Law Review, 1986, <https://scholarship.law.vanderbilt.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2722&context=vlr> , 1215. o., (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

⁸⁸ Peter L. Fetcher – Edward L. Rubin: The Descendibility of the Right of Publicity: Is there Commercial Life after Death? The Yale Law Journal, 1980, <https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.com/&httpsredir=1&article=6609&context=yjl> (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

amiről az adott személy azonosítható a közönség számára: Ilyen például a név, a képmás, a hang, az aláírás, de a védelem ennél lényegesen szélesebb körű – felismerhető lehet az egyén akár a ruházatáról, hajviseletéről, jellemző testtartásáról is.^{89 90}A meghatározó kritérium az, hogy a felhasznált személyiségjegyek alapján felismerhető-e az adott személy.⁹¹ Témánk szempontjából a *right of publicity* által védett jogtárgyak köre azért is különösen érdekes, mert ezek a védett jogtárgyak gyakorlatilag személyes adatok, mivel azonosított vagy azonosítható természetes személyre vonatkozó bármely információ személyes adatnak minősül.⁹²

Felmerül a kérdés, hogy a kontinentális jogrendszerben, amely számára ismeretlen a *right of publicity*, a személyiség a vagyoni rendelkezés alapján forgalomképesnek minősülhet-e, ha bizonyos elemei – így különösen bizonyos személyes adatok – vagyoni értéket képviselhetnek. Az, hogy mely védett jogintézményeket tekintünk forgalomképesnek, valójában társadalmi felfogás kérdése – ahogy láthatjuk a különbséget az angolszász és a kontinentális jogrendszer nézetei között.

Kétségtelen ugyanakkor, hogy a személyiségnek a magánélet védelme körébe tartozó egyes jegyei (jellemzően a név, a képmás és a hang) hasonlóan a tulajdonjog tárgyaihoz hasznosíthatók, ennél fogva pedig kereskedelmi értékkel bírhatnak, az adott személy társadalmi ismertségétől függően.

Menyhárd Attila szerint a *right of publicity*-hez hasonló, dologi hatályú védelemmel biztosított, forgalomképes jogosultság elismerése nem illeszkedik a magyar polgári jog dogmatikai rendszerébe, amely kizárólagosan átengedhető, harmadik személyekkel szemben is védett, abszolút szerkezetű és átruházható alanyi jogokat csak törvényben nevesített formában tételez.

A személyiség egyes megjelenési formáit a magyar polgári jog nem tekinti ilyen jogosultságnak.⁹³ Azonban attól, hogy valami nem minősül dolognak, még lehet

⁸⁹ Stump Krisztina: A személyhez fűződő jogok vagyoni elemeinek védelme: a „right of publicity” az Amerikai Egyesült Államok jogában, https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/35657/Jogi_tan_2012_2_Stump_Krisztina_p_399-412.pdf;jsessionid=BAC56D6DF5D8E651754F99CF2AB182A9?sequence=1 (letöltés dátuma: 2021. február 20.) 406. o.

⁹⁰ Rebecca Tushnet: A Mask that Eats into the Face: Images of the Right of Publicity, 2015, 158. o. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/cjla38&div=11&id=&page=> (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

⁹¹ Stump Krisztina: A személyhez fűződő jogok vagyoni vonatkozásai – új fejlemények <https://core.ac.uk/download/pdf/159317864.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.) 614.o.

⁹² GDPR 4. cikk 1.

⁹³ Menyhárd Attila (2014) i.m. 199. o.

forgalomképes, azaz felette piaci viszonyok közvetítésével változhat a kizárólagos hasznosítási privilégiumokat bíró jogosult személye. A személyiségnek ezek a piacképes megnyilvánulásai ugyanakkor nem esnek a szellemi alkotásokra vonatkozó szabályozás hatálya alá, bár azokhoz hasonlóan maguk is piacképes javakká válnak, ha a jog a felhasználás engedélyezését monopolizálja azzal, hogy csak a jogosult hozzájárulásával tekinti azt jogszerűnek.^{94 95} A személyiség ezen forgalomképes oldalának kiaknázását a magyar jogrendszerben alig szabályozott merchandising intézménye biztosítja.

A merchandising nem más, mint az élő vagy elhunyt hírességek személyiségjegyeivel ellátott termékek kereskedelmi forgalomba hozatala⁹⁶, lényegében arculátátvitel, jól ismert személyiségek személyiségjegyeinek felhasználását jelenti az áruforgalomban, mivel ezen személyiségjegyeket a fogyasztók árujelzőként is szívesen fogadják, ezáltal a termék vagy szolgáltatás piacképessége fokozható.

A merchandising jogi szabályozásában az okozza az alapvető problémát, hogy nincs olyan törvény vagy más jogszabály, amely a merchandising egészére vonatkozatható lenne,⁹⁷ áttételesen azonban ez a tevékenység, az ilyen felhasználás több jogterületet is érint. A jogügyletet egyetlen helyen nevesíti a jogalkotó arculat-átviteli elnevezés alatt, a Sportról szóló 2004. évi I. törvényben⁹⁸ (továbbiakban: Sporttörvény), a létrejövő jogviszony részletszabályainak rendezésére azonban nem kerül sor. Amennyiben a felhasználási magatartás valamely közismert személy személyhez fűződő jogaihoz kapcsolódó elemre irányul az ún. személyiség merchandising (*personality merchandising*) keretében, a Ptk. vonatkozó rendelkezését kell alkalmazni az adott jogviszonyra.⁹⁹ A Ptk. szabályozása sem ad ugyanakkor megnyugtató válaszokat a személyiségi jogok vagyoni elemeinek védelmére. A Ptk. 2:42. § (3) és 2:48. § (1) bekezdéseiben kifejezetten megjelenik ugyan a hozzájárulás intézménye, nem került sor azonban a személyiségi jogok vagyoni vonatkozásainak kifejezett engedélyezési jogként való elismerésére és részletesebb szabályozására.¹⁰⁰ A magyar bírói gyakorlatban megállapításra került, hogy a jóhírnév megsértését jelenti az érintett személy képmásának, hangfelvételének vagy az általa használt, rá jellemző egyedi

⁹⁴ Menyhárd Attila (2016) i.m. 76. o.

⁹⁵ Menyhárd Attila (2014) i.m. 198. o.

⁹⁶ Menyhárd Attila (2016) i.m. 76. o.

⁹⁷ Tattay Levente: A merchandising, a szellemi alkotások jogának interdiszciplináris területe (Magyar Jog, 2010/2., 84-93. o.)

⁹⁸ 2004. évi I. törvény 35. §

⁹⁹ Strihó Krisztina: A merchandising szerződés jogrendszeren belüli helye, jogforrási háttere (Debreceni Jogi Műhely, 2011/2., 45-50. o.)

¹⁰⁰ Stump Krisztina: Egyes személyiségi jogok – vagyoni jogok? , <https://core.ac.uk/download/pdf/159317915.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.), 553.o.

köszöntésmódnak reklámtevékenység során engedély nélküli felhasználása.¹⁰¹ Ezzel gyakorlatilag a bíróság – híven a kontinentális jogrendszer dogmatikájához – úgy tekinti, hogy a nem engedélyezett kereskedelmi felhasználás az jóhírnév sérelmét valósítja meg, és nem a vagyoni önrendelkezést, ami az angolszász jogból ismert.

Míg az élők tekintetében a gyakorlat bizonyos tekintetben támaszkodni tud a hozzájárulás intézményére, a helyzet sokkal bizonytalanabb az elhunyt személyek személyiségjegyeinek felhasználása esetén (*post-mortem merchandising*), és ez egyúttal rámutat a személyiségi jogok természetére vonatkozó alapvető dogmatikai kérdésekre is. Ha ugyanis abból indulunk ki, hogy a személyiségi jogok az emberi méltóságot és a személyiség szabad kibontakozását védik, a méltóság sérelmével nem járó felhasználások nem minősülnek jogellenesnek, a személyiségi értékek közkinccsé válnak, azok felhasználásához engedély nem szükséges. Ha a személyiségi jogok a személyiségjegyek feletti rendelkezési jogot védik, ez a rendelkezési jog a halállal csak akkor nem szűnik meg, ha az elhunyt örökösei megörökölik azt. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha a személyiségjegyek feletti rendelkezési jogot önálló, átruházható és forgalomképes jogként tételezzük, amely a hagyaték része. Ebben az esetben azonban már nem személyiségi, hanem forgalomképes vagyoni jogról beszélünk¹⁰², amely már a *right of publicity*-hez hasonlatos konstrukció. *Post-mortem merchandising* esetében a Ptk. –beli rendelkezéseket figyelembe véve logikus lenne, ha az elhunyt kegyeleti jogosultjai (hozzátartozója vagy akit végrendeleti juttatásban részesített) adna engedélyt a személyiség kereskedelmi felhasználására¹⁰³, azonban hatályos jogunk ezt a jogi lehetőséget nem teremti meg.

Hatályos jogunkban a személyiségi jogok kifejezetten csak a kegyeleti jog keretében élik túl az örökhagyót, ami azonban csupán a személyiségi jogok igen szűk szeletét védik. Ez a védelem csak azokat az eseteket takarja, amelyek a meghalt ember emlékének megsértésének számítanak. Elvileg nem terjed ki tehát a védelem az olyan felhasználásokra, amelyek ténylegesen nem sértik az elhunyt emlékét, azonban hasznot realizálnak a személyiségjegyeiben megtestesülő értékből. Ez ahhoz vezethet, hogy az örökösök – amennyiben ilyen jellegű igényeket kívánnak érvényesíteni a bíróság előtt – továbbra is arra

¹⁰¹ BH2002. 261.

¹⁰² Menyhárd Attila (2016) i.m. 79. o.

¹⁰³ Görög Márta: Gondolatok a merchandising jelentéstartalmához, egyes típusaihoz, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. (116.) évfolyam 3. szám, 2011. június, <https://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/201103-pdf/02.pdf> (letöltés dátuma: 2021. február 20.), 25. o.

kényszerülnek, hogy azt bizonyítsák, a felhasználás sérelmes volt az elhunyt emlékére.¹⁰⁴ ¹⁰⁵ Ez a bizonyítás ugyanakkor nehézségekbe ütközhet, mivel a személyiségjegyek felhasználásával kapcsolatos magatartások nem feltétlenül kegyeletsértők.

A személyiségjegyek felhasználásával kapcsolatos jogosultságokat nem kreálja meg a magyar jogrendszer forgalomképes jogként, a hagyatéknak nem részei, így örökösökre nem szállhatnak át. A halál után a hazai jog nem biztosítja a személyiségjegyek felhasználásával kapcsolatos rendelkezési monopóliumot az elhunyt személy örökösének vagy másoknak, így az elhunyt személy személyiségjegyeinek a kereskedelmi célú felhasználása a kegyeleti jog korlátai között közkinccsé, szabad felhasználás tárgyává válik.¹⁰⁶ Ha azt nézzük, hogy a *right of publicity* túléli a jogalany halálát és örökölhető, akkor az egyén képes lehet rá, hogy a munkásságának előnyeit a közvetlen leszármazóra örököltesse és biztos lehet abban, hogy a megfelelő örökösöket fogja megilletni a jog gyakorlása. Így a halál utáni *rights of publicity* arra ösztönözheti az élő embereket, hogy keményebben dolgozzanak. A halál utánra biztosított jogok védik az elhunyt személy érdekeit.¹⁰⁷

Véleményem szerint a hazai jogrendszer ezen hiányosságát pótolni volna szükséges egy *right of publicity*-hez hasonló jog polgári törvénykönyvbe való emelésével, habár ez kétség kívül a kontinentális dogmatikával való szakítást eredményezne. Fontos ugyanakkor kihangsúlyozni, hogy a *right of publicity* egyes elemi a magyar jogban, a Sporttörvényben is ismertek, csak nem pontosan szabályozottak. A személyiség ezen védelmének a hiánya a kontinentális jogrendszerben szükségessé teheti egy nemzetközi szabályozás megalkotását, tekintettel arra, hogy a merchandising és híres személyiségek „piaca” nemzetközi, a gazdasági hatások határokon átívelők lehetnek.¹⁰⁸

4. Személyiségvédelem és adatvédelem az Alkotmányban

¹⁰⁴ Stump Krisztina: Egyes személyiségi jogok – vagyoni jogok? , <https://core.ac.uk/download/pdf/159317915.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.), 553.o.

¹⁰⁵ Stump Krisztina: A személyhez fűződő jogok vagyoni vonatkozásai – új fejlemények <https://core.ac.uk/download/pdf/159317864.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.)

¹⁰⁶ Menyhárd Attila (2016) i.m.

¹⁰⁷ Stump Krisztina: Egyes személyiségi jogok – vagyoni jogok? <https://core.ac.uk/download/pdf/159317915.pdf> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)

¹⁰⁸ Marshall Leaffer: The Right of Publicity: A Comparative Perspective, 2007, 1358. o. <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1467&context=facpub> (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

A személyiség alapvető jogi védelmét az alkotmány, mint jogrendszerünk alfája és ómegája biztosítja. Az emberi méltósághoz, a személyiség szabad kibontakozásához való jog az alkotmányos alapjogok közé került és általában is a személyiségvédelem - az Alaptörvény szabályozása, illetőleg az Alkotmánybíróság határozatai folytán - az alkotmányos alapjogok rangjára emelkedett.¹⁰⁹ Az alkotmányos védelem gyakorlati megvalósításához különböző jogágazatok jogvédelmi eszközei hivatottak, ennek körében kiemelkedő jelentősége van a polgári jogi védelemnek¹¹⁰, azonban más jogágak is szabályaikkal védelemben részesítik a személyiséget, ide értve témám szempontjából leginkább releváns jogterületet, az adatvédelmi jogot is. A személyes adatai által leírt emberi személyiség szabadságának, méltóságának védelme az az alkotmányos cél, amely az adatvédelem elvei mögött áll. A túlzott mértékű személyes adatkezelés az adatalanyt átláthatóvá teszi az adatkezelő számára, egyenlőtlen kommunikációs helyzetet létrehozva, megsértve ezzel szabad akaratát, méltóságát, s komoly visszaélések lehetőségét teremtve meg.¹¹¹

A jogirodalomban eltérő álláspontok merülnek fel arról, hogy a személyiség alkotmányos és magánjogi védelme vajon szétválasztható-e vagy sem. **Menyhárd Attila** szerint a magánélethez való jog egyik sajátossága, hogy érvényesülésének magánjogi és alkotmányos síkja nagyon szorosan kapcsolódik egymáshoz, és nem is választható szét igazán az alkotmányos és a magánjogi megközelítés. Ennek egyik oka valószínűleg az, hogy a magánélet védelme az alkotmányos, az emberi jogi és a magánjogi jogvédelem szempontjából is egyaránt meghatározhatatlan, még ha a fogalom magánjogi értelmezési tartománya szűkebb is, amennyiben a magánélet egyes aspektusait, az egyént jellemző személyiségi jegyeket a polgári jogi jogvédelem külön nevesített tényállások keretében szabályozza, és a magánélet védelmének egyik központi aspektusát, az adatvédelmet külön szabályozás nyújtja.¹¹²

Székely László meglátása szerint a személyiségi jogok tartalmi megújulásának esetleges impulzusai a közjog és az alkotmánybíráskodás gyakorlata felől érkeztek, tovább gyengítve

¹⁰⁹ Havasi Péter: A személyek polgári jogi védelmére vonatkozó szabályozás kritikai elemzése, javaslat az új szabályozásra (Polgári Jogi Kodifikáció, 2002/1., 10-18. o.)

¹¹⁰ Törő Károly (1979) i.m. 16. o.

¹¹¹ Balogh Zsolt György: Adatvédelem és információszabadság, Fundamentum, VIII. évfolyam, E-infoszabadság, <http://fundamentum.hu/sites/default/files/04-4-04.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 24.), 56.o.

¹¹² Menyhárd Attila (2014) i.m. 201. o.

ezzel az intézmény magánjogi identitását¹¹³, amely értelmében a két jogterület között szoros kapcsolat áll fenn.

Petrik Ferenc ugyanakkor arra mutatott rá, hogy nem helyes az alkotmányos alapjogok védelme és a polgári jogi személyiségvédelem összemosása. Az alkotmányos alapjogok ugyanis nem csak a személyiséget védik, hanem annál védelmi körük tágabb (például a gyülekezési jog, véleménynyilvánítás szabadsága is az alkotmányos alapjogok közé tartozik). A Ptk. viszont kizárólag a polgári jogi személyek polgári jog által megfogható személyiségét védi polgári jogi eszközökkel.¹¹⁴

Havasi Péter álláspontja szerint az alkotmányos jogok között a személyiség védelmére vonatkozó polgári jogok azzal az igénnyel jelentek meg, hogy érvényesülést nyerjenek az állampolgárok egymás közötti kapcsolatában, illetőleg az állampolgár és az állam viszonyában. Más jogágak védelmi eszközei mellett a személyiségi jog a magyar jogrendszerben elsősorban a polgári jogban jelenik meg védelmi rendszerével együtt.¹¹⁵

Béky Ágnes Enikő véleménye szerint a személyiségi jogokat el kell határolni az emberi jogoktól, melyek a nemzetközi jog és az alkotmányjog tárgykörében bírnak jelentőséggel. Az emberi jogok kategóriája a személyiségi jogoknál jóval tágabb jogosultságokat jelent, hiszen polgári, politikai jogokat, gazdasági, szociális, kulturális jogokat épp úgy magában foglal, mint néhány alapvető személyiségi jogot. A személyiségi jogok az emberi személyre koncentrálnak, és nem a társadalomban való részvételre fókuszálnak, hanem az individuum kiteljesedésére.¹¹⁶

A polgári jogi személyiségvédelem köre nem azonos az alapjogok katalógusával. Kétségtelen, hogy bizonyos alapjogok a személyhez fűződő jogok részeivé is váltak (például élethez, testi épséghez, egészséghez fűződő jogok), de eltérőek lehetnek az érvényesítésüket szolgáló jogi eszközök.

A személyhez fűződő jogok polgári jogi védelménél nem az a lényeges, hogy mi a védelem tárgya, hanem a szabályozás – elsősorban – helyreállító, rendező jellege. A polgári jogi személyiségvédelem abszolút szerkezetű jogviszonyok keretében realizálódik. A személy

¹¹³ Székely László (2011) i.m. 179. o.

¹¹⁴ Sárközy Tamás: Személy és személyiségvédelem IN: Személy és személyiség a jogban : szerkesztette Menyhárd Attila, Gárdos-Orosz Fruzsina, Wolters Kluwer kiadó, Budapest, 2016., 53.o.

¹¹⁵ Havasi Péter (2002) i.m.

¹¹⁶ Béky Ágnes Enikő: A személyiségvédelem aktuális kérdései (Debreceni Jogi Műhely, 2007/2.)

mindenkitől követelheti személyhez fűződő jogainak tiszteletben tartását. A polgári jog elsődlegesen rendező, helyreállító szerepkörére tekintettel az alanyi jogok érvényesítése a jogosult akaratától függ. A jogosult belátása határozza meg, hogy személyhez fűződő jogainak érvényesítését szolgáló jogi eszközöket igénybe veszi vagy sem.¹¹⁷

Meglátásom szerint az alkotmányos és a polgári jogi (adatvédelmi kérdésekben adatvédelmi jogi) szabályozásban szereplő jogok tartalma azonos kell hogy legyen, azonban az eltérő jogterületek szabályozására azért van szükség, hogy az állampolgárok minden esetleges jogsértővel szemben felléphessenek – az állammal szemben az alkotmányjogi szabályok biztosítják a védelmet, más magánjogi szereplővel szemben a polgári vagy közigazgatási jogi normák alapján léphetnek fel, polgári peres eljárásban vagy közigazgatási hatósági eljárás kezdeményezésével. Ezen túl természetesen az alkotmányos alapjogok és a polgári jogi jogosultságok halmaza rendelkezik nem közös elemekkel, így szabályozási körük tágabb a másikhoz képest – ahogy példának okáért az alkotmányos jogok közé tartozik a gyülekezési szabadság, és polgári jogi szabályok rendezik a jogi személyek tanait, valamint adatvédelmi törvények és rendeletek szabályozzák a nemzetközi adattovábbításokat vagy az adatfeldolgozókra vonatkozó jogi előírásokat.

4.1. Adatvédelem az 1949. évi XX. törvényben

Figyelemmel arra, hogy a személyes adatok személyiségi jogi védelme alapvetően az emberi méltóságból ered, szükséges az emberi méltóság fejlődésén keresztül az információs önrendelkezési jog alakulását is vizsgálat alá venni.

A Német Szövetségi Alkotmánybíróság 1983-ban az ún. népszámlálás-ítéletében¹¹⁸ fogalmazta meg az információs önrendelkezési jogot először, amelyet a német *Grundgesetz* biztosít azáltal, hogy „biztosítja az egyénnek azt a jogot, hogy alapvetően maga döntsön személyes adatainak kiszolgáltatásáról és felhasználásáról”, azaz arról, hogy „alapvetően mikor és milyen mértékben fedi fel személyes életének tényállásait.” Az információs önrendelkezési jog elve a magyar adatvédelmi szabályozásra is jelentős hatást gyakorolt,

¹¹⁷ Polgári Jogi Kodifikáció, VII. évfolyam 3. szám, 3.o.

¹¹⁸ Bundesverfassungsgericht, verkündet am 15. Dezember 1983, online elérhető: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/1983/12/rs19831215_1bvr020_983.html (letöltés dátuma: 2021. július 2.)

amely nyomán bekerült az Alkotmányba, és a rendszerváltást követően több Alkotmánybírósági határozat is értelmezte azt.¹¹⁹

Az adatvédelem alkotmányos szinten való védelme hazánkban viszonylag új terület, a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) módosítása vezette be a rendszerváltás során. A személyes adatok védelméhez való jog, vagy más néven információs önrendelkezési jog, mint legújabb generációs jog az Alkotmány 59. §-ként 1989. október 23-án lépett hatályba az alábbi szövegezéssel:

*59. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jóhírnévhez, a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog.*¹²⁰

A következő évben a jogalkotó beiktatott egy újabb bekezdést, amely 1990. június 25-én lépett hatályba és az Alkotmány kivezetéséig nem is került változtatásra:

*59. § (2) A személyes adatok védelméről szóló törvény elfogadásához a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.*¹²¹

Az alkotmányos szintű szabályozás mellé szükségszerűen törvényeket kellett alkotni. Az Alkotmány idézett szakaszának második bekezdésében említett törvény az 1992. évi LXIII. törvény lett, ami a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról (a továbbiakban: Avtv.) szólt. A személyes adatok hazai szabályozása tekintettel volt az Európa Tanácsnak Az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során című egyezményére (amelyet az 1998. évi II. törvénnyel hirdettek ki), valamint az Európa Tanács egyéb ajánlásaira.¹²²

A személyes adatok védelméhez való jog nevesítésére és az Alkotmányba való beépítésére azért volt szükség, mert beiktatásának idejére a jogterület jelentős fejlődésen ment keresztül, egyre hangsúlyosabbá vált az elektronikus adatfeldolgozás rohamos fejlődése következtében.

A modern állami funkciók növekedése az állampolgárok egyre több adatának a nyilvántartását, kezelését feltételezte és feltételezi napjainkban is, amelyhez a számítástechnika szinte korlátlan lehetőséget kínál, miközben ezzel egyenes arányban

¹¹⁹ Szőke Gergely László (2015) i.m. 45. o.

¹²⁰ Cseh Gergely (2013) i.m. 90. o.

¹²¹ 1949. évi XX. törvény 54. §, 59. §

¹²² Kommentár az 1949. évi XX. törvényhez

növekednek az adatkezeléssel, adatfelhasználással kapcsolatos visszaélési lehetőségek. Az alapvető veszélyt a személyekkel kapcsolatos adatok összekapcsolása, illetve azok ellenőrizhetetlen felhasználása jelenti. Alkotmányos kérdéssé vált egyrészt a személyiségi autonómia részét képező adatvédelem, másrészt a modern kormányzati tevékenység ellátásának alapvető feltételét jelentő nyilvántartások követelményeinek összhangba hozatala. Az Alkotmány módosítása és az annak nyomát létrehozott szabályozás előtt a személyes adatokkal – (nem a védelmével!) - az állami népesség-nyilvántartásról szóló 1986. évi 10. tvr. foglalkozott. Ezt a jogszabályt azért kell említeni, mivel ennek alkotmányossági felülvizsgálata szolgált apropóul az Alkotmánybíróság számára, hogy az adatvédelemre vonatkozó átfogó és korszerű koncepcióját kidolgozza.¹²³

Ki kell hangsúlyozni ugyanakkor, hogy a személyes adatokkal való visszaélés lehetősége természetesen nemcsak a közszférában lehetséges: ennek megfelelően a személyes adatok védelmére vonatkozó szabályozásnak a magánszférában is védelmet kellett, kell továbbra is nyújtania az állampolgárnak.

Az Alkotmány több mint 60 éves „életútja” 2011 végével befejeződött; az Országgyűlés Magyarország Alaptörvényét 2011. április 25-én fogadta el, felváltva az Alkotmányt.¹²⁴

4.2. Adatvédelem az Alaptörvényben

Az Alaptörvény 2012. január 1-jén lépett hatályba¹²⁵, s mint a hatályos jogrendszerünk alapja a személyiségi jogokra vonatkozó szabályokat a *Szabadság és Felelősség* címszó alatt tárgyalja és biztosítja.

VI. cikk

(3) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

*(4) A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi.*¹²⁶

¹²³ Uo.

¹²⁴ Cseh Gergely: A közösségi portálok árnyoldalai (Infokommunikáció és Jog, 2013/2., 90-95. o.), 91. o.

¹²⁵ Alaptörvény záró és vegyes rendelkezések 1.

¹²⁶ Alaptörvény VI. cikk

Az Alaptörvény biztosítja, hogy az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben tartsák - minden alapjog bázisát képezi az Alaptörvényben foglalt sérthetetlen emberi méltóság tézise, amely alapjogból eredeztethető az információs önrendelkezési jog, vagy más néven a személyes adatok védelméhez való jog is.

A korábbi Alkotmány csak a magánszféra néhány elemét nevesítette, de nem adott komplex védelmet a jogalkotó szerint, ezért szükségessé vált a korábbi privátszférához kapcsolódó jogok kibővítése. A személyes adatok védelmével kapcsolatos követelményeket az Alkotmánybíróság már igen korai döntéseiben kidolgozta, így megállapította, hogy azt nemcsak hagyományos védelmi jogként értelmezi, hanem annak aktív oldalát is figyelembe véve, információs önrendelkezési jogként kezeli.

A személyes adatok védelmét az állam jogalkotással biztosíthatja, amiről minősített többséggel elfogadott törvény rendelkezik, amelynek illeszkednie kell a kihirdetett nemzetközi szerződésekhez, uniós irányelvekhez, rendeletekhez.¹²⁷ Az Alaptörvény nyomán a kodifikációs hullámban a régi Avtv.-t felváltotta az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Infotörvény), amelyet végül az Európai Unió, közvetlen hatállyal alkalmazandó rendelet jelentősen módosított.

4.3.A személyes adatok védelmének megjelenése az Alkotmánybíróság gyakorlatában

Az emberi méltóság és a személyiségi jogok szoros összefüggése miatt¹²⁸ szükséges az emberi méltóságra vonatkozó alkotmánybírósági jogfejlődést is vizsgálni.

A magyar adatvédelmi jog fejlődését vitathatatlanul nagy mértékben alakította az Alkotmánybíróság esetjoga a rendszerváltás után, és azóta is. Az Alkotmánybíróság határozataiban nem csupán értelmezett személyiséget alkotó jogosultságokat, hanem maga is „feltalált ilyeneket”. A magántitok és a személyes adatok védelméhez fűződő jogok vizsgálata során például megállapította, hogy a személyes adatok védelméhez fűződő jog nem pusztán hagyományos védelmi jogot jelent, hanem aktív oldaláról szemlélve, az egyént megillető információs önrendelkezési jogként is funkcionál.¹²⁹

¹²⁷ Kommentár az Alaptörvényhez

¹²⁸ Kecskés László – Kőrös András – Makai Katalin – Orosz Árpád – Osztoivits András – Petrik Ferenc: Az új Ptk. magyarázata I./VI., HVGORac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2013., 146-147. o.

¹²⁹ Fézer Tamás (2011) i.m. 31-32. o.

Az Alaptörvény II. cikke kimondja, hogy „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz”. Minden ember meghatározhatatlan értékkel – emberi méltósággal - rendelkezik, ezért az egyént speciális jogi és morális státusz illeti meg, s tiszteletben kell tartani mindenki autonómiáját, valamint az egyén igényt tarthat azokra a körülményekre, amelyek között kibontakoztathatja önmagát és képességeit. Ez egy objektív és egyéntől független érték, amelyet megsértő vagy veszélyeztető cselekedeteket tiltani kell, azaz az emberi méltóság általános személyiségi jogot konstruál. Személyiségvédelmi funkciójából az Alkotmánybíróság levezette az önrendelkezési szabadságot (benn külön is nevesítve pl. az egészségügyi önrendelkezés jogát, az információs önrendelkezési jogot), illetve a magánszférához való jogot, mint alapjogot is.

Az emberi méltósághoz való jog minden más alapjog lényeges tartalmának része is egyben, minden alapjog az emberi méltóságból ered, s így az összekapcsolja azokat, rendszert képezve ezáltal.

Az Alkotmánybíróság több ízben rögzítette, hogy az információs önrendelkezési jog nem abszolút alapjog, azaz korlátozható törvényi szinten, a szükségesség-arányosság tesztje alapján. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a személyes adatok kezelése már önmagában az információs önrendelkezési jog korlátozásának minősül, az adatkezelésre való felhatalmazás is csak törvényi szinten képzelhető el, azaz törvéynél alacsonyabb szintű jogszabály nem rendelhet el adatkezelést. A **2/1990. (II. 18.) AB határozatában** az ajánló szelvényre vonatkozó törvényi előírások alkotmányosságát vizsgálta a testület, s arra jutott, hogy a személyes adatok védelme nem abszolút érvényű jog, ahogyan az alkotmányban foglalt többi alapvető jog sem az: a személyes adatok védelme nem annyit jelent, hogy azokat az érintett személyen kívül semmilyen körülmények között nem ismerheti meg senki más. Az adott esetben például a választójog és az ahhoz kapcsolódó ajánlási jog érvényesülése, egy másik alapvető állampolgári jog érvényesülése illetve a visszaélés megelőzése érdekében¹³⁰ korlátozható, törvényi szinten.

A **8/1990. (IV. 23.) AB határozattól** kezdve az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jogot mint „általános személyiségi jogot” fogja fel. Az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jogot az ún. „általános személyiségi jog” egyik megfogalmazásának tekinti. A modern alkotmányok, illetve alkotmánybírósági gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. a személyiség szabad

¹³⁰ 2/1990. (II. 18.) AB határozat

kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog „anyajog”, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.¹³¹ ¹³² Ennek a típusú generális védelemnek a szükségessége következik abból, hogy a jogvédelem a szubjektumból indul ki, ezért az emberi méltóságból eredő személyiségi jogok köre számbavehetetlen.¹³³ Az ember veleszületett joga ez, melyből levezethetők mindazon jogok, melyek a személyiség sokszínűségéből következően soha taxatív módon nem váló személyiségi jogi katalógusban nem szerepelnek. Az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jogot az ember jogi státuszának kifejezéseként értelmezi és ezzel az alapjogi hierarchia csúcsára állítja. Az általános személyiségi jog tehát forrása az egyéb nevesített és nem nevesített személyiségi jogoknak¹³⁴, az emberi méltóság a személyiség alapvető értékét jelenti, és a nevesített személyiségi jogok valójában az emberi méltóságból következő jogosultságok.¹³⁵

A 11/1990. (V. 1.) AB határozatban az Alkotmánybíróság azzal foglalkozott, hogy a cégbejegyzésről és cégjegyzékről szóló IM rendelet a törvényi szabályozáson túl további adat, a személyi szám feltüntetését írta elő. A testület megállapította, hogy a személyi szám nyilvános használatának kötelező elrendelése a személyes adat védelméhez fűződő alapvető jog gyakorlásának korlátozása, amelyet a jogforrási hierarchiában alacsonyabb szinten szereplő miniszteri rendelet nem írhat elő.

Az Alkotmány szerint alapvető jog gyakorlása csak törvényben megállapított olyan korlátozásnak vethető alá, amely az állam biztonsága, a belső rend, a közbiztonság, a közegészség, a közérkölc vagy mások alapvető jogainak és szabadságának a védelme érdekében szükséges. A személyi szám nyilvános használatának kötelező elrendelése a személyes adat védelméhez fűződő alapvető jog gyakorlásának korlátozása; ilyen tartalmú rendelkezést miniszteri rendelet nem írhat elő. A személyi szám közlésének és nyilvánosságra jutásának rendelettel való előírására az igazságügyminiszternek nem volt törvényes felhatalmazása; a rendelkezés tehát alkotmányellenes volt.¹³⁶

¹³¹ 8/1990. (IV. 23.) AB határozat

¹³² Havasi Péter (2002) i.m.

¹³³ Jobbágyi i.m. 68. o.

¹³⁴ 8/1990 (IV. 23.) AB határozat

¹³⁵ Fézer Tamás (2011) i.m. 320. o.

¹³⁶ 11/1990. (V. 1.) AB határozat

A **20/1990. (X. 4.) AB határozat** mondta ki először, hogy az információs önrendelkezési jog gyakorlásának feltétele és egyben legfontosabb garanciája a célhoz kötöttség, ami azt jelenti, hogy személyes adatot feldolgozni csak pontosan meghatározott és jogszerű célra szabad. Az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya összhangban kell, hogy legyen egymással. A törvényhozó a korlátozás során köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt kiválasztani. Ha az alkalmazott korlátozás a cél elérésére alkalmatlan, az alapjog sérelme megállapítható.

A **23/1990. (X. 31.) AB határozat** az életet és emberi méltóságot egymástól elválaszthatatlan egységet alkotó, oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjogokként, minden mást megelőző legnagyobb értéként deklarálta. Az emberi élethez és méltósághoz való jog számos egyéb alapjognak forrása és feltétele. Az emberi élet és méltóság egységéből fakadó alapjogokat az alkotmányos jogállam a vonatkozó nemzetközi egyezmények és az alapvető jogelvek figyelembevételével, az alkotmányban meghatározott közösségi és egyéni érdekek szolgálatában hivatott szabályozni.¹³⁷

A személyes adatok védelméhez való jog tartalmát és az adatvédelmi szabályozás alapjait megfogalmazó, a személyi szám alkotmányellenességéről szóló **15/1991. (IV. 13.) AB határozat** tekintendő, amely megalapozta a későbbi adatvédelmi törvény koncepcióját. A személyes adatok védelméhez fűződő joggal ellentétesnek ítélte az univerzális személyi számot, amely a magán- és a társadalmi élet minden egyes eseményében egyértelműen azonosította az állampolgárt.¹³⁸ Ebben a határozatban is az Alkotmánybíróság a személyes adatok védelméhez való jogot nem hagyományos védelmi jogként értelmezte, hanem annak aktív oldalát is figyelembe véve, információs önrendelkezési jogként: mindenki maga rendelkezik személyes adatainak feltárásáról és felhasználásáról.¹³⁹ Személyes adatot felvenni és felhasználni tehát általában csakis az érintett beleegyezésével szabad; mindenki számára követhetővé és ellenőrizhetővé kell tenni az adatfeldolgozás egész útját, vagyis mindenkinek joga van tudni, ki, hol, mikor, milyen célra használja fel az ő személyes adatát. Kivételesen törvény elrendelheti személyes adat kötelező kiszolgáltatását, és előírhatja a felhasználás módját is.¹⁴⁰

¹³⁷ 23/ 1990. (X. 31.) AB határozat

¹³⁸ Alexin Zoltán: Adatvédelmi törvényünk - kisebb hibákkal (Infokommunikáció és Jog, 2010/38., 104-109. o.)

¹³⁹ Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok, Osiris Kiadó, Budapest, 2008., 134. o.

¹⁴⁰ 15/1990. (IV. 13.) AB határozat

Az Alkotmánybíróság megállapította továbbá, hogy személyes adatok meghatározott cél nélküli, tetszőleges jövőbeni felhasználásra való gyűjtése és feldolgozása alkotmányellenes. Személyes adatot feldolgozni csak pontosan meghatározott és jogszerű célra szabad, az adatfeldolgozásnak minden szakaszában meg kell felelnie a rögzített célnak. Az adatfeldolgozás célját úgy kell az érintettel közölni, hogy az megítélhesse az adatfeldolgozás hatását jogaira, és megalapozottan dönthessen az adat kiadásáról; továbbá, hogy a céltól eltérő felhasználás esetén élhessen jogaival. Ugyanezért az adatfeldolgozás céljának megváltozásáról is értesíteni kell az érintettet. Az érintett beleegyezése nélkül az új célú feldolgozás csak akkor jogszerű, ha azt meghatározott adatra és feldolgozóra nézve törvény kifejezetten megengedi. A célhoz kötöttségből következik, hogy a meghatározott cél nélküli, „készletre”, előre nem meghatározott jövőbeni felhasználásra való adatgyűjtés és -tárolás alkotmányellenes.¹⁴¹

Ezt követően a magyar Országgyűlés elfogadta Magyarország adatvédelmi törvényét: A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvényt, amely az akkori viszonyok között megelőzte korát.

A **74/1992. (XII. 28.) AB határozat** szerint „a vallás és más lelkiismereti meggyőződés az emberi méltóság és önrendelkezés egyik legbensőbb ügye, az információs önrendelkezési jog különösen érzékeny tárgya”. Ezért az egyház saját híreire vonatkozó vallási tárgyú adatgyűjtésén kívül, más szervezett adatgyűjtés számára a vallási hovatartozás, illetve egyéb lelkiismereti meggyőződés az adatalany írásba foglalt hozzájárulása nélkül nem lehet személyes adat. Személyes adattá az egyént érintő információt a személyi azonosítás illetve azonosíthatóság teszi.¹⁴² Ezzel gyakorlatilag az Alkotmánybíróság kimondta a különleges, szenzitív adatok kezelésére vonatkozó minősített, szigorúbb szabályozás szükségességét.

A **29/1994. (V. 20.) AB határozatban** (a második személyi szám határozat) az Alkotmánybíróság ismételten kifejtette, hogy kötelező adatkezelést kormányrendelet és melléklete nem írhat elő, hiszen a személyes adatok kezelése önmagában alapjogi korlátozás, amely korlátozás csak törvényben történhet, a szükségességi-arányossági szempontokat mindenkor szem előtt tartva. Az egészségi állapotra vonatkozó adat a különleges adat fogalmába tartozik, amely akkor kezelhető, ha azt törvény elrendeli. Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél

¹⁴¹ 15/1990. (IV. 13.) AB határozat

¹⁴² 74/1992. (XII. 28.) AB határozat

elérésére alkalmas, és csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig. Az alapjog közvetlen és jelentős korlátozásához feltétlenül törvényi szabályozás szükséges.¹⁴³

Összefoglalóan elmondható, hogy bár az Alkotmánybíróság nem jogalkotó szerv, s határozatai nem minősülnek jogforrásnak, meghatározott hatáskörei révén különös hatással van a jogrendszerre és annak működésére. A testület negatív jogalkotó szerepe kétségkívül jelentősen alakította hazai szabályozásunkban az adatvédelmi jogot, az információs önrendelkezésre vonatkozó törvényt, valamint a határozatokban foglalt indoklások informálisan sokrétűen befolyásolták a jogalkotó és a jogalkalmazó tevékenységét. Ennek megfelelően az Alkotmánybírósági határozatokban foglalt alapvető elvek jelentik az adatvédelem alapját, amelyek bár nem bírnak kötelező erővel, mégis a bennük foglalt jogértelmezés, jogtételek nem hagyhatók figyelmen kívül a jogrendszer egyetlen szereplője által sem. A testület határozataiból tűnik ki, hogy az élet és emberi méltóság együtt jár, s az emberi méltóságból ered az adatvédelem, valamint a tény, hogy az egyenlőtlen kommunikációs helyzet az adatkezelő és az alany között sérti az emberi méltóságot. Az alkotmánybírósági döntések hangsúlyozták ki az adatvédelem legfontosabb alapelveit, így különösen a célhoz kötöttséget és a készletező adatkezelés tilalmát, az információs önrendelkezés korlátozásának lehetséges módját, a különösen érzékeny személyes adatok kezelésére vonatkozó többletkövetelményeket, az adatvédelem és általános személyiségi jog viszonyát, az információs önrendelkezési jog tartalmát, a személyes adatok védelmének és a közérdekű adatok nyilvánosságának közötti ellentét feloldását egyaránt.

5. Személyiség és adatvédelem a polgári jogban

Az alkotmányban és az Alkotmánybírósági határozatokban megfogalmazott alapjogok transzformálódnak a polgári jogban személyiségi jogokká. A személyiségi jogok – minden más alapjoghoz hasonlóan - az emberi méltóságból fakadnak, a személyiségi jogok védelme az emberi méltóság védelmét fejezik ki.¹⁴⁴

A személyiségi jogok fejlődésének legfontosabb vonása abban összegezhető, hogy a védelem idővel függetlenedett a tulajdonosi pozíciótól. A modern személyiségi jogok kialakulásuknak idején, a XIX. század végén – XX. század elején ténylegesen a gazdasági pozíció biztosítását szolgálták. „Nem vagyoni” mivoltuk elválaszthatatlan volt a gazdasági

¹⁴³ 29/1994. (V. 20.) AB határozatban

¹⁴⁴ Görög Márta i.m. (2005/1) 131.o.

pozíciók akkori nagymértékű immaterializálódásától, ennek a védelemnek a köre tágult ki a nem vagyoni összefüggésekig.¹⁴⁵ A személyi jog fejlődése a XX. század óta sem állt le, hosszú fejlődési pályát futott be napjainkig¹⁴⁶, s egyre újabb és újabb személyi vonatkozású életviszonyok szabályozása kerül be a személyiségi jog szabályai közé.¹⁴⁷

A Grosschmid Béni és Szászy-Schwarz Gusztáv nevéhez köthető 1900-as magánjogi törvénytervezet volt elsőként az, amely a személyi részben biztosított alanyi jogokat a személyiség egyes megnyilvánulásai tekintetében, amely új, vakmerő lépés volt, és merőben új irányba indította el a magánjogi gondolkodást. A kódextervezet megjelenése után indult el a személyiségi jogok tartalmának feltárása, mélyebb tartalmú kibontása. A magánélethez való jogot a generálklauzuláris szabályozásnak köszönhetően a bíróságok jogalkotói beavatkozás nélkül is elismerték, azonban a magánélethez való jognak a jogirodalmi irányú vizsgálata, tartalmának kibontása elsősorban a Ptk. hatálybalépése utáni időszakhoz köthető.¹⁴⁸ Az 1928-as Magánjogi Törvényjavaslat (a továbbiakban: Mjt.) a névhez, képmáshoz, levéltitokhoz valamint a kegyeleti joghoz való személyiségi jogokat nevesítette, mint a gyakorlatból átvett egyes kialakult tételeket. Az Mjt. kimondta, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy – a törvény és mások jogainak keretei között – személyiségét szabadon érvényesíthesse.¹⁴⁹

A jogterület korszerű felfogása az 1960-as évek kezdetétől jelent meg, a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 1977-es módosítását (a továbbiakban: novella) követően fejlődött komolyabban a jogterület, s az akkori politikai régióban elsőként került a nem vagyoni kártérítés intézménye bevezetésre. Erre alapozva hozta létre a bírói gyakorlat és a jogdogmatika a jelenleg hatályos, élő személyiségi jogot. A személyhez és a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok védelme körében a régi Ptk. továbbra sem adott taxatív felsorolást, de pontosította az Mjt. korábbi szabályait.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Kecskés László (2007) i.m. 413.o.

¹⁴⁶ Székely László: A magánszféra védelme az ombudsmani gyakorlatban, 180-206. o., IN Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül, Budapest, 2017., 181. o.

¹⁴⁷ Lenkovics Barnabás – Székely László (2000) i.m. 11. o.

¹⁴⁸ Schultz Márton: Valós alakok megjelenítése a szerzői művekben: névvaltság, életképpalstom vagy a magánszféra oltalma? Jogösszehasonlítás a magánszféra védelmének elméleti és gyakorlati kérdéseiről, 65-82. o. IN Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül, Budapest, 2017., 65.o.

¹⁴⁹ Székely László (2017) i.m. 181. o.

¹⁵⁰ Sándor István: A képmáshoz való jog és a sérelemdíj bírósági gyakorlatának tendenciái, Belügyi Szemle, 2020/4. sz., 53-69. o.

A személyiségi jogok védelmének célja az egyén autonómiájának, szabad kibontakozásának, szabad döntési képességének, önrendelkezésének és magánszférájának a biztosítása, az egyre jobb minőségű személyiség kialakulásának előmozdítása¹⁵¹, azáltal, hogy felöleli az ember külsődleges jegyeit és belső tulajdonságait, az általa hordozott eszmei értékeket egyaránt.¹⁵²

Lehetetlen előre felmérni, és jogszabályban meghatározni a személyiség minden megnyilvánulását, amellyel kapcsolatban jogi rendezésre van szükség, illetve lehetőség. Ez a tény általános körű személyiségvédelmet tesz szükségessé. A kielégítő megoldást csak az a szabályozás jelentheti, amely előírja a személyiség általános körű védelmét, de ezen belül egyes — a személyiségvédelem szempontjából jelentősebb — személyiségi értékek és érdekek védelmére külön szabályozást is ad.¹⁵³ A jog szegényes eszköztárával nem volt képes, és jelenleg sem képes az emberi személyiség valamennyi védelemre érdemes aspektusát kodifikált alanyi jogok formájában megragadni, ezért az általános személyiségi jog, mint generálklauzula funkciója a bírói jogalkotás lehetőségének megnyitása, a kodifikált jog által nem nevesített személyiség-elemek jogi megragadása és védelme.¹⁵⁴ Ezeket a „szubszidiárius” személyiségi jogokat a bíróságok minden esetben felhívhatják az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített személyhez fűződő jogok egyike sem alkalmazható.¹⁵⁵ Így állapította meg például a bírói gyakorlat, hogy a házasságkötés eseményét megörökítő pótolhatatlan felvételek végérvényes elvesztése jelentős tárgyi súlyú személyiségi jogsértés. (BDT2008. 1899.) Személyhez fűződő jogokat sért a gyógyintézet, ha a beteg gyógykezelésével, műtétjével kapcsolatos okiratok, egészségügyi dokumentáció kiadását megtagadja (BH1995. 87.) A magántitok körébe tartoznak a családjogi kapcsolattal összefüggő személyes adatok (BH2002. 89.) Más személy nemi irányultságára vonatkozó, bántó célzatú, de nem kirívóan durva, illetve lealacsonyító nyilvános megnyilatkozás az emberi méltóság legbelsőbb magját alkotó intim szféra integritásának a megsértése miatt minősülhet személyiségi jogot sértőnek. (BDT2013. 2941.) Személyhez fűződő jogot sért a magánéletbe való önkényes beavatkozás. A beavatkozást általában akkor kell önkényesnek tekinteni, ha az érintett akaratával, szándékával kifejezetten ellentétes, és a beavatkozást a gondosan mérlegelt körülmények

¹⁵¹ Lenkovics Barnabás – Székely László (2000) i.m. 12. o.

¹⁵² Lenkovics Barnabás – Székely László (2000) i.m. 14. o.

¹⁵³ Törő Károly: A személyiségvédelem buktatói, Jogtudományi Közlöny, XLI. évfolyam, 10. szám, 462. o.

¹⁵⁴ Koltay András: Az "általános személyiségi jog" nyomában - kísérlet a méltóság, becsület, jóhírnév fogalmi elhatárolására (Magyar Jog, 2017/10., 602-612. o.)

¹⁵⁵ Görög Márta (2005/1) i.m. 131. o.

sem indokolják (BH2001. 61.) A szexuális viselkedés a magántitok körébe tartozó kérdés, ezért meghatározott személy szexuális magatartásáról szóló közlés önmagában személyhez fűződő jogot sért. (BH2004. 103.) A munkához való személyiségi jog megsértése a munkavállaló közalkalmazotti jogviszonyának jogellenes megszüntetésével (BH1999. 402.) A Baranya Megyei Bíróság 2.Pf.21.181/1999. számú ítéletében megállapította a személyiségi jogsértést, amikor a férfi felperes neve mellé a „szakoktató nővér” megjelölést tette a telefonkönyvben az alperes. téves személyi adat közlése nagyobb nyilvánosság előtt az általános személyiségi jogot sérti.

Összességében mind a kodifikált, mind a generálklauzula alá tartozó személyiségi jogokon keresztül a polgári jog az egyén, a személyiség különböző érdekeit kívánja megóvni: fizikai-biológiai létét (életét, egészségét, testi épségét), társadalmi megítélését (névviseléshez való jog, jóhírnév védelme, hátrányos megkülönböztetés tilalma), magánautonómiáját, önrendelkezését (magánszféra tiszteletben tartásához való jog, képmáshoz és hangfelvételhez való jog, magántitokhoz való jog, személyes adatok védelméhez való jog), valamint az egyén kegyeleti érzéseit, gyászát¹⁵⁶, azaz minden értékét, amely az egyént egyénné, személyiséggé teszi.

5.1.Személyiségi jog és adatvédelem az 1959. évi IV. törvényben

A személyiségi jogok védelmében a második világháború után világszerte új szakasz kezdődött, amely során lényegesen kibővült, kiterjedt az oltalom. A jogrendszerek a történelem során elkövetett borzalmakból tanulva az emberi személyt, személyiséget széleskörűbb védelemben kezdték részesíteni. Ennek különböző aspektusaiként merült fel a személyiség jogok általánosodása (az általános személyiségi jog, vagy legalább a magánszféra sérthetlenségének generálklauzulája ott is, ahol eddig csak egyes személyiségi jogokat ismertek el), politizálódása, illetve a vagyoni összefüggés lényegtelené válása.¹⁵⁷ Nem volt ez másképp hazai jogrendszerünk esetében sem.

¹⁵⁶ Besenyei Lajos – Bíró Györg : Személyek Joga, Novotni Kiadó, Miskolc, 2010., 154. o.

¹⁵⁷ Kecskés László (2007) i. m. 414.o.

A régi Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény elismerte az általános személyiségi jogot, s a 1977. évi novella lényegesen kibővítette a személyiségvédelem kereteit, számos új személyiség jog szabályozására, mások részletesebb kifejtésére került sor¹⁵⁸, továbbá még egyértelműbben a vagyoni viszonyoktól független védelem mellett foglalt állást.¹⁵⁹ A novella a régi Ptk. személyiségi jogokra vonatkozó fejezetéből egyetlen szakaszt sem hagyott érintetlenül, és tartalmi újdonságokat is hozott: bevezette a nem vagyoni károk megtérítését, és bővítette illetve részletezte az egyes különös személyiségi jogokat. A nem vagyoni kártérítés tehát a polgári jogban nem keletkeztetett új felelősségi tényállást, hanem az a személyhez fűződő jogok megsértéséért járó felelősség alakzataként jött létre, amely körében a jogellenesség a személyiségi jog valamely megsértésében állt.¹⁶⁰ A személyiségi jog védelme így már a '70es években nagy hangsúlyt kapott, világszerte egyre jelentősebbé vált.

Korábbi magánjogi kódexünk a személyiségi jogok helyett még a személyhez fűződő jogok megnevezést alkalmazta, amely azonban tartalmilag megegyező a személyiségi jogokkal, az új Ptk. terminológiája szerint.

A jog az új Ptk.-val már egyértelműen elválasztja az eddig összekeverhető fogalmakat. Az új Ptk. hatályba lépésig e gyűjtő fogalom alatt közösen érthettük egyrészt a polgári jog személyiség védelemmel foglalkozó területét és a polgári jog területén belül elkülönült szerzői jog sajátos terminológiáját, amely magyarul szintén a személyhez fűződő jog terminológiájával lett elkeresztelve.

A szerzői jogi „személyhez fűződő jogok” és a polgári jogi „személyhez fűződő jogok”, sok félreértéshez vezettek korábban.¹⁶¹ Az új Ptk. – a régi Ptk.-tól eltérően – a „személyhez fűződő jogok” helyett – a kifejezőbb „személyiségi jogok” elnevezést alkalmazza az ember, a természetes személy magánszférájának védelmét biztosítani hivatott jogok megjelölésére. Személyisége – szigorú értelemben véve – csak az embernek van, így a jogi személyeket

¹⁵⁸ Kecskés László (2007) i.m. 417. o.

¹⁵⁹ Sólyom László (1983) i.m. 20. o.

¹⁶⁰ Kecskés László (2007) i.m. 415. o.

¹⁶¹ Takó Sándor: Az emberi képmás filmalkotási és filmterjesztési célú felhasználásának személyiségi jogi vonatkozásai IN: Görög Márta - Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Az Alaptörvény VI. cikkének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül, Budapest, 2017, 309. o.

megillető személyhez fűződő jogokat az új Ptk. a Harmadik Könyvben elhelyezett utaló szabállyal védi.¹⁶²

Meglátásom szerint a terminológiai váltás jobban kiemelte a tényt, hogy személyisége kizárólag a természetes személyeknek lehet, jogi személyek esetében ilyenről nem beszélhetünk és így a jogok tartalma sem lehet azonos. A jogi személyek vonatkozásában alkalmazott „személyhez fűződő jogok” kifejezés véleményem szerint megfelelően differenciálja a jogok lényegét érintő különbséget, mivel [jogi] személyhez fűződő jogról beszélhetünk, azonban személyiséget érintő jogról nem, lévén jogi személynek személyisége nincs.

A régi Ptk. szerint:

*75. § (1) A személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a törvény védelme alatt állnak.*¹⁶³

Ez a bekezdés az általános személyiségi jog megfogalmazásának tekinthető, a joggyakorlat ebből a megfogalmazásból azt a következtetést vonta le, hogy az emberi személyiség azon, a magánjog védelmét érdemlő aspektusai, amelyek nem szoríthatók be egyetlen, a törvény későbbi szakaszaiban nevesített személyiségi jog hatóköre alá sem, a generálklauzula, mint általános személyiségi jog alapján kaphatnak védelmet.¹⁶⁴ A törvény által oltalmazott, de külön meg nem nevezett személyiségi jogokat az Alkotmánybíróság az Alkotmány vonatkozó bekezdéséből vezette le, amely rögzítette, hogy a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.¹⁶⁵

A személyiségi jogoknak a Ptk. 75. §-ában megfogalmazott védelme abszolút szerkezetű jogviszonyt hozott létre, amelynek alapján a jogosult személyiségi jogait mindenki köteles tiszteletben tartani. A régi Ptk.-ban a generálklauzula után külön nevesített személyiségi jogok (személyhez fűződő jogok) között kodifikálásra került az egyenlő bánásmód követelménye, lelkiismereti szabadság, személyes szabadság, testi épség, egészség, becsület

¹⁶² Bándy Krisztina: Személyhez fűződő személyiség? ArsBoni, <https://arsboni.hu/szemelyhez-fuzodo-szemelyiseg/> (letöltés dátuma: 2021. július 3.)

¹⁶³ 1949. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

¹⁶⁴ Koltay András (2017) i.m.

¹⁶⁵ Kommentár az 1959. évi IV. törvényhez

és emberi méltóság védelme, a névviseléshez való jog, a jóhírnév védelme, képmás és hangfelvétel védelme, a levéltitok, magántitok, üzleti titok és magánlakás védelme.

A személyiségi jogok védelme jelentős eltéréseket mutat más polgári jogterületektől. Mivel az alapvető polgári jogi védelmi eszközök – eredeti állapot helyreállítása (*in integrum restitutio*) vagy a vagyoni kártérítés - e területen kevésbé alkalmazhatóak, a személyiségi jog sajátos védelmi rendszert alakított ki, nevezetesen az erkölcsi jellegű szankciókat és a nem vagyoni kár intézményét¹⁶⁶, amely később sérelemdíj megnevezés alatt újult meg jogrendszerünkben.

Témánk szempontjából jelentős személyiségi jog, a személyes adatok védelméhez fűződő jog az alábbiak szerint szerepelt korábbi magánjogi kódexünkben:

83. § (1) A számítógéppel vagy más módon történő adatkezelés és adatfeldolgozás a személyhez fűződő jogokat nem sértheti.

(2) A nyilvántartott adatokról tájékoztatást – az érintett személyen kívül – csak az arra jogosult szervnek vagy személynek lehet adni.

(3) Ha a nyilvántartásban szereplő valamely tény vagy adat nem felel meg a valóságnak, az érintett személy a valótlan tény vagy adat helyesbítését külön jogszabályban meghatározott módon követelheti.¹⁶⁷

A régi Ptk. az adatkezelést és feldolgozást (annak leggyakoribb módját a számítógép útján történő adatkezelést külön is kiemelve) személyhez fűződő jogként védelemben részesítette. E körben a személyhez fűződő jogvédelem sajátos eszközeivel biztosította az egyén jogát arra, hogy a róla szóló adatokat - amennyiben az e tárgyú tájékoztatás állami vagy közbiztonsági érdeket nem sért - megismerje, a titokvédelmi rendelkezésekhez szorosan kapcsolódva büntette a személyre vonatkozó adatok jogellenes nyilvánosságra hozatalát, azaz annak bárki számára hozzáférhetővé tételét (kivétekként csak a jogosult engedélyére tekintettel vagy jogszabály előírása folytán illetékes személy vagy szerv előtti feltárás lehetőségét tartotta megengedhetőnek), valamint az adatok valóságához fűződő érdeket elismerve lehetőséget adott a hibás, téves adatok kijavítására.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Jobbágyi Gábor (2012) i.m. 64. o.

¹⁶⁷ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

¹⁶⁸ Kommentár az 1959. évi IV. törvényhez

5.2.Személyiségi jog és adatvédelem a 2013. évi V. törvényben

Az új Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk. vagy új Ptk.) a bevezető rendelkezéseiben kifejezetten megjelöli a személyiség védelmét a jog tárgyaként. A személyiségi jog tekintetében az új Ptk. a személyhez fűződő jog helyett a régi magyar magánjog által ismert személyiségi jog elnevezést használja¹⁶⁹, a korábbi szabályozással egyezően védelemben részesíti a személyiségi jogokat és előírja, hogy azokat mindenki köteles tiszteletben tartani.

A Ptk. 2014. március 15. napjától jelenleg hatályos szabálya szerint:

2:42. § [A személyiségi jogok általános védelme]

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét, így különösen a magán- és családi élet, az otthon, a másokkal való - bármilyen módon, illetve eszközzel történő - kapcsolattartás és a jóhírnév tiszteletben tartásához való jogát szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja.

(2) Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.

(3) Nem sért személyiségi jogot az a magatartás, amelyhez az érintett hozzájárult.¹⁷⁰

A Ptk. ezen szakasza magában foglalja a személyiségi jog alanyi jogát általános jelleggel, mindenfajta személyiségi jogsérelemmel szemben.¹⁷¹ A személyiségi jog jogosultjával szemben minden más személy kötelezett, minden személyiségi jogot sértő magatartás tilos,¹⁷² a jogviszony továbbra is abszolút szerkezetű.

Az általános generálklauzulális védelem azért előnyös továbbra is, mert így egyrészt a személyiség újabb megnyilvánulásait is védelemben tudja részesíteni a jog, mint amilyen pl. a teljes családban éléshez való jog, másrészt a személyiség egyetlen aspektusa sem marad ki a védelem alól. A jogfejlesztésnek ezen módját általában a felsőbb bíróságok végzik, ugyanakkor elviekben minden bírónak módjában áll a személyiség sérelmét megállapítani

¹⁶⁹ Boóc Ádám: Észrevételek Magyarország új Polgári Törvénykönyvéhez – a gyakorló ügyvéd szemszögéből, <https://ptk2013.hu/szakcikkek/booc-adam-eszrevetelek-magyarorszag-uj-polgari-torvenykonnyvehez-a-gyakorlo-ugyved-szemszogebo/1739> (letöltés dátuma: 2020. október 15.)

¹⁷⁰ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

¹⁷¹ Schultz Márton: Gondolatok a személyiségi jogok generálklauzulájáról és az emberi méltóságról (Magyar Jog 2016/12., 685-697. o.)

¹⁷² Jobbágyi Gábor (2012) i.m. 68. o.

olyan tényállások esetén, amelyek eddig még nem merültek fel az ítélkezési gyakorlatban.¹⁷³ Az általánosság és a standardizálás technikailag is szükségszerű: a bíróság ugyanis az általános személyiségi jog keretén belül jogot alkot. Ez a generálklauzula felhatalmazza a bírót a különös személyiségi jogok alkotására.¹⁷⁴ A személyiségi jog megsértése esetén tehát nem érvényesül a jogcímhez kötöttség. Erre tekintettel nem annak van jelentősége, hogy a konkrét esetben mely jog sérül, hanem hogy a személyiség védelmét sértő generálklauzula tekintetében jogos vagy jogtalan egy adott cselekmény. Mivel az egységes védelem okán a mérce a generálklauzula, így a konkrét tényállás esetén megvalósuló személyiségsérelem tipizálását a törvény nem is indikálja, annak módja elsősorban a bíró dogmatikai érzékén és a jogtudomány rendszerezésén múlik.¹⁷⁵

Az általános személyiségvédelmet deklaráló generálklauzulát követően csupán felsorolásra kerülnek a személyiségi jogok.¹⁷⁶

2:43. § [Nevesített személyiségi jogok]

A személyiségi jogok sérelmét jelenti különösen

- a) az élet, a testi épség és az egészség megsértése;*
- b) a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése;*
- c) a személy hátrányos megkülönböztetése;*
- d) a becsület és a jóhírnév megsértése;*
- e) a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértése;*
- f) a névviseléshez való jog megsértése;*
- g) a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértése.¹⁷⁷*

A már eddig is nevesítésre került személyiségi jogokat a Ptk. azért tartalmazza, hogy továbbra is elsősorban e kategóriák mentén valósulhasson meg a személyiségi jogok védelme. Témám szempontjából fontos hangsúlyozni, hogy a nevesített személyiségi jogok közül több is az adatvédelmi szabályozás szerinti személyes adatnak minősül. Ennek megfelelően a személyes adatok védelmét élvezzi az érintett neve, hangfelvétele, képmása, magántitkai, levéltitkai, egyéb személyes adatai a polgári jogi személyiségvédelemmel

¹⁷³ Schultz Márton i.m. (2016) 685-697. o.

¹⁷⁴ Sólyom László (1983) i.m. 19. o.

¹⁷⁵ Schultz Márton i.m. (2017) 69.o.

¹⁷⁶ Fézer Tamás (2011) i.m. 23. o.

¹⁷⁷ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2:43. §

párhuzamosan. A párhuzamos jogvédelemre azért van szükség, mert az egyes jogsértők eltérő minőségben követhetik el a jogsértést: egy CCTV kameralánc nem megfelelő üzemeltetése esetén az adatkezelő az adatvédelmi jogi szabályok szerint is köteles felelni, míg egy adatkezelőnek nem minősülő személy általi jogellenes képrögzítés esetén a jogosult a polgári jog szabályai szerint támaszthat igényt a jogsértővel szemben.

Az első Adatvédelmi biztos, Majtényi László egy jogszabály véleményezés kapcsán azt írta, akár ki is lehetne hagyni a Polgári Törvénykönyvből a nevesített személyiségi jogok rendszerét, hiszen az adatvédelem lefedi majdnem az egész területet.¹⁷⁸ Ez az álláspont véleményem szerint nem állja meg a helyét, mivel a polgári jog alapvetően magánjogi természetű védelmet biztosít, az adatvédelem pedig közigazgatási jogi természetűt.

Sziklay Júlia szerint az adatvédelem jogának a közjog-magánjog elhatárolásának tekintetében „renitens” szerep jutott, hiszen a személyhez fűződő, a személyiséget védő jogok sorában talán először itt történt meg, hogy a horizontális, egymással egyenlő pozícióban lévő és érdekegyenlőséget feltételező felek közötti magánjogi jogviszonyba a jogalkotó közhatalmi eszközökkel beavatkozott és megsegítette a gyengébb információs vagy egyébként kiszolgáltatott helyzetben lévő adatalanyt. A klasszikus magánjogi viszonyok közjogi behatással történő túlzott „megsegítése” meglátása szerint azzal a veszéllyel is járhat, hogy a tulajdonosi és szerződési szabadságon alapuló magánautonómia, vagyis az egyén cselekvési szabadsága meggyengül és ez végső soron a jogállamiság elvére is negatív hatással lehet – szélsőséges esetben egyfajta „emberi jogi anarchiához” is vezethet. Nem véletlen, hogy a polgári jogtudomány képviselői az adatvédelmet polgári jogi alapokon, szűkítő hatályú értelmezéssel, míg a „hivatásos” adatvédők alkotmányos alapokon és kiterjesztő értelmezéssel közelítik meg.¹⁷⁹

Ez a vélemény meglátásom szerint vitatható, mivel szükséges a gyengébb helyzetben lévő felet megsegíteni, valamint az adatkezelőket közjogi eszközökkel, bírságokkal rászorítani a jogszerű magatartásra. A speciális helyzetben lévő adatkezelőkkel szemben szükséges, hogy érvényesüljenek olyan kiegészítő, közigazgatási természetű szabályok, amelyek igazodnak

¹⁷⁸ Péterfalvi Attila: Személyiségi jogok - adatvédelem - információszabadság (Magyar Jog, 2014/9., 486-489. o.)

¹⁷⁹ Sziklay Júlia: Az információs jogok kialakulása, fejlődése és társadalmi hatása, <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/sziklay-julia/sziklay-julia-vedes-ertekezes.pdf> (letöltés dátuma: 2021. július 3.) Budapest, 2011., 90. o.

az adatkezelő esetleges információs fölényéhez. A gyengébb fél, az adatalany ilyen módon történő meg nem segítése azt eredményezhetné, hogy az érintettek esetleges jogsértések esetén nem lennének képesek hatékony jogorvoslathoz jutni, az adatkezelők a szankciók kockázata nélkül járhatnának el. Arra tekintettel azonban, hogy egy autonóm államigazgatási szerv, az adatvédelmi hatóság bírságot szabhat ki, valamint nem szükséges az érintetteknek egyenként megindítani az elhúzódozó polgári peres eljárást az adatkezelővel szemben, az adatkezelők sokkal inkább „rá vannak kényszerítve” a jogszerű eljárásra.

6. Az adatvédelmi jog kialakulása, célja, tartalma

Péterfalvi Attila és Osztopáni Krisztián meglátása szerint az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépése mérföldkövet jelentett egy friss, alig néhány évtizede megszületett alapjog életútjában: a személyes adatok védelméhez való jog nevesített személyiségi jogként megjelent az új Ptk.-ban. Habár 1977-ben a novella nyomán bekerült egy adatvédelmi természetű rendelkezés a korábbi Ptk. szabályai közé, azonban e jogszabályhelyre nem épült koherens adatvédelmi bírói gyakorlat.

A személyes adatok védelméhez való jog egyik sajátossága az, hogy (a magánélethez való jogon kívül) más személyiségi jogokkal szemben különböző jogszabályok részletezik a személyes adatok kezelésére vonatkozó alapvető követelményeket. Amíg más személyiségi jogok – például a becsülethez fűződő jog esetében – nem találunk olyan jogszabályt, amely meghatározná, hogy milyen követelményeket kell teljesíteni ahhoz, hogy valamely magatartás ne sértse mások becsületét, addig az adatvédelem területén több tucat magyar, illetve számos uniós jogszabály részletezi azokat a kötelezettségeket, amelyek betartása szükséges ahhoz, hogy az adatkezelés jogszerű legyen, és a személyes adatok védelméhez fűződő jog ne sérüljön. (Ez alól kivétel a magánélethez való jog, amely törvényi szinten szabályozásra került.) Az adatvédelemre vonatkozó jogszabályok közül kiemelkedik az Infotörvény és a GDPR, mint amelyek általánosan, valamennyi adatkezelő vonatkozásában meghatározzák az alapvető adatvédelmi követelményeket.¹⁸⁰

A technológia fejlődésének társadalomra gyakorolt hatása a szociológia és jogtudomány kedvelt témakörévé vált az elmúlt ötven évben: számtalan szakirodalmi forrás elemzi az információs társadalom kialakulását és az informatikai és kommunikációs technológiák

¹⁸⁰ Péterfalvi Attila – Osztopáni Krisztián (2017) i.m. 403.o.

társadalmi hatásait. E változások aztán jellemzően leképződnek a jogalkotásban is, rendszerint több-kevesebb késéssel követve azokat. Az európai unió információs társadalom- és médiapolitikájának jogalkotási eredményei, az ahhoz kapcsolódó folyamatos szakmai és éles politikai viták, és az új jogterület kialakulása egyértelműen mutatja ennek jelentőségét.¹⁸¹ Az információs társadalom jogi kérdéseit vizsgáló kutatók egyetértenek abban, hogy az információs társadalom kialakulása és fejlődése számos kihívást állít, állított és fog még állítani a jogrendszer elé. Kezdetektől nehézséget okozott, hogy a technikai fejlődést a jogalkotás nehezen tudja követni, és nem könnyű az információs fejlődés technikai normákban történő szabályozása sem. A technológiák rohamos fejlődése ellentétes a jog stabilitásra való törekvésével, ugyanakkor a jog nem képezheti akadályát az innovációs törekvéseknek, nem gátolhatja a technika fejlődését.¹⁸² A technológiai fejlődés körében – hogy csak pár példát említsünk - az internet tömeges használata, a biometrikus azonosítás, a felhőszolgáltatások, az elektronikus pénzrendszerek és a rádiófrekvenciás azonosítók a mindennapok részévé váltak és adatvédelmi jogokat érintenek; és olyan szabályok alkalmazásával kell ezeket megítélni, amelyeket sokkal egyszerűbb informatikai rendszerek idején alkottak meg.¹⁸³

Az adatvédelmi szabályozás generációkra osztható, melyek különböző – de mindannyiszor a technológia fejlődéséhez, és az ehhez szorosan kapcsolódó társadalmi változásokhoz köthető – kihívásokra reagálva hasonló szabályozási célokat eltérő megközelítéssel igyekeztek megvalósítani.

Az adatvédelmi szabályozás **első generációjának** megjelenése az 1970-es évekre tehető, alapvetően a technológia fejlődéséből eredő veszélyekre adott jogi válaszlépésként. A számítástechnika fejlődése az 1960-as évek végére eljutott arra a szintre, hogy reális lehetőséggé vált az állami nyilvántartások adatainak elektronikus tárolása, és a nyilvántartásokban való gyors keresés. Az adatokkal való visszaélések természetes, fizikai korlátai ledőltek. Az automatizált adatfeldolgozásra való igénnyel párhuzamosan Európa szerte megjelentek a különböző állami nyilvántartások egységesítésének tervei is. Az első

¹⁸¹ Balogh Zolt György – Kiss Attila – Polyák Gábor – Szádeczky Tamás – Szőke Gergely László: Tehnológia a jog szolgálatában? – Kísérletek az adatvédelem területén, Pro Futuro, 2014 /1. , 34.o.

¹⁸² Horváth Dóra, Vajkai András: Az információs társadalom pillérei /3. rész/ (Infokommunikáció és Jog, 2008/2., 85-87. o.)

¹⁸³ Szabó Máté Dániel: Hogyan érdemes gondolkodni adatvédelemről és információs szabadságról?, Fundamentum, 2007. 1. szám, 126.o.

generációs szabályozást ezen változásoknak megfelelően áthatotta az állami információs túlhatalmától való félelem, így e jogszabályok elsődleges célja a nagy, döntően állami adatbázisok átláthatóságának megteremtése volt. Ugyancsak fontos jellemző, hogy e törvények még nem biztosítottak általános rendelkezési jogot az adatalanyok számára a személyes adataik felett kapcsolatban, de biztosítottak néhány részjogosítványt, például a betekintés és a helyesbítés jogát. Elmondható tehát, hogy az első generációs adatvédelmi törvények nem közvetlenül a személyes adatok kezelésének szabályozására irányultak, hanem a technológia állam általi alkalmazásának szabályozására¹⁸⁴, a „mindentlító Nagy Testvér”¹⁸⁵ hatalmának korlátozására, keretek közé szorítására, az egyén átláthatatlanná tételére az állam előtt. Első generációs adatvédelmi szabályozásnak minősül például az 1971-es Hesse-i *Bundesdatenschutzgesetz*, hazánkban ugyanakkor az első adatvédelmi törvény már a második generációs szabályozások körébe tartozott.

Az 1980-as években megjelent és hamarosan elterjedt a személyi számítógép, amely drasztikus változásokat hozott, s így megteremtette a **második generációs** adatvédelmi törvények apropóját. Az internet kereskedelmi célú megjelenése és elterjedése a korábbi, önálló egységként funkcionáló számítógépeket világméretű hálózattá kötötte össze. Minden korábbinál könnyebbé és gyorsabbá vált az adatok - ideértve a személyes adatokat - továbbítása, akár a világ távoli pontjára is. Az informatikai és kommunikációs technológiák fejlődésének köszönhetően a marketingeszközök változni kezdtek: az új kommunikációs csatornán (elsősorban e-mailen, interneten) keresztül megvalósuló, és egyre kifinomultabb direktmarketing technikák, valamint a jellemzően *cookie*-k használatán alapuló online marketing megjelent a profilozás technológiai lehetőségével összhangban. E tendenciák világossá tették, hogy az üzleti szektor, a magán (tehát nem állami) adatkezelők „adatéhsége” legalábbis vetekszik az államéval. A korábbi néhány állami adatkezelőt magán adatkezelők milliói váltották fel, sok kisebb „mindentlító Testvér” kezdte figyelni az érintettet, gazdasági előnyre törekvés céljából bontva le a magánszféra határait. Ezek egy része – például pénzintézetek, hírközlési szolgáltatók, reklámügynökségek stb. – ráadásul egy-egy érintettről is igen nagyszámú, az érintett magánszférája szempontjából érzékeny adatot kezeltek, kezelnek.

¹⁸⁴ Szőke Gergely László: Az adatvédelem szabályozásának történeti áttekintése, Infokommunikáció és Jog, 2013/3. (56.), 108.o.

¹⁸⁵ George Orwell 1984. c. regénye alapján

Ennek a fejlődésnek köszönhetően a második generációs szabályozás egyik fő jellemzője, hogy a technológia-specifikus megközelítés helyett - amelyet a technológia gyors fejlődése reménytelenné tett - az érintettet széles körű rendelkezési joggal ruházta fel az adatkezelés egész folyamatára nézve. Emellett széles körben elfogadottá vált, hogy – a nagy adatbázisokkal rendelkező magán adatkezelők megjelenésének köszönhetően – a szabályozás hatályát az üzleti szféra adatkezelőire is ki kell terjeszteni. Ugyancsak jellemző tendencia, hogy az elektronikus eszközökkel végzett adatkezelések mellett a manuális, papír alapú adatkezeléseket is rendre bevonta a jogalkotó a szabályozás hatálya alá.¹⁸⁶ A magyar jogfejlődést tekintve a jogalkotó 1992-ben elfogadta az Avtv.-t, amely már egyértelműen második generációs szabályozás jellemzőit tükrözte; legfontosabb jellemzője az adatalany szerepének megerősödése volt.¹⁸⁷

Amíg a '90-es évekre inkább a statikus tartalmak, és a felhasználók felé irányuló információáramlás volt jellemző, addig az új típusú szolgáltatások – a web 2.0. - egyik lényegi jellemzője lett, hogy drasztikusan megváltozott a tartalomszolgáltatás jellege, és előtérbe kerültek a felhasználók által generált tartalmak. A web 2.0 kifejezés olyan internetes szolgáltatások gyűjtőneve, amelyek elsősorban a közösségre épülnek, azaz a felhasználók közösen készítik a tartalmat vagy megosztják egymás információit. A web 2.0 szolgáltatásoknál a szerver gazdája csak a keretrendszert biztosítja, a tartalmat maguk a felhasználók töltik fel, hozzák létre, osztják meg vagy véleményezik.¹⁸⁸ Ez a dinamikai változás hozta el az adatvédelmi szabályozás **harmadik generációját**. A felhasználóknak nem csak a tartalmak előállításában lett nagyobb szerepe, de egyre inkább a tartalomtovábbítás, megosztás és a tartalomkiválasztás főszereplői is lettek. Az internetes platformok egyértelműen a jogalanyok mindennapi rutinjának szerves részévé váltak. A Facebook mint korunk legnépszerűbb közösségi oldala és internetes platformja a 2020. októberében közzétett statisztika szerint 1,82 milliárd aktív felhasználóval (*daily active user, DAU*) rendelkezett, vagyis olyan felhasználóval, aki minden nap használta a szolgáltatást. Az utolsó hivatalos statisztika szerint 3,21 milliárd személy használja aktívan a Facebook valamely szolgáltatását (Facebook, Instagram, Whatsapp, Messenger).¹⁸⁹

¹⁸⁶ Szőke Gergely László (2013) i.m. 110.o.

¹⁸⁷ Szőke Gergely László (2015) i.m. 50. o.

¹⁸⁸ Cseh Gergely (2013) i.m. 91. o.

¹⁸⁹ The top 20 valuable Facebook statistics <https://zephoria.com/top-15-valuable-facebook-statistics/> (letöltés dátuma: 2021. január 17.)

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság vonatkozó statisztikái szerint a hazai internetezők 97%-a használ valamilyen közösségi média platformot, 89 %-uk a Facebook-on van aktívan jelen.¹⁹⁰ A felhasználók saját magukról történő, korábban hihetetlen mértékű adatközlést valósítanak meg¹⁹¹, elsősorban a közösségi oldalakon, de más platformokon egyaránt. Ennek érdekes következménye, hogy a felhasználók tényleges személye egyértelműen összekapcsolható lesz az online profiljukkal. A felhasználók által készített és közzétett tartalmaknak és az egyre növekvő számú adatgyűjtő szenzoroknak köszönhetően az online adatmennyiség korábban elképzelhetetlen mértékben bővült¹⁹², bekövetkezett az ún. *big data* korszaka.

Az adatok struktúrájának ezen változását, a *big data*-ból eredő profilozás veszélyeit, a kialakult új helyzetet próbálta meg jogi eszközökkel megoldani a legfrissebb adatvédelmi szabályozás, az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 Rendelete (Európai Unió Hivatalos Lapja, 4.5.2016., L 119/1, p. 1-88, általános adatvédelmi rendelet, a továbbiakban: „GDPR” vagy „Rendelet”).

6.1. Az adatvédelem és a magánszféra védelmének kapcsolata

Mivel az adatvédelemnek és az információs önrendelkezési jognak megnevezett célja a magánszféra védelme, a magánszféra és oltalmának vizsgálata elengedhetetlen a személyes adatok személyiségvédelmének ismerete céljából. Alapvető igazság, hogy az adatvédelem nem az adatokat, hanem az érintett egyén, az adatalany magánszféráját védi.

A bírói gyakorlat szerint is köztudomásúnak tekinthető, hogy a személyes adatok jogosulatlan felhasználásával a magánszférába történő kirívó beavatkozás a sérelmet szenvedett személy élethelyzetében, lelkiállapotában olyan negatív irányú változást okoznak, ami nem vagyoni kártérítéssel kompenzálható.¹⁹³

A magánélet védelme nagyon erősen kötődik az egyén és a közösség kapcsolatának megítéléséhez, és ennek tükrében folyamatosan változik a tartalma és változnak a védelem határai is. A magánélet fogalmának nemcsak bizonytalan a meghatározása, de valójában a

¹⁹⁰ Barzó Tímea – Halász Csenge (2020) i.m. 46.o.

¹⁹¹ Szőke Gergely László (2015) i.m. 59. o.

¹⁹² Szőke Gergely László (2015) Uo.

¹⁹³ BDT2012. 2766.

meghatározás sem lehet állandó, ahogy az egyén társadalmi részvételének formái is változnak, elsősorban a technikai fejlődés következtében.¹⁹⁴

A magánélet védelme az új Ptk.-val került be a magyar magánjogi szabályokba. Ez az a személyiségi jog, mely nem csupán a védelem eszközszerkezete, hanem a jog tartalma tekintetében is a bírói gyakorlat kezei között formálódik, szinte minden, a magánélet védelmét ismerő jogrendszerben.¹⁹⁵ A magánélet, magánszféra védelme a Ptk.-n kívüli más jogszabályokban is megtalálható, a magánülethez való jog joganyaga például az adatvédelem szellemi háttere, és ennek egyes részterületei nagyon közel állnak az adatvédelemhez.¹⁹⁶

A privátszféra védelemben részesítésének gondolata a XIX. század végére nyúlik vissza, és markánsan először az Egyesült Államok jogában jelent meg. 1890-ben jelent meg Samuel D. Warren és Louis D. Brandeis közös munkája a *Harvard Law Review*-ban „*The Right To Privacy*” címmel¹⁹⁷, mely az egyén azon jogának elismerését sürgette, hogy megakadályozhassa magánélete részleteinek és saját személyiségének hozzájárulás nélküli, nem kívánt nyilvánosságra hozatalát az egyre agresszívebbé váló tömegtájékoztatásban. Tanulmányukban személyesnek ítélték meg bizonyos tényeket, adatokat és eseményeket az ember életében, amelyek napvilágra kerülése még valódi tudósítás formájában is alkalmas lehet az ember személyiségének megsértésére.¹⁹⁸ Ez az új megközelítés az új technikai eszközök, a mindenki számára elérhetővé vált Kodak fényképezőgépek, kamerák, telegráf, telefon és a gramofon, illetve a reklám és a kifejezetten csak pletykaújságok, bulvárlapok társadalmi újdonsága lényegesen megnövelték a személyiségi jogsérelem veszélyét¹⁹⁹ ²⁰⁰, hatalmas felháborodást keltve a társadalomban. A kamerákat kitiltották a fürdőhelyekről, tengerpartokról és a kocsmákból is. Warren és Brandeis tanulmányukban így írtak erről: „A hirtelen megjelenő fotográfusok és az újságkiadással foglalkozó vállalatok gyorsan behatoltak a privát és otthoni élet eddig szentnek hitt szférájába. A számos technikai

¹⁹⁴ Menyhárd Attila: A magánülethez való jog elméleti alapjai, In *Medias Res*, III. évfolyam 2. szám, 2014/2., 384. o.

¹⁹⁵ Fézer Tamás: A privátszféra polgári jogi védelmének alapkérdései (Debreceni Jogi Műhely, 2014/1-2.), 36. o.

¹⁹⁶ Ferenczy Endre: Az adatvédelem külföldi szabályozása (Jogtudományi Közlöny, 2010/3., 135-146. o.) 136. o.

¹⁹⁷ Szőke Gergely László (2013) i.m. 108.o.

¹⁹⁸ Fézer Tamás (2011) i.m. 310-311. o.

¹⁹⁹ Sólyom László (1983) i.m. 11. o.

²⁰⁰ Görög Márta: A képmáshoz és hangfelvételhez való jog védelmének fejlődéstörténete és a jogosultat megillető „rendelkezési jog” gyökere, 253-268. o., IN: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): *A személyiség és védelme*, Budapest, 2017., 255. o.

vívmány azzal fenyeget, hogy valósággá válik a régi szólás: amit az ember a hálózobában suttog, a ház tetejéről kéne kiáltani. A sajtó minden irányban túllépi az illem és a tisztesség nyilvánvaló határait.”²⁰¹

Következő technológiai lépésként a fotók digitalizációjával és az internet elterjedésével megnőtt a felvételek manipulálhatóságának veszélye, kibővült a megvalósítható jogsértő magatartások köre. Sokkal gyorsabban, határok nélkül lehet másokkal megosztani az akár manipulált, valótlan tartalmat, s a korábbiaknál jóval nagyobb személyi kör számára lehet azokat hozzáférhetővé tenni, amely szükségessé tette a jogi szabályozás kibővítését, további részletezését.

Nem szükséges, de nem is lehetséges kimerítő definíciót találni a magánélet fogalmára.²⁰² A magánszférához fűződő jog lényege, hogy az érintett akarata ellenére mások oda ne hatolhassanak be, illetőleg be se tekinthessenek. A magánszférajok a jó hírnév, a magánlakás, a magántitok – vagyis a magánszféra egyes elemei védelmére irányulnak, védelmét szolgálja a személyes adatok védelméhez fűződő jog is, amikor nem minden esetben a hagyományosan a magánszférába sorolható (akár nyilvános), ám a természetes személlyel összefüggésbe hozható adatokkal kapcsolatban biztosít védelmet az érintett személynek. E jog elismerése mögött az a megfontolás áll, hogy a korszerű informatika eszközeivel ezek az adatok olyan tömegben tárolhatók, oly módon dolgozhatók fel és csoportosíthatók, hogy a feldolgozás eredménye a kiinduló adatok titokkénti minőségétől függetlenül sérthetik a magánszférát.²⁰³

Miként a személyiségi jog fogalmát általában, úgy a magánszféra védelmét is igen nagy nehézséget jelentene definiálni, mivel ezek dinamikus, folyton változó, lezáratlan fogalmak.²⁰⁴ Ettől függetlenül a jogirodalomban számos megközelítéssel találkozhatunk.

Balás P. Elemér álláspontja szerint a jognak az a feladata, hogy oltalmazza az emberi személyiséget minden olyan háborítástól, amely a társadalom érdekében nem szükséges. Előremutató gondolatokat fogalmazott meg az ún. „titokszféráról”, amelynek a lényegét

²⁰¹ Samuel D. Warren – Louis D. Brandeis : The Right to Privacy, Harward Law Review, Vol. 4. No. 5. (Dec. 15., 1890), pp. 193-220, <https://www.cs.cornell.edu/~shmat/courses/cs5436/warren-brandeis.pdf> (letöltés dátuma: 2021. január 22.), 195. o.

²⁰² Sajó András: A társadalmi tényező a magánéletben - a "magánélethez való jog" (private life) genealógiája (Állam- és Jogtudomány, 2017/4., 92-105. o.)

²⁰³ Jóri András: Az adatvédelemért és az információszabadságért felelős biztos intézményéről, Fundamentum, 2010. 2. szám, 19.o.

²⁰⁴ Székely László (2017) i.m. 181. o.

akképpen határozta meg, amelybe beletartozik minden nem közismert és nem közszlelhető tény, melyekről az érintett személy maga sem akarja, hogy azokká váljanak.²⁰⁵

Székely László az ember legbensőbb tereként határozza meg a magánszférát, ahol szabadon, korlátozások nélkül megnyilvánulhat. A magánélethez fűződő jog alapvetően a külső, harmadik személyeket kirekesztő jogosultság, az ember személyiségének legbensőbb tere, melyben korlátozásoktól mentesen megnyilvánulhat, saját maga határozhatja meg személyisége megnyilvánulásának módját, körét.²⁰⁶

Fézer Tamás meglátása szerint a magánélethez, privátszférához fűződő jogok nem azonosíthatók a személyiségi jogokkal, így egyik a másik terminológia szinonimájaként nem használható. A személyiségi jogok nyilvánvalóan tágabb kört ölelnek fel, mint a magánélet védelméhez fűződő jogosultság, hiszen magukban foglalják azokat a testi integritást védő jogokat, melyek sok esetben nem tartoznak a jogalany korlátlan rendelkezési jogának körébe. A magánszférához fűződő jog arra irányul, hogy az egyén meghatározza, mely vele kapcsolatos információk jussanak mások tudomására, a hozzá kapcsolódó adatok, életének intim részletei, gondolatai kinek a számára váljanak megismerhetővé, hogy megmutathassa magát a külvilágnak, illetve saját személyének azt a részét, amit nyilvánosságra akar hozni. Ennek a jognak részét képezi az önkifejezés és az eltitkolás, elrejtőzködés joga is, tehát aktív és passzív oldala egyaránt értelmezhető a jogosultságnak. Ebből a jogból vezethető le a személyiség szabad kibontakozásának joga, az általános cselekvési szabadsághoz való jog, valamint az önazonossághoz, önrendelkezéshez való jog is.²⁰⁷ Értelmezése szerint a privátszféra védelmének létezik egy emocionális és egy fizikai oldala. A privátszféra fizikai oldalához tartozó jogosultságnak tekinti a magánlakás sérthetlenségéhez és a személyes térhez való jogot. Fézer a privátszféra másik nagy területének az emocionális oldalt tekinti, amelybe azokat a jogokat sorolja, melyek bár több esetben fizikai formát is öltenek, mégis szorosan kapcsolódnak az érintett személyhez, fontos információkat közölnek róla²⁰⁸, így az emocionális vetületet a titokvédelem, a képmás és a hangfelvétel védelme, valamint az adatvédelmi jogok képezik elsősorban, mivel ezek a személyről közölnek információkat.²⁰⁹

²⁰⁵ Barzó Tímea – Halász Csenge (2020) i.m. 37.o.

²⁰⁶ Székely László (2017) i.m. 181.o.

²⁰⁷ Fézer Tamás (2011) i.m. 318-319. o.

²⁰⁸ Barzó Tímea – Halász Csenge (2020) i.m. 38.o.

²⁰⁹ Fézer Tamás (2014) i.m.

Menyhárd Attila megfogalmazásában a magánélethez való jog védelme felöleli a testi, pszichikai és a társadalmi integritáshoz való jogot. Meglátása szerint aligha van a jognak homályosabb fogalma, mint a magánélethez való jog. A magánélet védelme nagyon erősen kötődik az egyén és a közösség kapcsolatnak megítéléséhez, és ennek tükrében folyamatosan változik a tartalma és változnak a védelem határai is. A magánélet fogalmának nem csak bizonytalan a meghatározása, de valójában a meghatározás nem is lehet állandó, ahogy az egyén társadalmi részvételének formái is változnak, elsősorban a technikai fejlődés következtében.²¹⁰ A magászféra nem csak egy alkotmányos, emberi jog, de általános és különös tartalommal bíró jogok gyűjtőfogalma is. Ez fordítva is igaz, a magánélethez való jog konkretizált tartalmát nevesített személyiségi jogok adják. Ilyen, a magánélethez való jog általános koncepciója alá vont jog, például az egyénre vonatkozó információk, a családi élet, a magánlakás vagy a kommunikáció védelme is. A magánélet védelmének címszava alá vont jogokat összekötő kapocs az emberi méltóság védelmében és az egyéni szabadság védelmében is meghatározható. A magánélet védelme a társadalmi berendezkedés egyik alapvető eleme, amelynek középpontjában az egyénnek, a személyére vonatkozó információ feletti rendelkezés joga áll, és hatékony védelme megköveteli az egyén kontrollját a saját társadalmi környezet felett. A magánélet a személyeknek a személyiséggé váláshoz és a személyiségként való létezéshez fűződő érdekét védi, ezért tekinthető minden emberi lényt megillető jognak.²¹¹

A magánélethez való jog személyiségi jogi jellege, tartalmi meghatározása, besorolása szoros összefüggésben van több személyiségi joggal, ezen összefüggés a védendő jogi tárgy védelmének azonossága, hasonlósága miatt adott. A jogütközés ugyanakkor csupán a dogmatika szempontjából bír jelentőséggel; a megsértett jog a személyiségi jog marad. A bírói gyakorlat ehhez hasonlóan kapcsolatot von le a magánélethez való jog és más nevesített személyiségi jogok között, ugyanakkor az eddig már „bevált”, elismert és nevesített személyiségi jogok megsértése és a magánélethez való jog megsértése egymástól elkülönül – az egyes jogoknak, személyiségi vonatkozásoknak ugyanakkor van közös metszete a magánélettel.²¹²

Meglátásom szerint a magánszférához fűződő jog arra irányul, hogy az egyén meghatározhassa, hogy vele kapcsolatban milyen információk jussanak mások tudomására,

²¹⁰ Menyhárd Attila (2014) i.m. 177. o.

²¹¹ Menyhárd Attila (2014) i.m. 178. o.

²¹² Menyhárd Attila: A magánélet védelme az Emberi Jogi Bíróság Gyakorlatában, IN: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Budapest, 2017., 59. o.

életének egyes aspektusai kinek a számára és milyen módon váljanak hozzáférhetővé, s mindig biztosítva legyen az egyén számára egy olyan terület (akár fizikai, akár szellemi síkon), ami csak az „övé”, amihez más nem fér, nem férhet semmilyen körülmények között, ide nem értve az egyén által engedélyezett mértékben és módon való hozzáférést. A magánszférához való jog biztosítja az egyén részére azt a jogot, hogy a saját személyes tere és a rá vonatkozó információk, adatok felett rendelkezessen, megmutathassa magát másoknak, vagy akár titokban maradjon. Az egyén maga döntheti el, hogy aktívan él a mások számára kitarulkozással, vagy passzívan rejtve marad.

A magánélethez való jog komplex személyiségi jog, amely további nevesített személyiségi jogoknak is alapja, hiszen nem csupán azt foglalja magában, hogy az egyén nevével, személyes adataival, arcképével vagy hangjáról készült felvételével ne élhessenek vissza, hanem azt is, hogy magánéletéről és magánszférájába tartozó dolgokról akár szűkebb, akár tágabb körben és az általa megválasztott önkifejezési formában számot adhasson akként, hogy azok ne kerüljenek annál nagyobb körben nyilvánosságra, mint amire az egyén azt szánta.²¹³

A magánéletet támadó vagy sértő magatartások szinte kivétel nélkül olyan káros eredményhez vezetnek, mely negatív hatások a külvilágban nehezen bizonyíthatók²¹⁴, a sérelem mértéke pénzben nem kifejezhető. Ugyanakkor mindenképp különleges abból a szempontból is a magánszféravédelem, hogy ha az információ nyilvánosságra kerül, azt visszavonni már nem lehet, az *in integrum restitutio* fogalmilag kizárt. Ellentétben az anyagi javakkal (amelyek visszaszerzése olykor ugyancsak nehéz feladat) az információ visszaszerzése, újbóli elzárása, vagy az önrendelkezés újbóli, eredeti szintű gyakorlása elvben lehetetlen. Figyelembe véve az információ terjedésének korlátait, a felejtés, az aktualitásvesztés ütemét, az információ nyilvános hozzáférhetőségének gyakorlati jelentősége idővel elenyészhet, de az eredeti állapot többé nem állítható helyre²¹⁵, ezért van szükség a sérelemdíj intézményére.

Bár jogrendszerünkől idegen, a magánszféravédelem kereteit az Amerikai Egyesült Államok joggyakorlatában a „*reasonable expectation of privacy*” klauzula adja, amely elismeri, hogy bizonyos helyszíneken a személyek joggal elvárhatják, hogy az ott elhangzó

²¹³ Bakos-Kovácsi Kitti i.m. (2017), 104.o.

²¹⁴ Fézer Tamás (2011) i.m. 137. o.

²¹⁵ Székely Iván: Adatvédelem és információszabadság, Fundamentum, VIII. évfolyam, E-infoszabadság, <http://fundamentum.hu/sites/default/files/04-4-04.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 24.), 51.o.

információk, ottani történések rejtve maradjanak más állampolgárok és az állami hatóságok elől is. A magánlakást mindenképpen olyan területként értékeli, ahol a magánszemély valóban rejtve maradhat mindenki más elől és a legnagyobb szabadságban engedhet teret személyisége kifejlődésének. Az angolszász bírói gyakorlat alakította ki az ún. *Katz*-tesztet²¹⁶, egy 1967-es Legfelsőbb bírósági döntés²¹⁷ nyomán²¹⁸, amely a *reasonable expectation of privacy* meglétét vizsgálja. A teszt során vizsgálni kell a vitatott helyzet szubjektív és objektív oldalát. A szubjektív ág vizsgálata során arra keresi a gyakorlat a választ, hogy a magánszféravédelemmel kapcsolatban felmerülő ésszerű elvárások teljesültek-e (ilyen ésszerű elvárás például egy telefonbeszélgetés során a telefonfülke ajtaját becsukni). Az objektív ág vizsgálata során a kérdés, hogy a védelmi intézkedéseket és a helyzetet az egész társadalom úgy ismeri-e el, hogy biztosított általa a védelem (így például az egyén joggal feltételezheti, hogy saját kertjében „biztonságban” van, s a légtérből az egyén kertjének drónnal történő fotózása megsérti azt az egész társadalom által megfogalmazott elvárást, hogy a saját kert a magánszféra szempontjából biztonságos). Hátránya, hogy a *Katz*-teszt a társadalmi „elvárásokra” épít, nem körülményekre, ezért mivel a privátszféra társadalmi megítélése módosul, a jogi védelem egyaránt módosul²¹⁹, bizonyos értelemben szűkül, valamint a digitális korban a jogalkalmazó számára egyre nehezebb alkalmazni azt.²²⁰

6.2. Magánszféra és személyiség kapcsolata

A magánélethez való jog szempontjából elsődleges, hogy más személyiségi vonatkozásokhoz fűződő viszonyát meghatározzuk. A magánszféra és a személyiség két különböző, ugyanakkor szorosan összefüggő fogalom. A magánszféravédelem célja az

²¹⁶ Cornell Law School, Legal Information Institute: Expectation of privacy, https://www.law.cornell.edu/wex/expectation_of_privacy (letöltés dátuma: 2021. július 1.)

²¹⁷ *Katz v. United States*, 389 U.S. 347 (1967)

²¹⁸ Peter Winn: *Katz and the Origins of the „Reasonable Expectation of Privacy” Test*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1291870 (letöltés dátuma: 2021. július 2.)

²¹⁹ Shannon M. Oltmann: *Katz out of the Bag: The Broader Privacy Ramifications of Using Facebook*, https://www.academia.edu/17314667/Katz_out_of_the_bag_The_broader_privacy_ramifications_of_using_Facebook (letöltés dátuma: 2021. július 2.)

²²⁰ Charles MacLean: *Katz on a Hot Tin Roof: The Reasonable Expectation of Privacy Doctrine is Rudderless in the Digital Age, Unless Congress Continually Resets the Privacy Bar*, *Albany Law Journal of Science and Technology*, Vol. 24, No. 1, 2014. 57. o., online elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2374389 (letöltés dátuma: 2021. július 2.)

emberi méltóság és autonómia, azaz a személyiség védelme.²²¹ A privátszféra nem értelmezhető más személyiségi jogoktól elkülönülten, sérelme valamely nevesített személyiségi jogban manifesztálódik.²²² Egyes, bizonyos, a Ptk.-ban is nevesített személyiségi jegyek, amelyek a joggyakorlatban is hosszú múltra tekintenek vissza, a magánélethez való joggal átfedésbe kerülhetnek a védett jogi tárgyuknál, személyiségi vonatkozásuknál fogva. Ezen átfedés tulajdonképpen mind a magánélet, mind a más nevesített jogok felé elhajlíthatja a jogértelmezést. Menyhárd Attila meglátása szerint elsősorban olyan tényállások vonandók a magánélethez való jog megsértése körébe, amelyek a személyiségi szférát átfogóan, több tényezőre kiterjedően érintik és sértik, hiszen azon személyiségi vonatkozások, amelyek esetlegesen a magánélet egy részét jelenthetnék, már kikristályosodtak az ítélkezési gyakorlatban.²²³ Rámutatott például az ítélkezési gyakorlat arra, hogy a magántitok és a magánélethez való jog megsértése nem azonosítható egymással, a magántitok a magánéleti adatokhoz képest szűkebb fogalom, melynek körébe olyan nem nyilvános, kevesek által ismert tény, adat vagy körülmény tartozik, amelynek megőrzéséhez az adott személynek méltányolható érdeke fűződik. A magánélethez való jog sérelme a magántények nyilvánosságra hozatalával egyébként akkor is megállapítható, ha az az emberi méltóság csorbítására nem alkalmas. A védett jogi érdek a magánélethez való jog esetében nem az egyén társadalmi megítélése, hanem a magánautonómia, az önmeghatározás és a személyiség szabad kibontakozásának biztosítása.²²⁴

Az új Ptk. bár rendelkezései között már tartalmazza a magánélethez való jogot mint személyiségi jogot, amely – többek között – a privátszféra védelmét hivatott megerősíteni és garantálni, azonban tartalmi meghatározása szempontjából nem tartalmaz fogódzkodót, így a kérdés a konkrét jogvitában a bíróságok érdekmérlegelésébe utalt volt egészen 2018-ig. Több elvi jelentőségű bírósági határozatban is találkozhatunk a magánélet sérelmének eseteivel, így különösen:

²²¹ Natasha Chu: Protecting Privacy after Death, *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*, Vol.13, Iss.2, Article 8, online elérhető: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1240&context=njtip> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)

²²² Barzó Tímea – Halász Csenge (2020) i.m. 38.o.

²²³ Schultz Márton (2017) i.m. 72.o.

²²⁴ Menyhárd Attila (2017) i.m. 59. o.

A követelések megvásárlását és érvényesítését üzletszerűen végző gazdasági társaság részéről a peren kívüli teljesítés érdekében levelekben, nyílt levelezőlapokon és telefonhívásokban fenyegető tartalmú fizetési felszólítások huzamos időn át tartó, zaklató jellegű gyakorlása a magánélet zavartalanságához fűződő személyiségi jog megsértését megállapíthatóvá teszi.²²⁵

A magánülethez való jog sérelmét jelenti, ha az uniós jog nem megfelelő átültetéséből fakadóan a magyar jogszabály alapján elvonják a magyar munkavállaló rendes fizetett szabadságát, ezáltal csökkentik a rekreációra, a családi kapcsolatokra fordítható idejét.²²⁶

Személyhez fűződő jogot sért a magánületbe való önkényes beavatkozás. A beavatkozást általában akkor kell önkényesnek tekinteni, ha az érintett akaratával, szándékával kifejezetten ellentétes, és a beavatkozást a gondosan mérlegelt körülmények sem indokolják.²²⁷

Aki hozzájárulás nélkül egy közös használatban álló ingatlanrészre (közös udvar, közösen használt nagykapu) rálátó, folyamatos videofelvétel-készítésre alkalmas kamerát helyez el, megsérti az érintett személy magánülete, képmása és személyes adatai védelméhez fűződő személyiségi jogait.²²⁸

A személyhez fűződő jogokat a törvény nem tartalmazza kimerítően, hanem csak példálózva sorolja fel. A magánület zavartalanságához, ezen belül az emlékekhez, azok ápolásához való jog olyan személyhez fűződő jogosultság, amelyet a törvény abszolút hatállyal, mindenkiel szemben védelemben részesít. A házasságkötés eseményét megörökítő pótolhatatlan felvételek végérvényes elvesztése jelentős tárgyi súlyú személyiségi jogsértés.²²⁹

A magánülethez való jog nevesítése a magánület védelmének önálló, a többi – a magánülethez való joggal tartalmilag átfedésben lévő – nevesített személyiségi jogtól elhatárolt tartalmának meghatározása iránti igényt veti fel, továbbá fel kell oldani a magánülethez való jog más, azonos szinten védett jogokkal – elsősorban a szólásszabadsággal és a véleménynyilvánítás szabadságával – való konfliktusát.²³⁰ Ez a konfliktusfeloldás a bírói gyakorlat feladata, azonban szükség lenne olyan általános elvekre, amelyek ennek során megfogalmazhatók és követhetők. A jogfejlődés útjainak és a

²²⁵ BH2018. 331.

²²⁶ BH2018. 221.

²²⁷ BH2001. 61.

²²⁸ BDT2019. 4000.

²²⁹ BDT2008. 1899.

²³⁰ Menyhárd Attila (2014) i.m. 177- 178. o.

felmerülő problémáknak sokszínűsége és változékonysága, továbbá a magánélet védelmének általános társadalmi aspektusai miatt a magánülethez való jog általános elméleti megközelítése és magyarázata nem lehetséges. A magánülethez való jog konkretizált tartalmát nevesített személyiségi jogok adják. A magánélet védelmének címszava alá vont jogokat összekötő kapocs az emberi méltóság védelmében, és az egyéni szabadság védelmében is meghatározható.²³¹ A szakirodalomban megjelent javaslat arra, hogy az emberi méltóság védelme helyett az autonómia védelme legyen a magánülethez való jog védelmének tartalmi alapja, azonban valószínűleg ez sem segít a magánülethez való jog fogalomszerű meghatározásához.²³² A magánülethez való jog a magánjogi jogviszonyokban valójában ritkán kaphat a magánlakás, képmás, a hang, a hangfelvétel, a személyes adatok és a magánkommunikáció védelmét meghaladó értelmezést. Amennyiben mégis, úgy a magánülethez való jognak ezekhez a nevesített személyiségi jogokhoz képest hézagkitöltő szerepe lehet, a magánülethez való jog ezen túlmenően nem kaphat önálló, *sui generis* tartalmat és értelmezést.²³³ Ha valamely nevesített vagy nem nevesített személyiségi jog megsérül, úgy az maga után vonja az emberi méltóság sérelmét is, hiszen minden személyiségi jog az emberi méltóságból fakad, így az is szükségszerűen megsérül. Ezzel lényegében két jog megsértéseként értékeli ugyanazt a körülményt.²³⁴

Az emberi méltóság Ptk.-ban szerepeltetése Schultz Márton véleménye szerint csupán zavart okoz, és nem oldja meg az alapvető jogok és a polgári jog védelmének megfelelő elhatárolását. Ilyen többek között az, hogy ezzel a magánjog átveszi az alkotmánybíróági érvelést, egyfajta generálklauzulaként állítja be törvény az emberi méltóságot, és így megduplázza az alanyi jogot. Az alkotmányjogban az általános személyiségi jog, illetve az általános cselekvési szabadság jogainak elismerése nem választható le az emberi méltóság fogalmáról, hiszen csak így oldható meg e jogok Alaptörvénybe való beleértése, enélkül ezeknek nem lenne pozitív jogi alapja. Ezzel szemben a magánjogban ilyen megfontolásra egyáltalán nem lenne szükség, hiszen a személyiségi jog generálklauzulája mint alanyi jogi tényállás ilyen alátámasztást, emberi méltósággal vagy más alapjoggal való, magánjog

²³¹ Menyhárd Attila: A magánülethez való jog elméleti alapjai, In *Medias Res*, III. évfolyam 2. szám, 2014/2., 385. o.

²³² Menyhárd Attila: A magánülethez való jog elméleti alapjai, In *Medias Res*, III. évfolyam 2. szám, 2014/2., 386. o.

²³³ Menyhárd Attila: A magánülethez való jog elméleti alapjai, In *Medias Res*, III. évfolyam 2. szám, 2014/2., 404. o.

²³⁴ Schultz Márton: A személyiségi jog vagyoni értékminőségének elvi és dogmatikai alapjai, különös tekintettel a névjogra, Szeged, 2020, http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/10406/1/SCHULTZ_DISS_2020.pdf (letöltés dátuma: 2021. július 3.), 135. o.

szintjén megjelenő kapcsolatba hozást nem igényel. Azzal azonban, hogy ezt a Ptk. mégis megteszi, a személyiségvédelem egészének jogértelmezése szempontjából zavart okoz.²³⁵

6.3.A magánélet védelme a 2018. évi LIII. törvényben

A magánélet, privátszféra védelme érdekében az Országgyűlés 2018. július 20. napján elfogadta a Magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvényt, amelyet 2018. júliusában hirdettek ki és fontos nívumot jelent a privátszféra védelme szempontjából, mivel Ptk.-n kívüli törvény szintjére emelte a személyiségi jogok ezen aspektusát, tartalmát pontosan meghatározva, az ítélkezési gyakorlat számára fogódzkodót nyújtva.

A törvény szerint a magánélet, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához fűződő jog együttesen az ember veleszületett méltóságából ered, amely mindenkit megillet. A magánülethez való jog az emberi lét és önazonosság kiteljesedéséhez elengedhetetlen, hiszen az az emberi személyiség érinthetetlen tartományát határolja körül.²³⁶

1. § Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását (a továbbiakban együtt: magánülethez való jog) tiszteletben tartsák.

2. § (1) A magánülethez való jog a személyiség szabad kibontakoztatásához való jog része, amelynek értelmében az egyént szabadság illeti meg élete felelősségteljes, önálló alakítására, család, otthon és emberi kapcsolatok létesítésére és megóvására.

(2) A magánszféra fokozott védelmét szolgáló alapvető szabályokat törvény állapítja meg. E jog csak más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, a magánülethez való jog lényeges tartalmának és az emberi méltóságnak a tiszteletben tartásával korlátozható.

(3) A magánülethez való jog lényege, hogy azt - külön törvényben meghatározott kivételekkel - az egyén akarata ellenére mások ne sérthessék meg.

²³⁵ Schultz Márton: A személyiségi jog vagyoni értékminőségének elvi és dogmatikai alapjai, különös tekintettel a névjogra, Szeged, 2020, http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/10406/1/SCHULTZ_DISS_2020.pdf (letöltés dátuma: 2021. július 3.), 133. o.

²³⁶ 2018. évi LIII. törvény a magánélet védelméről

(4) A magánélethez való jog gyakorlása során mindenki köteles mások jogait tiszteletben tartani.

3. § Az állam elősegíti és támogatja a magánszféra tiszteletben tartását előtérbe helyező szemlélet kialakulását és fenntartását a társadalmi és a gazdasági élet valamennyi területén.

4. § A magánélethez való jogot érintő jogszabályokat az Alaptörvénnyel, valamint a magánélet hatékonyabb védelme céljából e törvény rendelkezéseivel összhangban kell értelmezni.

6. § A magánélethez való jog védelmének részletes szabályait külön törvények, különösen a Polgári Törvénykönyv, a Büntető Törvénykönyv és az információs önrendelkezésről szóló törvény rendezik.

8. § (1) A magánélet tiszteletben tartásához való jog célja, különösen a névviseléshez való jog, a személyes adatok, a magántitok, a képmás és hangfelvétel, a becsület és a jó hírnév védelme.

(2) A magánélet tiszteletben tartásához való jog megsértését jelentheti az egyén által különösen a magánélettel kapcsolatban megőrizni kívánt személyes adattal, titokkal, képmással, hangfelvétellel való visszaélés, vagy a becsület és a jó hírnév megsértése.

(3) Az interneten kizárólag magáncélból közölt személyes adat - a kötelező adatkezelés eseteit kivéve - az érintett egyértelmű hozzájárulásával használható fel.

11. § (1) A magánközlések, az élőszóban, telefonbeszélgetés, hagyományos vagy elektronikus levelezés során vagy egyéb kommunikációs eszközök segítségével átadott magánjellegű információk a kapcsolattartás tiszteletben tartásához fűződő jog védelme alá tartoznak. Az egyént fokozott védelem illeti meg mind a zaklatás hagyományos, mind a zaklatás valamennyi internetes formájával szemben.

(2) A kapcsolattartás tiszteletben tartásához fűződő jog kiterjed a magánkommunikáció bármely módon történő megfigyelésével szembeni védelemre is.²³⁷

A magánélet védelméről szóló törvény az Alaptörvény VI. cikkének (1) bekezdésében foglalt, a magánélet, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartására vonatkozó jogosultságot bontja ki. A törvény az alapvető jogok korlátozhatóságának Alaptörvényben meghatározott általános kereteire, valamint az Alkotmánybíróság

²³⁷ 2018. évi LIII. törvény a magánélet védelméről

gyakorlatára figyelemmel irányozza elő a magánélethez való jog hatékony és fokozott védelmét. A jogszabály összegyűjti a védendő érdekeket, és az azokra vonatkozó jogszabályi rendelkezések alapvető szinten is megjeleníthető rendelkezéseit foglalja a normaszövegbe, utalva arra, hogy e jogok részletes szabályait, illetve azok megsértése esetén alkalmazható jogkövetkezményeket külön törvény határozza meg, részletezi. A törvény garantálja, hogy a magánszféra védelmét szolgáló alapvető szabályokat kizárólag törvény állapítja meg, rendelkezik arról, hogy a magánélethez való jogot érintő jogszabályokat értelmezni az Alaptörvénnyel, valamint a magánélet hatékonyabb védelme céljából a törvény rendelkezéseivel összhangban szükséges, amellyel, hogy a részletes szabályokat külön törvények tartalmazzák.

A magánélethez való jog egyes különös eseteinek kifejtését megelőzően rögzíti a jogszabály az általános elveket, amelyek valamennyi különös eset vonatkozásában irányadóak. A törvény alapján mindenkinek joga van arra, hogy magánéletét fokozott védelem illesse meg, és azt más előtt csak saját akaratából vagy törvényben meghatározott esetben fedje fel. Ezt követően a magánélet tiszteletben tartásához való jog tartalmát részletezi, és a jogalkalmazást segítve rögzíti példálózó jelleggel e jog megsértésének fontosabb eseteit. Kiemelendő, hogy e körben is érvényesül a törvény azon alapelve, miszerint a magánélethez való jog lényege, hogy azt - külön törvényben meghatározott kivételekkel - az egyén akaratára ellenére mások ne sérthessék meg. A 8. § (3) bekezdése a magánszféra interneten történő fokozott védelmét nevesíti, mivel az infokommunikáció fejlődésével az ilyen jellegű jogsértések megsokszorozódtak.²³⁸

Bár a 2018. évi LIII. törvény fontos novumot jelent, meglátásom szerint szabályainak külön törvényben történő elhelyezése a fentiek miatt jogbizonytalanságra adhat okot. A személyes adatok védelmére vonatkozó jogszabályok a törvény céljaként szintén a természetes személyek magánszférájának védelmét, tiszteletben tartását határozzák meg, ugyanakkor fontos különbség, hogy míg az adatvédelmi jogszabályok az adatkezelők vonatkozásában határoznak meg követelményeket, a magánélet védelméről szóló törvény mindenkivel szembeni, abszolút hatályú, magánjogi típusú jogviszonyt keletkeztet. Ez a típusú jogvédelem gyakorlatilag a Ptk.-ban foglalt személyiségi jogvédelemmel azonos hatályú. Ettől függetlenül nem kizárt, hogy az adatkezelő a magánélet védelméről szóló törvény rendelkezéseit is megsérti, így a sérelmet szenvedett adatalany mind a közigazgatási típusú

²³⁸ Indokolás a magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvényhez

adatvédelmi jogi eljárást is megindíthatja, mind magánjogi személyiségvédelmi igényt is támaszthat.

Meglátásom szerint a magánélet védelméről szóló törvényben foglalt szabályoknak a helye alapvetően a Ptk.-n belül lenne, figyelemmel arra a tényre, hogy a Ptk.-ban nevesített személyiségi jogok egyikének sincs külön magánjogi törvény szentelve (ebbe a kategóriába értelemszerűen nem tartoznak bele a közjog területére tartozó büntetőjogi, szabálysértési jogi és adatvédelmi jogi szabályok). Az új Ptk. kodifikációja során kifejezett célként szerepelt a monista, minden magánjogi jogviszonyra kiterjedő, egységes kódex²³⁹ létrehozása, amely miatt a korábban külön törvényekben foglalt családi jog és társasági jog is bekerült a Ptk. szabályai közé. A jogalkotó az új kódex a polgári jog egész élő anyagát figyelembe kívánta venni, s a lehetőségekhez képest a törvénykönyvbe beépíteni.²⁴⁰

Ennek tükrében felmerül a kérdés, hogy egy alapvetően személyiségi jogi szabályozás miért külön törvényben került elhelyezésre. Ez a többszintű szabályozás jogbizonytalanságot eredményez, mivel nem egyértelmű, hogy a jogelvek közül melyik érvényesül. Kérdés, hogy a *lex specialis derogat legi generali* elv érvényesül-e, és amennyiben igen, miért utalja vissza a részletes szabályok meghatározását a Ptk., a Btk. és az Infotörvény felé. Véleményem szerint a törvény jelenlegi szövegénél egyszerűbb, rövidebb szabályozás Ptk.-ban történő elhelyezése jobb megoldás lenne, figyelembe véve a magánszféravédelmi szabályozás hézagkitöltő szerepét.

6.4.A magánélethez való jog a nemzetközi jogban

A magánélethez való jog nemzetközi jogi védelmét több szerződés is védelemben részesíti. Ilyen a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 17. cikke, az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikke, az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. cikke is. Jelen disszertáció keretei között nincs lehetőség a nemzetközi szabályozás átfogó bemutatására, ugyanakkor érintőlegesen mindenképp meg kell említeni a legfontosabb nemzetközi jogszabályokat, mivel ezek a hatályos magyar jog (ide értve a személyiségi jogot és adatvédelmi jogot is) alapjaként funkcionálnak. Bár a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi

²³⁹ Boóc Ádám: Észrevételek az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez nemzetközi magánjogi szempontból, Polgári Jogi Kodifikáció, 2008. 3.sz., 3. o.

²⁴⁰ Vékás Lajos: Az új Ptk. koncepciójának bevezető része, Polgári Jogi Kodifikáció, 2001/6., 3. o.

Egyezségokmánya és az Emberi Jogok Európai Egyezménye nem nevesíti kifejezetten a személyes adatok védelmét, az adatvédelmi jog szempontjából ezen dokumentumok is nemzetközi, kötelező erejű jogforrásnak minősülnek és érvényesülnek, más, kötelező erővel nem bíró szabályok – például az OECD Irányelvek és egyéb *soft law* – mellett.

6.4.1. *A magánélet védelme az Európai Emberi Jogi Egyezményben*

Az Európai Emberi Jogi Egyezmény (a továbbiakban: „EEJE”) 8. cikkelye kimondja a magánülethez való jog védelmét, és egyúttal megfogalmazza annak korlátait is.

*Az EEJE kimondja, hogy mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.*²⁴¹

Az első bekezdés egyrészt negatív kötelezettséget határoz meg az állam számára, megtiltva a polgárok magánéletébe való beavatkozást, másrészt pedig pozitív kötelezettségként írja elő a magánélet védelmének biztosítását az állampolgárok egymás közötti, horizontális jogviszonyaiban. A második bekezdés rendelkezése határozza meg a magánélet védelmének a korlátait. A rendelkezés alapján az állam nem csak tartózkodása köteles, hanem köteles biztosítani a magánülethez való jog érvényesülését az állampolgárok egymáshoz való viszonyaiban is. Az Egyezmény 8. cikkelye közvetlenül nem az emberi méltóságot védi, hanem a személyiség szabad kibontakozásának a lehetőségét biztosítja.²⁴² Bár az Egyezmény 8. cikke a személyes adatokat nem említi kifejezetten védett jogi tárgynak, az egyezmény elemei az adatvédelmi jogi védelmet is biztosítják.²⁴³

²⁴¹ 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

²⁴² Menyhárd Attila (2017) i.m. 61.o.

²⁴³ Menyhárd Attila (2017) i.m. 62.o.

6.4.2. A magánélet védelme a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 17. cikke kimondja, hogy *senkit sem lehet alávetni a magánéletével, családjával, lakásával vagy levelezésével kapcsolatban önkényes vagy törvénytelen beavatkozásnak, sem pedig a becsülete és jó hírneve elleni jogtalan támadásnak. Ilyen beavatkozás vagy támadás ellen mindenkinek joga van a törvény védelmére.*²⁴⁴

Ezzel a megfogalmazással a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya a 17. cikkében lényegében a privátszféra tág felfogását erősíti. A modern polgári jogokban a privátszféra önállósult részjogosítványai között az adatvédelem kérdéseit, a képmás és a hangfelvétel védelmét, valamint a magánlakás sérthetetlenségéhez fűződő jogot vonja leggyakrabban a jogalkotó a szabályozás körébe.²⁴⁵

6.4.3. A magánélet védelme az Európai Unió Alapjogi Chartájában

Az Országgyűlés 2007. decemberében elfogadta az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról szóló lisszaboni szerződés kihirdetéséről szóló 2007. évi CLXVIII. törvényt. A törvény 4. §-a kimondja, hogy az Országgyűlés kihirdeti az Európai Unió Alapjogi Chartáját (a továbbiakban: Charta), valamint a hozzá kapcsolódó magyarázatokat.²⁴⁶ A Charta jogokat, szabadságokat és elveket nyilvánít ki, a szövegéhez kidolgozott magyarázatokat is figyelembe kell venniük az Unió és a tagállamok bíróságainak. A közösségi uniós jog közvetlenül alkalmazandó szabályai következtében az ezekkel ellentétes nemzeti szabályokat nem lehet figyelembe venni függetlenül attól, hogy a nemzeti szabályokat a közösségi jogszabály hatálybalépése előtt vagy utána alkották meg (nem alkalmazható tehát az az általános szabály, hogy a később

²⁴⁴ 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről

²⁴⁵ Fézer Tamás (2014) i.m.

²⁴⁶ Harmathy Attila: Az Európai Unió alapjogi chartája és a nemzetközi jogalkalmazás* (Állam – és Jogtudomány, 2009/3., 273-291. o.), 275. o.

alkotott jogszabály érvényesül a korábban alkotott, a későbbivel ellentétes tartalmú szabállyal szemben, így nem érvényesül a *lex posterior derogat legi priori*.²⁴⁷

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7-8. cikke foglalkozik a magánélet védelmével. A *magán- és a családi élet tiszteletben tartása folytán mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát és kapcsolattartását tiszteletben tartsák.*

Az Alapjogi Charta a személyes adatok védelmét is kifejezetten nevesíti és ezáltal biztosítja, mivel *mindenkinek joga van a rá vonatkozó személyes adatok védelméhez. Az ilyen adatokat csak tisztességesen és jóhiszeműen, meghatározott célokra, az érintett személy hozzájárulása alapján vagy valamilyen más, a törvényben rögzített jogos okból lehet kezelni. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy a róla gyűjtött adatokat megismerje, és joga van azokat kijavíttatni. E szabályok tiszteletben tartását független hatóságnak kell ellenőriznie.*²⁴⁸

A személyes adatok védelme szorosan kapcsolódik a Charta 7. cikkében szereplő, a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való joghoz. A személyes adatok védelméhez való jogot az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 16. cikkének (1) bekezdése is megfogalmazza, amely e tekintetben az EK 286. cikket váltotta fel. Ami a másodlagos jogot illeti, a '90-es évek közepétől az Európai Közösség több eszközt is létrehozott a személyes adatok védelmének biztosítása céljából. Az EK 100A. cikk alapján elfogadott, a személyes adatok kezelése vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló 95/46/EK irányelv e szempontból a terület fő közösségi jogi aktusa volt. Az irányelv meghatározta az ezen adatok kezelésének jogszerűségére vonatkozó általános feltételeket és az érintett személyek jogait, valamint többek között független tagállami felügyelő hatóságok létrehozását írta elő. A 2002/58/EK irányelv ezután kiegészítette a 95/46/EK irányelvet a magánélethez való jog védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok harmonizálásával többek között a személyes adatok elektronikus hírközlési ágazatban való kezelése területén.

Az Európai Unió a közelmúltban új, átfogó jogi keretet alakított ki ezen a területen. E célból 2016-ban elfogadta az adatvédelemről szóló (EU) 2016/679 rendeletet, amely hatályon kívül helyezi a 95/46/EK irányelvet, és 2018. május 25-től közvetlenül alkalmazható,

²⁴⁷ Harmathy Attila (2009) i.m. 275. o.

²⁴⁸ Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2016/C 202/2)

valamint elfogadta az említett adatok büntetőügyekben való védelmét célzó (EU) 2016/680 irányelvet.²⁴⁹

6.5.Összegző gondolatok

A személyes adatok védelme kétségtelenül a magánszféra védelem szerves részét teszi ki, az adatvédelem alapját a nemzetközi dokumentumokban szereplő magánszféra védelem adja, és a magyar bírói gyakorlatban is sokszor vizsgálat alá került a két jog egymáshoz való viszonya. Az adatvédelem célja, hogy a természetes személyek magánszféráját az adatkezelők tiszteletben tartsák, a két terület szervesen kapcsolódik, bizonyos esetekben egymástól elválaszthatatlan.

Egyetértve Menyhárd Attila azon álláspontjával, hogy önálló *sui generis* magánszféra védelem nem létezhet, ennek a jognak főleg hézagkitöltő szerepe van, külön törvénybe való foglalását szükségtelennek tartom. Meglátásom szerint mivel a magánszféra védelem az alapja több személyiségi jognak, így mintegy átfogó kategóriát jelent, amely alá például a személyes adatok védelméhez való jog, vagy a magánlakás sérthetlensége is bevonható. Ennek megfelelően az átfogó nagyobb kategória külön törvényben történő nevesítése felesleges, jogbizonytalanságra ad okot, hiszen a részletszabályokat egyébként is más jogszabályok, más személyiségi jogok részleteiben szabályozzák.

Mindkét személyiségi jog az alapvető jogok közül emberi méltósághoz való jogból fakad, meglátásom szerint – Schultz Mártontól eltérően - ugyanakkor ennek Ptk.-ban való szerepeltetése nem jelenti a polgári jogi védelem „el-alapjogiasodását”. Véleményem szerint a szabályozás logikájából következően minden személyiségi jog az emberi méltóságból eredeztethető, ugyanakkor az egyének egymás közötti jogvitáikban értelemszerűen nem az Alaptörvény, hanem a Polgári Törvénykönyv megsértésére hivatkozással indíthatnak keresetet. Az emberi méltóság Ptk.-ban való nevesítése csupán az szabályozás azon logikáját hangsúlyozza ki, hogy a személyiségi jogok az emberi méltóságból, mint alapjogból erednek.

²⁴⁹ Az Európai Unió Bírósága ítélezési gyakorlatáról szakpolitikai tájékoztatót A személyes adatok védelméről, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-10/fiche_thematique_-_donnees_personnelles_-_hu.pdf (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)

7. Az adatvédelmi szabályozás kialakulása Magyarországon

7.1. Az 1992. évi LXIII. törvény

Az adatvédelem hazai szabályozása meglehetősen fiatal, csupán pár évtizedes múltra visszatekintő jogterület. Magyarországon az 1980-as évektől kezdve a technikai és informatikai fejlődéssel párhuzamosan megindult az adatvédelmi törvény előkészítése, amelyre a közösségi jog különösen nagy hatást gyakorolt. A magyar adatvédelmi törvény előkészítése során a jogalkotó már szem előtt tarthatta az Egyezmény normáit, erre vezethető vissza az, hogy az Avtv. mind szerkezete, belső arányai, mind fogalomalkotása tekintetében rendkívül sok hasonlóságot mutat az irányelvvvel.²⁵⁰

Magyarországon a személyes adatok védelméhez fűződő jogot a korábbiakban említettek szerint az alkotmány biztosítja, biztosította ezidáig is. Jelen disszertáció korábbi fejezeteiben részletezett Alkotmánybírósági határozatok nem csak megsemmisítették a népszerűnyilvántartásra és a személyes adatok kezelésére vonatkozó korábbi joganyag egészét, hanem kijelölték a megalkotandó adatvédelmi jog sarkalatos elveit is. Ilyen előzmények után született meg az első adatvédelmi törvény.²⁵¹

Az alkotmányban foglalt alapjog tartalmi kifejtését, gyakorlásának kereteit Magyarországon legelőször a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény adta meg. Az Avtv. ültette át a magyar jogba (egyres más szektorális adatvédelmi jogszabályokkal együtt) az Európai Parlament és a Tanács 1995. október 24-ei 95/46/EK irányelvét, amely a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szól (a továbbiakban: Irányelv). Az Avtv. értelmezésekor tehát az Európai Unió Bírósága által megfogalmazott alapelveknek megfelelően a tagállami jogalkalmazó szerveknek úgy kellett eljárniuk, hogy az értelmezés összhangban álljon az irányelv rendelkezéseivel.

²⁵⁰ Cseh Gergely (2013) i.m. 92.o.

²⁵¹ Lenkovic Barnabás – Székely László (2000) i.m. 14.

A törvény tervezetét a Központi Statisztikai Hivatal számítástechnika alkalmazási főosztálya dolgozta ki 1987-1988-ban, amelynek munkájában Sólyom László is aktívan részt vett. Ennek megfelelően tehát már a rendszerváltás előtt megindult az a folyamat, amely az információs jogokat szélesebb kontextusba kívánta helyezni. Az Avtv.-t - több módosítási javaslatot követően - az Országgyűlés az 1992. október 27-i ülésnapján fogadta el, 1992. november 17-én hirdették ki, és 1993. május 1-jén lépett hatályba.²⁵²

Az adatvédelmi törvényt ugyan többször módosította az Országgyűlés, de legfontosabb alapelvei máig megmaradtak. Magyarország az európai országok között elsőként alkotott olyan törvényt, amelyben egyidejűleg, egymásra tekintettel szabályozták a személyes adatok védelmét és a közérdekű adatok nyilvánosságát, az információszabadságot.²⁵³

7.2. 95/46/EK Irányelv

A 95/46/EK irányelv kifejezett célja volt, hogy harmonizálja az adatkezelési tevékenységek tekintetében a természetes személyek alapvető jogainak és szabadságainak védelmét, valamint, hogy biztosítsa a személyes adatok tagállamok közötti szabad áramlását.²⁵⁴ Az Irányelv deklarálta minden természetes személy számára a személyes adatok védelméhez való jogot, ezzel párhuzamosan azonban az Európai Közösség keretén belül a belső piac szabad működését és - a belső piac keretében - a személyes adatok szabad áramlását is biztosítani kívánta. Fontos kihangsúlyozni, hogy a szabad adatáramlás és e mellett a természetes személyek megfelelő védelme nem szükségképpen ellentétes egymással. Amennyiben megteremtésre kerül a személyes adatok kezelésének megfelelő szintű védelme, és ezen belül az adattovábbítás ellenőrzése is, a paradox helyzet feloldható. Az Irányelv esetében ezt még nem sikerült megvalósítani mivel az Irányelv preambulum egyfelől kijelenti, hogy össze kell hangolni a tagállamok jogszabályait ahhoz, hogy biztosított legyen a személyes adatok határokon keresztül történő áramlása, másrészt azt is rögzíti, hogy a jogszabályok közelítése nem vezethet az általuk nyújtott védelem szintjének csökkenéséhez. Többek között a fenti okok miatt is vált szükségessé az általános

²⁵² Cseh Gergely (2013) i.m. 92. o.

²⁵³ Alexin Zoltán (2010) i.m.

²⁵⁴ GDPR Preambulum (3)

adatvédelmi rendelet megalkotása, amely részben arra is hivatott, hogy a fenti paradoxont feloldja.²⁵⁵

7.3.A 2011. évi CXII. törvény

Az Információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvényt 2011. július 26. napján hirdette ki az Országgyűlés. Az Alaptörvényt követő kodifikációs hullámban az új törvény a 15/1991. (IV. 13.) alkotmánybírósági határozatnak megfelelően már címében is az információs önrendelkezési jogot és az információszabadságot említi.²⁵⁶ Az Infotörvény több helyen pontosította ugyan, de nagyrészt megtartotta az Avtv. szabályozási rendszerét. Újszerű volt a jogszabály abban a tekintetben, hogy tett egy lépést az Európai Unió jogának átültetése irányában például az adatkezelési jogalapok vonatkozásában. A törvény az állami intézményi oldalon is újítást hozott, felszámolta a korábbi ombudsmani intézményt, helyette hatóságot, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságot létrehozva. Az Infotörvény 2012. január 1. napján lépett hatályba, legutolsó szélesebb körű módosítására a GDPR miatti reform nyomán salátatörvényben, 2018. júniusában és júliusában került sor.

7.4.Az Európai Unió 679/2016 rendelete, a GDPR

Kétséget kizáróan a gyors technológiai fejlődés és a globalizáció új kihívások elé állította a személyes adatok védelmére vonatkozó szabályozást. A személyes adatok gyűjtése és megosztása jelentős mértékben megnőtt, a technológia a vállalkozások és a közhatalmi szervek számára tevékenységük folytatásához a személyes adatok felhasználását minden eddiginél nagyobb mértékben lehetővé teszi, az emberek egyre nagyobb mértékben hoznak nyilvánosságra és tesznek globális szinten elérhetővé személyes adatokat. A technológia egyaránt átalakította a gazdasági és a társadalmi életet, és egyre inkább elősegíti a személyes

²⁵⁵ Stricz Walter Roland: A jogszerű adatkezelés a GDPR rendelet után* (Debreceni Jogi Műhely, 2019/3-4.)

²⁵⁶ Péterfalvi Attila: Személyiségi jogok - adatvédelem - információszabadság (Magyar Jog, 2014/9., 486-489. o.)

adatok Unión belüli szabad áramlását és a személyes adatok harmadik országok és nemzetközi szervezetek részére történő továbbítását.

E fejlemények egy olyan szilárd és az eddiginél következetesebb uniós adatvédelmi keretet igényeltek, amelyet erős kikényszeríthetőség támogat, hiszen a bizalom megteremtése fontos a digitális gazdaság belső piaci fejlődéséhez. A természetes személyek számára biztosítani kell, hogy saját személyes adataik felett maguk rendelkezzenek. A természetes személyek, a gazdasági szereplők és a közhatalmi szervek számára a jogbiztonságot és a gyakorlati biztonságot fokozni kell.²⁵⁷

Az Európai Bizottság 2012. január 25-én tette közzé az új szabályozás tervezetét, amely fontos változásokat hozott az adatvédelem addigi európai szabályozásában, mivel szabályozói, adatkezelői és fogyasztói oldalról is komoly igény jelentkezett a reformokra.²⁵⁸

Négy éves előkészület után végül, 2016. május 4. napján az Európai Parlament, a Bizottság és a Tanács megállapodásra jutott az adatvédelmi rendelet (*General Data Protection Regulation*, GDPR) szabályait illetően, amely 2018. május 25. napjától alkalmazandó. Uniós szinten egységessé tette az adatvédelem rendszerét, amely jónéhány területen megújította a hazai adatvédelmi gyakorlatot is. A korábbi közösségi adatvédelmi szabályozás alapját képező, 95/46/EK adatvédelmi irányelvet hatályon kívül helyezte. Sajátossága az új szabályozásnak – nevéből adódóan is – hogy amíg a 95/46/EK irányelv tagállami implementációt igényelt, az EUMSZ 288. cikke alapján rendelet közvetlenül alkalmazandó, így semmiféle átültetést nem igényel a tagállami jogba. A természetes személyek következetes és magas szintű védelmének biztosítása és a személyes adatok Unión belüli áramlása előtti akadályok elhárítása érdekében a természetes személyeknek az ilyen adatok kezelésével összefüggésben fennálló jogait és szabadságait minden tagállamban azonos szintű védelemben kell részesíteni.

A gyakorlatban ez mégis úgy realizálódott, hogy a GDPR az alapelveket, főbb szabályokat határozza meg, de gyakorlati mozgástere marad a tagállami jogalkotóknak is bizonyos kérdésekben. A rendelet végrehajtása továbbra is a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság feladata.

Az új szabályozásra már régóta szükség volt, hiszen 1998. óta több, mint húsz év telt el, és azóta gyökeresen változott meg a szabályozási környezet: a GDPR alkalmazkodik a mai információs technológiákhoz és a modern digitális világban szektorsemlegesen védi a

²⁵⁷ GDPR Preambulum (2) – (7)

²⁵⁸ Domokos N. Márton: Az EU új adatvédelmi szabályozásának várható következményei a gyakorlatban (Infokommunikáció és Jog, 2013/2., 61-66. o.)

személyes adatokat. A célja a digitális egységes piac élénkítése: egyrészt erősíti a felhasználók online szolgáltatásokba vetett bizalmát, másrészt jogbiztonságot és kiszámíthatóságot eredményez az adatkezelők számára is. Hatályát tekintve a rendelet extra-territoriális hatályú: nem csak az Európai Unió tagállamokban történő adatkezelésekre vonatkoznak a szabályai, hanem az olyan cégek adatkezeléseire is, akik ugyan nem EU tagállamban honosak, de uniós polgárok vagy cégek adatait kezelik, azaz az EU-n kívüli cégek európai tevékenységére is vonatkozik.

A GDPR közvetlen hatállyal alkalmazandósága nyomán szükségessé vált a korábbi magyar jogszabályok megreformálása, az Infotörvény jogharmonizációs célú módosítására 2018 júniusában (2018. évi XIII. törvény) és júliusában (2018. évi XXXVIII. törvény) került sor. A júniusi módosítás a végrehajtáshoz elengedhetetlen rendelkezéseket rögzített, és adatvédelmi felügyelő hatóságként a már korábban hatósági feladatot ellátó, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságot jelölte ki. Az átfogóbb júliusi módosításnak négy alapvető célja volt: az irányelv integrálása a magyar jogba; a rendeletben meghatározott jogintézmények alkalmazásához szükséges eljárási szabályok biztosítása; az uniós jog hatálya alá nem tartozó adatkezelési jogviszonyok tekintetében a magyar joghatóság alá tartozó adatkezelési jogviszonyok teljes körének hézagmentes szabályozása, valamint – témám szempontjából leginkább releváns kérdésként - az érintett halálát követően a személyes adatokkal összefüggő egyes jogosultságok érvényesítési rendjének meghatározása.

A jogalkotó később érzékelte, hogy a jogrendszeri koherencia fenntartása érdekében más ágazati törvényeket is szükséges módosítani, hiszen az Infotörvény mellett számos, a személyes adatok kezelését szabályozó ágazati norma is érvényesül. Ezen ágazati törvények tekintetében szükségessé vált a különös adatkezelési szabályok áttekintése, amelyet a 2019. évi XXXIV. törvény hajtott végre.²⁵⁹

7.5.Összegző gondolatok

Az értekezés első fejezetében foglaltak szerint a személyes adatok személyiségi jogi védelmét több szintű szabályozás biztosítja, beleértve a nemzetközi jogszabályokat és a kötelező erővel nem bíró *soft law*-t, alkotmányt, polgári törvénykönyvet, az adatvédelmi témájú uniós és hazai jogszabályokat, a magánélet védelméről szóló törvényt, a büntető

²⁵⁹ Kommentár az Alaptörvényhez

törvénykönyvet, a szabálysértési törvényt, valamint egyéb ágazati, speciális jogszabályokat. A személyes adatok védelmére vonatkozó jogi szabályozásnak jelentős részét teszi ki továbbá az Alkotmánybíróság több, mint harminc éve alakuló gyakorlata a testület negatív jogalkotói funkciója által.

Ez a többszintű szabályozás az adatvédelem, magánszféravédelem, információs önrendelkezés legtöbb aspektusát lefedi, amelyet azonban nem, azt a bírói és adatvédelmi hatósági gyakorlat tölti fel tartalommal. A sokrétű szabályozás szükséges, hiszen a személyiségvédelmet mindegyik jogszabály más-más aspektusból biztosítja, ugyanakkor a komplex rendszer értelmezése pontosan az összetettsége miatt nem is egyszerű feladat. Hogy a jogszabályok halmazát mégis egységben tudjuk értelmezni, szükséges a magánjogi és közjogi természetű szabályok elválasztása, valamint az alapvető jogelvek gyakorlati alkalmazása.

Az Alaptörvény az állampolgár és az állam viszonyában felmerülő jogsértéseket szabályozza, magánszemélyek közötti jogsértések esetén a bíróságok értelemszerűen nem az alkotmányra történő hivatkozással döntenek el jogvitákat. (Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ágazati jogszabályok által tartalmazott rendelkezések ne az Alaptörvényen alapulnának.) A magánfelek közötti jogsértés esetében – a jogsértés súlyától és jellegétől függően – magánjogi védelmet a Polgári Törvénykönyv és a Magánélet védelméről szóló törvény, büntetőjogi védelmet a Büntető Törvénykönyv és a Szabálysértési Törvény, közigazgatási típusú védelmet az adatkezelőkkel szemben a GDPR és az Infotörvény biztosít. Ha az egyes jogágon belüli jogszabályok viszonyát vizsgáljuk, akkor pedig a speciális jogszabály „lerontja” az általános jogszabályt, így például a Magánélet védelméről szóló törvény speciálisnak tekinthető a Ptk.-hoz képest, bár meglátásom szerint szabályainak helye mégiscsak a Ptk. szabályai között volna.

Pontosan a védett jogtárgy azonossága miatt azonban a felsorolt jogszabályok között átfedések vannak, gyakran együtt is alkalmazhatók – ezért lehet, hogy a Magánélet védelméről szóló törvény ugyanúgy a privátszféra védelmét tűzi ki célul, ahogy az adatvédelmi tárgyú információs önrendelkezésről szóló jogszabályok.

8. Alapfogalmak az adatvédelem területén

A személyes személyiségi jogi védelme után és az adatok halál utáni sorsának komolyabb vizsgálata előtt szükséges tisztázni, hogy mely jogalany lehet adatalany is, vagy hogy a hátrahagyott információk közül mi minősülhet személyes adatnak a digitális vagy más módon rögzített „információs hagyaték” kezelése során.

8.1.Érintett

A személyes adatok védelméhez fűződő jog alanyát érintettnek vagy adatalanynak nevezzük. Érintett bármely olyan meghatározott természetes személy lehet, aki személyes adata alapján azonosított vagy - közvetlenül vagy közvetve – azonosítható. Az adatalany vonatkozásában mindenképp a természetes személy státusz, illetve az azonosíthatóság dilemmája érdemel figyelmet.

A korábbi adatvédelmi törvény, az Avtv. indokolása szerint az információs önrendelkezési jog szükségképpen az adattal érintett élő személyt illette meg. A meghalt személy adatainak védelméről, illetőleg a velük való rendelkezésről – az adattal vagy az adatkezeléssel összefüggő – külön jogszabályok szólnak (például a Ptk., levéltári, anyakönyvi jogszabályok).²⁶⁰

Az Infotörvény az érintett jogi definícióját tekintve nem hozott újítást a korábbi Avtv.-hez képest: a személyes adat érintettje kizárólag élő, természetes személy lehet, ebből következően tehát az elhunyt személyes adatainak kezelése sem tartozott az Infotörvény hatálya alá, így a szorosán vett adatvédelmi jog is csak élő személyekre vonatkozatható. A személyiséget a halál után a kegyeleti jog védi, mely többek között a levéltári törvénynek a személyes adatokat tartalmazó iratok kutathatóságáról szóló szabályaiban tükröződik. A halál bekövetkeztének pillanatában az adatvédelmi jog hatálya megszűnik, ugyanakkor a személyiség és a személyesség nem szűnik meg azonnal, s védelmét egyfajta a Ptk. által elismert kegyeleti jog „csóva” van hivatva átvenni, amely az idő múlásával fokozatosan elenyészik.²⁶¹ Bár az adatvédelmi jog hatálya az élő természetes személyek adataira terjed ki, a jogrendszerben mégis több szektorális jogszabály rendelkezik elhunyt személyek

²⁶⁰ Jóri András: Adatvédelmi kézikönyv, Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 99. o.

²⁶¹ Jóri András (2005) i.m. 107-108. o.

személyes adatainak kezeléséről – és bizonyos értelemben ezen adatok védelméről, ezen szektorális szabályok hatálya tehát más, nem élő személyekkel kapcsolatba hozható adatokra is kiterjedhetnek.²⁶² Magyarországon például az elhunyt halálának okára és elhalálozásának körülményeivel, az elhunyt személyes adatait tartalmazó levéltári adatok megismerhetőségével, valamint az elhunyt adatait tartalmazó biztosítási titkokkal, egészségügyi információkkal kapcsolatban találhatók jogszabályi rendelkezések.²⁶³

Fontos nívumként jelentkezett a korábbi gyakorlathoz képest az Infotörvény 2018-as azon kiegészítése, amely a személyes adatokkal összefüggő jogok érvényesítéséről szól az érintett halálát követően²⁶⁴, azonban ez a rendelkezés sem az elhunyt adatvédelemhez való jogát mondja ki, hanem a még életében történő önrendelkezést biztosítja, valamint megteremti a lehetőségét annak, hogy a közeli hozzátartozók egyfajta speciális kegyeleti jogként az adatok törlését, korlátozását kérhessék az adatkezelőktől.

8.2.Személyes adat – online személyes adat

A személyes adat fogalmi körének meghatározása az adatvédelem *conditio sine qua non*-ja, amely ismerete nélkül értelmezhetetlen a szabályozás.²⁶⁵

A GDPR az alábbiak szerint rendelkezik a személyes adatról: *azonosított vagy azonosítható természetes személyre („érintett”) vonatkozó bármely információ; azonosítható az a természetes személy, aki közvetlen vagy közvetett módon, különösen valamely azonosító, például név, szám, helymeghatározó adat, online azonosító vagy a természetes személy testi, fiziológiai, genetikai, szellemi, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára vonatkozó egy vagy több tényező alapján azonosítható*²⁶⁶

²⁶² Jóri András - Soós Andrea Klára: Adatvédelmi jog, Magyar és európai szabályozás, HVGOrac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016., 51. o.

²⁶³ Buzás Péter – Péterfalvi Attila – Révész Balázs (szerk.): Magyarázat a GDPR-ról, Complex jogtár

²⁶⁴ 2011. évi CXII. törvény 25. §

²⁶⁵ Stricz Walter Roland (2019) i.m.

²⁶⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 Rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet), az Európai Unió Hivatalos Lapja, 4.5.2016., p 1-88. L 119/1, 4. cikk 1.

Az Infotörvény szűkszavú meghatározása szerint személyes adat *az érintettre vonatkozó bármely információ.*²⁶⁷

Az adatvédelem dogmatikájában a személyes adat minőség meghatározása közel két évtizedes, töretlen gyakorlaton alapul. Ennek egyik jelentős dokumentuma az Adatvédelmi Irányelv 29. cikke szerint létrehozott Adatvédelmi Munkacsoport (*Article 29 Working Party*) személyes adat fogalmáról szóló 4/2007. számú véleménye²⁶⁸. A Munkacsoport e véleményében három szempont szerint tipizálta a személyes adatokat. Az első a tartalom szerinti minősítés, amikor az információt egy adott személyről adják meg, a második a cél szerinti megítélés, amikor a személyes adatot azért használják fel, hogy az érintettre valamilyen következtetést levonjanak, értékeljék, valamint harmadik az eredmény szerinti minősítés, ami pusztán azt a tényt veszi alapul, hogy valamely személyes adat kezelése hatással van az érintett helyzetére. Ezen szempontok vagylagosak, elegendő egyiknek a teljesülése ahhoz, hogy személyes adatról beszéljünk.²⁶⁹

A személyes adatok köre taxatív nem határozható meg, ide tartozik minden: a természetes személy neve, életviteli szokásait tükröző információk, az általa használt számítógép IP címe, mobiltelefonja által generált cellainformációk és helyadatok, keresőmotorba általa begépelte keresési kifejezések, okos-mérőórái által termelt adatok, a kültéri kamerák által rögzített képek, ujjlenyomatok és egyéb biometrikus adatok (íriszkép, vénaszkenner, arckép), természetes személyazonosító adatok (név és lakcím, születési hely és idő, anyja neve, egyebek), hitelbírálat során a jövedelmi helyzet, egészségügyi vizsgálatok adatai (betegségek, kórképek, vércsoportra vonatkozó adatok, stb.), kapcsolattartási adatok (e-mail cím, telefonszám, mobil telefonszám, lakcím), az egyén ruhamérete, a lábmérete, privát célra használt tárhelyének meghatározása²⁷⁰, és a lista még hosszan sorolható, mivel a személyes adatok köre kimerítően nem meghatározható. Nem csak hogy nem lehet felsorolni a személyes adatok összességét, de a technológia fejlődésével egyre-egyre több személyes adat jöhet létre.²⁷¹ Általánosságban minden olyan információt személyes adatnak tekintünk, amely kötődik az egyénhez, és helyzetét valamilyen módon befolyásolja vagy

²⁶⁷ 2011. évi CXII. törvény 3. § 2.

²⁶⁸ Adatvédelmi Irányelv 29. cikke szerint létrehozott Adatvédelmi Munkacsoport személyes adat fogalmáról szóló 4/2007. számú véleménye, https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2007/wp136_hu.pdf (letöltés dátuma: 2020. október 15.)

²⁶⁹ Péterfalvi Attila – Osztopáni Krisztián (2017) i.m. 391. o.

²⁷⁰ Bölcskei Krisztián: GDPR Kézikönyv 2.0, Vezinfó Kiadó és Tanácsadó Kft., Budapest, 2019., 14-15.o.

²⁷¹ Buzás Péter – Péterfalvi Attila – Révész Balázs (szerk.): Magyarázat a GDPR-ról, Complex

befolyásolhatja.²⁷² Az érintett munkahelyi azonosítója vagy még ki nem vett szabadságának mértéke ugyanúgy lehet az ő személyes adta, mint rendszeres szokásainak vagy jellemző szófordulatainak írása, haragosa neve vagy az általa évekkal korábban visszaigényelt személyi jövedelemadó mértéke.²⁷³

Személyes adat bármilyen információ lehet, ami az érintettre vonatkozik, függetlenül annak keletkezési módjától, fizikai hordozójától, eszközétől, forrásától, formájától, céljától, vagy akár attól, hogy az adat milyen viszonyban áll az érintett magánszférájával.

Bár az **online személyes adatra** vonatkozóan sem a GDPR, sem az Infotörvény nem tartalmaz rendelkezést, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság 2016-ban kiadott állásfoglalásában²⁷⁴ kifejtette, hogy a magánszemélyekről készült, különböző online felületeken – így a közösségi oldalakon is – megosztott fényképek, videók, illetve a nevükben folytatott beszélgetések, az általuk létrehozott profilok, kommentek és más virtuális tartalmak személyes adatnak minősülnek, mivel azok az érintett személlyel kapcsolatba hozhatók és azokból következtetés vonható le az érintettre nézve.

Az online személyes adatok – a személyes adatok fogalmához hasonlóan – taxatívénem meghatározhatók. Ide tartozik a felhasználónév, a jelszó, online azonosítóként az IP cím, egy adott természetes személy által használt számítástechnikai eszköz MAC címe vagy éppen a böngészési előzmények is²⁷⁵, az interneten bonyolított privát kommunikáció, bankszámlák egyenlege, e-bookok, online zeneszolgáltatásokban kedvelt lejátszási listák is a személyes adatok fogalmi körébe tartoznak.

A legtöbb digitális eszköz nagy mennyiségű személyes adatot is tartalmaz és a jogi megítélésüket holisztikusan kell vizsgálni, ide értve az adatvédelmi törvényeket is.²⁷⁶

Az online adatmennyiség egy része strukturáltan, adatbázisba rendezve létezik, nagyobb része azonban strukturálatlan – ilyenek lehetnek például fényképek, ábrák, videók, audiofájlok, weboldalak, pdf állományok, prezentációk, e-mailek, blogok, közösségi

²⁷² Buzás Péter – Péterfalvi Attila – Révész Balázs (szerk.) Uo.

²⁷³ Sepsi Tibor: GDPR útikalauz adatkezelőknek, Wolters Kluwer, Budapest 2019, 62.o.

²⁷⁴ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság ajánlása az online adatok halál utáni sorsáról https://www.naih.hu/files/Ajanlas_online-adatok-halal-utani-sorsarol.pdf (letöltés dátuma: 2020. április 7.)

²⁷⁵ Bölcskei Krisztián (2019) i.m. 14. o.

²⁷⁶ Edina Harbinja: Digital Inheritance: The UK Country Report, https://uhra.herts.ac.uk/bitstream/handle/2299/22634/UK_Edina_Harbinja_13112017.pdf?sequence=1&isAllowed=y (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)

oldalakon történő bejegyzések, egyéb szöveges dokumentumok.²⁷⁷ Ezek az online személyes adatok aztán az adatalany halála után digitális hagyatékként vagy információs testként megmaradnak.

²⁷⁷ Szóke Gergely László (2015) i.m., 66. o.

III. SZEMÉLYISÉGI JOGVÉDELEM A HALÁL UTÁN

A bona fama defuncti alapvető emberi jogként védelmet érdemel. Az elhunyt személyek tisztelete nem csak jogi, de erkölcsi kötelezettség is.²⁷⁸ Abszurd lenne azt gondolni, hogy ha valaki elhalálozott, utána még birtokolhat valamit (ha már nem létezik), akkor ha ez a valami dolog lenne. De a jó hírnév egy veleszületett külső tartozék, ami a személyiséghez kapcsolódik, egy olyan természetű tartozék, ami mindegy, hogy jó személyként túlél vagy meghal: minden személyt egyaránt megillet, mint homo noumenon-t. Tehát minden kísérlet, ami arra irányul, hogy egy elhunyt személy megbecsülését támadja, gyanús, hiszen nem elfogadható szemrehányásokat tenni valakinek, aki nincs jelen és nem tudja megvédeni magát. Természetesen a megfelelően megalapozott állítás rendben van (és így a halottról jót vagy semmit állítás nem állja meg a helyét).

Ha valaki megtámadhatatlan életet élt, és a halál is jó hírnévvel érte, ami nem áll fenn tovább, mikor megszűnt homo phenomenon-ként létezni, azok a személyek, akik túlélnek (rokonok és hozzátartozók), jogosultak megvédeni őt (a bizonyítatlan vádaskodások számukra is károsak, hiszen haláluk esetén velük ugyanúgy járhatnak el). Az ilyen jog bár furcsa, mégis eltagadhatatlan, hiszen egy ilyen parancs az élet határain túl is létezik. Amennyiben egy elhunyt személyről valaki azt állítja, hogy bűncselekményt követett el és az az életében őt becstelenné tette volna, bárki bizonyíthatja, hogy ez a pletyka rosszindulatú és valótlan, és ezáltal a pletykát terjesztő személyt teheti becstelenné. Nem teheti ezt meg addig, amíg biztosan nem tudja, hogy az elhunyt személyt rosszul ítélik meg, és a védelem által elégtételt kap, annak ellenére hogy már halott. Az ilyen védelmezőnek nem szükséges bizonyítani, hogy jogosult az elhunyt személy nevében védelmére kelni, bárki megteheti, hiszen nem csak erkölcsi kötelezettsége, hanem az emberiség joga egyaránt: nem szükséges az elhunyt személy barátjának vagy rokonának lenni egy ilyen helyesbítés, cenzúra követeléséhez.

(Kant)²⁷⁹

²⁷⁸ J. C. Buitelaar: Post-mortem privacy and informational self-determination, Ethics and Information Technology, 129-142 (2017), <https://link.springer.com/article/10.1007/s10676-017-9421-9> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 20.)

²⁷⁹ Immanuel Kant: The Metaphysics of Morals, Cambridge University Press, 1996, <https://books.google.hu/books?id=GcEmAAAAQBAJ&pg=PT82&lpg=PT82&dq=Kant+bona+fama+defuncti&source=bl&ots=1iQcvHomy6&sig=ACfU3U2EZIDptOuFavePU3SDZpVR5mcMXQ&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKewjNltiM4ILsAhXvoosKHUGEAiYQ6AEwBXoECAEQAQ#v=onepage&q=Kant%20bona%20fama%20defuncti&f=false> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 26.)

1. A személyiségi jogok általánosságban a halál után

A halál biológiai alapú fogalma²⁸⁰ a magyar jog szerint az, amikor a légzés, a keringés és az agyműködés teljes megszűnése miatt a szervezet visszafordíthatatlan felbomlása megindul.²⁸¹ A halál bekövetkezése olyan jelentős joghatásokat vált ki, amelyek szükségessé teszik a halál szakszerű, jogilag szabályozott rendben történő megállapítását, és a halál tényét megállapító hatósági aktust.²⁸²

A halál utáni, más néven *posthumus* személyiségvédelem kapcsán a legfontosabb kérdés annak megválaszolása, megszűnik-e a személyiség a halál beálltával²⁸³, s ennek nyomán a jogi védelem, a személyiségi jogok megszűnnek-e.

A kegyeleti jog joggyakorlata alapvetően két nagy területre osztható. Az egyikbe tartoznak egyes személyi vonatkozások *post-mortem* megsértésének esetei, így a képmás halál utáni felhasználása, a névjog megsértése. A másik esetkörbe sorolhatóak a kegyeleti jog sírállítással, a sír feletti rendelkezéssel kapcsolatos jogi problémák. E körben tipikus életviszornak minősül az elhalt eltemetésének módja, helye, sírfeliratuk meghatározása, az elhalt nyugalóhelyének megválasztása.²⁸⁴ Kegyeleti jogot sért a síremlék jellegének az azt létesítő, illetve örökösei engedélye nélküli megváltoztatása.²⁸⁵ A temetés méltatlan körülmények között történő lebonyolítása sérti a hozzátartozók kegyeleti jogait.²⁸⁶ A kegyeleti jog megsértését nem csupán a halott emlékének a megsértése jelentheti, hanem az olyan magatartás is, amely a jogosultat az elhunyt iránti kegyelele kifejezésében gátolja, kegyeleti érzésének kinyilvánításában akadályozza vagy korlátozza.²⁸⁷

A kegyeleti jogok értelmezését tekintve beszélhetünk szűkebb és tágabb értelemről.

²⁸⁰ 1997. évi CLIV. törvény 216. § c)

²⁸¹ F. Kiss Gabriella: A halál arcai. A halál jogfogalma* (Állam – és Jogtudomány, 2019/2., 3-27. o.)

²⁸² Kereszty Éva: A halál orvosi és jogi fogalmai (Jogtudományi Közöny, 2002/9., 386-396. o.)

²⁸³ Görög Márta (2008) i.m. 17. o.

²⁸⁴ Schultz Márton: A személyiségi jog vagyoni értékminőségének elvi és dogmatikai alapjai, különös tekintettel a névjogra, Szeged, 2020, http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/10406/1/SCHULTZ_DISS_2020.pdf (letöltés dátuma: 2021. július 3.), 112. o.

²⁸⁵ BH2002. 262.

²⁸⁶ BH1997. 525.

²⁸⁷ PJD2017. 1.

A **szűkebb** értelemben vett kegyeleti jogi értelmezés szerint a személyiségi jogok a jogosult halálával megszűnnek. Csak az élő test hordozója a személyiségnek, így az egyén halála után személyiségi jogok alanya nem lehet. Ami a személyiségi jogok tartalmát képezi, megszűnik értékkel bírni, mihamarabb a személy nem létezik, a halott személyiségvédelemben nem részesülhet. Az elhalt emléke mások tudatában él, az élő emberek személyiségéhez kapcsolódik.²⁸⁸ A személyiségi jog alanya csak jogképes személy lehet, ebből is következően nincs mód az elhunyt személy személyiségi jogainak érvényesítésére. E megállapításnak nem mond ellent a kegyeleti jogok törvényi szabályozása, mivel az az elhunyt személy meghatározott személyiségi jogainak sérelméről keresztül megkívánja, magában foglalja a jogérvényesítésre jogosult személyiségi jogainak csorbulását is.²⁸⁹

Bár a meghalt ember személyiségi értékeiben nem lehet jogutódlás, azonban ezek az értékek a továbbélők személyiségi jogába transzformálódnak s azon keresztül kapnak védelmet. A kegyeleti jog így az élők személyiségi jogaként érvényesül. E felfogás szerint a kegyeleti jog jogosultját a saját életminősége védelmében (család jó híre, hozzátartozók becsülete), saját jogán lép fel.²⁹⁰ Az elhunyt után tovább élő egyes személyiségi értékek megsértése közvetve, közvetlenül a kegyeleti jogosult saját személyéhez kapcsolódó személyiségi jogot is sérthet, így az elhunyt jóhírnevének, nevének, képmásának sérelme a kegyeleti jogosult(ka)t sértő hatást kelthet másokban. Ez megvalósíthatja a kegyeleti jogosult személyiségi jogának megsértését, s saját jogán felléphet személyiségi értékeinek védelmében.²⁹¹ Ebben az értelmezésben tehát az elhunyt személy emlékének, jó hírnevének megsértése a túlélők érzelmeit, személyiségi jogait sérti²⁹², a kegyeleti jogban nem az elhunyt személyiségi jogai jutnak érvényre, hanem a hozzátartozók válnak jogosulttá.²⁹³

Kétségtelen, hogy a hozzátartozó személyiségét is sértheti a meghalt ember gyalázása, de e tény alapján még nem vész el a kapcsolat magától az elhunyt személytől.²⁹⁴

²⁸⁸ Görög Márta (2008) i.m. 17. o.

²⁸⁹ Kecskés László (2007) i.m. 420. o.

²⁹⁰ Petrik Ferenc (2001) i.m. 179. o.

²⁹¹ Görög Márta (2005/1) i.m. 10. o.

²⁹² Osztovits András (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja, I. kötet, Opten Informatikai Kft. kiadó, Budapest, 2014., 311. o.

²⁹³ Kecskés László – Kőrös András – Makai Katalin – Orosz Árpád – Osztovits András – Petrik Ferenc: Polgári jog, Az új Ptk. magyarázata I/VI., HVGOrac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013., 159. o.

²⁹⁴ Békesi Nóra: A temetkezési jog magánjogi vetülete IN Jog és Állam 6., A temetkezéssel kapcsolatos szabályozás tudományos konferencia, Károli Gáspár Református Egyetem Állam – és Jogtudományi Kar, Budapest, 2005., 19-20. o.

Az emberi jogi státuszát megalapozó jogok a halállal valóban megszűnnek, ugyanakkor az ember személyisége, hatása, nem jogi értelemben véve, tovább él. Személyiségi értékekről beszélünk, hiszen az elhunyt jogképességének megszűntével már nem beszélhetünk személyiségi jogokról. Az elhunytak személyiségi értékei vannak, melyeket védelemben kell részesíteni.²⁹⁵

Fontos ugyanakkor kihangsúlyoznunk, hogy a személy halálon túli valóságát a jogban az emlékezet teremti meg, az emlékezet közege így vezet át az elhunyt világból a jog jelenvalóságába, a jogilag védhető javak körébe²⁹⁶, amely oltalom már a személyiségi jogok **tágabb** értelmezését követeli meg. Az ember nem nyomtalanul múlik el, részben az anyagi világban, részben mások emlékezetében tovább él²⁹⁷, s a technológiai fejlődésnek köszönhetően a digitális világban is megmarad egy része. A kegyeleti jogok tágabb értelmezése szerint azt kell vizsgálni, hogy a halott ember személyiségi joga szenvedett-e sérelmet. Ez önmagában jogot ad a fellépésre anélkül, hogy a kegyeleti jog jogosultjának saját személyiségi jogsérelmét is ki kellene mutatnia.²⁹⁸

Meszlény Artúr véleménye szerint kiterjesztően kell értelmezni a kegyeleti jogosultak körét, mivel ha a bírónak esetenként kell vizsgálnia, hogy a felperest az elhunytéhoz fűzte-e olyan viszony, amelyből kegyelet fakad, a fellépésre jogosultak köre ok nélkül megszorítva lenne. A kereset megindítására komoly, védelemre méltónak tekintett érdek kell.²⁹⁹

Törő Károly meglátása szerint a személyiség az egyén és a közösség folyamatos kölcsönhatásaként jelentkezik, mint a közösségtől viszonylag elkülönült egyéni sajátosságok hordozója. Ez a folytonos kölcsönhatás megszűnik a biológiai életfolyamatok megszűnésével, a halott többé nem lehet tagja semmiféle emberi társadalomnak. Az egyén halálával a jogi értelemben vett személyiség teljes egészében megszűnik. A halottnak semmiféle alanyi jogai, így személyiségi jogai sem lehetnek. A jogi értelemben vett személyiség biológiai alapja és társadalmi gyökerei azonban nem tűnnek el maradéktalanul. Megmarad az oszlásra ítélt holttest mindaddig, amíg felbomlása folytán a meghalt emberrel

²⁹⁵ Görög Márta: A kegyeleti jog gyakorlásának jogosultjairól és az érvényesíthetőség időbeli korlátairól, Polgári Jogi Kodifikáció, VII. évfolyam 3. szám, 2005., 16. o. (a továbbiakban: 2005/2)

²⁹⁶ Landi Balázs (2020) i.m. 68. o.

²⁹⁷ Petrik Ferenc (2001) i.m. 179. o.

²⁹⁸ Petrik Ferenc (1992) i.m. 20. o.

²⁹⁹ Mészlény Artúr: A Polgári Törvénykönyv szocializálása, IN: Gyomai Zsigmond (szerk.): A Jogállam könyvtára, 1918., 13. o.

való azonossága teljesen és véglegesen felismerhetetlenné válik. Fennmarad, a halott emléke a társadalom élő tagjainak a tudatában.³⁰⁰

Petrik Ferenc által megfogalmazott álláspont szerint a halállal az emberi személyiség soha nem enyészik el egészen, nem szűnik meg a társadalmi hatása – a halott emlékét védelmezni kell, amely a halála után mások, túlélők tudatában tükröződő tovább élő személyiségi értékeit.³⁰¹ ³⁰² Görög Márta meglátása szerint a személyiségi jogok védelmének célja összességében a személyiség szabad kibontakoztatásának messzemenő lehetővé tétele és garantálása. Ez a cél azonban csak akkor érhető el, ha a halált követően egy bizonyos védelem fennmarad.³⁰³ Ezt a védelmet addig kell(ene) biztosítani, ameddig az elhunythoz kapcsolódó emlékezés el nem enyészik.³⁰⁴ A személyiség tovább élése lehet igen rövid ideig tartó, de lehet évtizedekre, évszázadokra szóló hatású.³⁰⁵

Magától értetődően a személyiség halál utáni védelme nem ugyanolyan körben és módon lehetséges, mint az érintett személy életében. Vannak jogok, amelyek az elhalálozást követően jelentés nélkülivé válnak, de vannak más jogok, amelyek a halál után is releváns értékeknek tekintendők.³⁰⁶ Az elhalt emlékének a védelme kiterjed a védekezésre minden olyan emberi magatartás ellen, amely sérti az elhalt személy emlékének az épségben történő megőrzését, az elhalt életművének, hatásának, alkotásainak a háborítatlan tovább élését más, ma élő emberek tudatvilágában. Ennek a védelemnek a tárgya elsősorban a személyes titok, a személyes adatok, a név, jó hírnév, becsület, emberi méltóság, képmás és hangfelvétel, továbbá a szellemi alkotás.³⁰⁷ Kegyeleti jogot sértő magatartás ennek okán például, ha a pénzügyintézet az elhunyt adós részére azt követően is sorozatosan felszólító leveleket küld, hogy a halál tényéről tudomást szerzett.³⁰⁸ Az elhalt szerző szellemi alkotásával kapcsolatos személyiségvédelmet egyrészt a szerzői jogi jogszabályok, másrészt a Ptk. általános személyiségvédelmi rendelkezései határozzák meg, a kegyeleti jog társadalmi rendeltetésének megfelelő korlátok között. A személyiségvédelemre alapot adó jogsértés

³⁰⁰ Törő Károly: Kegyeleti jog, Jogtudományi Közlöny, 1972, Budapest, XXVII. évfolyam, 163. o.

³⁰¹ Petrik Ferenc (szerk.) (1992) i.m. 20. o.

³⁰² Görög Márta (2008) i.m. 17-18. o.

³⁰³ Görög Márta i.m. (2005/1) 4. o.

³⁰⁴ Görög Márta i.m. (2005/1) 9.o.

³⁰⁵ Petrik Ferenc (2001) i.m., 179. o.

³⁰⁶ Görög Márta (2008) i.m. 11. o.

³⁰⁷ Törő Károly (1979) i.m. 683. o.

³⁰⁸ PJD2017. 2.

megítélése során nem az érintett szubjektív érzékenysége, hanem külső, objektív mérce az irányadó.³⁰⁹

A kegyeleti jog, vagyis az elhunyt emlékének jogi védelme az 1928-as Magánjogi törvénykönyv javaslatáig (a továbbiakban: Mtj.) nem szerepelt hazai jogunkban. Először - a világ számos más országát megelőzve - az 1928-as Mtj. tartalmazott személyiségi jogi szabályai között rendelkezést a kegyeleti jogról: *109. § A személyiség joga a halál után is védelemben részesül, amennyiben a kegyelet megkívánja.* A törvényjavaslat szerint tehát a személyiség a halállal megszűnik, s a halál után annyiban részesül védelemben, amennyiben a kegyelet megkívánja.³¹⁰

A régi Ptk. a 85. §-ban rendelkezett a kegyeleti jogról az alábbiak szerint:

Meghalt személy emlékének megsértése miatt bírósághoz fordulhat a hozzátartozó, továbbá az a személy, akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített.

A régi Ptk.-hoz fűzött kommentár is rögzíti azt az általános elvi tételt, hogy az ember halálával jogképessége, személyisége megszűnik, tovább él azonban egyéniségének, tevékenységének hatása. A fenti szabály a meghalt személy emlékének megóvásáról gondoskodik a hozzátartozók, illetve végrendeleti juttatásban részesítettek kegyeleti jogának védelme útján.

A kegyeleti jog tágabb értelemben mindenkit megillet, akinek emlékében az elhunyt él. Bizonyos jogosítványok gyakorlására azonban csak a közeli hozzátartozók, a végrendeleti juttatásban részesítettek (a megfogalmazás tágabb, mint az örökös fogalma³¹¹, mert beletartozik ebbe a körbe az örökös és a hagyományos is.), illetve meghatározott feltételek mellett az ügyész jogosult.³¹²

A hatályos Ptk. szabályai szerint:

2:50. § [Kegyeleti jog]

³⁰⁹ PJD2017. 16.

³¹⁰ Petrik Ferenc (2001) i.m. 179. o.

³¹¹ Zlinszky János: A kegyelet magánjogi kérdései - személyi jog, vagyoni jog, és kötelezettség (Polgári Jogi Kodifikáció, 2005/2., 12-15. o.)

³¹² Kommentár az 1959. évi IV. törvényhez, Complex jogtár

(1) *Meghalt ember emlékének megsértése miatt bírósághoz fordulhat a hozzátartozó vagy az, akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített.*

(2) *A kegyeleti jogsértéssel elért vagyoni előny átengedését bármelyik örökös kérheti. Több örökös esetén az elvont vagyoni előny az örökösöket a hagyatékából való részesedésük arányában illeti meg.*

A Ptk. kommentár – amely a *posthumus* személyiségvédelem első értelmezésével ért egyet – szerint az emberi személyiség, az ember jogképessége a halállal megszűnik, valamint a személyiségi jogok alanya csak jogképes élő személy lehet, vagyis az embert személyisége kapcsán megillető jogok a halála pillanatáig tartanak. Halálával az ember megszűnik a személyiségi jogok – így például a személyes adatok védelméhez fűződő jogok – alanya lenni, a személyhez fűződő jogok esetében jogutódlásra nincs lehetőség. Azonban az elhunyt személy emléke, jó hírneve továbbra is a Ptk. védelme alatt áll, ezek megsértésekor a személyhez fűződő jogok megsértésének esetére biztosított polgári jogi igényeket lehet érvényesíteni a hozzátartozók által.³¹³ Az ügyészi igényérvényesítésre pedig akkor kerülhet sor, ha a meghalt személy jóhírnevét sértő magatartás közérdekbe ütközik. Az „emlékét sértik” kifejezés tág teret biztosít a jogalkalmazók részére az elhunyt személyiségi jogainak védelmére.

A Polgári Törvénykönyv az emléket megsértő magatartásról szól, azonban ez nem csak a jóhírnévhez fűződő jog megsértését jelenti.³¹⁴ A személyiség *posthumus* védelmét a bírói gyakorlat dolgozta ki eseti döntéseivel, a Legfelsőbb Bíróság szerint a „halál ténye nem szünteti meg azokat az anyagi és erkölcsi értékeket, és azok társadalmi hatásait, amelyeket az emberi élet létrehozott és a környezetében kiváltott.”³¹⁵ A gyakorlat szerint a meghalt személy emlékének megőrzését a jó hírnevének, becsületének, emberi méltóságának, magántitkainak és személyes adatainak, továbbá valós gondolatainak a védelme szolgálja leginkább.³¹⁶

Kegyeleti jog megsértése miatt meghatározott személyek jogosultak fellépni. „Családi jóhírnév” védelmét oldalági rokonok fellépési lehetősége körében a hatályos jog nem ismeri

³¹³ Kecskés László, Kőrös András, Makai Katalin, Orosz Árpád, Osztovits András, Petrik Ferenc (2013) i.m. 147. o.

³¹⁴ Jobbágyi Gábor (2012) i.m. 100-104. o.

³¹⁵ Békesi Nóra (2005) i.m. 19. o.

³¹⁶ BH 1996. 250

el.³¹⁷A személyiségi jogok érvényesítése az egyén önrendelkezési jogába tartozik, így a család a személyiségi jogoknak nem alanya. Amennyiben élő vagy elhunyt rokont ér személyiségi jogi sérelem, az ebből fakadó igényt a Ptk.-ban meghatározott hozzátartozók érvényesíthetik mint egyéni igényt, más hozzátartozó a családi jóhírnév védelme érdekében erre nem jogosult.³¹⁸

1.1.Kegyeleti jog időbeli korlátja

Amennyiben abból indulunk ki, hogy az emberi személyiséget mindaddig védelmezni kell, amíg az elhalt társadalmi hatása véglegesen meg nem szűnik, emléke el nem enyészik, igen nehéz a kegyeleti jog érvényesítésének időbeli korlátaira generális kritériumokat felállítani³¹⁹, hiszen minden egyes esetben más és más tényezők befolyásolhatják az emlékkép fennmaradásának idejét, melyet valamennyi előfordulási esetben specifikusan, személyre és körülményekre vonatkoztatottan kell vizsgálat alá venni. Sok, egymással összefüggő tényező alakíthatja ki a konkrét időintervallumot.

Az időbeli korlát megállapításában segítséget nyújthat az igényérvényesítésre jogosultak körének meghatározása. Miután a jogalkotó az elhunyt hozzátartozóját, illetőleg a végrendeleti juttatásban részesített személyt ruházta fel ezekkel a jogosultságokkal, így relatíve rövidebb-hosszabb ideig lehet a *posthumus* jogsértésekkel szemben fellépni. Szerencsés esetben a – közeli hozzátartozóknál bővebb körű hozzátartozók jogosultsága miatt – hosszabb ideig vannak kegyeleti jogosultak, s ekként fennmaradhat az elhunyt *post mortem* személyiségi joga.³²⁰

A kegyeleti jogok megsértésekor alkalmazható objektív jogkövetkezmények érvényesülésére irányuló igény nem évül el. Az időmúlás tényét azonban a jogsérelem orvoslására szolgáló intézkedések meghatározásakor értékelni kell. Az objektív eszközöket tehát – figyelembe véve az elhunyt személyéhez kapcsolódó emlékezés elevenségét– időbeli

³¹⁷ BH2018. 332.

³¹⁸ PJD2017. 10.

³¹⁹ Görög Márta i.m. (2005/2) 18. o.

³²⁰ Görög Márta (2005/2) i.m. 18. o.

korlátozás nélkül alkalmazhatjuk. A szubjektív jogkövetkezmények esetén a sérelemdíj - iránti igény elévülése szab korlátot.^{321 322}

2. Egyes nevesített személyiségi jogok védelme a halál után

A kegyeleti jogok között a Ptk.-ban alapvetően a meghalt ember emlékének megsértése kerül nevesítésre, nem jelenti ugyanakkor ez azt, hogy kizárólag az elhunyt jó hírnevének sérelme alapozná meg a kegyeleti jogosultak által történő igényérvényesítést.

Törő Károly meglátása szerint a meghalt személy emlékének a megsértését jelenti minden olyan magatartás, amely az elhalt életben léte esetében személyhez fűződő jog megsértésének minősülne. Így - többek között - ebbe a körbe tartozik az elhalt nevének, képmásának, hangfelvételének, személyes titkának, hírének, becsületének, emberi méltóságának a sérelme.³²³

A kegyeleti jog tehát, mint abszolút szerkezetű jog nemcsak az elhunyt emlékét sértő magatartással szembeni védekezést foglalja magába, hanem a kegyeleti jog keretei között élvez védelmet a *posthumus* névhasználati jog, a jóhírnév, a képmás és hangfelvétel, a személyes adatok, valamint a szerzői jogok védelme, de a végtisztesség megadása és a földi maradványok tiszteletben tartása – mint az eltemetetéshez való jog elemei – is a legfontosabb kegyeleti jogosultságok közé tartoznak.³²⁴

Nagyon fontos leszögeznünk, hogy a Ptk. által szabályozott egyes személyiségi jogok között átfedés van a hátrahagyott személyes adatok (akár digitális, akár egyéb módon rögzített) vonatkozásában. Vannak személyiségi jogok, amelyek adatvédelmi jellegű jogsértéseknél a személyes adatok védelméhez fűződő jog mellett, esetleg helyett értelmezhetőek.³²⁵ Például személyes adatnak minősül egy közösségi médiában megosztott fénykép, ugyanakkor nem csak a személyes adat védelméhez fűződő jog, hanem a képmáshoz való jog sérelmét is jelenti, ha valaki jogellenesen felhasználja azt. Az internetes levelezések – így különösen de

³²¹ Görög Márta (2005/2) i.m. 17. o.

³²² Besenyei Lajos – Bíró György (2010) i.m. 179. o.

³²³ Görög Márta (2008.) i.m. 29. o.

³²⁴ Landi Balázs (2020) i.m. 68. o.

³²⁵ Sziklay Júlia: Az információs jogok kialakulása, fejlődése és társadalmi hatása, <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/sziklay-julia/sziklay-julia-vedes-ertekezes.pdf> (letöltés dátuma: 2021. július 3.) Budapest, 2011., 99. o.

nem kizárólagosan az e-mailek, chat beszélgetések – harmadik személyek általi megismerése sérti a magántitokhoz, levéltitokhoz való jogot, de ugyanúgy kiterjed rá a személyes adatok védelme is.

2.1.Névvédelem

A név, azon felül, hogy személyes adat, a személy egyedi elkülönülésének jelölésére szolgál, de a társadalomhoz tartozást is szolgálja azzal, hogy megjelöli a társadalom tagjait, elősegítve ezzel is a közöttük történő kapcsolatteremtést. Közvetetten kifejezi a személyiséget, a személy társadalmi szerepét is. Bár a halott többé nem tagja a társadalomnak, mégis szükséges a halott nevét védelmezni, mivel ez jelöli a halála után a halott emlékét. A halott neve az elhalt emlékéhez kapcsolódik, a kegyelet, az emlékezés eszköze. A név jelöli, személyesíti meg mindazt, amit az elhunyt emléke a társadalom tagjai számára jelent. A halott nevének védelme igen sajátos: azt többé nem lehet megváltoztatni, a halál pillanatához kötődik (még az életben lévő szülő vagy házastárs nevének megváltoztatása sem terjed ki az elhunyt gyermek vagy házastárs nevére). A halott részére névadásra csak kivételesen van lehetőség: ha az eredeti név ismeretlen, de a halott emléke mégis él (pl.: Anonymus). A halott nevének sérelmét jelenti a névmegjelölés indokolatlan mellőzése, megváltoztatása, továbbá eltorzítása különösen akkor sérelmes, ha előnytelen összetévesztésre vezet, nevetségessé teszi vagy megalázza a halottat. A névbitorlás is jogsértő lehet, ha valaki jogosulatlanul az elhalt nevét használja vagy nevéhez hasonló nevet használ. A jogosultságot ugyanúgy kell vizsgálni, mint amikor a jogsértés élő személy nevével kapcsolatos. A névvédelem abszolút hatályának megfelelően az irodalom, tudomány, művészet stb. területén eltérő névhasználatra (pl. toldás, kiegészítés, elhagyás, átalakítás) akkor is szükség van, ha a névazonosság vagy névhasonlóság elhalt személy nevére vonatkozik.³²⁶ Senki nem adhat közre verseket például Petőfi Sándor néven, akkor sem, ha ez a névhasználat őt anyakönyv szerint megilleti.³²⁷ Sírmegjelöléseknél az elhalt valódi, torzításmentes nevét kell alkalmazni.³²⁸

³²⁶ Görög Márta (2008) i.m. 34-35. o.

³²⁷ Törő Károly (1979) i.m. 689-690. o.

³²⁸ Imre Melinda (2005) i.m.

2.2. Jóhírnév védelme

A magyar magánjogban a halott jóhírneve különös hangsúlyt kap, hiszen a hatályos szabályozás szerint a kegyeleti jogosult elsődlegesen az elhunyt személy emlékét sértő magatartások ellen léphet fel.

Ahhoz, hogy a halott emléke a valóságot fejezze ki, valóban arra a személyre vonatkozzon, aki a halott az életében volt, szükséges az elhalttal kapcsolatos adatok, értesülések, közlések valódiságának a fenntartása, azaz hírének, hírnevének a védelme.³²⁹ Kegyeleti jogot sért ezért a halottra vonatkozó minden valótlan tényállítás, tényközlés, híresztelés, a valóság hamis színben feltüntetése, a valóság meghamisítására alkalmas burkolt célzás, utalás.³³⁰ Kegyeleti jogot sért továbbá minden elhaltra vonatkozó közlés amely aránytalanul túlzó, indokolatlanul bántó, lealázó, lekicsinylő, lealacsonyító, az elhaltra vonatkozó véleménynyilvánítás, értékelés, jellemzés, amely túllépi a szabad véleménynyilvánítás határait. Különösen sérelmes az olyan közlés, véleménynyilvánítás, amely az elhunyttal szemben életben léte esetén az emberi méltóság támadását jelentené, olyan értékelés, lebecsülést fejezne ki, amely által az emberek közösségéhez tartozás, az emberek társadalmi egyenlőségének az elismerése válna kétségessé.³³¹ A halott emlékét akkor lehet életéhez híven megőrizni, ha védelemben részesül minden olyan állítástól, híreszteléstől, pletykától, kitalációtól, mely életben léte esetén becsületét, jóhírnevét sértene. A hozzátartozókban, illetőleg mindazon személyekben, akik az elhunytól valamilyen emlékképet őriznek magukban, az elhunyt feléjük megnyilvánult jellemének képe él. A kegyeleti jogot sérti, ha kívülálló harmadik személyek - ismert, vagy kevésbé ismert oknál fogva - ezt az emlékképet igyekeznek kettétörni.³³²

Bizonyos különösen szenzitív, személyes adatok valóság-hű közlése is megvalósíthatja az elhunyt jóhírnevének sérelmét.

A személyes (egészségügyi és így szenzitív) adatok közzétételén keresztüli jóhírnév sérelme valósult meg Steven Dick budapesti angol nagykövet-helyettes esetében is. A mindössze 37 éves diplomata 2020. márciusában hunyt el Magyarországon a Covid-19 vírushalállal összefüggésben. A lakosság járványról való tájékoztatása céljából létrehozott kormányzati

³²⁹ Görög Márta (2008) i.m. 40. o.

³³⁰ Törő Károly (1979) i.m. 692- 693. o.

³³¹ Törő Károly (1979) i.m. 692- 693. o.

³³² Görög Márta i.m. (2005/1) 39.o.

portálon a vírus halálos áldozatainak adatai – neme, életkora, valamint alapbetegsége – feltüntetésre került. A márciusi adatok szerint – bár az elhunyt neve nem szerepelt a táblázatban – egy 38 éves férfi, „krónikus *pancreatitis*, alkoholos májkárosodás” betegséggel, a koronavírussal összefüggésben eltávozott az élők sorából. Az áldozatokról vezetett táblázathoz az interneten bárki hozzáférhetett, megvalósítva ezzel az elhunyt jóhírnevének sérelmét.

2.3.Képmás, hangfelvétel védelme

A képmás és hangfelvétel az egyén külső megjelenési formáját, beszédstílusát, hanglejtését, gondolatait, külvilág felé történő megnyilvánulását rögzíti maradandó eszközzel, az ábrázolt egyéntől függetlenül is lehetővé téve felidézését, s így a személyiségi jogvédelem szükségességét különösen indokolja az utólagos reprodukálhatóság.

Ahogy az összes személyiségi jog, úgy a képmásra vonatkozó jog is megszűnik a halállal. Az ábrázolt személy döntési kompetenciájába tartozik a felvételek felhasználásának mibenléte, s halála után az elhunyt személyhez kapcsolódó képmás és hangfelvétel védelme esetében a kegyeleti jogosultat illeti meg a jogvédelmi eszközök igénybevétele. A haldoklóról képmást vagy hangfelvételt, illetve az elhaltról akár holttestként, akár a megszűnt élő emberi arc, alak emlékezetének a felelevenítéseként képmást (rajzot, szobrot, fényképet) készíteni csak a kegyeleti jogosult hozzájárulásával lehet, és csak akkor, ha ezt az elhalt életében nem zárta ki.^{333 334 335} A kegyeleti jogosult az ezekkel kapcsolatos felhasználás és rendelkezés során köteles figyelembe venni az elhalt életében nyilvánított akaratát, és szükség esetén meghallgatni a többi kegyeleti jogosultat. Nem lehet nyilvánosságra hozni az elhalt fényképét, ha ezt életében kifejezetten megtiltotta. Amennyiben az elhunyt szándéka életében tett akaratnyilvánításából, az adott szituációt jellemző körülményekből megállapítható, úgy a kegyeleti jogosult ezzel ellentétes irányú magatartása súlyosan sérti az elhunyt érdekeit és emlékét.^{336 337} Nincs viszont szükség a

³³³ Görög Márta i.m. (2005/1) 41.o.

³³⁴ Törő Károly (1979) i.m. 693-694. o.

³³⁵ Görög Márta (2008) i.m. 42. o.

³³⁶ Törő Károly: (1979) i.m. 693-694. o.

³³⁷ Görög Márta (2008) i.m. 42. o.

kegyeleti jogosult hozzájárulására a képmás és hangfelvétel közléséhez, ha ez nyilvános közszereplés során ábrázolja az elhaltat.

Ahogy a magánszféravédelem kialakulásának alapját is Warren bíró lányáról és feleségéről készített felvétel adta, a halál utáni személyiségvédelem és kegyeleti jog kérdéskörét is leginkább az elhunyt személyekről készített fényképfelvételekkel való visszaélés alapozta meg.

Bismarck kancellár 1898. július 30. napján hunyt el Hamburg mellett. Két hamburgi fotográfus, Max Priester és Willy Wilck közül az egyik állandó kapcsolatban állt a kancellár erdészével és helyi intézőjével, így tudta meg, Bismarck halála mikor következik be. Az információ birtokába kerülve, a fotográfusok Ottó von Bismarck fia akarata ellenére két felvételt készítettek a Vaskancellárról halottas ágyán, illetőleg környezetéről 1898. július 30-án, s a képfelvételek értékesítésére a *Täglichen Rundschau*-ban hirdetést adtak fel. Céljuk egyértelműen az anyagi haszonszerzés volt, hiszen olyan vevőt kerestek, aki hajlandó volt minél magasabb összeget fizetni a felvételért. A kép közzététele előtt a család tudomást szerzett a képről, és pert indított a két fényképész ellen, s elérte a felvételek rögtöni lefoglalását. A fotográfusok két éven keresztül harcoltak eredménytelenül a felvételek felszabadításáért. A felvételek egyébként csak 1953-ban kerültek nyilvánosságra hozatalra egy újságban.^{338 339}

2004. január 25. napján a *Guimares-Benfica* mérkőzés hosszabbításában Fehér Miklós válogatott labdarúgó a futballpályán elhalálozott. Egyes újságok a sportoló haláltusájáról kimerevített képet közöltek. Péterfalvi Attila adatvédelmi biztos az ügyben az alábbi közleményt tette közzé: „Megdöbbenéssel értesültem arról, hogy a Blikk című napilap a mai számában úgy tudósított Fehér Miklós válogatott labdarúgó tragikus haláláról, hogy a címdoldalán közzétette a szerencsétlenül járt sportoló haláltusája közben készült fényképét, megsértve ezzel emberi méltóságát, képmása és személyes adatai védelméhez fűződő jogát. Az ilyen sokkoló hatású képek bemutatása a személyiségi jogok lábbal tiprását jelenti, és sérti a jóérzésű emberek kegyeleti érzéseit is. Az újság eladott példányszámának növelése, a piaci verseny nem szolgáltatathat elegendő indokot az ilyen mértékű jogsértésekre.

³³⁸ Görög Márta i.m. (2005/1) 43.o.

³³⁹ Sztóján Krisztina: Bismarcktól Tiger Woodsig: a személyiség kereskedelmi értéke, <https://arsboni.hu/bismarcktol-tiger-woodsiga-szemelyiseg-kereskedelmi-erteke-2/> (letöltés dátuma: 2020. október 15.)

Személyiségi jogai csak az élő természetes személynek vannak, az ember halálával megszűnik a jogképessége. Ez azonban nem eredményezheti azt, hogy az elhunyt adataival, képmásával az újságíró szabadon rendelkezzen, mert az adott személy halála után is tiszteletben kell tartani magánéletét, emberi méltóságát. Tudomásul kell venni, hogy a sajtószabadság nem önmagában érvényesülő alkotmányos jog, hanem csak a személyiségi jogok védelmével összhangban érvényesülhet. Nyomatékosan és ismételten felhívom az ún. „bulvárújságírásban” dolgozó újságírók figyelmét a mértékletesség, nagyobb empátia és a személyiségi jogok tiszteletének fontosságára. ³⁴⁰

Heinz Erhardt közismert és tipikus hanghordozásán alapuló reklámjában az egyik piaic szereplő jogosulatlan használta fel az akkor már elhalálozott színész és szerző hangját, megsértve ezzel személyiségi jogait. A német bíróság ítéletében arra az álláspontra helyezkedett, hogy Heinz Erhardt szóbeli előadásmódja, hanghordozása által széleskörű ismertséget nyert el. A bíróság álláspontja szerint „az elhunyt személyt megillető jogi védelem mértéke meghatározása során kiindulási pontként az élő művész jogi helyzetét kell vizsgálni. Ha Heinz Erhardt még élne, jellegzetes hanghordozása és hangja jogosulatlan alkalmazásával szemben saját maga tudna fellépni. [...] Ha valamely művész egy speciális területen tevékenykedett volna, miként Erhardt is, nem lehet sem a képét, sem a nevét beleegyezése nélkül reklámcélokra felhasználni. Ez teljesen független attól, hogy a reklámhasználat megvalósítja-e a becsületsértést.” A bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a törvény időbeli korlátozással elismeri az elhunyt személy képmásához fűződő jogot. A képmáshoz fűződő jog védelméhez hasonlóan kell védelemben részesíteni az elhunyt „hangjához kapcsolódó jogát”.³⁴¹

A gyakorlatban nem csak az ismert személyek vonatkozásában okozhat jogvitát egy nem megfelelő képmás vagy hangfelvétel-felhasználás. Nem egyszer egyszerű emberek is

³⁴⁰ Adatvédelmi biztos: Közlemény a Blikk című napilap 2004.01.27-ei számában megjelent Fehér Miklós válogatott labdarúgó tragikus haláláról tudósító cikkel kapcsolatban, <https://www.jogiforum.hu/hirek/10073> (letöltés dátuma: 2020. október 17.)

³⁴¹ Görög Márta i.m. (2005/1) 45.o.

különleges helyzetekben találják magukat. A katasztrófák áldozatainak családtagjai, a hírekben szereplő személyek sincsenek védve a jogsértések ellen.³⁴²

A Legfelsőbb Bíróság egy állásfoglalásában kimondta, hogy az igényérvényesítést megalapozza az a körülmény, ha a felderített bűncselekmény áldozatává vált személy holttestéről a meghalt személy azonosítására alkalmas módon, a hozzátartozók engedélye nélkül a sajtóközleményben fényképfelvételt jelentetnek meg.³⁴³ Különösen indokolt a jogsértés megállapítása abban az esetben, ha a közölt fényképfelvétel a holttestet női minőségben is megalázó helyzetben ábrázolja. Az ilyen módon történő közzétételt az sem indokolja, hogy a nyomozó hatóság abban az állapotban találta meg az áldozatot.^{344 345}

Szintén lapkiadó által elkövetett hozzátartozó emlékéhez fűződő kegyeleti jogsérelem miatt ítelt meg a bíróság nem vagyoni kártérítést, amikor az alperes lapkiadó az öngyilkosságot elkövető elhunytól a közvetlenül öngyilkossága után készített fotót tette közzé, és ezzel az elhunyt emberi méltóságán ejtett csorbát.³⁴⁶

A halál utáni személyiségvédelem további aspektusait –így különösen a személyiségből eredő anyagi bevétel kérdését is - érinti, hogy a technológiai fejlődésnek köszönhetően egy emberi hang vagy videofelvétel teljes mértékben rekonstruálható.

Don Rickles híres szinkronszínész és színész, 90 éves korában 2017. áprilisában hunyt el. Rickles a Toy Story franchise-ban Mr. Krumplifej szinkronhangjaként működött közre éveken keresztül, a mese negyedik része ugyanakkor halála után, 2019-ben került bemutatásra. A film készítői Rickles örököseit kérdezték meg, hogy az új részben felhasználhatják-e az elhunyt színész hangját. Rickles még életében akként nyilatkozott leszámazóinak, hogy „Tartsátok életben a hírnevemet, hadd tudja meg a világ, ki voltam!”. Az örökösök a felhasználásra engedélyt adtak, s így a filmkészítők Rickles két évtizeden keresztül gyűjtött archív hangfelvételei alapján, hangonként állították össze a mesehős szinkronját – ide értve a néhai színész minden szavát, köhögését, hűmmögését. Az eljárás különböző reakciókat váltott ki: sokan pozitívnak értékelték, hogy Don Rickles ilyen módon

³⁴² Michael Griffin: Diana hercegnő esete a sajtóval, IN: Sajtószabadság és személyiségi jogok, Alapjogi bíráskodás I., AduPrint Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 1998., 77-78. o.

³⁴³ BH1996. 250.

³⁴⁴ Imre Melinda (2005) i.m.

³⁴⁵ LB Pfv.IV.22.194/1995.

³⁴⁶ Imre Melinda (2005) i.m. 292-293. o.

visszatérhetett a vászonra, mások érdekfeszítőnek találták hogy mesterséges intelligenciával bárki helyettesíthető, megint mások furcsának és ijesztőnek találták a megoldást.³⁴⁷

Paul Walker tragikus halála után a „Halálos iramban 7.” készítőinek az egyik főszereplő nélkül kellett leforgatniuk a film hátralévő jeleneteit. A modern technika mellett Walker testvéreit is igénybe vették, így tudták befejezni 2015. egyik legsikeresebb mozifilmjét. Walker pótlása olyan jól sikerült, hogy a színészt CGI-jal megteremtő jelenetek csak igen ritkán szűrtak szemet a nézőknek.

A speciális effekteket gyakran alkalmazó Weta Digital összesen 350 darab számítógéppel manipulált beállítást készített a „Halálos iramban 7.”-hez. A készítők régi felvételeket felhasználva hoztak létre egy „könyvtárat”, amelyből vászonra hozhatták Walker karakterét. A technikai fejlődésnek köszönhetően egy ember már pótolható CGI-val elfogadható minőségben a mozifilmekben, amelyre pár évvel ezelőtt még nem lett volna lehetőség. A készítők szerint nem az akciójeleneteket volt a legnehezebb megcsinálni, hanem a nyugodtabb részeket, amelyekben fontos szerep jutott Walker arcának. A „Halálos Iramban 7.” végül másfél milliárd dollárt termelt, és így a világ ötödik legjövedelmezőbb filmjévé vált.³⁴⁸

2.4. Magántitok, levéltitok

Az elhunyt privátszférájába tartozó titkai, adatai, feljegyzései szerves részét képezik az elhunyt személyiségének, emlékének. Titok minden olyan adat, tény, valamint az ezekből levont következtetés, amelynek a jogosult rendelkezési köréből való kikerülése a jogosult érdeksérelmével járhat.³⁴⁹ A magántitoknak - a többi titokfajtaéhoz hasonlóan - lényeges fogalmi eleme, hogy maga a jogosult megtegye az adott információ titokban tartásához szükséges intézkedéseket. Vizsgálni kell, hogy a nyilvánosságra kerülés vagy az illetéktelen személlyel történő közlés megakadályozása érdekében a titokgazda maga úgy járt-e el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.³⁵⁰

³⁴⁷ Los Angeles Times - How 'Toy Story 4' and Pixar keep Don Rickles' legacy alive two years after his death <https://www.latimes.com/entertainment/la-et-toy-story-4-don-rickles-mr-potato-head-rex-20190619-story.html> (letöltés dátuma: 2020. október 17.)

³⁴⁸ <https://uproxx.com/movies/furious-7-vfx-paul-walker-scenes/> (letöltés dátuma: 2020. október 20.)

³⁴⁹ BDT2015. 3243.

³⁵⁰ PJD2019. 22.

Az ember szabadságához való jogból ágazik ki a titokvédelem, annak a szabadságát jelenti, hogy mindenki maga döntheti el, életének mely részei kerülhetnek más tudomására, s melyek azok, amelyeket meg kíván őrizni.^{351 352}A kegyeleti jogosultak feladata az emlékkép híven és valóságghűen történő megőrzése, az elhunyt magántitkainak nyilvánosságra hozatallal szembeni védelme, olyan módú védelmezése, miként azt az érintett elhunyt is tette még életében. Nem jogosult a kegyeleti jogosult a személyes titkot, levéltitkot, személyes adatot feltárni, ha az ellentétben áll az elhunyt még életében kinyilvánított akaratával, vagy az az elhunyt kegyeleti jogának megsértését vonná maga után. Nem jogosult továbbá a titkot feltárni, a titok felfedéséhez, felhasználásához hozzájárulást adni, ha ezáltal az elhunyt emléke sérelmet szenvedne. Nem csak jogi, de erkölcsi kötelezettsége az elhunyt még életében kinyilvánított akaratának megfelelően cselekedni.³⁵³

Miután a magántitok körébe tartozó adatok, tények, következtetések sokfélék lehetnek, ezért mindig a jogsértés módjának és az ügy egyéb körülményeinek alapján törekszik a bírói gyakorlat eldönteni, hogy az adott esetben egyáltalán titoknak tekinthető-e az adott tény, amelyre a sérelmezett magatartás vonatkozik, s ha igen, a kifogásolt eljárás alkalmas-e visszaélés megállapítására annak alapján, hogy a társadalmi közfelfogás, a szokások, és az erkölcsi normák érvényesüljenek.³⁵⁴

A titkok védelme különösen fontos a személyiségi jogok között, hiszen a titkok mind pozitív, mind negatív irányban befolyásolhatják az elhunytól alkotott emlékképet, s így annak megsértésére alkalmasak. A titok az érintett halálával nem szűnik meg, csak a titok ura³⁵⁵ változik: a megőrzésre a kegyeleti jogosultak hivatottak a titok jogosultjának halála után.³⁵⁶ A személyes titok védelmére a kegyeleti jogosult, illetőleg az a személy jogosult, akit erre, kifejezetten ilyen célzatú szándékkal a titok jogosultja még életében felhatalmazott, ide értve a titkok fizikai hordozón történő átadását vagy a titok megosztását.³⁵⁷ A titok feletti rendelkezésnek meg kell felelnie a kegyeleti szempontoknak: az elhalt emlékének a tiszteletben tartását kell szolgálnia. Nem jogosult tehát feltárni a titkot, ha ezzel az elhalt emléke sérelmet szenvedne. A halott emlékének a megóvása körében elsősorban azokat a tényeket adatokat értesüléseket kell titokként kezelni, amelyeket az elhalt életében titokként

³⁵¹ Petrik Ferenc (2001) i.m. 142. o.

³⁵² Görög Márta (2008) i.m. 46. o.

³⁵³ Görög Márta (2008) i.m. 46. o.

³⁵⁴ Havasi Péter (2002) i.m.

³⁵⁵ BDT2009. 1939.

³⁵⁶ Törő Károly (1979) i.m. 685-686. o.

³⁵⁷ Görög Márta i.m. (2005/1) 46. o.

megőrzött.³⁵⁸ Emellett titokként kell kezelni a halálára, halálának körülményeire, holtteste sorsára vonatkozó adatokat, ha ezek megőrzésére az elhalt emlékének védelmében szükség van. Tilos például annak a nevét közölni, akinek testéből az átültetendő szervet kivették szervtranszplantáció során.³⁵⁹ Azt az adatot sem szabad nyilvánosságra hozni az elhalt halála után, amelynek feltárását az elhalt még életében határozottan megtiltotta.

A titokvédelem időbeli korlátja nem egyszerűen megítélhető kérdés, hiszen a titok lényegét mások általi ismeretlensége jelenti, amely azonban az idő múltával vagy a körülményekkel változhat. Sok esetben a titok elenyészik, mivel nem fűződik már érdek annak titokban tartásához – ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a halállal az elhunyt személy titkai azonnal megszűnnének. Mindaddig védeni kell az elhunyt titokszféráját, amíg emlékkép él az elhunytól, s az információ titokban tartásához bármilyen érdek – akár az elhunyt érdeke, akár hozzátartozó érdeke, akár egyéb jogosult érdeke – fűződik.³⁶⁰

A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy ha valakinek az emlékét híven és épségben meg akarjuk őrizni, halála után is tiszteletben kell tartani titkait, magánéletét, becsületét, emberi méltóságát. Senki sem válhat halála után sem a pletykaéhes kíváncsiság kielégítésére szolgáló sajtóközlemény tárgyává.³⁶¹

Az elhunyt magántitkainak, levéltitkainak megőrzése ugyanakkor esetlegesen kollízióba kerülhet a hátramaradt hozzátartozók érdekeivel. Ilyen érdekösszeütközés esetén a bíróságnak kell döntenie, hogy melyik védendő jogi érdek az erősebb, a túlélő hozzátartozók igénye, hogy megismerjék a levelek tartalmát vagy az elhunyt titkainak őrzése.

A német *Bundesgerichtshof* a III. ZR 183/17 (Nr. 115/201) ítéletében úgy határozott, hogy egy közösségi médiaplatform felhasználói fiókja öröklődik, ezáltal a szolgáltatás üzemeltetője köteles a felhasználói fiókhoz kapcsolódó kommunikációt kiadni az örökösök számára.

Az ügyben egy 15 éves lány elhalálozása után a szülei fordultak egy olyan közösségi médiaszolgáltatóhoz, amely a felhasználói számára interneten keresztüli kommunikációt és tartalommegosztást szolgáltat. 2011-ben regisztrált az akkor 14 éves elhunyt szülői beleegyezéssel az oldalon, majd 2012-ben egyelőre tisztázatlan körülmények között hunyt el egy metróbalesetben. A szülők ezek után megkíséreltek lányuk felhasználói fiókjába

³⁵⁸ Törő Károly (1979) i.m. 685-686. o.

³⁵⁹ Imre Melinda (2005) i.m.

³⁶⁰ Görög Márta i.m. (2005/1) 51.o.

³⁶¹ LB Pf. IV. 20.663/1991.

bejelentkezni, azonban ez a próbálkozás nem járt sikerrel, mivel a felhasználói fiók időközben emléklappá lett nyilvánítva, ezáltal a felhasználói fiókhoz tartozó tartalmak már nem voltak elérhetőek, azonban a szolgáltató még mindig rendelkezett a kérdéses tartalmakkal. A szülők pert indítottak a szolgáltató ellen a felhasználói fiókhoz tartozó kommunikáció kiadása tárgyában, hogy megállapításra kerülhessen, az elhunyt lány öngyilkosságot követett-e el vagy a metróvezetőnek kártérítési felelőssége fennáll-e. A bíróság megállapította, hogy a felhasználói fiókra vonatkozó szerződés nem személyhez kapcsolódó, és ezáltal öröklhető. (Ez a megállapítás egyébként ellentétes a magyar bírói gyakorlattal.) A bíróság kiemelte, hogy az analóg dokumentumok, mint naplók vagy személyes levelek dologként öröklődnek, így a digitális tartalmakat sem szükséges másképp kezelni. A bíróság nem fogadta el továbbá azon érvelést, mi szerint a *post-mortem* személyiségvédelem miatt kizárt lenne az öröklődés, továbbá a személyes adatok védelmére vonatkozó szabályozást sem sérti, hiszen személyes adatai a német jog szerint kizárólag élő természetes személyeknek vannak.³⁶²

Érdeklődést jelenthet továbbá a levélváltás másik szereplőjének személyiségi joga és az elhunyt hozzátartozóinak érdeke. A magyar bírói gyakorlat szerint a levél meghatározott címzettnek szól, ezért a levélbeli közléssel nem szűnik meg a feladót védő titokhoz való jog, harmadik személlyel történő közléshez szükség van a küldő hozzájárulására.³⁶³

2.5. Hasonlóságok a szerzői jog területén

Bár szoros értelemben véve a szerzői művek teljesen más szabályozás, és így más védelem alá esnek, mint a személyes adatok, disszertációm jelen fejezetében röviden foglalkozni kívánok a szerzői jog területén fellelhető hasonlóságokkal – amelyek például az elhunyt szerző személyhez fűződő jogait a halál után is biztosítják, s így érdekes dogmatikai párhuzam vonható a *posthumus* személyiségvédelem és szellemi alkotások védelme között. Mind a hatályos Polgári Törvénykönyvünk, mind korábbi jogszabályaink is a személyek polgári jogi védelme körében, a személyiségi jogokkal (korábban: személyhez fűződő

³⁶² Bundesgerichtshof a III. ZR 183/17 (Nr. 115/201), <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=pm&Datum=2018&Sort=3&nr=85390&pos=0&anz=115> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 27.)

³⁶³ PJD2018. 21.

jogokkal) együtt rendelkezett a szellemi alkotások jogáról. E jogok az általános polgári jogalanyok csak szűkebb körét érintik, mivel csak a szellemi alkotások létrehozóira vonatkoznak. Balás P. Elemér megfogalmazása szerint „Paradoxonnal kifejezve, a szerzői jog nem egyéb, mint a személyiség dologi joga.”³⁶⁴ Törő Károly álláspontja szerint “a szerző személyiségvédelmét mindaddig teljes körben biztosítani kellene, amíg az alkotó személyisége él a társadalom tagjainak a tudatában, amíg művei élnek, hatnak, befolyásolják, alakítják társadalmunkat”³⁶⁵

A szellemi alkotások joga sajátos jogterület, mivel az elhunyt személy emlékének tovább élése legjobban annak szellemi alkotásaiban ragadható meg, s az elhunyt szerző által létrehozott mű hosszú életű. A szellemi alkotások létükből fakadóan túlélik alkotójukat, s ez a viszonylagos elkülönülés, tárgyiasulás teszi lehetővé, hogy az alkotásban megtestesülő személyiségi eszmei érték túlélje az alkotóját. A mű nem enyészik el egyik pillanatról a másikra, nem vész rögtön a feledés homályába, hanem az alkotójának szellemiségét még hosszú időn keresztül hordozza. A szellemi alkotásban megtestesülő személyiségi eszmei érték speciális védeltséget igényel, olyan jogintézményi jellemzőket, illetve azok iránti igényt teremt, melyek hosszú távon képesek garantálni a (személyhez fűződő) jogok gyakorlását, illetve a potenciális jogsértésekkel szembeni védelmet.³⁶⁶ A jogalkotó ennek igényét elismerve az Szjt.-ben az általánostól eltérő rendelkezések alkalmazását irányozta elő, megteremtve az eszmei érték speciális védeltségét.³⁶⁷

A szerzői műhöz kapcsolódóan a szerzőt személyhez fűződő és vagyoni jogok illetik meg, a mű létrejöttétől kezdve. A személyhez fűződő jogok sokrétű képet mutatnak: Egyrésztől vannak a szerzőt speciálisan, szerzői minőségében megillető, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényben (továbbiakban: Szjt.) taxatív módon felsorolt jogok, másrésztől – miután a törvény utaló szabályából (Szjt. 3. §) adódóan a törvényben nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni – a Ptk.-ból eredeztethető jogok. A Ptk. szerinti személyiségi jogok védelme akkor illeti meg a szerzőt,

³⁶⁴ Pogácsás Anett: Az alkotó ember személyiségvédelmének sajátos szerzői jogi kérdései, 235-252.o. IN: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül, Budapest, 2017., 236. o.

³⁶⁵ Görög Márta: Az elhunyt szerzőhöz kapcsolódó (személyhez fűződő) szerzői jogról Polgári Jogi Kodifikáció, 2005/4-5., 38-42. o., online elérhető: <https://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/gorog-marta-az-elhunyt-szerzohoz-kapcsolodo-szemelyhez-fuzodo-szerzoi-jogról-pjk-20054-5-38-42-o/333> (letöltés dátuma: 2020. október 15.) 40. o. (a továbbiakban: 2005/3)

³⁶⁶ Görög Márta (2005/3) i.m. 38. o.

³⁶⁷ Görög Márta (2005/2) i.m. 18. o.

ha nem szerzői minőségében, illetve szerzőként nem az Sztj.-ben megjelölt személyhez fűződő jogaiban sértik meg.³⁶⁸

A szellemi alkotásokra vonatkozóan ugyanakkor fontos leszögeznünk, hogy a Ptk. védelme csak háttérszabályozásnak tekinthető, általános szabályokat fogalmaz meg, az elsődleges jogot, különös szabályokat az egyes szektorális törvények adják. A szerzőt megillető személyhez fűződő jogok az alkotó ember táján értelmezett személyiségvédelmi eszközrendszerének részét képezik, azonban több szempontból is különböznek az általános személyiségi jogoktól.³⁶⁹

A személyhez fűződő jogok körébe tartozik az Sztj. szerint a szerzőnek azon joga, hogy maga határozza meg, műve nyilvánosságra hozható-e³⁷⁰, művén, művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék³⁷¹, illetve a szerzőnek a mű integritásához fűződő joga³⁷².

A szerzői jogi törvény a szerző halálától számított hetvenéves időintervallumon belül védelmezi a személyhez tapadó szerzői jogokat. Ezt követően a mű közkinccsé válik, azt mindenki szabadon felhasználhatja. A korábbi szabályozás szerint a szerző személyhez fűződő jogai időben korlátlanok voltak, e jogok nem évültek el. A jelenleg hatályos szabályozás – szakítva a korábbi joggyakorlattal – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok esetére is egységesen hetven évben határozta meg a védelmi időt.³⁷³

14. § (1) A szerző halála után az e törvényben szabályozott személyhez fűződő jog megsértése miatt a védelmi időn (31. §) belül az léphet fel, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott - ilyennek hiányában pedig vagy ha a megbízott nem intézkedik, az, aki a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerezte.

(2) A védelmi idő eltelte után a szerző emlékének megsértése címén az érintett közös jogkezelő szervezet vagy szerzői érdek-képviselői szervezet is felléphet olyan magatartás

³⁶⁸ Dogmatikai szempontból kérdéses az a bírósági határozat, amely kimondta, hogy Az elhalt szerző szellemi alkotásával kapcsolatos személyiségvédelmet egyrészt a szerzői jogi jogszabályok, másrészt a Ptk. általános személyiségvédelmi rendelkezései határozzák meg, a kegyeleti jog társadalmi rendeltetésének megfelelő korlátok között. (PJD2017. 16.)

³⁶⁹ Pogácsás Anett i.m. (2017) , 247. o.

³⁷⁰ 1999. évi LXXVI. törvény 10. §

³⁷¹ 1999. évi LXXVI. törvény 12. §

³⁷² 1999. évi LXXVI. törvény 13. §

³⁷³ Görög Márta (2005/2) i.m. 18. o.

*miatt, amely a védelmi időn belül sértené a szerző jogát arra, hogy a művén vagy a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék.*³⁷⁴

A védelmi időre vonatkozó általános szabály szerint a szerző halálát követő év első napjától számított hetven éven belül részesül a szerzői mű védelemben. A név feltüntetéséhez való jog a szerző személyhez fűződő jogainak témám szempontjából leginkább érdekes jogosultsága, hiszen a név feltüntetéséhez való jog a szerzőt halála után is időbeli korlátozás nélkül megilleti, ez az egyetlen jogosultság, ami az idő múlásával sem enyészik el. A név feltüntetéséhez való jog, amely a védelmi idő lejártá után is fennmarad, gyakorlására a Ptk. 2:50. § (1) bekezdésben megjelölt személyek, illetve az érintett közös jogkezelő szervezet jogosultak az Szjt. 14. § (2) bekezdés alapján. Természetesen a védelmi idő lejártát követően sincs semmilyen indok arra, hogy a művön más, mint a szerző neve kerüljön feltüntetésre. Ugyanakkor igen gyakori, hogy a szerző halálát követően ilyen sok idő elteltével már nincsenek olyan jogutódok, akik fel tudnának lépni a jog megsértése ellen, így a törvény lehetővé teszi más személyek számára is a fellépést. Meg lehet jegyezni, hogy erre elvétve kerül csak sor, a névfeltüntetés joga ebben az időszakban már inkább morális elvárás, mint jogi igény.³⁷⁵

A polgári jogban általánosan elfogadott elméleti állásfoglalás, hogy a halott embernek jogképessége hiányából eredően nincsenek személyhez fűződő jogai dogmatikailag összeütközésbe kerülnek az Szjt. azon rendelkezésével, hogy a szerző személyhez fűződő jogai – ugyan a korábbi szabályozástól eltérően, időben már limitáltan - fennmaradnak a halála után is. Így a személyhez fűződő jogok is védettek a szerző halálát követően is, de a szerző halálát követően tartalmilag sajátos kegyeleti jogokká alakulnak át.³⁷⁶

Grad-Gyenge Anikó meglátása szerint dogmatikailag indokolt lenne a szerző személyhez fűződő jogainak halál esetén való megszűnését kimondani és helyette meghatározott körben már eleve kegyeleti jogot³⁷⁷ juttatni a jogosultaknak, amely megoldaná a „halott ember joga” dogmatikai deficitjét. A személyhez fűződő jogok kegyeleti joggá alakítása (vagyis olyan

³⁷⁴ 1999. évi LXXVI. törvény 14. §

³⁷⁵ Sarkady Ildikó – Grad-Gyenge Anikó: A média-értéklánc szerzői jogi vonatkozásai, Médiatuományi Intézet, 2012., online elérhető: <http://mek.oszk.hu/13000/13068/13068.pdf> (letöltés dátuma: 2020. október 15.), 81. o.

³⁷⁶ Sarkady Ildikó – Grad-Gyenge Anikó (2012) i.m. 80. o.

³⁷⁷ Grad-Gyenge Anikó: Szerzői jog és házassági vagyoni jog, Családi Jog, 2017/4. 1-7.o., online elérhető: <https://ptk2013.hu/szakcikkek/grad-gyenge-aniko-szerzoi-jog-es-hazassagi-vagyonjog-csj-20174-1-7-o/6522> (letöltés dátuma: 2020. október 15.), 6. o.

struktúrává alakítása, amelyben a jogosult saját „tiszteleti jogaként” érvényesítheti a védelmet) lehetővé tenné egyrészt, hogy ne a más joga érvényesítésére jogosultak köre, hanem maguk a jogosultak kerüljenek meghatározásra, másrészt pedig nyílt elismerése lenne annak a ténynek, hogy a szerző halála után a személyhez fűződő jogok nem ugyanazok és ugyanolyan terjedelműek, mint voltak a szerző életében.³⁷⁸

Meglátásom szerint a szerző halála után fennmaradó szerzői jogi védelem, valamint az elhunyt személyek személyes adatainak halál utáni kezelésének kérdése között párhuzam vonható. A párhuzam abban áll, hogy a jogi védelem egy már az élők sorából eltávozott személyhez kapcsolódik, s így dogmatikai megítélése elmélkedésre ad okot. Az elhunyt személyeknek – akár szerzőről, akár érintettől beszélünk – jogai nem, kizárólag érdekei lehetnek, s ezek az érdekek élveznek védelmet, amely azonban sajátos kegyeleti jogként érvényesül.

A hátrahagyott művek kérdése

Gárdonyi Géza 1906-tól kezdődően egészen haláláig titkos írással naplót vezetett. A titkos napló léte még 1921-ben látott napvilágot, amikor maga az író beszélt róla sejtelmesen egy újságírónak. Gárdonyi, egy cédulán fennmaradt végakarata azonban tilalmazta a kód keresését: „Fiaim! Ami ebben a fiókban van, teljesen tűzbevetendő. Egy darabkát se tartsatok meg belőle. Senkinek semmi haszna belőle, tanárfélék ellenben különféle haszontalan nyomtatványokat bocsátának róla világgá.” Fiai, József és Sándor mégis megőrizték a papírlapokat. A „titkos napló” sokáig a hagyatékot őrző egri Dobó István Vármúzeumban hevert, míg nem az 1960-as évek legvégén Gilicze Gábor és Gyürk Ottó sikeresen lefordította, s később erre a dekódolásra alapítottan adott közre Z. Szalai Sándor irodalomtörténész egy kétszáz lapnyi válogatást Titkos napló címen.³⁷⁹

Az Szjt. 10. § (4) bek. szerint *A szerző halála után fellelt művet - ha a szerző vagy jogutódja ellenkező nyilatkozatot nem tett vagy az ellenkezőjét másképp nem bizonyítják - úgy kell tekinteni, hogy a szerző azt nyilvánosságra hozatalra szánta.*

³⁷⁸ Gyenge Anikó: A szerzői jog metamorfózisai és az editio princeps jogintézménye (MJ, 2003/11., 649-657. o.)

³⁷⁹ Görög Márta i.m. (2005/1) 47.o.

A mű nyilvánosságra hozatalához fűződő jog a szerző halála után fellelt műre, az ún. *posthumus* műre egyaránt kiterjed. A jogalkotó egy megdönthető vélelmet felállítva akként rendelkezik, hogy amennyiben a szerző vagy jogutódja ellenkező tartalmú nyilatkozatot nem tett, vagy az ellenkezőjét másképp nem bizonyítják, úgy a szerző halála után fellelt művet úgy kell tekinteni, hogy a szerző azt nyilvánosságra hozatalra szánta.³⁸⁰ A mű nyilvánosságra hozatalához fűződő jog magában foglalja a szerző azon jogosultságát is, hogy rendelkezése szerint művét csak bizonyos idő múlva lehet nyilvánosságra hozni. Ez az időtartam a szerző elhunyt utáni időintervallumot is jelenthet.

Nem csupán jogi, hanem erkölcsi kötelesség is egyben eleget tenni az elhunyt életében kinyilvánított, vagy a körülményekből megállapítható feltehető akaratának³⁸¹, azaz amennyiben a szerző kifejezetten úgy rendelkezik, hogy művét ne hozzák nyilvánosságra, semmilyen társadalmi érdek nem lehet elég erős ahhoz, hogy akaratával szemben mégis nyilvánosságra kerülhessen.

Disszertációm szempontjából a hátrahagyott művek kérdésköre – bár szorosan a személyes adatok halál utáni védelméhez nem kapcsolódik – hasonlóságot mutat, és így párhuzamba állítható az elhunyt által hátrahagyott digitális adatok halmazának vizsgálatával. Az elhunyt személy nagy mennyiségű adatból álló digitális hagyatékot hagy maga után, amely ugyan szerzői műnek nem minősül, azonban nyilvánosságra hozatalának kérdése szintén felmerülhet. Ilyen esetben meglátásom szerint vizsgálni kell az elhunyt személy feltehető akaratát – hogy az általa hátrahagyott tartalom kinek és milyen feltételekkel kell, hogy megismerhető legyen. Felmerül a kérdés, hogy vélelmezni kell-e, hogy a jelszóval védett tartalmak, adatok titokban tartását kívánta az elhunyt? Ez azt eredményezné, hogy az örökösök, gyászolók, hozzátartozók a jelszóval védett fiókok tartalmához, adataihoz semmilyen körülmények között nem férhetnek hozzá - a nemzetközi ítélkezési gyakorlatból ugyanakkor látható, hogy a bíróságok bizonyos körülmények között mégis engedélyezik a privát fiókok „feltörését” és annak tartalmához való hozzáférést.

3. Az elhunyt személyek adatait érintő jogi alapvetések vizsgálatának szükségessége

Bár a személy, mint jogok és kötelezettségek alanya, s mint a társadalom tagja, megszűnik halálával, a személyiség - mint az egyén jellegzetességeit, egyediségét, eszmei értékjellegét

³⁸⁰ 1999. évi LXXVI. törvény 10. § (4) bek.

³⁸¹ Görög Márta i.m. (2005/1) 47.o.

megtestesítő értékhordozó - a halál után is társadalmi hatással bír. Az ember számos megnyilvánulása a halála után is hat, érvényesül, személyisége a társadalom tagjainak tudatvilágában tovább él. A jog szempontjából vizsgálva a személyiség halál utáni sorsát, le kell szögeznünk, hogy az elhunytak nincs személyisége, mégis emléke, mely egy sor személyiségi jogot is magába olvaszt, tovább él, továbbra is kifejti társadalmi hatását, s ezt a jog is oltalmazza, nem csak magánjogi, de közjogi szabályokon keresztül is.³⁸²

A jogalany halálával a személyiség megszűnik, ugyanakkor jogtárgyak maradnak az örökhatyó után: dologi jogi értelemben vett javak, szellemi alkotások, az elhunyt holtteste, valamint a digitális korban digitális hagyatéka, amelybe bele tartoznak a dologi jogi értelemben értelmezhető digitális javak és személyiségi jellemzőkkel bíró személyes adatok halmaza egyaránt. Jogrendszerünk a dologi javakról az öröklési jog szabályai szerint rendelkezik, a szellemi alkotásokról a szerzői jog és egyéb szellemi alkotásokhoz fűződő jogokról szóló törvények szólnak, a holttestről a temetkezésről szóló törvény tartalmaz szabályokat. Néhány évvel ezelőttig hiányzott a jogi szabályozás a hátra maradt információkra vonatkozóan, hogy miként kell a személyes adatokat a halál után kezelni, mára van tételes jogi szabályozásunk, bár kétségtelen, hogy a jogalkotás erre a felmerült problémára is némi késéssel reagált.

Úgy gondolom érdemes elgondolkozni azon a tényen, hogy a jelenleg elfogadott dogmatika alapján egy fényképalbum a hagyaték részét képezi, ugyanakkor egy digitális, valamely közösségi honlapon szereplő fotó „csak” személyes adatnak minősül, amely védelme a halál pillanatában megszűnik és a hagyaték részét nem képezi, így az örökösökre sem száll át, csak korlátozottan tudnak rendelkezni azok sorsáról. Meglátásom szerint ezért lenne szükséges az elhunyt után hátra maradt minden dolog és adat egységes kezelésére vonatkozó szabályozást kialakítani.

Témám vizsgálata során először is fel kell tenni a kérdést, hogy mi hal meg a halállal? A test csupán, vagy a személyiség is? Fennmarad-e a halál után a személyiségnek valamely része, egysége, amely jogi védelmet kell, hogy élvezzen? És ha igen, ennek a védendő értéknek mely jogterület kell, hogy biztosítsa a megfelelő védelmet? A tulajdonjog szabályai, a végrendeletre vonatkozó normák, az öröklési szabályok, a szellemi alkotások joga, a személyiségi jogok, az adatvédelem, a szerződések joga, netán valami más, esetleg ezek

³⁸² Landi Balázs: Az emberi méltóság, mint polgári jogi személyiségi jog az emberi élet ellenében, sőt azon is túl? – Gondolatok a halál és a kegyeleti jog kapcsán, *lustum - Aequum - Salutare* 16. évf. 2. sz. (2020.), 63. o.

kombinálása? Másképp, más szabályok szerint kell-e kezelni a személyiség dologi jogi „maradványait”, mint a digitális javakat, amelyek fizikai birtokba vehetőség hiányában nem minősülhetnek dolognak?

A kérdések vizsgálata során egyrészt a személyes, érzelmi jellegű megközelítés az elsődleges, ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a lehetséges gazdasági értéket sem, amely a hátrahagyott adathalmazban rejlik – és így vagyontárgyként működhet is akár – s amely az öröklési jogi szabályok bővítését teheti szükségessé. Meg kell találni az egyensúlyt továbbá, aközött az érdek között, hogy a jövőben a kutatás szempontjából is értéket képviselhetnek a hátrahagyott adatok, emlékek, ahogy a barlangrajzok, a régi dokumentumok is a történészek számára nélkülözhetetlenek a múlt feltáráshoz³⁸³, valamint aközött, hogy személyes adatok ne maradjanak fenn feleslegesen növelve ezzel szerverhasználatot, esetlegesen terhelve a környezetet ezáltal.

A halál utáni személyes adatok védelmére vonatkozó szabályozás sok tekintetben még nem teljesen kiforrott, más tekintetben kifejezetten várat magára. (A jogszabályok általában nem képesek a technológiákat teljes komplexitásukban, holisztikusan kódolni.³⁸⁴) Disszertációm következő fejezetében megkísérlem bemutatni a személyes adatok, valamint a személyiséget kitevő információk halál utáni védelmének kérdéskörét. Hangsúlyozni szeretném, hogy a halál utáni adatvédelmet jelen disszertációban kiterjesztően értelmezem.

A polgári jog évtizedek óta fennálló alapelve szerint a természetes személy halálával a jogképesség megszűnik: a nem létező személynek jogai, s így személyiségi jogai sem lehetnek.³⁸⁵ A technológiai fejlődés vonatkozásában ugyanakkor felmerültek új aspektusok, amelyek még a személyiségi jogok alapjainak kidolgozásakor nem léteztek. Nem csak a kép- és hangfelvételek tömeges elterjedésével, de a web2.0 szolgáltatások térnyerésével, az internet mindennapi, tömeges használatával és egyes új típusú személyes adatok, adatkezelések megjelenésével felmerültek olyan jogdogmatikai kérdések, amelyekkel mindenképpen szükséges foglalkoznia a jogalkotásnak. Ilyen például az a jelenség, hogy a hagyaték részeként megjelentek olyan új elemek – például a digitális vagyon -, melyeknek

³⁸³ Damien McCallig: Dealing with digital death, 2013, <https://blog.oup.com/2013/10/dealing-with-digital-death/> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)

³⁸⁴ Pataki Gábor Zsolt: Új technológiai kihívások az EU jogalkotásában, IN: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Technológiai kihívások az egyes jogterületeken, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2018., 200. o.

³⁸⁵ Lenkovics Barnabás – Székely László (2000) i.m. 121. o.

az öröklés esetén felmerülő jogi megítélése okot ad az elmélkedésre.³⁸⁶ Az öröklési jog bár nem tesz különbséget digitális és analóg világ között, és így a hagyaték elemeit sem tekinthetjük digitális és egyéb hagyatéknak³⁸⁷, ugyanakkor a hagyatéki elemek jogi megítélése további vizsgálatot tesz szükségessé.

Az a kiindulási tézis, amely szerint az elhunyt személyeknek a magánszféra védelméhez nincs joguk, mivel a fizikai jelenlétük megszűnt, a jelenlegi hálózatokkal átszőtt, kapcsolatokkal bíró társadalmunkban legalábbis felülvizsgálatra szorul. A szakirodalomban számos tanulmány foglalkozik a *post-mortem privacy* (halál utáni magánszféravédelem) intézményével, amely kérdéskör megszületéséhez mindenképpen a technológiai fejlődés és az információs társadalom létrejötte szükségeltetett. A halál utáni magánszféravédelem vizsgálata kizárólag komplex megközelítéssel lehetséges és egyszerre több területet kell figyelembe venni ahhoz, hogy lehetséges válaszokat, megoldásokat találjunk³⁸⁸ a technológiai kihívásokra.

Az “e-mmortality” (*immortality*, azaz halhatatlanság, ebben az értelemben: digitális halhatatlanság) korában szükségessé vált, hogy az elhunyt „személyek személyiségi jogai” és „privátszférája” védelemben részesülhessen³⁸⁹, bár ezek valójában érdekek, nem alany nélküli jogosultságok. Szükséges foglalkoznunk a személyes adatok adatalany halála utáni sorsával, hiszen bizonyos számítások szerint a következő 50 év során az egyes közösségi média platformok sokkal inkább az elhunyt személyek, mint az élő személyek gyűjtőhelyévé válhatnak. 2069-re az elhunyt személyek közösségi profiljainak száma meg fogja haladni az élő személyek profiljainak számát. Csak egyetlen példát említve: a Facebook elhunyt felhasználóinak száma ugrásszerűen megnövekedett: már 2012-ben, az oldal indulása után nyolc évvel több, mint 30 millió felhasználó hunyt el. Napjainkban ez a szám jelentősen megnőtt és becslések szerint naponta 8000 felhasználó hal meg³⁹⁰. Az évszázad végére a Facebook sokkal inkább online temetőhöz fog hasonlítani az emléklapokkal, amelyek

³⁸⁶ Boóc Ádám: Technológiai kihívások a polgári jogban, különös tekintettel az öröklési jogra, Budapest Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, IN: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Technológiai kihívások az egyes jogterületeken, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2018., 25. o.

³⁸⁷ Rédling Beáta: Digitális kor – digitális hagyaték, Közjegyzők Közlönye, 2020/2., 28.

³⁸⁸ Boóc Ádám (2016) i.m. 214. o.

³⁸⁹ Victoria Oloni: Life after death – Data protection rights of deceased persons, <https://aanoip.org/life-after-death-data-protection-rights-of-deceased-persons/> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)

³⁹⁰ Mort numérique: peut-on demander l’effacement des information d’une personne décédée? <https://www.cnil.fr/fr/mort-numerique-effacement-informations-personne-decedee> (letöltés dátuma: 2021. február 5.)

digitális sírkőként maradnak fenn a család és a barátok látogatásainak.³⁹¹ A probléma rendezése kétséget kizáróan az információs önrendelkezés biztosításával és esetlegesen a hagyatéki eljárásba való integrálással valósítható meg a legteljesebb mértékben.

Fontos leszögeznünk, hogy az elhunytak akaratának tiszteletben tartása nem újdonság; a társadalmak a világ minden táján rendelkeznek olyan szokásokkal, amik az elhunyt személyek értékeit, akaratát védelmezik – ide értve a temetkezésre vonatkozó meghagyásokat, a szervekkel való rendelkezést, valamint a végrendeletek elsődlegességét a *favor testamenti* elv alapján. A temetkezésről szóló törvény az alapelvek között kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a végső nyughely megválasztásában és a temetés lebonyolításában az abban közreműködők és az eltemettetők, az elhunyt életében tett rendelkezésére figyelemmel kötelesek együttműködni. Az elhunyt még életében ugyanúgy szabadon rendelkezhet továbbá szervei tudományos és egészségügyi célokra történő felhasználásáról, a törvény keretei közötti boncolásról, temetésének módjáról, mint vagyoni jogainak áthárulásáról.³⁹² Ennek analógiájára a személyes adatokkal való rendelkezés is megfelelő biztosítást igényel, amelyet az Infotörvény 2018. július 26. napjától hatályos módosítása valósított meg. A *post-mortem privacy* keretében kiemelt szerepe van az önrendelkezési jognak, amelynek a halál, mint jogi tény sem vethet véget, s amelyet a magyar szabályozás megvalósítani törekszik.

3.1. Online személyiségprofil vagy polgári jogi értelemben vett személyiség?

Az új típusú szolgáltatások megjelenésével, valamint a közösségi oldalak napi használatával az online térben egy-egy jogalanyról a személyes adatok olyan mennyiségű és minőségű készlete érhető el napjainkra, mely korábban soha, semmilyen adatbázisban nem került ehhez fogható terjedelemben tárolásra.³⁹³ (*big data* koraszak) Ezzel a felhasználók egyfajta online személyiséget teremtenek maguknak, amelynek során egy folyamatosan növekvő

³⁹¹ Cara Curtis: Dead Facebook users could outnumber the living by 2069, <https://thenextweb.com/socialmedia/2019/04/29/dead-facebook-users-could-outnumber-the-living-by-2069/> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)

³⁹² Csink Lóránt: Önrendelkezés és lelkiismereti szabadság, valamint az egyházak szerepe a temetkezésben IN: Jog és Állam 6., A temetkezéssel kapcsolatos szabályozás tudományos konferencia, Károli Gáspár Református Egyetem Állam – és Jogtudományi Kar, Budapest, 2005., 37. o.

³⁹³ Németh Szabolcs: A közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelőssége. Rendszertani elemzés (II. rész) (Infokommunikáció és Jog, 2019/2., 29-36. o.)

digitális vagyonként tekinthető *digital footprint*-et hagynak maguk mögött. Ez nem más, mint az interneten megjelenő általános hatás, benyomás; az online jelenlét vagy láthatóság egy személy esetében³⁹⁴, gyakorlatilag egy online személyiség. Ezekkel a személyes adatokkal kezdeni kell valamit azután, hogy a felhasználó eltávozott³⁹⁵, mivel mind az elhunyt, mind az örökösei, mind a társadalom érdekében áll, hogy ne legyen rendezetlen a jogi sorsuk.

Felmerül annak a kérdése, hogy az online szféra ezen területén mit tekintünk jogi értelemben vett és védendő személyiségnek, amely a jogvédelem tárgyának az értelmezését, elemzését és határainak feltérképezését jelenti. A személyiségprofilok személyiségi jogokkal összefüggésben felmerülő jogi szempontú értékelése során elsőként arra kell a választ keresni, hogy a virtuális térben létrehozott személyiségprofil mennyiben azonos a mögötte álló és azt létrehozó egyénnel, annak személyiségével. Az egyén személyiségének egy része valós adatokkal létrehozott felhasználói fiók esetén is kívül marad a közösségi szférán, hiszen életének, tevékenységének egy szegmense nem a közösségi média felületén zajlik (igaz ez akkor is, ha az egyén aktív felhasználói tevékenységet folytat a közösségi portálon; ez a személyiség offline, azaz online módon meg nem osztott része). Kiindulópontként feltehetjük, hogy – tekintettel a személyiség összetettségére, megfejthetetlenségére – az adatok alapján létrejövő személyiségprofil szükségképpen nem lehet teljesen azonos a valódi személyiséggel, például a közösségi oldalakon látott profilok nem a valóságot mutatják, hanem azt, amit a felhasználó láttatni szeretne.³⁹⁶ A személyiségprofil így nem más, mint a személyiség egy újabb szelete, de nem annak egésze, és nem attól teljes mértékben különböző új dimenziója. E tekintetben a jogi védelem tárgya nem kettőzödik meg, hanem a személyiségprofil az emberi személyiség technika fejlődése következtében kialakuló részeként értelmezhető.³⁹⁷

Fontos ugyanakkor kihangsúlyozni, hogy egyre kisebb a valós személyiség és az online elérhető adatokból készített személyiségprofil közötti különbség, és egyre nagyobb

³⁹⁴ Boóc Ádám (2018) i.m. 34. o.

³⁹⁵ Szűcs Péter: Személyes adatok a halál után, https://itcafe.hu/cikk/naih_ajanlas_online_jogok_elhunytak/szemelyes_adatok_a_halal_utan.html (letöltés dátuma: 2016. november 16.)

³⁹⁶ Pataki Gábor – Szőke Gergely László: Az online személyiségprofilok jelentősége – régi és új kihívások, Infokommunikáció és Jog, 2018. XVI. évfolyam, 69. szám, 63-70.o.

³⁹⁷ Pataki Gábor – Szőke Gergely László (2018) Uo.

mértékben fedik egymást a folyamatosan bővülő adatmennyiségnek és az egyre kifinomultabb algoritmusoknak köszönhetően.³⁹⁸

Ha a személyiségprofil egy (akár igen nagy) szelete rögzített formában (mintegy „információs testként”³⁹⁹) megmarad az adatalany halála után is, szükséges annak jogi sorsát rendezni – ahogy a hagyaték, a holttest és a szellemi alkotások jogi sorsa is már rendezésre került hazai jogrendszerünkben.

Felmerül a kérdés, hogy ez a „hátramaradt személyiség-szelet” jogképesnek tekinthető-e és ezáltal biztosítandó-e a személyiségvédelem számára? Ha a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban⁴⁰⁰ foglaltakat irányadónak tekintjük, akkor a jogképeség egy teljes absztrakció, amelyben semmi kizárólagosan emberi nincs, jogképes nem csak ember lehet, ahogy például a jogi személyek is jogképesek. Meglátásom szerint az a személyes adathalmaz, amely az elhunyt után marad, nem önálló entitásként fejt ki további hatását a társadalomra, ezért a jogképeség biztosítása nem indokolt, ugyanakkor az adatalanyok lehetővé kell tenni, hogy személyes adataival megfelelő módon rendelkezzen halála utáni időpontra is, ilyen rendelkezés hiányában pedig a jognak kell megteremtenie a szükséges védelmet az adatoknak, „hátramaradt személyiségnek”, mint speciális jogi tárgynak.

A jogrendszernek továbbá állást kell foglalnia abban, hogy a hátramaradt adatokat mely jogterület szabályaival lehet a legcélszerűbben rendezni: az öröklési jog, az adatvédelmi

³⁹⁸ Pataki Gábor – Szőke Gergely László (2018) Uo.

³⁹⁹ Harbinja, Edina, Book Chapter: The ‘New(ish)’ Property, Informational Bodies and Postmortality (November 29, 2019). Maggi Savin-Baden and Victoria Mason-Robbie, eds, Digital Afterlife : Death Matters in a Digital Age, Taylor and Francis Ltd, Forthcoming , online elérhető: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3495512> (letöltés dátuma: 2020. október 1.)

⁴⁰⁰ A 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a jogképeség olyan végletes absztrakció, amelyben már nincs semmi kizárólagosan emberi. A jogképeség formális minőség, minden embernek jogképesnek kell lennie, de jogképes nem csak az ember lehet. A jog az emberen kívül is bármit jogalannyá, személlyé nyilváníthat. Ezáltal az emberi jogi alaphelyzetéhez hozzátartozik két tartalmi alapjog is, amely a jogképeség formális kategóriáját kitölti, és a személy emberi minőségét kifejezi: az élethez és az emberi méltósághoz való jog. Az emberi méltósághoz való jog azt jelenti, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltósághoz való jognak ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs érinthetetlen lényegük. A méltóság az emberi élettel eleve együttjáró minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni.

jogon keresztüli információs önrendelkezés vagy a magánjogi személyiségvédelem teremti meg a legjobb jogszabályi kereteket.

4. Elméleti megközelítések az adatalany halála utáni adatok kezelésére vonatkozóan

Tagadhatatlan, hogy az elhunyt személy még életében tett nyilatkozatait, rendelkezéseit a halál után is tiszteletben kell tartani – ezt mutatja a kontinentális jogrendszerekben elsődlegesen a *favor testamenti* elv, az elhunyt szerveinek felhasználására vonatkozó nyilatkozata, temetkezési meghagyások tiszteletben tartása is, valamint az angolszász jogrendszerben a *right of publicity* keretében az örökhagyó azon akaratának kielégítése, hogy meghatározza, személyiségét milyen kereskedelmi módon használhassák fel. A jog tehát több jogintézmény keretében védelemben részesíti az elhunyt akaratát, érdekeit. Felmerül ugyanakkor a kérdés, hogy miként kell megítélni a személyes adatok hátramaradt halmazát, ha az örökhagyó nem rendelkezett azokról megfelelően vagy egyáltalán semmilyen mértékben.

Napjainkban számolni kell – és a jogalkotásnak is számolni kell – azzal a ténnyel, hogy az internetet használó emberek digitális, speciális hagyatékot hagynak maguk után, valamint hogy a technológiai fejlődésnek köszönhetően a személyiség egyes részletei nem csak, hogy fennmaradnak egy adathalmaz keretében, de akár reprodukálhatók is. Természetes, hogy az elhunyt személy már nem képes emberi mivoltából adódó jogait gyakorolni, ettől függetlenül szükséges a megmaradt személyes adatok halmazával kezdeni valamit az alanyuk halála után, valamint az elhunyt személyiségi értékei védelmet igényelnek a halál után is – amely védelem leghatékonyabb eszköze, ha még életében biztosított a jog a halál utáni önrendelkezésre, ennek hiányában pedig, ha jogszabályban meghatározott személyek jogosultak az adatok kezeléséről rendelkezni.

Hogy az elhunyt személyek személyes adatait miként szükséges kezelni, ha az örökhagyó még életében nem rendelkezett róla, régóta vitatott kérdés. Válaszként három különböző megközelítés született a nemzetközi jogirodalomban – attól függően, melyik jogterület - az adatvédelem, a kötelmi jog vagy a dologi jog - szabályait részesítjük előnyben. Szükséges a kérdést megnyugtatóan rendezni, hiszen az elhunyt személyek személyes adatainak nem megfelelő védelme hátrányos következményekkel járhat az adatalany emlékére vonatkozóan, valamint az életben lévő hozzátartozók jogaira és szabadságaira vonatkozóan

is, továbbá kétségkívül szükséges az adatokról rendelkezni, elkerülve a „felesleges” adatkezeléseket.

Az oltalom ugyanakkor nem létezhet korlátok nélkül, időbeli keretek közé szükséges szorítani a jogbiztonság és kiszámíthatóság érdekében is. Az elhunyt személy érdekei, és az érdekek jelentősége is idővel elhalványul, az elhunyt személyek jogai időben kizárólag korlátozott ideig létezhetnek.⁴⁰¹

4.1.A szabad felhasználású adat megközelítés

Ha egyedül a szerződések jogára hagyatkozunk, az adatkezelők jogosultak az elhunyt személyek személyes adatait megőrizni és továbbra is kezelni, az adatkezelő szerződési feltételei vagy a felek közös megállapodása szerint. Figyelemmel arra a tényre, hogy az adatalany elhunyt személy, az adatvédelmi előírások már nem relevánsak az adatkezelőkre, ennek megfelelően ebben a megközelítésben abszolút semmilyen korlát vagy tilalom nincs a személyes adatok felhasználására vonatkozóan.⁴⁰²

Ez a megközelítés nem biztosít a felhasználók magánszférájának megfelelő védelmet a halál után, mivel a felhasználási feltételeket a szolgáltató adatkezelők határozzák meg, így azokban az adatkezelők érdekei dominálnak, vagyis valószerűtlen, hogy az elhunyt személyek személyes adatainak védelmét kívánják előnyben részesíteni. További adatvédelmi szempontú veszélyt hordoz magában, ha az elhunyt személy adatait továbbra is kezelve, a halál tényének ismeretében folytatják az adatkezelők az adatkezelési tevékenységet és az elhunyt kapcsolatait felhasználva gazdasági előnyre kívánják szert tenni (ide értve különösen marketing hirdetések elhelyezését a gyászolók számára)⁴⁰³. Bizonyos típusú személyes adatok ezen túl hatással lehetnek az elhunyt személy hozzátartozóira

⁴⁰¹ Kirsten Rabe Smolensky (2009) "Rights of the Dead," *Hofstra Law Review*: Vol. 37 : Iss. 3 , Article 4., online elérhető: <https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/hlr/vol37/iss3/4/> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)

⁴⁰² Gianclaudio Malgieri: R.I.P.: Rest in Privacy or Rest in (Quasi-)Property? – Personal data protection of deceased data subjects between theoretical scenarios and national solutions, In: *Data Protection and Privacy: The Internet of Bodies*, edited by Ronald Leenes, Rosamunde van Brackel, Serge Gutwirth & Paul De Hert, Brussels, Hart, 2018., p. 300-320., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3185249 (letöltve: 2020. szeptember 20.)

⁴⁰³ Ezen felül természetesen kegyeletsértő is lehet az ilyen jellegű adatkezelés, például a gyakorlat szerint kegyeleti jogot sértő magatartás, ha a pénzintézet az elhunyt adós részére azt követően is sorozatosan felszólító leveleket küld, hogy a halál tényéről tudomást szerzett. (PJD2017. 2.)

nézve: például az egészségügyi adatok vagy a genetikai adatok, amelyek vonatkozásában másodlagosan a hozzátartozók is érintettek lehetnek.

Dogmatikai vitát képezhet, hogy az egyik fél halála megszünteti-e az adatkezelést is magában foglaló szerződést vagy sem. A magyar adatvédelmi hatóság online adatok halál utáni kezelésére vonatkozóan kiadott korábbi ajánlásában⁴⁰⁴ a hazai polgári jogi rendelkezéseket szem előtt tartva arra az álláspontra helyezkedett, hogy megszünteti, és így az adatkezelő köteles törölni az előzőleg jogszerűen kezelt személyes adatokat. A szabad felhasználású adat megközelítésének elutasítása megjelenik hatályos adatvédelmi törvényünk rendelkezései között is.

4.2.A személyes adatok dologként történő kezelése, a kvázi-tulajdon megközelítés

A tulajdon alapú megközelítés abból a tételből indul ki, hogy a személyes adatokat eszköznek vagy árucikknek, azaz dolognak kell tekinteni. Ez a megközelítés egyelőre azért problémás, mert a digitális javak jogi mibenléte még nem tisztázott: kézzel fogható tárgyként, azaz dologként kell tekinteni rájuk vagy szerzői jogi tartalomként, esetleg valami más konstrukcióként? A kérdésben a jogirodalom még nem foglalt állást egyetlen jogrendszerben sem: még nem dolgozta ki a szabályait, hogy az elhunyt személy személyes adatokból álló hagyatékát a bíróságok miként kezeljék, s egyáltalán mit foglal magában a digitális hagyaték⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶. Továbbá a digitális hagyaték, digitális javak dologi jogként való kezelése ahhoz vezethet, hogy azok akár az elhunyt személy legközelebbi hozzátartozóihoz kerüljenek, amelyet esetleg az elhunyt személy nem kívánt.

A magyar Ptk. által alkalmazott dolog-fogalomhoz legközelebb a dologi jogról szóló V. könyv megfogalmazása áll, amely kimondja hogy birtokba vehető testi tárgy tulajdonjog tárgya lehet.⁴⁰⁷ Ezen megfogalmazás alapján dolognak kizárólag a birtokba vehető testi

⁴⁰⁴ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság ajánlása az online adatok halál utáni sorsáról, https://www.naih.hu/files/Ajanlas_online-adatok-halal-utani-sorsarol.pdf (letöltve: 2021. február 12.)

⁴⁰⁵ Digitaler Nachlass: Was passiert mit den Daten nach meinem Tod? <https://www.datenschutzbeauftragter-info.de/digitaler-nachlass-passiert-mit-den-daten-nach-meinem-tod/> (letöltés dátuma: 2020. április 5.)

⁴⁰⁶ Natasha Chu: Protecting Privacy after Death, *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*, Vol.13, Iss.2, Article 8, <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1240&context=njitip> (letöltve: 2020. szeptember 28.)

⁴⁰⁷ 2013. évi V. törvény 5:14. §

tárgyak minősülhetnek.⁴⁰⁸ A magyar szabályozásban a digitális módon rögzített – akár személyes – adatok tehát semmiképp sem tartozhatnak a dolog fogalmába, s így a személyes adatok bizonyos körére vonatkozóan a kvázi-tulajdon megközelítés csak annyiban értelmezhető, amennyiben vagyoni értékű jogról, s nem dologról beszélünk.

Fontos ugyanakkor kihangsúlyozni, hogy a digitális adatok különböznek a dologtól, mint kézzel fogható testi tárgytól, nem csak fizikai mibenlétüket tekintve: lényegesen több információ derülhet ki a digitális személyes adatok alapján az elhunyt természetes személyről, lényegesen időtállóbb adatokról van szó, mivel nem a fizikai térben léteznek, valamint könnyebb másokkal megosztani azokat, s ezáltal sérülékenyebbek a jogsértésekkel szemben.⁴⁰⁹

4.3.A halál utáni személyiségvédelem megközelítése

A harmadik megközelítés abból indul ki, hogy az adatalany privátszférája védelemre szorul még a halála után is, a személyes adatok akkor is léteznek és védelemre szorulnak, ha az alanyuk már elhalálozott. A magánszféra védelmének joga az emberi méltóságon és autonómián alapul, kérdéses ugyanakkor, hogy az emberi méltóság a halál után is fennmaradhat-e. A magyar alkotmánybírósági gyakorlat szerint az élet és emberi méltóság együtt jár és egymástól elválaszthatatlan egységet képez, oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjogokként minden mást megelőző legnagyobb értéként működik ez az egység.⁴¹⁰ Hazai polgári jogi szabályozásunk dogmatikájától is idegen, hogy a személyiségi jogok „túléljék” alanyukat, a halott embernek nem lehet joga, sem kötelezettsége, s így alany nélküli jogról sem beszélhetünk.⁴¹¹

Fontos megjegyezni, hogy a halál utáni magánszféra elismerésének és védelmének az elvi akadályokon kívül gyakorlati korlátai, nehézségei is vannak. Az egyik ilyen korlát a sérelem

⁴⁰⁸ Boóc Ádám: A dologi jog legfontosabb technológiai jogi kérdései, új technológiák joga és a dologi jog. In: A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2020., 29. o.

⁴⁰⁹ Gianclaudio Malgieri: R.I.P.: Rest in Privacy or Rest in (Quasi-)Property? – Personal data protection of deceased data subjects between theoretical scenarios and national solutions, In: Data Protection and Privacy: The Internet of Bodies, edited by Ronald Leenes, Rosamunde van Brackel, Serge Gutwirth & Paul De Hert, Brussels, Hart, 2018., p. 300-320., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3185249 (letöltve: 2020. szeptember 20.)

⁴¹⁰ 23/1990. (X. 31.) AB határozat

⁴¹¹ Kecskés László, Kőrös András, Makai Katalin, Orosz Árpád, Osztovits András, Petrik Ferenc (2013) i.m. 147. o.

problémája, hiszen egy nem létező személynél nem lehet sérelmet realizálni. A másik nehézséget az okozza, hogy a jogok gyakorlására vonatkozóan nincs megfelelő személy (*actio personalis moritur cum persona*⁴¹²), hiszen személyiségi jogot érvényesíteni csak személyesen lehet.⁴¹³

Ennek analógiájára az elhunyt személy nem kellene, hogy érdekelt legyen, mi történik halála után a tulajdonával, hiszen fizikailag már nincs jelen, amikor a vagyona elosztásra kerül és így nem sérül érdeke. A legtöbb jogrendszer ugyanakkor a végrendekezést előrébb valónak tartja a törvényes öröklésnél, akkor is, ha az esetleg a társadalom vagy a törvény szerinti örökösök érdekei ellen megy.

5. Az online adatok sorsa a halál után – a digitális hagyaték kérdésköre

A felhasználók által generált tevékenység, az online jelenlét, a napi szinten használt közösségi média platformok az élet egyre több szegmensébe törtek be. A közösségi média eredeti célját – ti. online kapcsolattartást olyan személyekkel, akikkel a való életben is valamilyen minőségű személyes ismeretség köt össze – messze meghaladva kiegészítő funkciók, szolgáltatások jöttek létre, valami egészen mássá alakítva a közösségi médiát⁴¹⁴, mint jogi jelenséget. Az új típusú szolgáltatások, funkciók pedig természetesen hozták magukkal az új kihívásokat: míg korábban nem jelentett problémát az online tartalmak feletti rendelkezés, mivel a felhasználók viszonylag fiatal életkorban regisztráltak és sokáig nem kellett foglalkozni a kérdéssel, hogy mi fog történni a felhasználóra vonatkozó adatokkal halála után, mára kikerülhetetlen kérdéssé vált. (Az információs társadalom fejlődését remekül mutatja, hogy az 1990-es években születettek esetében sokkal látványosabb online jelenlét állapítható meg, mint azoknál, akik nem a digitális korban nőttek fel.)⁴¹⁵

⁴¹² Asta Tübaite-Stalauskiene: Data Protection Post-mortem, *International Comparative Jurisprudence*, Vol. 4. No. 2., 2018, <https://www3.mruni.eu/ojs/international-comparative-jurisprudence/article/view/4922> (letöltve: 2021. február 3.)

⁴¹³ Gianclaudio Malgieri: R.I.P.: Rest in Privacy or Rest in (Quasi-)Property? – Personal data protection of deceased data subjects between theoretical scenarios and national solutions, In: *Data Protection and Privacy: The Internet of Bodies*, edited by Ronald Leenes, Rosamunde van Brackel, Serge Gutwirth & Paul De Hert, Brussels, Hart, 2018., p. 300-320., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3185249 (letöltve: 2020. szeptember 20.)

⁴¹⁴ Németh Szabolcs: A közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelőssége – rendszertani elemzés (I. rész), *Infokommunikáció és Jog*, 2019/ I. (72.), 3. o.

⁴¹⁵ Buzás Andrea: Az utolsó bejegyzés: gyászmunka és digitális hagyaték a közösségi médiában, http://www.mediakutato.hu/cikk/2012_04_tel/02_digitalis_hagyatek (letöltés dátuma: 2016. november 16.)

A mai kor gyermekének majd számolnia kell digitális lábnyomával is, amikor végrendelezik, ugyanis ha nem készít megfelelő „tervet” (*estate planning*⁴¹⁶), akkor a végrendeleti végrehajtó nagy eséllyel figyelmen kívül hagyhatja hagyatéka ezen részét, mert a digitális vagyon nem érhető el számára, vagy mert nem ismeri annak létezését. Ezért célszerű lehet a végrendelet szükséges adatokkal történő kiegészítése, vagy egy olyan végrendeletnek megfelelő okirat elkészítése, amely tartalmazza a különböző online felületeken használt felhasználóneveket, jelszavakat, biztonsági kérdésekre adott válaszokat.⁴¹⁷

Magyarországon ugyanakkor a felhasználói tudatosság még nem érte el azt a szintet, hogy a *digital estate planning* keretében megvalósítsa a teljes digitális adatvagyonára vonatkozó leltárt (*digital asset inventory*⁴¹⁸), és az arról való rendelkezést.

A digitális hagyaték több részből tevődik össze, amelyek eltérő jellemzőkkel és sajátosságokkal bírnak, így egységesen jogilag nehéz megítélni azokat.

Ezek a tényezők lehetnek akár gazdasági értékkel bíró tényezők (pl. többezres látogatottsággal rendelkező honlapok, online szolgáltatások amelyekért az elhunyt ellenértéket fizet, bitcoin – a virtuálisan létező, bárki által szabadon használható digitális fizetőeszköz⁴¹⁹ amely kizárólag bitekből áll⁴²⁰), akár gazdasági értékkel nem bíró, ám eszmei értékkel rendelkező tényezők (pl. e-mail fiókok, közösségi oldalak profiljai, stb.)

Ahhoz, hogy az öröklés szempontjából megvizsgálhassuk a digitális vagyont, tudnunk kell, hogy ha nem is teljes, kimerítő jelleggel, de milyen elemek képezhetik elsősorban a hagyatéknak e részét.⁴²¹

A gazdasági értéket képviselő tényezők jogi megítélése viszonylag egyszerű, hiszen vagyoni értékkel bíró jogként ugyanúgy a hagyaték részét képezik, mint a materiális javak, így azok analógia alapján az öröklési jog általános szabályai szerint öröklődnek.⁴²² Problémásabb már

⁴¹⁶ Kifejezett *estate planning* szolgáltatók is üzemelnek világszerte, ilyen a LegacyLocker.com, az Everplans vagy a SecureSafe szolgáltatása is.

⁴¹⁷ Boóc Ádám (2018) i.m. 36. o.

⁴¹⁸ How to prepare your digital estate plan? <https://www.usbank.com/wealth-management/financial-perspectives/trust-and-estate-planning/digital-estate-plan.html> (letöltés dátuma: 2021. február 17.)

⁴¹⁹ Eszteri Dániel: Egy bitcoinnal elkövetett vagyon elleni bűncselekmény és az ahhoz kapcsolódó egyes jogi kérdések, Infokommunikáció és Jog, 14. évf. 1. sz. (2017.), 26. o.

⁴²⁰ Eszteri Dániel: Bitcoin – Az anarchisták pénze vagy a jövő fizetőeszköze? Jura. A Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja 18.évf. 2.sz. (2012.) 86. o.

⁴²¹ Boóc Ádám (2018) i.m. 35. o.

⁴²² Németh Szabolcs: Talán eltűnök hirtelen <https://arsboni.hu/tlan-eltunok-hirtelen-online-adataink-jogi-sorsa-a-halal-utan/> (letöltés dátuma: 2020. október 26.)

az olyan online adatok kérdése, amelyek mintegy információs testként inkább a személyhez kötött jogosultságok tulajdonságaival rendelkeznek, s így a hatályos jog szerint nem öröklődnek tovább. Mivel ugyanakkor a digitális nyom következtében ezek az online adatok megmaradnak, még hozzá mások számára érzékelhető formában, szükséges a későbbi sorsukat valamilyen módon rendezni. Ezek a személyes adatok értéket képviselhetnek az örökösök számára, s nem csak az örökösök, de az elhunyt személy érdeke is lehet, hogy az általa hátrahagyott, akár érzelmi, akár vagyoni, akár művészeti értékű adataihoz hozzátartozói hozzáférhessenek, kezelhessék azokat, és ugyanúgy a családi hagyaték részévé tegyék, mint az ezekhez hasonló jellegű fizikai tárgyakat.⁴²³

Kiemelendő, hogy a tartalom jogi természete a mai napig nem tisztázott. Általánosságban véve a jogi megközelítés szerint a tartalmak nem minősülnek dolognak és így nem is öröklődhetnek az öröklési jog szabályai szerint. Felmerül a kérdés továbbá, hogy a jelszóval védett tartalmak esetében, ha az elhunyt személy életében nem hozta mások tudomására a jelszavát, tekinthető-e úgy, hogy a tartalmak megsemmisítését kívánta. Ha a halála utánra kifejezetten nem rendelkezett a tartalmak megismerhetőségéről, nem kell-e vélelmezni, hogy azokat titokban kívánta tartani? A feltett kérdések megválaszolása nem egyszerű, mivel nem valószínű, hogy amíg az ember életében titokban kívánja tartani ezeket az adatokat, a halála utáni időpontra már azok megosztását, nyilvánosságra kerülését, öröklését kívánja.⁴²⁴

Figyelembe véve, hogy a személyes adatok feletti rendelkezés alapvető fontosságú az információs önrendelkezési jog vonatkozásában, fontos kérdés, hogy hogyan biztosítható e jog gyakorlása a halál után. Hiszen az örökhagyónak erős érdeke fűződik ahhoz, hogy az általa végzett *estate planning* keretében hátrahagyott digitális vagy rögzített formában lévő adatok esetén ki és milyen mértékben férhet hozzá azonban. A *post-mortem privacy* alá tartozó normáknak az lenne a rendeltetése, hogy lehetővé tegyék az örökhagyó számára, hogy – halálát követően is – ahogy vagyontárgyairól, úgy adatairól is rendelkezessen.⁴²⁵

⁴²³ Németh Szabolcs Uo.

⁴²⁴ Rebecca G. Cummings: The case against access to descendants' e-mail: Password protection as an exercise of the right to destroy, <https://core.ac.uk/download/pdf/76346666.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)

⁴²⁵ Boóc Ádám: Technológiai kihívások a polgári jogban, különös tekintettel az öröklési jogra, Budapest Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, IN: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Technológiai kihívások az egyes jogterületeken, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2018., 37. o.

6. Rendelkezés a személyes adatok felett a halál utáni időpontra

A digitális hagyaték vizsgálata során – lévén a személyes adatok akár vagyoni értéket is képviselhetnek – szükséges az öröklési jog és a hagyatéki eljárások szabályait is szem előtt tartanunk. Hatályos Polgári Törvénykönyvünk szerint *az ember halálával hagyatéka mint egész száll az örökösre.*⁴²⁶ Az öröklhető javak körét egy adott társadalom tulajdoni rendje határozza meg, és ennek függvénye az öröklés rendje is, amely szabályozza, hogy a javak a tulajdonos halálát követően milyen szabályok szerint, kire szállhatnak át.

A hagyaték az örökhagyót a halálakor megillető polgári jogi jellegű vagyoni jogok és kötelezettségek egésze. Ebből következően nem tartoznak az örökhagyó hagyatékába a polgári jellegű, de nem vagyoni – személyhez fűződő – jogok és kötelezettségek, de a polgári jogi vagyoni jellegű jogok közül sem azok, amelyek az örökhagyót az élete végéig illetik (pl. tartási jog, haszonélvezeti jog, stb.) meg.⁴²⁷ A magyar öröklési jog szabályai szerint kizárólag a digitális hagyatékba tartozó olyan adatok öröklődnek, amelyek tehát vagyoni értékkel bírnak és nem személyhez fűződők – így például a hagyaték részét képezik az elhunyt online előfizetései, bitcoin egyenlege, nagy látogatottságú honlapjai. Nem képezik ugyanakkor az öröklés tárgyát azon személyes adatok halmazai, amelyek személyhez fűződnek – így például e-mail fiókok, közösségi média hozzáférések sem. Értelemszerűen a személyes adatokra, mivel nem minősülnek birtokba vehető testi tárgynak, a dologi jogi szabályok nem vonatkoznak, s így dolgok módjára sem öröklődhetnek (ide nem értve az esetleges adathordozót, amely már dolognak minősül, és így öröklés tárgya lehet).

A digitális hagyatékba tartozó adatok tehát heterogenitásukból adódóan egységesen az öröklési jog szabályai szerint nem kezelhetők. A Ptk. szabályaitól függetlenül ugyanakkor a *favor testamenti* elv alapján semmi akadály nincs annak, hogy az örökhagyó még életében végakaratóba foglalja, hogy ki és milyen módon jogosult kezelni a halála után hátramaradt személyes adatok halmazát.

6.1. Rendelkezés az emberi testtel a halál után

*„Hát nem megvonta két testvér közül Kreón
A másiktól, mi egyiknek kijárt, a sírt?”⁴²⁸*

⁴²⁶ 2013. évi V. törvény 7:1. §

⁴²⁷ Kecskés László - Kőrös András- Makai Katalin - Orosz Árpád - Osztovits András - Petrik Ferenc (2013) i.m. 147.

⁴²⁸ Szophoklész: Antigoné

A halott meghatározás nem egyértelmű fogalom. Vonatkozik a holttestre (tetem, hulla), ami fizikai léttel bír, csupán valóságos társadalmi létezése hiányzik. Vonatkozik a halott emlékére, ami csupán emberi tudattartalom, a megszűnt emberi személyiség utólagos visszatükröződése mások gondolkodásában. A társadalom és az egyes ember érdekeit mindkét vonatkozás érinti. A feloszló holttest betegségek, járványok előidézője lehet, ezért megfelelő közegészségügyi intézkedésekre, a társadalom szervezett védekezésére van szükség. Az elhalt emléke fontos szerepet játszik a társadalom és az egyesek életében. Az ember nem csupán közvetlen tetteivel, hanem tetteinek, cselekedeteinek, egész életvitelének a példájával, tanításával, gondolatainak közlésével, tárgyi és szellemi alkotásaival hat embertársaira, befolyásolja, alakítja az egyesek és az egész társadalom életét. Ez a hatás közvetetten az ember halála után is fennmaradhat mindaddig, amíg az ember emléke véglegesen el nem enyészik. Ezért a jog a holttestet és a halott emléket egyaránt szabályozási körébe vonja. A jog azonban sajátos szerepénél fogva csak az emberek magatartását képes befolyásolni. A holttest, mint holt anyag és a halott emléke, mint emberi tudattartalom kívül esik az emberi magatartások körén. Így a jog ezekkel kapcsolatban is csak a társadalom élő tagjainak a magatartását szabályozhatja. Az elhalt testének és személyiségének földi maradványa csupán közvetett tárgya lehet a jognak. A kétféle közvetett tárgy nem különíthető el élesen. Ahogy az élő emberi test összefügg a személyiséggel, hasonlóan az elhalt emléke is kapcsolódik a holttesthez. A tetem és a halott emléke közötti kapcsolat azonban már nem olyan feltétlen, mint az élő emberi test és a személyiség kapcsolata. A halott emléke fennmaradhat akkor is, ha a tetem megsemmisül. Valamire természetesen mindig szükség van, amihez a halott emléket kapcsolni tudjuk. Ez azonban lehet bármi más, lehet csak puszta név, vagy a nevet helyettesítő egyéb megjelölés.⁴²⁹

A személy halála után bizonyos személyiségi értékei védelemben részesülnek, s azokat a túlélők saját személyiségi joguktól függetlenül kötelesek figyelembe venni. Ilyenek az elhunyt holttestével kapcsolatos személyiségi és rendelkezési jogok. A szervekre vonatkozó rendelkezés jogosultsága a személyiségi értékek halál utáni „tovább élését” jelentik.⁴³⁰ Jogrendszerünk több olyan jogintézményt tartalmaz, amely kifejezett célja az elhunyt személyek érdekeinek védelme, akaratának tiszteletben tartására. Vannak olyan szerződések

⁴²⁹ Törő Károly: *Kegyeleti jog, Jogtudományi Közlöny*, 1972, Budapest, XXVII. évfolyam, 164. o.

⁴³⁰ Petrik Ferenc (2001) i.m. 184. o.

is, amelyeket az ember még életében köt, azonban az ellenszolgáltatásra csak halála után kerül sor (pl. eltartási szerződés), ezeket is érvényes szerződésnek tekinti a jogi szabályozás. Ezeket az intézményeket nem szokás „jognak” hívni, azonban egy kulturális, szociális és erkölcsi norma miatt mégis tiszteletben kell tartani azokat. Az elhunyt személyek bár már nem léteznek, mégis az ún. érdekelmélet (*interest theory*) alapján védhetők az érdekeik – ha ezeket az érdekeket a jog biztosítja, akkor kikényszeríthetővé válnak az élő emberekkel szemben is. A halál elvégre is nem szünteti meg az érdekeket.

Az életműködés megszűnése lehetetlenné teszi a személyiség bármiféle megnyilvánulását, megvalósulását, a társadalom életében való részvételét. A halott nem lehet tagja a társadalomnak, személyiségvédelemben nem részesülhet. Ez a tény mégsem jelenti azt, hogy a halottnak, holttestnek nincs semmi szerepe a jogban.⁴³¹ A holttest nem tárgy, hanem erkölcsi személy. Az élő ember teste sem dolog, mint ahogy testének egyes részei sem azok. Az ember testi integritása a személyiségi jog által védett, a holttest az embertársak kegyeletének a tárgya, az elhalt emlékének fizikai hordozója.⁴³² A holttest azonban nemcsak élet- és működésképtelen, hanem az elhalt ember teste egyidejűleg a külső anyagi világnak akaratonkívüli része is.⁴³³ A holttest az elhunytak a személyiségét hordozta, élő ember volt, akihez hozzátartozói, barátai, ismerősei érzelmekkel, emlékekkel kapcsolódnak, ezért a holttestnek sajátos jogi helyzetét kellett kialakítani. A holttest halál utáni sorsáról elsősorban az elhunytak kell nyilatkoznia még életében.⁴³⁴ Az emberi testnek nincs vagyoni értéke, nem dolog, nem vagyontárgy. Elválaszthatatlanul hozzá tartozik az emberi személyiséghez, hiszen annak a biológiai alapja. Ezért az emberi test csak a személyiségi jog és nem a vagyoni jogok (tulajdonjog, kötelmi jog, örökösödési jog) tárgya lehet. Az embernek saját teste sem tulajdona. Az emberi test a halál után is a személyhez fűződő jogok szabályozási körében marad.

A holttest nincs tulajdonban, vagyoni értéket nem képvisel, mert gazdasági haszna nincs, közvetlenül nem szolgálja az ember anyagi szükségleteinek a kielégítését. Ennek ellenére bizonyos értéke van. Csak éppen más értékrend érvényesül ezen a területen, mint az anyagi

⁴³¹ Törő Károly (1979) i.m. 634. o.

⁴³² Kereszty Éva (2002) i.m.

⁴³³ Tarr György: A szerv- és szövetátültetés mint az élet és halál különleges kérdése (Magyar Jog, 2004/3., 161-166. o.)

⁴³⁴ Jobbágyi Gábor (2012) i.m. 102. o.

javak körében. A holttestnek és a halott emlékének — mint általában a személyhez fűződő jogoknak — nem vagyoni értékük van.⁴³⁵

A hatályos magyar jog lényegében emberi jogi, személyiségi jogi kérdésnek minősíti azt, hogy mindenkit megillet a tisztességes és méltó temetés. A nyughely megválasztása és a temetés rendjének meghatározása alapvetően az elhunyt életében tett rendelkezésen alapszik, melyet az eltemetettőknek, s a közreműködőknek figyelembe kell venni.⁴³⁶ A bírói gyakorlat szerint eltérő rendelkezés hiányában az eltemetetésre kötelezett személy határozza meg a temetés módját, a síremlék jellegét, formáját és a sírfeliratot.⁴³⁷

A testtel való halál utáni önrendelkezés másik példája, amely biztosítja az egyén autonómiáját és testi integritását a halála után is, a szervekre és azok adományozására vonatkozó rendelkezés.

Hazánkban a szervadományozásra vonatkozóan a feltételezett beleegyezés elve érvényesül, azaz ha valaki életében nem tiltakozott írásban az ellen, hogy szerveit halála esetén szervátültetési célokra felhasználják, akkor feltételezhető, hogy beleegyezik ebbe. Az önrendelkezéshez való jog keretében mindenkinek joga van ahhoz, hogy halála esetére rendelkezzen a holttestét érintő beavatkozásokról. Az Egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény rendelkezései szerint megtilthatja, hogy holttestéből szervet és szövetet átültetés, egyéb gyógyító célú felhasználás, kutatás vagy oktatás céljából eltávolítsanak.

Tiltakozó nyilatkozatot a cselekvőképes személy írásban (közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban) vagy – amennyiben írásbeli nyilatkozatot egyáltalán nem vagy csak jelentékeny nehézséggel tudna tenni – kezelőorvosánál szóban tehet. Az írásos tiltakozó nyilatkozatot az Országos Vérellátó Szolgálatnál működő Nemzeti Szerv- és Szövetdonációs Tiltakozások Regiszter (NSZTR) jogszabályi felhatalmazás alapján kezeli.⁴³⁸ A szervadományozásra vonatkozó jogszabályok értelmében elhunytból transzplantációs céllal csak akkor kezdődhet meg szerv vagy szövet eltávolítása, ha a kezelőorvos meggyőződött arról, hogy ez ellen az elhunyt életében nem tiltakozott írásban. A nyilatkozat megtételének

⁴³⁵ Törő Károly: *Kegyeleti jog, Jogtudományi Közlöny*, 1972, Budapest, XXVII. évfolyam, 170. o.

⁴³⁶ Jobbágyi Gábor (2012) i.m. 102-103.o.

⁴³⁷ BH1976. 310.

⁴³⁸ 18/1998. (XII. 27.) EüM rendelet az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a szerv- és szövetátültetésre, valamint -tárolásra és egyes kórszövetteni vizsgálatokra vonatkozó rendelkezései végrehajtásáról, 6-11. §

módját minisztériumi rendelet szabályozza, ezzel biztosítva, hogy az önrendelkezéshez való jog az elhunyt halála után is érvényesüljön.⁴³⁹

Itt szükséges megemlíteni, hogy a szervek és a személyes adatok dogmatikai problémája nagyon hasonló: sem a szervek, sem a személyes adatok nem tekinthetők dolognak, így nem a dologi jog szabályai vonatkoznak rá és az egyének nem dologi jogi értelemben rendelkezve gyakorolják jogaikat, kontrollt a szuverenitásuk felett.⁴⁴⁰

7. Az elhunyt személyek adatainak kezelésére vonatkozó szabályozás fejlődése

Az adatvédelmi biztos gyakorlatban több alkalommal is felmerült az elhunyt személyek személyes adatainak kezelésére vonatkozó probléma, azonban eddig konzekvensen mindig az az állásfoglalás született, hogy a személyes adatok védelméhez való jog a halál pillanatában megszűnik, utána kizárólag a kegyeleti jog érvényesülhet. Az adatvédelmi biztos eddigi gyakorlatában kifejezetten rögzítette hogy „A magyar szabályozás ugyanis a személyes adatok védelmét nem hagyományos védelmi jogként, hanem aktív jogként, az információs önrendelkezés jogaként értelmezi. Önrendelkezése csak élő személynek lehet, így a szorosán vett adatvédelmi jog is csak élő személyekre vonatkoztatható. A magyar adatvédelmi jog csak élő személyekre vonatkozik, ugyanakkor azonban a személyiséget a halál után a kegyeleti jog védi, mely többek között a levéltári törvénynek a személyes adatokat tartalmazó iratok kutathatóságáról szóló szabályaiban tükröződik.” [(475/K/1998) ABI 1999.]

„A halál bekövetkezésének pillanatában tehát az adatvédelmi jog hatálya megszűnik, ugyanakkor a személyiség és a személyessége nem szűnik meg azonnal, s védelmét egyfajta – a Polgári Törvénykönyv által elismert – kegyeleti jog-csóva van hivatva átvenni, amely az idő múlásával fokozatosan elenyészik.” [(33/A/1995) ABI, 1997.]⁴⁴¹

Az Infotörvény korábban hatályos időállapota nem tartalmazott szabályozást az elhunyt személyek adatainak kezelésére vonatkozóan, amely hiányt azonban a Nemzeti Adatvédelmi

⁴³⁹ 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 15. §, 19. §, 211. §

⁴⁴⁰ Edina Harbinja, Henry Pearce: Your data will never die, but you will: A comparative analysis of US and UK post-mortem data donation frameworks, Computer Law & Security Review, Vol. 36, April 2020, online elérhető: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S026736492030008X> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)

⁴⁴¹ Jóri András - Soós Andrea Klára (2016) i.m. 52. o.

és Információszabadság Hatóság felhívása nyomán a jogalkotó felismerve, a GDPR hatályba lépése után pótolta. Noha a GDPR az elhunytak személyes adataira nem alkalmazandó, annak (27) preambulumbekzdése kifejezetten rögzíti a tagállamok jogalkotási kompetenciáját az elhunyt személyek személyes adatai kezelésének szabályozására. A halál bekövetkezésének pillanatában a GDPR hatálya tehát megszűnik, ugyanakkor az Infotörvény újonnan bevezetett rendelkezései alkalmazandók.⁴⁴²

8. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság állásfoglalása

A NAIH 2015. november 11. napján kiadott, az online adatok halál utáni sorsáról szóló ajánlásában a NAIH egyrészt ismertette a személyes adatok kezeléséhez kapcsolódó jogosultságoknak az adatalany halálát követő jogi sorsára vonatkozó hatályos jogi rendelkezéseket, másrészt felhívta az igazságügyi minisztert, hogy vizsgálja meg a lehetőségét egy olyan jogalap és eljárásrend kidolgozásának, amely az ajánlásban megfogalmazott, a személyes adatokhoz kapcsolódó egyes jogosultságokkal ruházná fel az elhunyt hozzátartozóit és örököseit az Infotv.-ben meghatározott alapelvek és előírások minél teljesebb érvényesülésének megteremtése érdekében.

A NAIH helyesen felismerte, hogy a technikai fejlődéssel egyre nagyobb számban jelentkeznek olyan helyzeteket, amikkel kapcsolatban szükséges az elhunyt személyekkel kapcsolatba hozható adatok sorsának tisztázása. Az ajánlásban foglaltak elsősorban az olyan internetes – leginkább a kommunikációt segítő – szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások figyelmét kívánták felhívni a kialakult helyzetre, amelyek az érintettekkel kapcsolatos személyes adatokat azok előzetes hozzájárulása alapján kezelik. Ilyen szolgáltatásokat jellemzően az internetes közösségi oldalak, tartalomszolgáltatók, kommunikációt könnyítő szolgáltatások (chat, fórum, levelezés) és az online játékok nyújtanak. Ettől függetlenül adott helyzetben az ajánlásban kifejtettek értelmezhetők voltak a klasszikustól eltérő hozzájáruláson alapuló adatkezelésekre is.⁴⁴³

⁴⁴² Jóri András – Soós Andrea Klára – Bártfai Zsolt – Hári Anita: A GDPR Magyarázata, HVGOrac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2018., 57. o.

⁴⁴³ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság ajánlása az online adatok halál utáni sorsáról, 2015, online elérhető: https://naih.hu/files/Ajanlas_online-adatok-halal-utani-sorsarol.pdf (letöltés dátuma: 2020. október 24.)

A NAIH kimondta, hogy a magánszemélyekről készült, különböző online felületeken – így a közösségi oldalakon is – megosztott fényképek, lefolytatott beszélgetések, a létrehozott profilok és más virtuális tartalmak személyes adatnak minősülnek, mivel azok az érintett személlyel kapcsolatba hozhatók és azokból következtetés vonható le az érintettre nézve. Ezek az adatok az érintett kifejezett hozzájárulása alapján kezelhetők.

Az Infotörvény az ajánlás kibocsátásának időpontjában nem tartalmazott arra vonatkozó rendelkezést, hogy mi az irányadó az olyan személyes adatok kezelésével kapcsolatban, amelyek egy elhunyt személlyel kapcsolatosak, de kezelésüket nem törvény írja elő, hanem az a személy hozzájárulásán alapulna, ha az még életben lenne. Ezen kívül sem az Infotörvény, sem más jogszabály nem tartalmazott arra vonatkozó szabályt, hogy ki gyakorolhatja a meghalt személyt életében megillető személyes adatok védelmével kapcsolatos jogokat annak halála után, így például azok feltehetően jogellenes, a halott emlékét nyilvánvalóan sértő kezelése esetén ki kérheti azok törlését. Személyes adatnak a természetes, tehát élő emberre vonatkozó adatok minősülnek, ugyanakkor a NAIH kifejtette, hogy az adatok védelmének kötelezettsége az érintett személy halálával nem szűnik meg teljesen, az elhunytak adatai tehát korlátlanul nem hozzáférhetőek - ezzel gyakorlatilag a NAIH a szabad felhasználású adat megközelítéssel szembe helyezkedett. Az elhunyt személyek adatai adott esetben vonatkoztathatók leszármazottaikra is, így az elhunyt adatainak kezelése, nyilvánosságra hozatala a leszármazók magánszférájára is befolyással lehet. Az elhunyt személyekkel kapcsolatos adatok kezelése így sok esetben eredményezhet olyan helyzetet, amely sértheti a leszármazottak személyes adatok kezeléséhez fűződő jogait is. Ennek elkerülése érdekében megfelelő szabályozás és jogértelmezés volt szükséges, melyre a NAIH az ajánlás kibocsátásával hívta fel a figyelmet.

Az elhunyt örökösének és leszármazóinak magánszféráját az Infotörvény rendelkezésein kívül a Polgári Törvénykönyv védi a kegyeleti jog intézményén keresztül. A Ptk. 2:4. §-a alapján az ember jogképessége a halállal megszűnik, mivel a személyiségi jogok alanya csak jogképes személy lehet, így a személyiségi jogok természetéből következik, hogy azokkal csak létező, élő személy rendelkezik, vagyis az embert személyisége kapcsán megillető jogok a halála pillanatáig tartanak. Halálával az ember megszűnik a személyiségi jogok – így többek között a személyes adatok védelméhez fűződő alkotmányos alapjog – alanya lenni, jogutódlásra nincs lehetőség. Fontos azonban - amelyet a NAIH a dogmatikában egyre inkább érvényesülő véleménnyel egyezően rögzített - hogy halála után tovább él a személy egyéniségének és társadalmi tevékenységének hatása. Erre figyelemmel az elhunyt személy emléke és az elhunytal kapcsolatos személyes adatok kezelése kihatással lehet a

hozzátartozók magánszférájára is. Az elhunytak emlékének megsértésével kapcsolatban a Ptk. tartalmaz rendelkezést, az úgynevezett kegyeleti jog formájában. A NAIH ismertette a kegyeleti jogokra vonatkozó különböző álláspontokat, kiemelve, hogy a többségi álláspont szerint halálával az ember megszűnik a személyiségi jogok alanya lenni, ezért a kegyeleti jogban nem az ő személyiségi jogai jutnak érvényre, hanem hozzátartozói válnak jogosulttá. A kegyeleti jognak a jogtudományban létező másik értelmezése szerint a személy személyiségi értékei a halála után is tovább élnek, és ezeket a kegyeleti jog jogosultja érvényesítheti. Ha csupán a halott ember személyiségi joga szenved sérelmet, ez önmagában jogot ad a hozzátartozónak a fellépésre anélkül, hogy a kegyeleti jog jogosultjának a saját személyiségi jog sérelmét is ki kellene mutatnia. A kegyeleti jogban általában a meghalt ember személyiségi jogai jelennek meg, s ezt a jogot akkor is érvényesíteni lehet, ha a kegyeleti jogot érvényesítő „saját” személyisége nem sérült. A Ptk. a kegyeleti joggal kapcsolatban kimondja, hogy a halott emlékének megsértése esetén a bíróság hatáskörébe tartozik a jogsértés megállapítása. A fentiek alapján a NAIH megállapította, hogy az elhunyt emlékének megsértése esetén, a kegyeleti jogra hivatkozva a hozzátartozói és örökösei részére biztosítja a törvény a fellépés lehetőségét, mind a polgári-, mind a büntetőeljárás keretein belül. A halott emlékének megsértésekor az őt még életében megillető személyiségi jogok sérelme esetén van lehetőség, így ezek a jogok ebben az esetben is irányadóak.⁴⁴⁴

Az Európai Unió tagállamaiban önálló szabályozás kialakítására, illetve a meglévő általános szabályozás felülvizsgálatára az ajánlás kibocsátásának időpontjáig nem került sor. A személyes adatok védelmét szabályozó Infotörvény az ajánlás kibocsátásának idején nem adott felhatalmazást arra, hogy az elhunyttal kapcsolatba hozható személyes adatok kezelését illetően az elhunyt hozzátartozói gyakorolhassanak bizonyos, a személyt életében megillető adatvédelmi garanciákat (pl. kezelt adatok törlésére, helyesbítésére való felszólítás). A Ptk. a kegyeleti jogra vonatkozó intézkedései azonban megteremtik arra a jogalapot, hogy a halott emlékének megsértése esetén a hozzátartozók, illetve a végrendeleti juttatásban részesítettek a bírósághoz forduljanak a jogsértés megállapítása, annak abbahagyására való szükséges intézkedések megtétele és a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedése érdekében. A halott emlékének megsértését – a kegyeleti jog tartalmának általános értelmezése szerint – az elhunytat az életében megillető személyiségi jogok fényében kell vizsgálni. A Ptk. által felhívott személyes adatok védelméhez fűződő jogot az Infotörvény, mint a jogterületet szabályozó norma tölti meg tartalommal, így ezek szerint az

⁴⁴⁴ Uo.

elhunyt személyét sértő adatkezelés esetén is megilleti az örökösöket és a hozzátartozókat a kegyeletsértés miatti bírósághoz fordulás joga. A fentiek azonban csak a halott emlékét nyilvánvalóan sértő adatkezelések tekintetében ruházzák fel az említett személyi kört a bírósághoz fordulás jogosultságával. Ezzel kapcsolatban a NAIH azt az álláspontot képviselte, hogy a személyiségi jogok és személyes adatok védelmének társadalmi céljával nem lenne összeegyeztethető egy olyan szabályozás, amely kiterjesztené az elhunyt személyt megillető, az Infotörvény által garantált jogokat annak hozzátartozóira és örökösire.⁴⁴⁵

A fenti jogi lehetőségeken túl a NAIH azonban azt is kiemelte, hogy az elhunyt személlyel kapcsolatban az internetes szolgáltatásokhoz regisztrált felhasználói fiókokban kezelt személyes adatok törlésének lehetőségére az ajánlás kibocsátásának időpontjában nem volt törvényi jogalap, így ezt legfeljebb akkor kérhették a hozzátartozók, ha arra a szolgáltatás nyújtója a felhasználási feltételek között lehetőséget biztosított. Az online szolgáltatás nyújtásának oka és azzal együtt a létrejött szolgáltatási szerződés a felhasználó halálával együtt jellemzően megszűnik a NAIH álláspontja szerint. A szolgáltatás nyújtásának megszűnésével együtt a személyes adatok kezelésének a célja is megszűnik, így az elhunyt személlyel kapcsolatos adatokat fő szabály szerint törölni kell. Az Infotörvény az ajánlás kibocsátásának időpontjában nem tartalmazott olyan jogosultságot, hogy az elhunyt személy örökösei, vagy hozzátartozói kezdeményezhetnék ezt a megfelelő dokumentumok bemutatása mellett a szolgáltatónál, a gyakorlatban ugyanakkor az volt látható, hogy a közösségi oldalak általában biztosították, biztosítják a lehetőséget a hozzátartozóknak az elhunytal kapcsolatos személyes adatok feletti bizonyos rendelkezési jogok gyakorlására, a megjelenő társadalmi igényeknek megfelelően. Ez a jogosultság azonban nem volt általános, mivel az ilyen lehetőség biztosítását jellemzően az online szolgáltatás nyújtója és a felhasználó között – az általános szerződési feltételek elfogadásával – létrejött szerződéses jogviszony tette lehetővé.⁴⁴⁶

A NAIH akkori álláspontja szerint szükségessé vált egy olyan új, törvényen alapuló jogalap megteremtése, amely az egyes szolgáltatásokhoz kapcsolódó, az érintett hozzájárulásán alapuló adatkezeléseknél az elhunyt adatalannal kapcsolatban kezelt adatok megsemmisítésére, törlésére irányuló felhívás jogával ruházná fel a hozzátartozókat, illetve örökösöket. Ez azért szükséges, mert a szolgáltató jellemzően nem tudja ellenőrizni, hogy az érintett halálával a személyes adatok kezelésének jogalapja és így az adatkezelés célja

⁴⁴⁵ Uo.

⁴⁴⁶ Uo.

megszűnt, így a törlési kötelezettségének általában nem tud eleget tenni. Ez a jogosultság azonban nem foglalná magában az elhunyt személy felhasználói profiljához és így az abban tárolt magántitkokhoz, privát levelezésekhez való utólagos hozzáférés jogát.

A NAIH álláspontja szerint meg kellett teremteni a joggal való visszaélés lehetősége kizárásának törvényi alapjait is, így ezen jogukat a hozzátartozók kizárólag a hozzátartozói vagy örökösi minőség, illetve az érintett halálának hitelt érdemlő igazolása mellett gyakorolhatják. A törlésre így csak abban az esetben kerülhet sor, ha a profil korábbi felhasználóját kétséget kizáróan be lehet azonosítani az általa korábban megadott személyes adatok és a hozzátartozók által szolgáltatott kérelemben foglaltak alapján az egyezés teljes bizonyossággal megállapítható. A személyes adatok törlésére való felszólítás csak olyan adatokat érinthet, amelyek az elhunytnek még életében nyújtott szolgáltatáshoz kapcsolódnak.

A NAIH felhívta az online közösségi és egyéb szolgáltatásokat nyújtó szolgáltatók figyelmét arra, hogy adatvédelmi szabályzatukban tájékoztassák a felhasználókat az elhunyt felhasználóhoz köthető adatokkal kapcsolatos jogi lehetőségekre, továbbá a szolgáltatás igénybe vételéhez elfogadandó szerződési feltételekben lehetőség szerint teremtsenek arra lehetőséget, hogy a kegyeleti jogokat és a célhoz kötött adatkezelés elvének megfelelését minél szélesebb körben tudják érvényesíteni a felhasználók és azok hozzátartozói a jogosultságok igazolása után.

A NAIH az ajánlásban foglaltakra tekintettel felhívta az igazságügyi minisztert, hogy az ajánlásban megfogalmazott megállapítások mentén vizsgálja meg a lehetőségét egy olyan jogalap és eljárásrend kidolgozásának, amely a fentiekben megfogalmazott jogosultságokkal ruházná fel az elhunyt hozzátartozóit és örököszeit az Infotörvényben meghatározott alapelvek és előírások minél teljesebb érvényesülésének megteremtése érdekében.⁴⁴⁷

Az ajánlás tartalmát is figyelembe véve, a GDPR kifejezett felhatalmazó rendelkezése nyomán 2018-ban kiegészítésre került az Infotörvény, amely már rendezi a személyes adatok *posthumus* védelmének kérdéskörét, az adataiany információs önrendelkezési jogát a legteljesebb mértékben szem előtt tartva.

⁴⁴⁷ Uo.

9. Hatályos adatvédelmi szabályozás az Infotörvényben

A személyes adatokkal összefüggő jogok érvényesítése az érintett halálát követően

25. § (1) *Az érintett halálát követő öt éven belül a 14. § b)-e) pontjában⁴⁴⁸, illetve - az általános adatvédelmi rendelet hatálya alá tartozó adatkezelési műveletek esetén - az általános adatvédelmi rendelet 15-18.⁴⁴⁹ és 21.⁴⁵⁰ cikkében meghatározott, az elhaltat életében megillető jogokat az érintett által arra ügyintézési rendelkezéssel, illetve közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban foglalt, az adatkezelőnél tett nyilatkozattal - ha az érintett egy adatkezelőnél több nyilatkozatot tett, a későbbi időpontban tett nyilatkozattal - meghatalmazott személy jogosult érvényesíteni.*

(2) *Ha az érintett nem tett az (1) bekezdésnek megfelelő jognyilatkozatot, a Polgári Törvénykönyv szerinti közeli hozzátartozója⁴⁵¹ annak hiányában is jogosult a 14. § c)⁴⁵² pontjában, az általános adatvédelmi rendelet hatálya alá tartozó adatkezelési műveletek esetén az általános adatvédelmi rendelet 16. és 21.⁴⁵³ cikkében, valamint - ha az adatkezelés már az érintett életében is jogellenes volt vagy az adatkezelés célja az érintett halálával megszűnt - a 14. § d) és e) pontjában, az általános adatvédelmi rendelet hatálya alá tartozó adatkezelési műveletek esetén az általános adatvédelmi rendelet 17. és 18. cikkében meghatározott, az elhaltat életében megillető jogokat érvényesíteni az érintett halálát követő öt éven belül. Az érintett jogainak e bekezdés szerinti érvényesítésére az a közeli hozzátartozó jogosult, aki ezen jogosultságát elsőként gyakorolja.*

(3) *Az érintett jogait az (1) vagy (2) bekezdés alapján érvényesítő személyt e jogok érvényesítése - így különösen az adatkezelővel szembeni, valamint a Hatóság, illetve bíróság előtti eljárás - során az e törvény által az érintett részére megállapított jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik.*

(4) *Az érintett jogait az (1) vagy (2) bekezdés alapján érvényesítő személy az érintett halálának tényét és idejét halotti anyakönyvi kivonattal vagy bírósági határozattal, valamint*

⁴⁴⁸ hozzáférés joga, helyesbítés joga, korlátozáshoz való jog, törléshez való jog

⁴⁴⁹ hozzáférés joga, helyesbítés joga, korlátozáshoz való jog, törléshez való jog

⁴⁵⁰ tiltakozáshoz való jog

⁴⁵¹ 2013. évi V. törvény 8:1. § 1. közeli hozzátartozó: a házastárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbefogadó-, a mostoha- és a nevelőszülő és a testvér;

⁴⁵² helyesbítés joga

⁴⁵³ helyesbítés joga, tiltakozáshoz való jog

saját személyazonosságát - és a (2) bekezdés szerinti esetben közeli hozzátartozói minőségét - közokirattal igazolja.

(5) Az adatkezelő kérelemre tájékoztatja az érintett Polgári Törvénykönyv szerinti közeli hozzátartozóját az (1), illetve (2) bekezdés alapján megtett intézkedésekről, kivéve, ha azt az érintett az (1) bekezdésben meghatározott nyilatkozatában megtiltotta.⁴⁵⁴

Az érintett halálát követően a személyes adatokkal összefüggő jogok érvényesítésére vonatkozó rendelkezéseket a 2018. évi XXXVIII. törvény 10. §-a iktatta be az Infotörvénybe, amely módosítás 2018. július 26. napjától hatályos.

Az információs önrendelkezési jog tartalmára, valamint az állam e tartalomhoz kapcsolódó objektív intézményvédelmi kötelezettségére tekintettel, továbbá a NAIH állásfoglalásában korábban ismertetett gyakorlati tapasztalatok alapján az Infotörvény a magyar jogban mindeddig nem szabályozott jogintézményt megteremtve törekszik eleget tenni a jogalkalmazó által jelzett jogalkotási szükségletnek.⁴⁵⁵ A magyar jogalkotó által létrehozott jogintézmény az adatalany információs önrendelkezési jogát biztosítja első sorban, annak hiányában pedig a korábbiakban ismertetett elméletek közül a halál utáni magánszféravédelem megközelítését alkalmazza annyiban, hogy alapvetően alany nélküli jogokat szabályoz.

A hatályos törvényi szabályozás szerint az érintett halálát követő öt éven belül a hozzáférés, helyesbítés, törlés és korlátozás jogát, illetve a tiltakozáshoz való, az elhatalat életében megillető jogokat az érintett által arra ügyintézési rendelkezéssel, illetve közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban foglalt, az adatkezelőnél tett nyilatkozattal - ha az érintett egy adatkezelőnél több nyilatkozatot tett, a későbbi időpontban tett nyilatkozattal - meghatalmazott személy jogosult érvényesíteni.⁴⁵⁶

Ebből a rendelkezésből kitűnik a magyar jogalkotó azon akarata, hogy az elhunyt halál utáni magánszférájának védelme és önrendelkezési joga megfelelően biztosítva legyen. A törvény ennek érdekében egyrészt az érintett számára lehetőséget biztosít arra, hogy az általa még életében megtett jognyilatkozattal rendelkezessen személyes adatainak a halálát követő sorsáról, akként, hogy az adatkezelőnél tett jognyilatkozatával meghatalmazza a személyes adataival kapcsolatban őt életében megillető egyes jogosultságok érvényesítésére jogosult személyt. Másrészt, ha az érintett nem tett ilyen jognyilatkozatot, a Polgári Törvénykönyv

⁴⁵⁴ 2011. évi CXII. törvény 25. §

⁴⁵⁵ Indokolás a 2011. évi CXII. törvényhez, Complex jogtár

⁴⁵⁶ 2011. évi CXII. törvény 25. § (1) bek.

szerinti közeli hozzátartozója⁴⁵⁷ annak hiányában is jogosult a helyesbítés és tiltakozás jogát, valamint - ha az adatkezelés már az érintett életében is jogellenes volt vagy az adatkezelés célja az érintett halálával megszűnt – az elhatalt életében megillető törlés és korlátozás jogát érvényesíteni az érintett halálát követő öt éven belül. Az érintett jogainak érvényesítésére az a közeli hozzátartozó jogosult, aki ezen jogosultságát elsőként gyakorolja.

Az érintett jogait érvényesítő személy az érintett halálának tényét és idejét halotti anyakönyvi kivonattal vagy bírósági határozattal, valamint saját személyazonosságát - és közeli hozzátartozói minőségét - közokirattal igazolja.⁴⁵⁸ Meglátásom szerint az önrendelkezési nyilatkozatok adatkezelők feladatkörébe utalása megnehezíti a jogérvényesítés lehetőségét, különösképpen abban az esetben, ha a későbbi jogérvényesítésre jogosult személy – akár meghatalmazott, akár közeli hozzátartozó – a nyilatkozat meglétéről nem is bír tudomással. A jogérvényesítési nehézség ezen problémáját egy központi nyilvántartás létrehozása kiküszöbölhetné, amelyre vonatkozóan ugyanakkor a törvény nem tartalmaz rendelkezést.

Az érintett jogait érvényesítő személyt a jogok érvényesítése - így különösen az adatkezelővel szembeni, valamint a NAIH, illetve bíróság előtti eljárás - során az Infotörvény által az érintett részére megállapított jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik.⁴⁵⁹ Tehát az egyes érintetti jogokat érvényesítő személyek jogosultságai - a *nemo plus iuris* alapelvvel összhangban - az Infotörvény alapján az érintettet ezen jogok érvényesítése során megillető jogosultságok tartalmához, azok gyakorlásának feltételeihez, korlátaikhoz igazodnak.⁴⁶⁰

A törvény *ex lege* feljogosítja az érintett közeli hozzátartozóit arra, hogy a fent ismertetett érintetti jogokat érvényesíthessék. Mind az *ex lege* érvényesíthető jogosultságok, mind az azokat potenciálisan gyakorló személyek köre tehát szűkebb a jognyilatkozat alapján érvényesíthető jogok és azok lehetséges jogosultjainak körénél. Az információs önrendelkezési jog tartalma és a személyiséghez szorosan kapcsolódó jellege miatt a törvény csak az elhunyt érintett közeli hozzátartozói számára és kizárólag a jogellenes adatkezelés megszüntetésének vagy korrekciójának lehetőségét teremti meg. E törvényi rendelkezés az érintett információs önrendelkezési jogát, magánszféráját halálát követően is tiszteletben

⁴⁵⁷ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 8:1. § (1) bek. 1. közeli hozzátartozó: a házastárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbefogadó-, a mostoha- és a nevelőszülő és a testvér

⁴⁵⁸ 2011. évi CXII. törvény 25. § (4) bek.

⁴⁵⁹ 2011. évi CXII. törvény 25. § (3) bek.

⁴⁶⁰ Indoklás a 2011. évi CXII. törvényhez, Complex jogtár

tartva - az érintett erre irányuló kifejezett akaratkijelentése hiányában - így nem biztosít lehetőséget arra a közeli hozzátartozóknak sem, hogy az elhunyt érintett egyes adatkezelők által kezelt adataihoz hozzáférhessenek, azokat (pl. az elhunyt érintett elektronikus levelezésének tartalmát) megismerhessék. Ez ugyanakkor nem gátolja azon adatmegismerési jogosultságok érvényesülését, amelyek nem az adatvédelmi törvényből, hanem más jogi előírásokból fakadnak (pl. a hagyaték sorsának jogi rendezése, szerződéses jogviszonyokban való jogutódlás stb.). A rendelkezés azt sem teszi továbbá lehetővé a közeli hozzátartozók számára, hogy olyan személyes adatok törlését kezdeményezzék, amelyek kezelése az érintett életében jogszerű volt (pl. az érintett kifejezett hozzájárulásán alapult), kivéve, ha az érintett halálával az adatkezelés eredeti célja is megszűnt.⁴⁶¹

Az adatkezelő kérelemre köteles tájékoztatni az érintett Polgári Törvénykönyv szerinti közeli hozzátartozóját a megtett intézkedésekről, kivéve, ha azt az érintett még életében tett nyilatkozatában megtiltotta.⁴⁶² Az intézkedésről való tájékoztatásra való jogosultság azonban kifejezetten csak az adatkezelői cselekmény tartalmára vonatkozik, nem terjed ki arra, hogy a közeli hozzátartozók olyan, az érintettre vonatkozó adatokat megismerjenek, amelyhez hozzáférésre egyébként nem jogosultak.

A törvény mind az érintett akaratnyilatkozatán, mind a törvényi rendelkezésen alapuló jogosultságok érvényesíthetőségét a jogrendszerben széles körben alkalmazott mértékű, objektív időbeli korláthoz - az érintett halálát követő öt év - köti, ezzel megfelelő egyensúlyt teremtve az érintett személyes adatainak az érintett elhunytát követő sorsának rendezéséhez fűződő, valamint az adatkezelők adminisztratív terheinek észszerű mértékéhez fűződő érdekek között.⁴⁶³ A Ptk. szerinti általános öv éves elévülési idő egybecseng azon az elgondolással, hogy az érintett érdekei időben korlátozott ideig érvényesülhetnek, és mindenképpen megteremti a jogbiztonságot az adatkezelők részére, ugyanakkor ha abból a tételből indulunk ki, hogy az elhunyt személy társadalmi hatása halála után is fennmarad⁴⁶⁴, s ez a hatás huzamosabb ideig is érvényesülhet és jogi oltalmat kell, hogy élvezzen, az öt éves határidő igencsak rövid védelmet biztosít.

Megjegyzendő, hogy az Infotörvény új rendelkezései kritizálhatók a dogmatikai tisztaság szempontjából. Az Infotörvény ugyanis a személyes adat fogalmát nem terjeszti (nem is terjesztheti ki) az elhunyt személyek adataira, így azok a fent említett rendelkezésen túl

⁴⁶¹ Indoklás a 2011. évi CXII. törvényhez, Complex jogtár

⁴⁶² 2011. évi CXII. törvény 25. § (5) bek.

⁴⁶³ Indoklás a 2011. évi CXII. törvényhez, Complex jogtár

⁴⁶⁴ Görög Márta: *A kegyeleti jog és a nem vagyoni kártérítés*, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008., 17. o.

továbbra sem esnek az Infotörvény és az adatvédelmi rendelet hatálya alá. Így ilyen adatokat az adatvédelmi rendeletben meghatározottaktól függetlenül bárki kezelhet. E tényhez nehezen illeszkedik olyan jogok biztosítása, amelyek a rendelet rendszerében is csak bizonyos jogalapon kezelt személyes adatok esetében érvényesíthető.⁴⁶⁵

Amennyiben megvizsgáljuk a NAIH által korábban közzétett ajánlásban, és igazságügyminiszternek szóló felhívásban foglalt követelményeket, látható, hogy a jogalkotó alapvetően az ajánlásban megfogalmazott kívánalmakat maradéktalanul teljesítette, kiegészítve azokat olyan rendelkezésekkel, amelyek az információs önrendelkezés jogát előtérbe helyezték.

Az ajánlásnak megfelelően a Ptk. szerinti közeli hozzátartozó kérheti az elhunyt felhasználói fiókjának törlését, ezzel biztosítva az adatminimalizálás és célhoz kötött adatkezelés elveinek érvényesülését. Az Infotörvény módosítása ezen felül messzemenőig biztosította az elhunyt önrendelkezési jogát azzal, hogy az ajánlásban foglaltakon túlmenően elsődlegesen az elhunyt személy által meghatalmazott személy részére teremtette meg az eljárási jogosultságot.

A szabályozás nem terjeszti ki az elhunyt személyt megillető, az Infotörvény és GDPR által garantált jogokat a hozzátartozókra és örökösökre, kifejezetten szűkebb lehetőségeket teremt a hozzátartozók számára. Ezáltal a szabályozás a személyiségi jogok és a személyes adatok védelmének társadalmi céljával maximálisan összeegyeztethető.

Új, törvényen alapuló jogalapot teremtett meg a jogalkotó, amely az egyes szolgáltatásokhoz kapcsolódó, az érintett hozzájárulásán alapuló adatkezeléseknél az elhunyt adatalannal kapcsolatban kezelt adatok megsemmisítésére, törlésére irányuló felhívás jogával ruházta fel a hozzátartozókat, illetve örökösöket. Fontos ugyanakkor kihangsúlyozni, hogy a GDPR-ral a jogalapot rendszere is kibővült a korábbi dualista szabályozáshoz képest, amely alapján személyes adatot kezelni kizárólag törvény rendelkezése vagy az érintett hozzájárulása alapján lehetett. Az új Infotörvénybeli szabályozás ennek megfelelően már nem csak a hozzájáruláson alapuló korábbi adatkezelések vonatkozásában teremtette meg a közeli hozzátartozó vagy meghatalmazott személy joggyakorlási lehetőségét, hanem minden GDPR hatálya alá tartozó adatkezelés vonatkozásában is.

Megteremtésre került a joggal való visszaélés lehetősége kizárásának törvényi alapja is, így az eljáró személyek jogukat kizárólag a hozzátartozói minőség, illetve az érintett halálának

⁴⁶⁵ Jóri András – Soós Andrea Klára – Bártfai Zsolt – Hári Anita (2018) i.m. 56. o.

hitelt érdemlő igazolása mellett gyakorolhatják. Az érintett halálának tényét és idejét halotti anyakönyvi kivonattal vagy bírósági határozattal, valamint az eljáró személy saját személyazonosságát, közeli hozzátartozói minőségét közokirattal köteles igazolni, ezáltal az adatkezelő biztos lehet az eljárási jogosultságban.

A jogalkotó tehát a NAIH követelményeinek megfelelően, a teljes jogbiztonság megteremtéséhez további erőfeszítéseket is tett a korábbi szabályozáshoz képest, kiterjesztve az elhunyt személy információs önrendelkezési jogát.

Fontosnak tartom ugyanakkor kihangsúlyozni, hogy szükség lenne egy közhiteles nyilvántartásra, amely tartalmazza az érintettek önrendelkezésére vonatkozó nyilatkozatát – a Magyar Országos Közjegyzői Kamara által vezetett Végrendeletek Országos Nyilvántartása (VONy) analógiájára. A közhiteles nyilvántartás vezetésére meglátásom szerint leginkább a MOKK vagy a NAIH lenne legalkalmasabb. A MOKK általi vezetést indokolná, hogy az esetleges hagyatéki eljárásban, ahol a személyes adatokról szóló rendelkezés is felmerülhet (például vagyoni vonatkozásai miatt), egyből az eljárást lefolytató közjegyző rendelkezésére állna a szükséges dokumentum. A NAIH általi vezetést indokolná, hogy a tisztán személyiségi értékkel bíró adatok védelme elsődlegesen az adatvédelmi hatóság feladata. Érdekes kérdés lehet – bár előfordulása nem valószínű - , ha az örökhatályú az Infotörvény 25. § szerinti adatkezelőnél tett nyilatkozat és a végrendelet tartalmában foglalt rendelkezés eltér egymástól és így kollízióba kerül, melyik nyilatkozat élvez elsőbbséget. Erre megoldás lehet, hogy a később letett nyilatkozat felülírja a korábbi nyilatkozatot, de lehet érvelni amellest is, hogy a végrendeletek végrehajtására kialakult jogi rendszer alkalmasabb az érintett tényleges akaratának biztosítására, ezért a végrendeleti nyilatkozat elsőbbséget élvez. Meglátásom szerint ezért lenne hasznosabb egy közhiteles nyilvántartás az Infotörvényben foglalt adatkezelőnél letett nyilatkozat helyett, a VONy analógiájára.

9.1. Gyakorlati megoldások az adatkezelők részéről

Bár az Infotörvény európai viszonylatban kiemelkedően haladó szellemiségben alkotta meg a személyes adatok halál utáni védelmének lehetőségét kiemelve az önrendelkezés szerepét, a központosított hatósági háttérrel (amelyre példát találhatunk a francia szabályozásban) nem teremtette meg az önrendelkezési nyilatkozatok kezelésére vonatkozóan, azt az adatkezelők

feladatába utalta, amely azonban széttördeltté teszi a védelmet. Ezzel gyakorlatilag az Infotörvény jogszabályba foglalta azt a védelmet, amelyet egyes magán adatkezelők már korábban is biztosítottak.

Az adatlapok emlékprofilá alakítását 2009-ben vezette be a Facebook.⁴⁶⁶ Az emlékprofilá alakítást követően az adatlapot csak a visszaigazolt ismerősök láthatják, belépni jelszóval sem lehet rá, és a rendszer nem jelenti meg az emlékprofilokat keresési találatként sem. 2015. tavaszától van lehetőség rá, hogy az elhunyt által még életében kiválasztott személy, ún. hagyatéki kapcsolattartó jogosult korlátozottan kezelni az elhunyt profilját annak emlékdallá nyilvánítása után. Ez a korlátozott kezelés magában foglalja egy utolsó bejegyzés megosztását, képek feltöltését és a függőben lévő ismerősök jelölésének elfogadását. A privát üzeneteket ugyanakkor a hagyatéki kapcsolattartó nem olvashatja el, a már közzétett bejegyzéseket nem távolíthatja el és ismerősöket sem törölhet. Lehet rendelkezni továbbá úgy, hogy a szolgáltató visszaállíthatatlanul törölje a profilt, amennyiben valamelyik ismerős jelzi az üzemeltetőnek a halálukat.

Arra is lehetőség van, hogy az elhunyt személy még életében a kapcsolattartó számára engedélyezze egy másolat letöltését mindazokról a tartalmakról, amelyeket a Facebookon megosztott.⁴⁶⁷ Az olyan fiókokat, amelyekhez nem tartozik hagyatéki kapcsolattartó, nem lehet megváltoztatni, azonban hagyatéki kapcsolattartó esetén érvényes kérés estén az emlékdallalt eltávolítja a Facebook.⁴⁶⁸

A Google lehetővé teszi, hogy elhunyt személy fiókjával kapcsolatos kérelmet nyújtsanak be hozzá az örökösök, amely keretében lehetőséget kínál a fiók lezárására, kérelem benyújtására a fiókban lévő javakra vonatkozóan, valamint adatok lekérésére a fiókból. A Google felhívja a felhasználók figyelmét rá, hogy egy Inaktív fiókkezelő kijelölése a legjobb útja, hogy valaki hozzáféréssel rendelkezessen a fiókhoz a halál után, valamint kérje a fiók törlését. A társaság hangsúlyozza, hogy a közvetlen családtagokkal és képviselőkkel együttműködve adott esetekben lezárhatja az elhunyt személy fiókját, bizonyos

⁴⁶⁶ Az oldal indulásakor szabályozás szerint az elhunyt személyek adatait 30 nap után törölték. Forrás: Damien MacCalling: Facebook after death, an evolving policy in a social network, <https://academic.oup.com/ijlit/article/22/2/107/800684> (letöltés dátuma: 2021. február 17.)

⁴⁶⁷ <https://www.facebook.com/help/1568013990080948> (letöltés dátuma: 2020. március 29.)

⁴⁶⁸ https://www.facebook.com/help/103897939701143?helpref=faq_content (letöltés dátuma: 2020. március 29.)

körülmények fennállása esetén az elhunyt felhasználó fiókjának tartalmát rendelkezésre bocsáthatja, ám jelszavakat és egyéb bejelentkezési adatokat nem áll módjában kiadni.⁴⁶⁹

A fiók lezárása kapcsán az alábbi adatokat köteles a kérelmező megadni: elhunyt teljes neve és e-mail címe, hozzátartozó, jogi képviselő neve és e-mail címe, a kapcsolat megnevezése (közvetlen családtag vagy jogi képviselő, meghatalmazott), ország, irányítószám, halál dátuma, személyigazolvány szkennelt példánya, halotti bizonyítvány szkennelt példánya.

A Twitter esetében nincs lehetőség hagyatéki kapcsolattartó kijelölésére, azonban a szolgáltató szabályzata szerint az elhunyt személy igazolt családtagja vagy meghatalmazott képviselője eljárhat a Twitter hozzáférés deaktiválása érdekében. Szintén bizonyos adatokat szükséges megadni a deaktiváláshoz (így különösen elhunyt személy Twitter megnevezése és teljes neve, kérelmező e-mail címe és az elhunythoz való kapcsolata, teljes neve), amely után a Twitter e-mailben kiküldi a további tennivalókat a kérelmező számára: további információk benyújtása, személyigazolvány szkennelt példánya, halotti bizonyítvány szkennelt példánya szükséges az eljárás lefolytatásához.⁴⁷⁰

Az Instagram szabályai szerint bárki jelentheti az elhunyt személy fiókját, amelyet a szolgáltató emlékdallá alakít, amennyiben bizonyított a halál ténye – akár gyászjelentéssel, akár a halálra vonatkozó cikke hivatkozással, azonban a szolgáltató a belépéshez szükséges adatokat semmi esetben sem adja ki. Közvetlen családtag kérheti a fiók törlését is, ilyenkor bizonyítékként meg kell küldeni az elhunyt személy születési anyakönyvi kivonatát, halotti bizonyítványát, valamint a helyi jog szerinti bizonyítékokat arra vonatkozóan, hogy a kérelmező az elhunyt személy képviselője vagy közeli hozzátartozója.⁴⁷¹

10. A halál utáni adatkezelésekre vonatkozó szabályok az egyes európai országokban

Jelenleg nincs egységes szabályozás Európában, az egyes országok eltérően rendezik tagállami hatáskörben a kérdést, figyelemmel arra, hogy a 2016/679/EU rendelet, a GDPR kimondja, hogy „Ezt a rendeletet nem kell alkalmazni az elhunyt személyekkel kapcsolatos

⁴⁶⁹ <https://support.google.com/accounts/troubleshooter/6357590?hl=hu#ts=6357650> (letöltés dátuma: 2021. január 28.)

⁴⁷⁰ <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/contact-twitter-about-a-deceased-family-members-account> (letöltés dátuma: 2021. január 28.)

⁴⁷¹ <https://help.instagram.com/264154560391256/> (letöltés dátuma: 2021. január 28.)

személyes adatokra. A tagállamok számára lehetővé kell tenni, hogy az elhunyt személyek személyes adatainak kezelését szabályozzák.”⁴⁷²

Néhány uniós tagállam ezzel a lehetőséggel már élve módosította úgy az adatvédelmi szabályozását, hogy valamilyen halál utáni védelmet, vagy információs önrendelkezési jogot biztosítson.⁴⁷³

10.1. Németország

A német alaptörvény tartalmazza azon rendelkezést, miszerint a személy személyiségét szabadon érvényesítheti az állammal és másokkal szemben.⁴⁷⁴ Ennek az általános személyiségi jognak a törvényi alapjait a német polgári törvénykönyvben szereplő névviseléshez való jog, valamint a szerzői művekről szóló törvény képmáshoz való joga adja, valamint az adatvédelmi törvény. A német jog szerint a személyiségi jogok a halállal megszűnnek, de a kegyeleti jogok továbbra is védik az elhunyt személy emlékét – amely az alaptörvényben és a büntető törvénykönyvben egyaránt szabályozva van.

A német adatvédelmi törvény, a *Bundesdatenschutzgesetz* nem tartalmaz rendelkezéseket az elhunyt személyek személyes adatainak kezelésére vonatkozóan, a német jogalkotó egyelőre szándékosan⁴⁷⁵ nem élt a GDPR Preambulum (27) –ban foglalt lehetőséggel.⁴⁷⁶ Jelenleg bár a német adatvédelmi törvény nem foglalkozik a kérdéssel, egyes szektorális jogszabályok érintik az elhunyt személyek személyes adatai kezelésének témakörét. Ilyen például a *Sozialgesetzbuch*, amelynek 35. §-a kimondja, hogy az elhunyt társadalombiztosítási adatait a halál után is kezelni lehet, valamint az adójogi szabályozásban is találhatunk erre vonatkozó rendelkezéseket.

⁴⁷² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 Rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet), az Európai Unió Hivatalos Lapja, 4.5.2016., p 1-88. L 119/1, Preambulum (27)

⁴⁷³ Edina Harbinja (2017) Post-mortem privacy 2.0: theory, law, and technology, *International Review of Law, Computers & Technology*, 31:1, 26-42, online elérhető: <https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080%2F13600869.2017.1275116> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)

⁴⁷⁴ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, Artikel 2, online elérhető: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

⁴⁷⁵ Datenschutz nach dem Tod: DSGVO-Rechte für Angehörige? <https://www.dr-datenschutz.de/datenschutz-nach-dem-tod-dsgvo-rechte-fuer-angehoerige/>

⁴⁷⁶ Bundesdatenschutzgesetz, Deutschland, online elérhető: https://www.gesetze-im-internet.de/bdsg_2018/ (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

A német alkotmánybíróság ugyanakkor elismerte az ún. *postmortalem Persönlichkeitsrecht* intézményét, amelyet a német alaptörvény (*Grundgesetz*) 1. §-ában szereplő emberi méltóság jogából vezetett le. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy ez egyfajta kegyeleti jogot keletkeztet, azonban semmiképp sem terjed addig, hogy az adatvédelmi szabályozást is érintse.⁴⁷⁷

10.2. Franciaország

2016. október 7. napján az elhunyt személyek adatainak kezelésére vonatkozóan francia törvényhozás kiegészítette az adatvédelmi törvényét, a *Loi Informatique et Libertés*-t, létrehozva egy részletes eljárást az adatalányok rendelkezésére, hogyan kezeljék személyes adataikat haláluk után. Az egyének általánosságban tehetnek rendelkezést személyes adataik kezelésére, valamint specifikusan, egyes adatkezelésekre vonatkozóan is. Az általános rendelkezéseket a francia adatvédelmi hatóságnak, a *Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés* részére tudja megküldeni az adatalány, amely ezekről nyilvántartást vezet, míg a specifikus rendelkezéseket külön az adatkezelők részére szükséges továbbítani a nyilvántartás érdekében.

Az általános és egyedi rendelkezések meghatározhatják azt a módot, hogyan kívánja az adatalány, hogy személyes adatait halála után kezeljék. Amikor a rendelkezés olyan adatok kezelését írja elő, amely harmadik személyek személyes adatait is tartalmazza (például internetes kommunikáció), akkor azt az adatvédelmi törvény szabályait szem előtt tartva kell végrehajtani.

A rendelkező személy bármikor módosíthatja vagy visszavonhatja rendelkezését, illetve kijelölhet egy másik személyt, aki azokat végrehajtja. Amikor az illető elhunyt, ez utóbbi jogosult megismerni a rendelkezéseket, és kérni azok végrehajtását az érintett adatkezelőktől. Megnevezés hiányában az elhunyt örökösei jogosultak megismerni a rendelkezéseket, és végrehajtásukat az érintett adatkezelőktől kérni.

Ezek a törvényi szabályok kógensnek minősülnek, azaz az adatkezelők felhasználási feltételeinek bármely olyan kikötése, ami a rendelkezési jog csorbítására lenne alkalmas, semmis a francia jogban.

⁴⁷⁷ Tim Becker: Verstorbenenendaten und die DSGVO, https://www.anwalt.de/rechtstipps/verstorbenenendaten-und-die-dsgvo_155692.html (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

Amennyiben az elhunyt személy nem rendelkezik kifejezetten, akkor az elhunyt örökösei jogosultak az adatvédelmi törvényben meghatározott jogokat gyakorolni. Az örökösök töröltethetik az elhunyt felhasználói fiókjait, tiltakozhatnak az elhunytat érintő személyes adatok további kezelése vagy feldolgozása ellen, vagy kérhetik azok módosítását, helyesbítését.

Amennyiben több örökös van, és azok között nézeteltérés támad az elhunyt személyes adatainak kezelésére vonatkozóan, jogosultak a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz fordulni a vita eldöntése érdekében.

Az elhunytakra vonatkozó információk, ideértve a halotti anyakönyvi kivonatokon feltüntetett információkat is, az egészségügy területén végzett kutatás, tanulmány vagy értékelés céljából kezelhetők és feldolgozhatók, kivéve, ha az érintett életében írásban kifejezetten tiltakozott ez ellen.⁴⁷⁸

Ez a megközelítés Európában az egyik leginkább fejlett megoldást hozta létre, hiszen az adatalányok kifejezetten kinyilváníthatják a személyes adataik kezelésére vonatkozó akaratukat a haláluk utánra, így biztosított számukra az információs önrendelkezés és magánszférájuk védelme *post-mortem* is.

10.3. Svájc

A *Schweizerisches Zivilgesetzbuch* (ZGB) a személyiségi jogok között nem tartalmazza az a személyes adatok védelméhez való jogot.⁴⁷⁹

A svájci öröklési jog szerint a hagyaték mint egész száll át az örökösökre.⁴⁸⁰ Az olyan digitális adatok, amik adathordozón szerepelnek, a hagyaték részét képezik a többi dologgal egyetemben, nincs azonban egyértelmű szabályozás az olyan adatokra vonatkozóan, amelyek az interneten vagy más hálózatokon találhatóak meg. Az interneten megtalálható adatok esetében már nem az öröklési jog alá eső dolgokról van szó, hanem személyiségi jogokról, amelyek a halállal nem szállnak át.⁴⁸¹ A hozzátartozóknak emiatt csak korlátozott lehetőségeket ad a kegyeleti jog intézménye.

⁴⁷⁸ Loi n° 78-17 du 6 janvier 1978 relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés, Article 84-86, online elérhető: <https://www.cnil.fr/fr/la-loi-informatique-et-libertes#article84> (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

⁴⁷⁹ Zivilgesetzbuch, Schweiz, online elérhető: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19070042/index.html> (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

⁴⁸⁰ Zivilgesetzbuch Schweiz Artikel 560 Absatz (1)

⁴⁸¹ Zivilgesetzbuch Schweiz Artikel 31 Absatz (1)

A svájci jogban ahhoz, hogy az információs önrendelkezési jog a halál után is biztosított legyen, az örökhatáronak a végakaratóban rendelkeznie kell az adatok sorsáról, természetesen a végrendeletkezés alakisági feltételeinek megfelelően. Ehhez elengedhetetlen ugyanakkor, hogy a felhasználói fiókok és az azokhoz tartozó jelszavak az örökösök rendelkezésére legyenek bocsátva. Amennyiben az örökhatáro nem akarja örökösire hagyni a személyes adatokat, létezik egy ún. *Vererbungsdiens*t, amely szolgáltatás során a digitális hagyatékot is kezeli a megbízott szervezet.

Mivel a svájci jog szerint is a személyiségi jogok a halállal megszűnnek, felmerül a kérdés, hogy az elhunyt személyek személyes adatai élveznek-e védelmet. A svájci *Bundesgesetz über den Datenschutz* (DSG) úgy rendelkezik, hogy az elhunyt személyre vonatkozó adatokat ki kell adni, ha a kérelmező bizonyítja a jogi érdekét és nincs a hozzátartozóknak vagy más harmadik személyeknek ellenkező érdeke a kiadással szemben. A jogi érdeket megalapozza például a házasság.⁴⁸² Egyes ágazati jogszabályok, mint az egészségügyi törvény, a banktörvény vagy a levéltitkokra vonatkozó szabályozás eltérhet ettől a rendelkezéstől.

Az olyan művek esetében, amelyek a szerzői jog hatálya alá tartoznak, a szerzői jogi védelem is biztosított, azonban az interneten publikált tartalmak csak ritkán merítik ki a svájci szerzői jog által támasztott kritériumokat.⁴⁸³

Svájcban a jogalkotó tehát a digitális hagyaték és hátra maradt személyes adatok kérdéskörét elsődlegesen a polgári jog klasszikus részterületeivel – az öröklési jog, a dologi jog és a szerzői jog szabályaival kívánta rendezni, az adatvédelmi jogot ezzel háttérbe szorítva.

10.4. Nagy-Britannia

Nagy-Britanniában a megközelítés az, hogy a személyes adatok csak élő természetes személyekhez kapcsolódhatnak⁴⁸⁴, a brit adatvédelmi törvény nem tartalmaz különös rendelkezéseket az elhunyt személyek személyes adatainak kezelésére. Ugyanakkor az

⁴⁸² Bundesgesetz über den Datenschutz, Schweiz, Artikel 1 Absatz (7) online elérhető: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19920153/index.html> (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

⁴⁸³ Eidgenössischer Datenschutz- und Öffentlichkeitsbeauftragter (EDÖB), Digitales Erbe https://www.edoeb.admin.ch/edoeb/de/home/datenschutz/Internet_und_Computer/onlinedienste/digitales-erbe.html (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

⁴⁸⁴ Loek Essers: Online life after death faces legal uncertainty, <https://www.computerworld.com/article/2492074/online-life-after-death-faces-legal-uncertainty.html> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)

1990. évi *Access to Health Records Act* rendelkezik az egészségügyi adatok kezeléséről, amely elhunyt személyekre is vonatkozik. A törvény alapján akkor lehet elhunyt személy egészségügyi adatait kikérni, ha a kérelmező az elhunyt képviselője, vagy a halállal összefüggésben jogi érdeke ismerni az adatokat (hozzátartozói státusza miatt, vagy más okból)⁴⁸⁵. Nem adhatók ki az egészségügyi adatok, ha a páciens még életében azok titokban tartását kérte és a kiadás ellen írásban tiltakozott.⁴⁸⁶ Akkor sem lehetséges kiadni az elhunyt személy egészségügyi adatait, ha fennáll a veszélye, hogy más egyénre nézve hátrányos következményekkel járhat a kiadás, vagy ha az adatok más személyre vonatkozó információt is tartalmaznak.

A gyakorlatban jelenleg a témát – az egészségügyi adatok kezelésére vonatkozó törvény hatályán kívül – a magán szerződéses szabályok szabályozzák (például a szolgáltatók felhasználási feltételei), mivel nincs általános jogszabály. Ez jogbizonytalanságot eredményez, hiszen a szabályok, felhasználási feltételek oldalanként változnak, és így a felhasználók számára nem mindig egyértelmű, hogy digitális javaikkal, személyes adataikkal a halál után mi történik, hogy száll át, továbbá a felhasználási feltételek nem veszik figyelembe a felhasználók érdekeit és a szolgáltató kénye-kedve szerint változhatnak.⁴⁸⁷

10.5. Egyéb európai országok

Ország	Avtv. rendelkezés?	Ha van, milyen rendelkezés?	Más jogszabályok
Ausztria	nem		
Bulgária	nem		Bulgáriában az adatvédelmi törvény nem vonatkozik az elhunyt személyek adatainak kezelésére. Amikor az adatkezelők elhunyt személyek adatait kezelik, kötelességük megfelelő

⁴⁸⁵ Access to Health Records Act Section 3, (1) f)

⁴⁸⁶ Information Commissioner’s Office (ICO) – Information about the Deceased, <https://ico.org.uk/media/for-organisations/documents/1202/information-about-the-deceased-foi-eir.pdf> (letöltés dátuma: 2020. november 2.)

⁴⁸⁷ Edwards L., Harbinja E. (2013) “What Happens to My Facebook Profile When I Die?”: Legal Issues Around Transmission of Digital Assets on Death. In: Maciel C., Pereira V. (eds) Digital Legacy and Interaction. Human–Computer Interaction Series. Springer, Cham, online elérhető: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-01631-3_7 (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)

			intézkedéseket tenni, hogy az adatkezelés ne érintse hátrányosan más személy jogait vagy szabadságait, vagy a közérdeket. Az adatkezelő a személyes adatokat kizárólag az elhunyt személy örököseinek adhatja ki, valamint azon személyeknek, akiknek jogos érdekében áll megismerni az adatokat. ⁴⁸⁸
Ciprus	nem		
Csehország	nem		
Dánia	igen	Dániában a jogalkotó úgy határozott, hogy a GDPR rendelkezéseit kell alkalmazni az elhunyt személyek adatkezeléseire a halál utáni 10 éven át. ⁴⁸⁹	
Észtország	igen	Észtországban az adatvédelmi jog speciális előírásokat tartalmaz az elhunyt személyek hozzájárulásának hatályosságára, a halál utáni további adatkezelésre, valamint az örökösök jogaira vonatkozóan. Az elhunyt személy személyes adatainak kezelése csak akkor lehetséges, ha azt ő maga vagy közeli hozzátartozója írásban engedélyezte, vagy nem szükséges a hozzájárulás az adatkezeléshez. A személyek hozzájárulása életükben, valamint haláluk után 10 évig hatályosak, amennyiben az erre jogosult vissza nem vonja azt. ⁴⁹⁰	

⁴⁸⁸ PERSONAL DATA PROTECTION ACT In force as from 1 January 2002

(6) This Act shall not apply to the processing of personal data of deceased persons, except in the cases referred to in Article 25f. Article 25f. (New, SG No 17 of 2019) (1) A data controller or processor may process personal data of deceased persons only if there is a legal basis for this. In such cases, the data controller or processor shall take the appropriate measures so that the rights and freedoms of others or a public interest would not be adversely affected.

(2) Upon request, the controller shall provide access to personal data of a deceased person, including by providing a copy, to the heirs of the person or to other persons with a legitimate interest., online elérhető: <https://www.cpdp.bg/en/index.php?p=element&aid=1194> (letöltés dátuma: 2020 október 19.)

⁴⁸⁹ This Act and the General Data Protection Regulation shall apply to the data of deceased persons for a period of 10 years following the death of the deceased. Act No. 502 of 23 May 2018 Chapter I. Part 1. 2. – (6)-(7), online elérhető: <https://www.datatilsynet.dk/media/7753/danish-data-protection-act.pdf> (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

⁴⁹⁰ Personal Data Protection Act1 Passed 12.12.2018 § 9. Processing of personal data after death of data subject

(1) The consent of a data subject shall remain valid during the lifetime of the data subject and for 10 years after the death of the data subject, unless the data subject decided otherwise. If the data subject died as a minor, his or her consent shall be valid for the term of 20 years after the death of the data subject.

(2) After the death of the data subject, processing of his or her personal data is permitted only with the consent of the successors of the data subject, except in the case:

- 1) 10 years have passed since the death of the data subject;
- 2) 20 years have passed since the death of a data subject who was a minor;
- 3) personal data are processed under any other legal bases.

Finnország	nem		
Hollandia	nem		
Írország	nem		
Izland	igen	Izlandon az adatvédelmi törvényt alkalmazni kell az elhunyt személyek adatainak kezelésére, a halál után 5 éven keresztül az általános szabályok szerint, vagy hosszabb ideig, ha szükséges a személyes adatokat titokban tartani, továbbra is bizalmasan kezelni. Az adatvédelmi törvény az értelmező rendelkezései között a személyes adat fogalmánál kifejezetten kiemeli, hogy nem csak élő, hanem elhunyt személyekre is vonatkozik. ⁴⁹¹	
Lettország	nem		Lettországban ugyan az adatvédelmi törvény nem, de a <i>The Law On the Rights of Patients</i> előírja, hogy az elhunyt személy egészségügyi adatait a halál után is bizalmasan kell kezelni. Az ilyen személyes adat akkor részesül további védelemben, ha más élő személyekre is hatással lehet.
Liechtenstein	nem		Liechtensteinben nincsenek speciális szabályok az elhunyt személyek adatainak kezelésére, azonban az orvosokat, ügyvédeket és kórházakat speciális titoktartási kötelezettség terheli az elhunytak adataira vonatkozóan.
Litvánia	nem		
Luxemburg	nem		
Németország	nem		
Olaszország	igen	Olaszországban a GDPR 15-22. cikkében foglalt jogosultságokat az elhunyt személy nevében olyan személy gyakorolhatja, akinek azok gyakorlása jogos érdekében áll (például végrehajtó, örökös) vagy az elhunyt személy	

(3) In the case of several successors, processing of the personal data of the data subject is permitted with the consent of any of them., online elérhető: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/523012019001/consolide> (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

(4) The consent specified in subsection (1) of this section is not required if the processed personal data only contain the data subject's name, sex, date of birth and death, the fact of death, and the time and place of burial.

⁴⁹¹ Act on the Protection of Privacy as regards the Processing of Personal Data, No. 77/2000, Article 2., 1. Personal data: Any data relating to the data subject (identified or identifiable), i.e. information that can be traced directly or indirectly to a specific individual, deceased or living. online elérhető: <https://www.personuvernd.is/information-in-english/greinar/nr/438> (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

		nevében vagy családja nevében képviselőként jár el. Az ilyen jogok gyakorlása nem megengedett, ha az érintett kifejezetten megtagadta hozzájárulását személyes adatainak kezeléséhez. Ez nem érinti harmadik személyeknek az érintett halálából eredő öröklési jogait, és nem érinti a személyes adatok kezelésének jogát a bírósági eljárások lefolytatása érdekében. ⁴⁹²	
Portugália	igen	Portugáliában az adatvédelmi törvény kibővítette a jogszabály hatályát az elhunytak adataira, valamint genetikai és egészségügyi adatokra vonatkozóan létezik külön szabályozás, amely mind az élőkre, mind az elhunytakra egyaránt alkalmazandó. Az adatvédelmi törvény úgy rendelkezik, hogy az elhunyt szenzitív személyes adatait a GDPR-ral és az adatvédelmi jogszabályokkal összhangban kell kezelni, az érintetti jogokat az elhunyt nevében az általa meghatalmazott személy vagy örökösei gyakorolhatják, valamint az adatalányok még életükben rendelkezhetnek személyes adataik halál utáni kezeléséről. A meghatalmazás és a rendelkezés formai kritériumait nem tartalmazza a törvény.	
Svédország	nem		Svédországban a megközelítés az, hogy a személyes adatok csak élő természetes személyekhez kapcsolódhatnak. ⁴⁹³ Az egészségügyi adatkezelési törvény tartalmaz az egészségügyi adatokra vonatkozó speciális szabályokat. A jogszabály rendelkezéseit az elhunytak adataira is alkalmazni kell az adatvédelmi törvénnyel összhangban, megfelelő joggalappal az adatminimalizálás elvét figyelembe véve.
Románia	nem		
Spanyolország + katalán szabályozás	igen	Spanyolországban az elhunytak nevében az érintetti jogokat az alábbi személyek gyakorolhatják: rokonok, törvény szerinti	

⁴⁹² The rights as per Section 7, where related to the personal data concerning a deceased, may be exercised by any entity that is interested therein or else acts to protect a data subject or for familyrelated reasons deserving protection, ITALIAN PERSONAL DATA PROTECTION CODE Legislative Decree no. 196 of 30 June 2003, Section 9 (3), online elérhető: https://www.unodc.org/res/cld/document/ita/2003/personal-data-protection-code_html/Italian_Personal_Data_Protection_Code_-_Legislative_Decree_no_196_2003.pdf (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

⁴⁹³ Loek Essers: Online life after death faces legal uncertainty, <https://www.computerworld.com/article/2492074/online-life-after-death-faces-legal-uncertainty.html> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)

		<p>örökösök (kivéve ha az elhunyt életében kifejezetten megtiltotta vagy a jogszabály másképp rendelkezik), az elhunyt által kifejezetten e célra kijelölt személyek vagy szervezetek az elhunyt rendelkezéseivel összhangban. Ha az elhunyt személy kiskorú volt, a törvényes képviselő vagy az ügyész gyakorolhatja az érintetti jogokat. Tartalmaz a törvény továbbá speciális rendelkezéseket azokra az esetekre, amikor az adatkezelő információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokat nyújt, például közösségi médián profilokat kezel. A fent említett személyek és intézmények, valamint az elhunyt személy által erre a célra kijelölt végrendeleti végrehajtók hozzáférhetnek az említett személyes adatokhoz, és utasításokat adhatnak felhasználásukra, kezelésükre vagy törlésükre.</p> <p>A katalán szabályozás a francia szabályozáshoz nagyon hasonló jogszabályokkal rendelkezik. Az adatalanyoknak lehetőségük van ún. digitális végakaratot nyilvánítani, amely bármikor visszavonható, végrendeletbe foglalható, továbbá nyilvántartásba vehető államilag. Amennyiben az adatalany nem rendelkezik személyes adatiról halála után, az adatkezelő és az adatalany közötti jogviszonyra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.⁴⁹⁴</p>	
Szlovákia	igen	<p>Szlovákiában ha az adatkezelés hozzájáruláson alapult és az adatalany időközben elhalálozott, a hozzájárulást a legközelebbi hozzátartozók adhatják meg, vagy vonhatják vissza. A hozzájárulás a további adatkezeléshez nem adható meg, ha bármely közeli hozzátartozó kifejezetten tiltakozik ellene. Az adatvédelmi törvényen kívül további szektorális jogszabályok rendezik az elhunytak adatainak kezelésére vonatkozó kérdést, így különösen az egészségügyi törvény.⁴⁹⁵</p>	
Szlovénia	igen	<p>Szlovéniában az elhunytak személyes adatait kizárólag azok kezelhetik, akiket jogszabály erre kijelölt, vagy az elhunyt örökösei, ha bizonyítják, hogy jogos érdekük fűződik az adatok kezeléséhez, megismeréséhez és az elhunyt életében nem tiltakozott ezellen. Lehetőség van továbbá a személyes adatok kezelésére, ha az tudományos, történelmi kutatáshoz, statisztikai felhasználáshoz szükséges, és az elhunyt vagy örökösei nem tiltakoztak az adatkezelés ellen.</p>	

⁴⁹⁴ Gianclaudio Malgieri: R.I.P.: Rest in Privacy or Rest in (Quasi-)Property? – Personal data protection of deceased data subjects between theoretical scenarios and national solutions, Data Protection and Privacy: The Internet of Bodies, edited by Ronald Leenes, Rosamunde van Brackel, Serge Gutwirth & Paul De Hert (Brussels, Hart, 2018) p. 300-320, online elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3185249 (letöltés dátuma: 2020. szeptember 20.)

⁴⁹⁵ White&Case GDPR Guide to National Implementation, <https://www.whitecase.com/search/all/deceased%20data%20protection> (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

		Hozzá férhetnek a személyes adatokhoz továbbá harmadik személyek, akik rendelkeznek megfelelő joggal, feltéve, hogy ezek az adatok bizonyíthatóan szükségesek az állami szervezetekkel szembeni jogaik érvényesítéséhez. ⁴⁹⁶	
--	--	---	--

Látható, hogy az egyes európai országokban eltérő szabályozás érvényesül a halál utáni személyes adatok kezelésére, sehol sincs még kikristályosodott, törvényen alapuló gyakorlat, sok jogrendszer egyszerűen figyelmen kívül hagyja a kérdést, más jogrendszerek pedig a meglévő, korábbi szabályozással kívánják rendezni azt.

11. Szektorális adatvédelem

Hatályos hazai jogunkban az Infotörvényen kívül létezik még számos olyan törvény, szektorális norma, ami szintén tartalmaz a személyes adatok kezelésével, illetve azok védelmével kapcsolatos előírásokat nem élő személyekkel kapcsolatba hozható adatokra is kiterjedően⁴⁹⁷, mivel a jogalkotó kiterjesztheti az adatvédelmi előírások hatályát az elhunyt személyekre vonatkozó adatok kezelésének némely vonatkozására is, amennyiben ezt jogszerű érdek igazolja.⁴⁹⁸ Ezek a jogszabályok általában valamely különös téma (pl. egészségügy, biztosítási jogviszony, levéltári adatok megismerhetősége, stb.) kapcsán

⁴⁹⁶PERSONAL DATA PROTECTION ACT OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA Protection of personal data of deceased individuals, Article 23

(1) Data controller may supply data on a deceased individual only to those data recipients authorised to process personal data by statute.

(2) Irrespective of the previous paragraph, data controller shall supply data on a deceased individual to the person who under the statute governing inheritance is the deceased person's legal heir of the first or second order, if they demonstrate a lawful interest in the use of personal data and the deceased individual did not prohibit in writing the supply of such personal data.

(3) Unless otherwise provided by statute, a data controller may also supply data from the previous paragraph to any other person intending to use such data for historical, statistical or scientific-research purposes if the deceased individual did not prohibit in writing the supply of such personal data.

(4) If the deceased individual did not issue a prohibition from the previous paragraph, persons who under the statute governing inheritance are his legal heirs of the first or second order may prohibit in writing the supply of his data, unless otherwise provided by statute., online elérhető: <https://www.ip-rs.si/en/legislation/personal-data-protection-act/>, (letöltés dátuma: 2020. október 19.)

⁴⁹⁷ Jóri András – Soós Andrea Klára – Bártfai Zsolt – Hári Anita (2018) i.m. 54.o.

⁴⁹⁸ Péterfalvi Attila – Buzás Péter (szerk.): Magyarázat a GDPR-ról, Wolters Kluwer, Budapest, 2018., 66. o.

tartalmazzák a személyes adatok kezelésével kapcsolatos rendelkezéseket⁴⁹⁹, ezért ezek érintőlegesen tárgyalása szükséges.

Értelemszerűen a halálról mint jogilag releváns tényről az állam nyilvántartást vezet a halotti anyakönyvi kivonat tartalmában. A többi, elhunytakra vonatkozó személyes adatkezeléshez képest ez annyiban más, hogy itt állami szerv, az anyakönyvvezető végzi a személyes adatok kezelését (mivel nem élő személyekről van szó, ezért ez az adatkezelés nem tartozik az adatvédelmi jogszabályok hatálya alá). Az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény 73/A. § (5) bek. kifejezetten felsorolja azokat a személyes adatokat, amelyeket az elhunyt vonatkozásában fel kell tüntetni a halotti anyakönyvi kivonaton, azonban jelen disszertáció keretei között az állami adatkezelésekkel kapcsolatos vizsgálatra nincs lehetőség.

11.1. Egészségügyi adatkezelések

Az elhunytakkal kapcsolatba hozható adatokra vonatkozó szabályozást tartalmaz többek között az Egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény (a továbbiakban: „Eüatv.”) is. Mint szektorális adatvédelmi törvényt, nem csak az élő természetes személyekkel kapcsolatba hozható adatokra, hanem az Eüatv. által meghatározott érintettel összefüggésbe hozható adatokra is alkalmazni kell. Az egészségügyi adatkezelési törvény, néhány bírálendő részt leszámítva, nagyon is szabadelvű értékeket fogalmaz meg, és biztosítja a betegek információs önrendelkezési jogát.⁵⁰⁰ A törvényben különösen érzékeny, szenzitív adatok kezelése valósul meg, ezért az Eüatv. speciális szabályokat ír elő, felismerve azt, hogy az egészségügyi adatokat bizalmi jellegük, valamint a számítástechnika széles körű elterjedése miatt fokozott oltalomban kell részesíteni, ugyanakkor ezen adatok kezelése az egészségügyi ellátás során elengedhetetlenül szükséges.

Az egészségügyi adatok kezelésére vonatkozóan az Eüatv. megszületését megelőző időszakba nem készült átfogó szabályozás Magyarországon, a régi egészségügyi törvény idejében sem. A régi egészségügyi törvény és a végrehajtásáról szóló 16/1972 (IV. 29.) MT

⁴⁹⁹ Eszteri Dániel – Péterfalvi Attila: A személyes adatok büntetőjogi védelme Magyarországon és a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság kapcsolódó gyakorlata IN: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017., 407. o.

⁵⁰⁰ A társadalom kezd elfordulni a jogállami forradalom eszméitől: Majtényi László távozó adatvédelmi biztossal Tóth Gábor Attila beszélget, Fundamentum, 2001. 2. szám

rendelet egyes részeiben mai napig hatályosan tartalmaz néhány vonatkozó előírást adatvédelmi kérdésekkel kapcsolatban, azonban e rendelkezések az adatkezelésnek mindig is csak egy részét szabályozták.⁵⁰¹ A jelenleg hatályos szabályozás szerint:

2. § E törvény hatálya kiterjed

a) minden egészségügyi ellátást nyújtó, valamint annak szakmai felügyeletét, ellenőrzését végző szervezetre és természetes személyre (a továbbiakban: egészségügyi ellátóhálózat), valamint minden olyan jogi személyre, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetre és természetes személyre, amely vagy aki egészségügyi és személyazonosító adatot kezel (a továbbiakban: egyéb adatkezelő szerv),

b) minden, az egészségügyi ellátóhálózattal, valamint az egyéb adatkezelő szervvel kapcsolatba került vagy kerülő, illetve annak szolgáltatásait igénybe vevő természetes személyre, függetlenül attól, hogy beteg-e vagy egészséges (a továbbiakban: érintett), valamint

c) az e törvény előírásai szerint kezelt, az érintettre vonatkozó egészségügyi és személyazonosító adataira.

Az egészségügyi adat tehát élő vagy elhunyt természetes személyhez is kapcsolódhat. Az Eüatv. fenti, az Infotörvénytől eltérő hatálya miatt arról is rendelkezik, hogy meghatározott esetekben ki gyakorolhatja az érintett életében, illetve a halála beállta után a törvényben szabályozott adatkörökhöz kapcsolódóan az érintettnek biztosított jogokat.⁵⁰²

A beteg életében, illetőleg halálát követően az érintett házastársa, egyeneságbeli rokona, testvére, valamint élettársa - írásbeli kérelme alapján - akkor is jogosult a (3) bekezdés szerinti jog gyakorlására, ha

a) az egészségügyi adataira

aa) a házastárs, az egyeneságbeli rokon, a testvér, illetve az élettárs, valamint leszármazóik életét, egészségét befolyásoló ok feltárása, illetve

ab) az aa) pont szerinti személyek egészségügyi ellátása céljából van szükség, és

⁵⁰¹ Hanti Péter: Kommentár az egészségügyi adatvédelmi törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2013., 15. o.

⁵⁰² Jóri András (2005) i.m. 99. o.

b) az egészségügyi adat más módon való megismerése, illetve az arra való következtetés nem lehetséges.

(6) Az (5) bekezdés szerinti esetben csak azoknak az egészségügyi adatoknak a megismerése lehetséges, amelyek az (5) bekezdés a) pontja szerinti okkal közvetlenül összefüggésbe hozhatóak.

(7) Az érintett halála esetén törvényes képviselője, közeli hozzátartozója, valamint örököse - írásos kérelme alapján - jogosult a halál okával összefüggő vagy összefüggésbe hozható, továbbá a halál bekövetkezését megelőző gyógykezeléssel kapcsolatos egészségügyi adatokat megismerni, az egészségügyi dokumentációba betekinteni, illetve azokról - első alkalommal - térítésmentesen, valamint minden további másolat tekintetében - a (3) bekezdés szerinti módon - másolatot kapni.⁵⁰³

Az elhunytak esetében meg kell jegyezni, hogy az adott ágazati szabályozásnak megfelelően, az egészségügyi adatok kezelésére irányadó védelem szintje érdemben nem csökken az érintett beteg halálával, az orvosi titoktartás szabályainak azt követően is változatlanul érvényesülnie kell.⁵⁰⁴ Az egészségügyi adat az egyetlen a különleges, szenzitív adatok közül, melyről az állam a joghatósága alá tartozó személyeket tekintve gyakorlatilag teljes körű nyilvántartást vezet.

11.2. Biztosítási adatkezelések

A biztosítási tevékenység kapcsán gyakorta kerül sor elhunyt személyek adatainak a kezelésére.

A biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény (a továbbiakban: Bit.) is kifejezetten rendelkezik – a jogviszonyból adódóan szükségessé vált – elhunyt személyekre vonatkozó adatok kezeléséről. A magyar szabályozás kimondja, hogy a Bit. alkalmazásában az elhunyt személyhez kapcsolódó adatok kezelésére a személyes adatok kezelésére vonatkozó jogszabályi rendelkezések az irányadók, és az elhunyt személlyel kapcsolatba

⁵⁰³ 1997. évi XLVII. törvény 7. § (5)-(7)

⁵⁰⁴ Péterfalvi Attila (szerk.) : Adatvédelem és információszabadság a mindennapokban, HVGOrac Lap- és Könyvkiadó Kft. , Budapest, 2012, 61. o.

hozható adatok tekintetében az érintett jogait az elhunyt örököse, illetve a biztosítási szerződésben nevesített jogosult is gyakorolhatja.⁵⁰⁵

143. § (1) A biztosító és a viszontbiztosító a létre nem jött biztosítási szerződéssel kapcsolatos személyes adatokat kezelhet, ameddig a szerződés létrejöttének megghiúsulásával kapcsolatban igény érvényesíthető.

(2) A biztosító és a viszontbiztosító köteles törölni minden olyan, ügyfeleivel, volt ügyfeleivel vagy létre nem jött szerződéssel kapcsolatos személyes adatot, amelynek kezelése esetében az adatkezelési cél megszűnt, vagy amelynek kezeléséhez az érintett hozzájárulása nem áll rendelkezésre, illetve amelynek kezeléséhez nincs törvényi jogalap.

(3) E törvény alkalmazásában az elhunyt személyhez kapcsolódó adatok kezelésére a személyes adatok kezelésére vonatkozó jogszabályi rendelkezések az irányadók.

(4) Az elhunyt személlyel kapcsolatba hozható adatok tekintetében az érintett jogait az elhunyt örököse, illetve a biztosítási szerződésben nevesített jogosult is gyakorolhatja.

(5) A biztosító a hagyatéki eljárás jogerős lezárásáról történő tudomásszerzés napjáig az elhunyt szerződő által kötött vagyontörlesztési szerződéshez kapcsolódóan, kizárólag az érintett biztosítási szerződés díjfizetéssel történő fenntartása érdekében a biztosítási szerződés fennállásáról, a biztosítást igazoló okirat számáról, az általános szerződési feltételekről, a szerződés díjnyerőlegéről, az esedékes díjtartozás összegéről, valamint a szerződés évfordulójáról az elhunyt szerződő közeli hozzátartozója, illetve a vagyontárgy birtokosa részére - annak írásbeli kérelmére - adatot szolgáltat, feltéve, hogy e minőségét a kérelmező okirattal igazolja. A közeli hozzátartozó, illetve a vagyontárgy birtokosa részére történő ezen adatszolgáltatás nem jelenti a biztosítási titok sérelmét. A biztosító a kérelmező személyes adatait az adatszolgáltatást követően öt évig, illetve - ha a 142. § (3) bekezdése szerinti időtartam ezt meghaladja - a 142. § (3) bekezdésében meghatározott időtartamig kezeli.⁵⁰⁶

A törvény szövegezése alapján tehát azokat az elhunyttra vonatkozó személyes adatokat kell kezelni, amelyek biztosítási szerződéssel vagy a szerződés létrejöttének megghiúsulása

⁵⁰⁵ Zavodnyik József: Az általános adatvédelmi rendelet biztosítók általi alkalmazásának egyes kérdései, Biztosítás és kockázat, 5. évfolyam 2. szám, 19. o.

⁵⁰⁶ 2014. évi LXXXVIII. törvény a biztosítási tevékenységről

eseteni igényérvényesítéshez szükséges. Minden azon túli adatkezelés esetében a személyes adatokat az adatkezelő törölni köteles.

A Bit. külön kiemeli, hogy az elhunyt személyek adatkezelésére vonatkozóan a személyes adatok kezelésére vonatkozó jogszabályi rendelkezések – azaz az Infotörvény rendelkezései – az irányadók. Ugyanakkor az adatkezeléssel kapcsolatban érvényesíthető jogok gyakorlásában az Infotörvénytől részben eltérő személyi kör jogosult – nem a hozzátartozó, hanem kifejezetten az örökös, illetve az a jogosult, aki a biztosítási szerződésben nevesítve van.

A biztosító a biztosításra vonatkozó adatot szolgáltat a kérelmezőnek, ha jogosultságát okirattal megfelelően biztosítja. A kérelmező adatait és a jogosultság tényére vonatkozó információkat a biztosító szűk körű kivételtől eltekintve 5 évig őrzi meg.

11.3. Temetkezéssel és hagyatéki eljárással kapcsolatos adatkezelések

A temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. törvény szintén tartalmaz az elhunytakra vonatkozó adatkezelési előírásokat.

Ilyen például, hogy a haláleset jegyzőkönyvezéséhez és a halálesettel kapcsolatos népmozgalmi adatszolgáltatáshoz szükséges személyes adatok kezelésére a temetkezési szolgáltató jogosult.⁵⁰⁷

A hagyatéki eljárás lefolytatásához mind a közjegyzőnek, mind a jegyzőnek szükséges az elhunytára vonatkozó személyes adatok ismerete, amelyet a Hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Hetv.) teremt meg.

116. § (1) A jegyző és a közjegyző a hagyatéki eljárás lefolytatása céljából az örökhagyó alábbi személyes adatait kezelheti:

- a) természetes személyazonosító adatai,*
- b) utolsó belföldi lakóhelye és tartózkodási helye,*
- c) állampolgársága,*
- d) halálesete bekövetkezésének helye, ideje,*

⁵⁰⁷ 1999. évi XLIII. törvény 24. § (4)

- e) családi állapota,
- f) a 28. §-ában felsorolt foglalkozásokra vonatkozó adat,
- g) gondnokság alatt állásának ténye.

118. § (1) A jegyző és a közjegyző az örökhagyó e törvény szerint kezelhető adatainak megállapítása és az ezekről rendelkezésére álló adatok ellenőrzése céljából adatot igényelhet a személyiadat- és lakcímnnyilvántartásból, valamint az anyakönyvből.

(2) A jegyző és a közjegyző az örökhagyó gondnokság alatt állásának megállapítása és az erről rendelkezésére álló adat ellenőrzése céljából arra vonatkozóan igényelhet adatot a gondnokoltak nyilvántartásából, hogy abban az örökhagyó szerepel-e és ki a gondnoka (név, cím, egyéb elérhetőség).

(3) A jegyző és a közjegyző az örökhagyó vagyonának megállapítása és a rendelkezésre álló adatok ellenőrzése céljából adatot igényelhet a számítógépes ingatlan-nyilvántartási rendszerből közvetlenül, az egyedi azonosító jellel ellátott (lajstromozott) vagyontárgyak nyilvántartásából és a zálogjogi, valamint a hitelbiztosítéki nyilvántartásból.

(4) A jegyző és a közjegyző az ismert vagy ismeretlen öröklésben érdekelt e törvény szerint kezelhető adatainak megállapítása és az ezekről rendelkezésére álló adatok ellenőrzése céljából adatot igényelhet a személyiadat- és lakcímnnyilvántartásból, valamint az anyakönyvből.

(5) A jegyző és a közjegyző a hagyatéki eljárásban a rendelkezésére álló adatoknak a pénzforgalmi szolgáltatónál, a befektetési szolgáltatónál, az önkéntes kölcsönös nyugdíj-, egészség- és önszegélyező pénztárnál, illetve a biztosítónál (a továbbiakban együtt: szolgáltató) nyilvántartott adatokkal való egyezősége, és a hagyaték tárgyához tartozó vagyon megállapítása céljából a szolgáltatóktól igényelheti az örökhagyó náluk kezelt vagyonára vonatkozó adatokat.

Meglátásom szerint, a hagyatéki eljárás részévé kellene tenni a digitális hagyaték kezelését, amely során az eljárást lefolytató közjegyző a külön az örökhagyó információs önrendelkezéséről szóló nyilatkozatot tartalmazó közhiteles nyilvántartásból adatigényléssel rendelkezne a hátramaradt – nem csak vagyoni értékkel bíró – személyes adatokról is. Fontosnak tartom ugyanakkor kihangsúlyozni, hogy ez semmiképp sem jelentené a személyes adatok öröklődését, hanem kizárólag arra terjedne ki, hogy a vagyoni értelemben nem értelmezhető adatok jogi sorsának rendezéséhez központosított állami háttér

társulna. Értelemszerűen a vagyoni értékkel bíró digitális hagyatéki elemek (például bitcoin, internetes előfizetések, stb.) a hagyaték részét képezik, s így azok megfelelően öröklődnek.

11.4. Levéltári kutatás

A levéltárakban vonatkozásában kétségtelenül nagy mennyiségű, - akár elhunyt személyekre vonatkozó – személyes adatok kezeléséről beszélhetünk. A jogalkotásnak állást kellett foglalnia abban a kérdésben, hogy az egymással versengő alapjogok – a személyes adatok védelme és a tudományos kutatás szabadsága – közül melyik érdemel elsőbbséget.⁵⁰⁸ Az Alkotmánybírósági gyakorlat nyomán megállapításra került, hogy a tudományos kutatás szabadsága korlátozza az adatvédelmet, a törvényben meghatározott keretek között, amelyet a 34/1994. (VI. 24.) AB határozatban fejtett ki az alábbiak szerint.

A tudományos élet szabadsága magában foglalja a tudományos kutatáshoz és a tudományos igazságok és ismeretek terjesztéséhez való szabadságjogot, amely tágabb értelemben a véleménynyilvánítási szabadsághoz kapcsolódik, egyben tartalmazza az államnak azt a kötelezettségét, hogy tartsa tiszteletben és biztosítsa a tudományos élet teljes függetlenségét, a tudomány tisztaságát, elfogulatlanságát és pártatlanságát. [...] A szabadságjog tényleges jogosultjai a tudomány művelői. Minden tudomány alapvető célja az igazság keresése, a megismerés, a tudomány épülése. Az államnak tudományos igazságok kérdésében semlegesnek kell lennie, viszont alkotmányos követelményként feltétlenül garantálnia kell, hogy a tudomány művelői a tudományos kutatások és a tudományos ismeretek terjesztésének szabadságjogát – alkotmányos keretek között – gyakorolhassák. A tudomány, a tudományos ismeretszerzés és a tudományos tanítás szabadsága, noha nem korlátozhatatlan, de mindenképpen olyan szabadságjog, amelynek csak kivételes korlátozó rendelkezésekkel szemben kell engednie, olyanokkal, amelyek közvetlenül valamely alapjog érvényesítésére és védelmére szolgálnak, vagy amelyek valamely elvont alkotmányos érték (pl. törvényen alapuló titokvédelem) feltétlen érvényesülését hivatottak biztosítani.

Az információszabadságot, és ezzel összefüggésben a tudományos kutatás szabadságát a személyes adatok védelmét biztosító alkotmányos alapjog - mind az adatok megismerését,

⁵⁰⁸ Haraszti Viktor: Adatvédelem és nyilvánosság – Szemelvények a személyes adatok védelme és a levéltári kutatás, nyilvánosság konfliktusai köréből, Levéltári Szemle 68. évf. 3. sz., online elérhető: https://epa.oszk.hu/03000/03048/00011/pdf/EPA03048_leveltari_2018_03_005-026.pdf (letöltés dátuma: 2021. február 18.), 8. o.

mind pedig nyilvánosságra hozatalát illetően - korlátozhatja ugyan, a korlátozásnak azonban meg kell felelnie az alapjogi korlátozásokkal szemben általában támasztott alkotmányos követelményeknek. [...] Tudományos kutatás céljára felvett vagy tárolt személyes adat csak tudományos célra használható fel. A személyes adatot - mihelyt a tudományos cél megengedi - anonimizálni kell. Addig is külön kell tárolni azokat az adatokat, amelyek meghatározott vagy meghatározható természetes személy azonosítására alkalmasak. Ezek az adatok egyéb adatokkal csak akkor kapcsolhatók össze, ha az a kutatás céljára szükséges. A tudományos kutatást végző szerv vagy személy személyes adatot csak akkor hozhat nyilvánosságra a törvény rendelkezése szerint, ha az érintett abba beleegyezett, vagy az a történelmi eseményekről folytatott kutatások eredményeinek bemutatásához szükséges. E törvényi rendelkezés a kutatás szabadságát tehát akkor korlátozza, ha a kutatás a tudomány körén kívül áll, illetőleg annyiban, hogy a kutatás szakaszában ismertté vált személyes adat - kivéve az érintett beleegyezését és a történelmi folyamat bemutatásához feltétlenül szükséges kört - nem válhat bárki számára hozzáférhetővé, azaz nem hozható nyilvánosságra.⁵⁰⁹

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a tudományos élet szabadsága, a személyes adatok védelméhez való jog, továbbá az információszabadság joga egymást feltételezve és egymást kölcsönösen korlátozva érvényesülő alapjogok. A levéltári és közgyűjteményi kutatások során a tudományos kutatói minőség megkövetelése és a kötött mérlegelésen alapuló engedélyezési eljárás nem alkotmányellenes.

A közokiratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (a továbbiakban: Ltv.) az alábbiak szerint rendelkezik a személyes adatok kezeléséről és megismerhetőségéről.

24. § (1) Ha törvény másként nem rendelkezik, a személyes adatot tartalmazó levéltári anyag az érintett halálozási évét követő harminc év után válik bárki számára kutathatóvá. A védelmi idő

a) az érintett születésétől számított kilencven év, ha a halálozás ténye és annak ideje nem ismert, és az csak aránytalanul nagy erőfeszítéssel volna megállapítható, vagy

⁵⁰⁹ 34/1994. (VI. 24.) AB határozat

b) a levéltári anyag keletkezésétől számított hatvan év, ha az érintett születésének és halálának időpontja egyaránt nem ismert és azok ideje csak aránytalanul nagy erőfeszítéssel volna megállapítható.

(2) A védelmi idő lejártá előtt is kutatható az (1) bekezdésben meghatározott levéltári anyag, ha

a) a kutatás - a kérelmező költségére - anonimizált másolattal is megvalósítható, vagy

b) a kutatáshoz az érintett, vagy annak halálát követően bármely örököse, a Polgári Törvénykönyv szerinti hozzátartozója vagy bejegyzett élettársa a kutató kérésére hozzájárult, vagy

c) a kutatásra tudományos célból van szükség - feltéve, hogy a 22. § (1) bekezdésében meghatározott harminc év már eltelt - és a kutató a (3) és (4) bekezdésben meghatározott követelményeknek eleget tesz.

(3) A közlevéltár a (2) bekezdés c) pontja szerinti tudományos célú kutatást akkor köteles engedélyezni, ha a kutató csatolja a tudományos kutatást rendeltetésszerűen végző, közfeladatot ellátó szervnek - a kutató részletes kutatási terve alapján megadott - támogató állásfoglalását.

(4) A (2) bekezdés c) pontja alapján történő tudományos kutatás esetén a kutató a levéltári anyag kutatása során megismert személyes adatot köteles a személyes adatok védelmére vonatkozó jogszabályok rendelkezései szerint kezelni. A kutatás megkezdését megelőzően, annak feltételeként a kutató írásban nyilatkozik az e bekezdésben foglaltak tudomásulvételéről, valamint arról, hogy az adatok megismerése tudományos kutatás céljából szükséges.

(5) A (2) bekezdés b) pontjában meghatározott hozzájárulás megadásakor írásban nyilatkozni kell a kutató által megismert személyes adat - kutatás célja szerinti - felhasználásának elfogadásáról, valamint a személyes adatot tartalmazó iratok másolhatóságáról.

(6) A kutató a (2) bekezdés c) pontja alapján végzett tudományos célú kutatás során feltárt személyes adatot tartalmazó iratról az (1) bekezdésben meghatározott védelmi idő lejártá előtt is készíthet nem anonimizált másolatot.

Az elhunyt személyek személyes adatainak védelme, rájuk vonatkozó titkok megőrzése nem lehet korlátlan, ahogy hazai jogrendszerünkben egyetlen személyiségi jog sem korlátlan. Közérdekű célból szükség lehet az elhalt közéleti személyek levelezésének, egyéb adatainak a megismerésére a történetírás, a tudományos, a művészeti vagy politikai elemzés

érdekében. Ez a nyilvánosságra hozatal azonban rövidre zárja a megismerhető információk körét. Az Ltv. hatálya kiterjed a közfeladatot ellátó szervek irattári anyagára; a tartós állami tulajdonú társasági részesedéssel működő gazdasági társaságok irattári anyagára; a közlevéltárakban őrzött levéltári anyagra; a nyilvános magánlevéltárakban őrzött levéltári anyagra; valamint a fentebb megjelöltek hatálya alá nem tartozó szervek és természetes személyek tulajdonában lévő maradandó értékű iratra. A jogszabály harminc éves védelmi időt határoz meg akként, hogy a személyes adatot tartalmazó levéltári anyag az érintett halálának évét követő harminc év után válik bárki számára kutathatóvá. A harminc éves védelmi idő, ha a halálának éve nem ismert, az érintett személy születésétől számított kilencven év, ha pedig a születés és a halálának időpontja sem ismert, a levéltári anyag keletkezésétől számított hatvan év.⁵¹⁰ A jogszabályi rendelkezés szerint az ilyen iratok az általános védelmi idő letelte előtt is kutathatók, amennyiben a kutató tudományos szerv támogató állásfoglalásával rendelkezik és írásos nyilatkozatban vállalja a megismert személyes adatoknak az adatvédelmi szabályozás szerinti védelmét; a kutatás - a kérelmező költségére - anonimizált másolattal is megvalósítható; illetve a kutatáshoz az érintett, illetőleg annak halálát követően bármely örököse vagy hozzátartozója a kutató kérésére hozzájárult. A megismerés nem jelent automatikus hozzáférhetővé tételt, nyilvánosságra hozatalt vagy bármely más adatkezelést, kizárólag megismerést.⁵¹¹

11.5. Összegző gondolatok

Jelenleg megközelítőleg 510 hatályos jogszabályban fordul elő a személyes adat kifejezés. Így nem túlzás azt állítani, hogy egy meglehetősen agyonszabályozott és egyáltalán nem átlátható jogi rendszerről van szó.⁵¹² Sok, egymástól eltérő közegekben létező, különböző jogterületekkel érintkező adatvédelmi szabályozás fogalmi rendszerét kellene egységes keretbe foglalni - pedig néha még e szabályok alakulását követni is nehéz.⁵¹³

Jogrendszerünkben az Infotörvényen kívül létezik még számos olyan törvény, szektorális norma, ami szintén tartalmaz a személyes adatok kezelésével, illetve azok védelmével

⁵¹⁰ 1995. évi LXVI. törvény 24. §

⁵¹¹ Görög Márta i.m. (2005/1) 51.o.

⁵¹² Alexin Zoltán: A szektorális adatvédelmi jog áttekintése (Infokommunikáció és Jog, 2011/42.,) 28-29. o.

⁵¹³ Halász Bálint: Az adatvédelem hálójában (Infokommunikáció és Jog, 2011/42., 30-31. o.)

kapcsolatos előírásokat nem élő személyekkel kapcsolatba hozható adatokra is kiterjedően, mivel ezt valamilyen jogszerű – egészségügyi, hagyatéki, tudományos, stb. - érdek igazolja.

Szükség lenne ugyanakkor ennek a szerteágazó, már-már átláthatatlan szabályozásnak az egyszerűsítésére, közös nevezőre hozására, figyelembe véve az Infotörvény 25. §-át valamint a Ptk. kegyeleti jogi rendelkezéseit is.

IV. ÖSSZEGZÉS

A személyes adatok védelme napjainkra egyre nagyobb hangsúlyt kap, ahogy a jogrendszerek kezdenek idomulni a technológiai fejlődésből eredő kihívásokhoz. Az adatvédelem területe „divatos” jogterületnek tekinthető manapság, amely köszönhető egyrészt a GDPR hatályba lépésének, másrészt a jogalkalmazó egyre szigorúbb és aktívabb ellenőrző tevékenységének. Remekül mutatja a jogterület erősödését, hogy a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság míg 2016-ban 6803⁵¹⁴ ügyet folytatott le, ez a szám 2018-ban már 18.654⁵¹⁵, 2019-ben 11.619⁵¹⁶, 2020-ban 11.825 ügyre⁵¹⁷ emelkedett. Látható, hogy az adatvédelem évről évre fontosabb viszonylagos önállósággal rendelkező jogterületté, egyre izgalmasabb kutatási területté válik.

Jelen értekezés keretei között megkíséreltem bemutatni a személyes adatok személyiségi jogi védelmére vonatkozó, többszintű és komplex szabályozást, különös tekintettel a magánjogi és közigazgatási jogi védelemre, azok alkotmányos gyökereire. A disszertáció második fele a halál utáni személyiségvédelem témakörével foglalkozott, kiemelve a személyes adatok *post mortem* védelmének kérdéskörét. Bár a személyes adatok digitális fennmaradása a halál után, mint jelenség nem újkeletű – lassan tíz éve ismeretes a probléma – a jogrendszerek nagy többsége még mindig nem tette meg a megfelelő lépéseket a helyzet rendezésére, a GDPR kifejezetten kivonta szabályozási tárgyköréből azt. Bár a magyar jogalkotó már hozott kifejezett törvényi rendelkezéseket az elhunyt személyek adatainak kezelésére vonatkozóan, azonban annak kikristályosodott gyakorlata, figyelemmel az azóta eltelt alig két éves rövid időtartamra, még nincs.

Az, hogy a digitális hagyaték kérdésköre még nem ágyazódott bele a klasszikus polgári jogba, egyrészt érthető, mivel a jogalkotás mindig lassabban követi le a társadalmi változásokat, másrészt viszont előbb-utóbb elkerülhetetlenné válik az adattermelődés

⁵¹⁴ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2016. évi tevékenységéről https://www.naih.hu/files/NAIH-BESZ-MOL--2016_Mid-Res.pdf (letöltés dátuma: 2021. február 13.)

⁵¹⁵ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2018. évi tevékenységéről <https://www.naih.hu/files/Beszamolo-2018-MR.PDF> (letöltés dátuma: 2021. február 13.)

⁵¹⁶ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2019. évi tevékenységéről https://www.naih.hu/files/NAIH_beszamolo_2019.pdf (letöltés dátuma: 2021. február 13.)

⁵¹⁷ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2020. évi tevékenységéről <https://www.naih.hu/eves-beszamolok> (letöltés dátuma: 2021. augusztus 10.)

növekedése miatt. 2021-ben 3,81 milliárd aktív közösségi média felhasználó⁵¹⁸ és 4,15 milliárd e-mail felhasználó⁵¹⁹ termeli naponta a digitális (személyes) adatokat, egyes statisztikák szerint egy felhasználó átlagosan 8,6 hozzáféréssel⁵²⁰ rendelkezik bizonyos szolgáltatásokhoz. Ez olyan mennyiségű személyes adat termelését jelenti, amely – bár elsőre meglepő lehet, azonban figyelmen kívül mégsem hagyható – kifejezett környezetterheléssel is jár. A „feleslegesen” tárolt digitális adatok szerverek kapacitását veszik igénybe, amelyek energiafelhasználása csökkenthető lenne.⁵²¹ Ehhez a csökkentéshez az kellene, hogy a digitális hagyaték sorsáról megfelelő eljárás után – akár a hagyatéki eljárásba becsatornázva - rendelkezni lehessen (dönteni a megőrzésről vagy törlésről), természetesen az elhunyt személyiségi hatását maximálisan tiszteletben tartva.

Az értekezés elején feltett kérdésekre az alábbiak szerint kísérlem meg megadni a választ.

1. A személyiségvédelem többszintű szabályozása megfelelő védelmet biztosít-e a személyes adatoknak és a személyes adatok védelmén keresztül a magánszférának? Szükséges-e a meglévő szabályozás bővítése, esetleg egyszerűsítése?

A témakörre vonatkozó jogi szabályozás bemutatásából kiderült, hogy a személyiségvédelem több szinten, alkotmányi – polgári jogi – közigazgatási jogi és büntetőjogi szinten is megvalósul, bár ez utóbbival jelen disszertáció nem foglalkozik. Az egyes jogágak szerinti személyiségvédelem tartalmában azonos, azonban a személyiségvédelemre vonatkozó szabályozás sokszintűsége azt eredményezi, hogy a jogirodalomban sincs általánosan elfogadott álláspont arra vonatkozóan, hogy az egyes jogágak által biztosított védelem egymással milyen viszonyban áll. Meglátásom szerint a személyiség mindegyik jogágban azonos értéket képvisel, csupán a védelem módja más. Az Alaptörvényben foglalt jogok elsődlegesen az állam és az egyén viszonyában értelmezhetők, a Ptk.-beli szabályokat a magán jogalanyok közötti viszonylatokban kell alkalmazni, azzal a

⁵¹⁸ Daily time spent on social networking by internet users worldwide from 2012 to 2020 <https://www.statista.com/statistics/433871/daily-social-media-usage-worldwide/> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)

⁵¹⁹ The Radicati Group Inc., A technology market research firm, Email statistics report 2018-2020, <https://exse.eyewated.com/fls/1617d4475c5d28d7.pdf> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)

⁵²⁰ Brian Dean: Social network usage & growth statistics: How many people use social media in 2021? <https://backlinko.com/social-media-users#how-many-people-use-social-media> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)

⁵²¹ Mennyire környezetszennyező az adat? <https://rackforest.com/2019/10/14/mennyire-kornyezetszennyezo-az-adat/> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)

kiegészítéssel, hogy amennyiben a jogsértő adatkezelőnek minősül, addicionálisan a közigazgatási szankciókkal is számolnia kell. A bírói gyakorlatban is azzal az állásponttal találkozhatunk, hogy az Infotörvény és a Ptk. által nyújtott védelem egymással az általános-különös viszonyában állnak: a Ptk. által biztosított védelem köre szélesebb, az Infotörvény rendelkezéseinek betartása nem zárja ki más személyiségi jog sérelmét, a Ptk. szankciórendszere nem kizárólag az adatkezelővel szemben érvényesíthető.⁵²²

A büntetőjog – bár jelen disszertáció nem foglalkozik ezzel – pedig a személyiségi érték sérelmének a társadalomra veszélyességét hivatott értékelni, így mintegy a társadalom személyiségi jogi jogsértéssel kapcsolatos rosszallását kifejezve.

A magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvény ugyanakkor jogrendszerbeli helyzetét tekintve bizonytalanságra ad okot, mivel az abban foglalt jogvédelem gyakorlatilag a Ptk.-ban foglalt személyiségi jogvédelemmel azonos hatályú, amelynek helye alapvetően a Ptk.-n belül lenne. A Ptk.-ban nevesített személyiségi jogok egyikének sincs külön magánjogi törvény szentelve, a Ptk. célja alapvetően minden magánjogi jogviszonyra kiterjedő szabályozás. Felmerül így a kérdés, hogy a jogelvek közül a *lex specialis derogat legi generali* érvényesül-e, és amennyiben igen, miért utalja vissza a részletes szabályok meghatározását a Ptk., Btk. és az Infotörvény felé a magánszféra védelméről szóló törvény.

Véleményem szerint élő adatalányok vonatkozásában a meglévő szabályozás megfelelő védelmet biztosít a személyes adatoknak, illetve az érintett magánszférájának, személyiségének. Nem biztosítja azonban egyetlen kontinentális jogrendszer a személyiséggel való vagyoni rendelkezést, hiányzik az angolszászoknál ismert *right of publicity*, amely hiányosságot meglátásom szerint a jogalkotónak pótolnia kellene, mind az élőkre, mind az elhunytakra nézve, akkor is, ha ez a kontinentális jogrendszerből fakadó alapvető jogdogmatikai kérdésekkel való szakítást is eredményez.

Az elhunytakra vonatkozó szabályozás szektorális törvényeinek összehangolása és kibővítése mindenképp szükséges lenne, figyelemmel az egyre nagyobb mennyiségben termelődő adatokra, ezek környezetre és társadalomra gyakorolt hatására és az elhunyt személy magánszférájára nézve.

⁵²² PJD2020. 1.

2. Tovább él-e a személyiség a halál után, és ha igen, mely időtartamig? Szükséges-e a személyiségvédelmet kiterjeszteni a halál utánra? Szükséges-e személyes adatokat, s így a személyiséget védelmezni a halál után?

Egyetértek azon állásponttal, miszerint a személyiség hatása a halál után is tovább létezik, mindaddig, amíg valamely élő természetes személy emlékezetében az elhunyt él, azonban ez nem a személyiség tovább élését jelenti. Az érdekvédelem halál utáni időpontra való kiterjesztése szükséges, mivel – a jogi személyek jogalanyiségéhez hasonló - jogi fikcióként a már elhunyt személynek is érdekei lehetnek, amely érdek és az elhunyt társadalmi hatása védelmet élvez, ugyanakkor fontos leszögezünk, hogy ez nem teremthet jogalanyiságot. Az elhunyt érdekének legpontosabb forrása maga a rendelkező személy nyilatkozata, amelyben kifejezésre juttatja, hogy személye hátramaradt elemeivel mi történjen halála után. Az elhunyt személy akaratának tiszteletben tartása nem újkeletű jogrendszerünkben, számtalan jogintézmény biztosítja azt, ide értve a végrendekezés primátusát a törvényi öröklési szabályok között (a törvényes öröklés másodlagos, szubszidiárius jellegű^{523 524}), a szervek felhasználására vonatkozó tiltakozó nyilatkozat megtételét, vagy a temetkezésre vonatkozó meghagyást is. Ennek analógiájára a magyar jogalkotó az információs önrendelkezéssel szülő jogszabályban – a korábbi adatvédelmi hatósági állásfoglalásban megfogalmazott szempontokat messze menőleg figyelembe véve és kiegészítve - nagyon helyesen úgy rendelkezett, hogy az érintett halála utáni időpontban meghatározhatja személyes adatai kezelésének módját – ide értve mind az online, mind az offline adatokat.

Az (információs) önrendelkezést a jognak biztosítania kell a jogalanyoknak, valamint az önrendelkezésre vonatkozó nyilatkozat hiányában is szükség van egyfajta jogszabály által konstruált kegyeleti jogi védelemre, amely képes hatékonyan szabályozni az elhunyt személyek érdekeit, védelemben részesítve ezzel a kegyeleti jogosultakat is.

⁵²³ Boóc Ádám: Megjegyzések a magyar öröklési jog néhány lényeges és aktuális problémájához, Budapest Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, IN: Gárdos-Orosz Fruzsina – Menyhárd Attila (szerk.): Az új Polgári Törvénykönyv első öt éve, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest, 2019., 72. o.

⁵²⁴ Boóc Ádám: Comments On Some Important and Current Problems of the Law of Succession in Hungary – Considering Historical Aspects, Journal on European History of Law, Vol. 11/2020. No. 2. , p. 108.

Az elhunyt személyiségi értéke a halála után is hatással van mindazokra, akik őt még életében ismerték, így ezt a hatást oltalmazni kell. (Értelemszerűen az „egyszerű” emberek személyiségének hatása, értéke leszármazóinak néhány generációja után megszűnik, míg az ismert személyiségek hatása akár évszázadokra is elnyúlhat.) Ez a védelem ugyanakkor nem terjeszkedhet túl az elhunyt kegyeleti jogain, csupán azoknak a digitális világban kiterjesztett értelmezését teszi szükségessé.

A hálózatokkal átszőtt világunkban, amikor az elhunyt személy után nem csak holttest és dologi jogilag értelmezhető tárgyak maradnak, hanem személyes adatok nagyobb mennyiségéből álló adathalmaz, vagy abból leképzett online személyiségprofil is, szükséges megfelelően rendelkezni erről, ugyanúgy, ahogy az elhunyt testére vagy hagyatékába tartozó dolgokra vonatkozóan jogrendszerünk szabályokat tartalmaz. A személyes adatok halál utáni védelmére vonatkozó szabályozásnak meg kell teremtenie az összhangot a kegyeleti jogok általi védelem között, valamint a társadalmi érdek között, hogy ne maradjon fenn olyan adathalmaz, amely kezeléséhez már semmilyen jogi érdek nem fűződik.

3. Ha szükséges védelmezni a személyes adatokat, megfelelően biztosított-e ez a jogvédelem a magyar jogrendszerben, különös tekintettel az Infotörvényre?

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság már 2016-ban felismerte, hogy a személyes adatokat az érintett halála után is meghatározott védelemben kell részesíteni, ennek nyomán az Infotörvény 2018-as módosításával a magyar jogalkotó csatlakozott az európai szinten fejlett szabályozáshoz, amennyiben kimondta, hogy az információs önrendelkezési jog a halál utáni időpontra is kiterjed, valamint ilyen rendelkezés hiányában felállított egy jogi szabályrendszert a jogok gyakorlására vonatkozóan, ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy elhunyt személyek számára adatvédelmi jogot biztosított volna a szabályozás. A jogalkotónak nem volt könnyű dolga, mivel ezzel a szabályozással gyakorlatilag egy olyan jogviszonyt emelt be a törvénybe, ami magán viseli az információs önrendelkezési jog és a kegyeleti jogok sajátosságait, s amely nem tartozik az adatvédelmi jog hatálya alá – figyelemmel arra a tényre, hogy a személyes adatok érintettje csak élő,

természetes személy lehet. Az Infotörvény egyébiránt túl is terjeszkedett a NAIH által 2016-ban megfogalmazott követelményeken, nem csak az online térben megjelenő, hozzájáruláson alapuló adatkezelések vonatkozásában teremtve meg a törvényi jogalapot a hozzátartozók vagy meghatalmazottak eljárásához, hanem minden személyes adatkezelésre kiterjesztve, bármely jogalapon is történt az elhunyt életében.

Véleményem szerint ugyanakkor azért, hogy az információs önrendelkezés biztosítását a törvény az adatkezelők feladatkörébe utalja, és nem teremt meg a hatósági háttérrel egy közhiteles nyilvántartás keretében, a jogosultak jogérvényesítési lehetőségei megnehezülnek, előfordulhat, hogy az elhunyt akaratát végre sem lehet hajtani, a nyilatkozatról való tudomással bírás hiányában. Ezt kiküszöbölendő egy közhiteles hatósági nyilvántartás, amelynek az adattartalma a hagyatéki eljárásban is relevanciával bírna, megfelelően biztosítaná az összhangot az adatok jogi sorsának rendezésére vonatkozó társadalmi érdek, az elhunyt információs önrendelkezése és az örökösök jogi érdekei között.

4. Az Infotörvényben szereplő védelem adatvédelmi szabályozást valósít meg vagy egy sajátos kegyeleti jogot konstruál? Szükség van-e a kegyeleti jogi szabályok adatvédelmi tárgyú kiegészítésére, vagy az Infotörvény megfelelően rendezi-e a kérdést?

Meglátásom szerint mivel a személyes adatok érintettje csak élő, természetes személy lehet, az Infotörvényben szereplő szabályok egy sajátos kegyeleti jogot konstruálnak. Ez a konstrukció nagyban hasonlít a szerzői jogban megvalósuló védelemhez.

Az Infotörvény vonatkozó szakasza nem mondja ki az elhunyt érintett adatvédelmi jogainak halál esetére történő megszűnését, az „elhaltat életében megillető jogok gyakorlása”⁵²⁵ szófordulat arra enged következtetni, hogy alany nélküli jogok keretében egy sajátos kegyeleti jogról van szó, és még véletlenül sem tekinti úgy a törvény, hogy az elhunytat halála után is megilletné a jogosultság, a „halott ember joga” paradoxona⁵²⁶ így kiküszöbölésre került. Fontos leszögezni ugyanakkor, hogy a sajátos kegyeleti jog terjedelme szűkebb körű, mint az elhunytat még életében megillető jogosultság.

⁵²⁵ 2011. évi CXII. törvény 25. § (1) – (2) bek.

⁵²⁶ Gyenge Anikó: A szerzői jog metamorfózisai és az editio princeps jogintézménye (MJ, 2003/11., 649-657. o.)

Mivel a szerzői jogból ismert sajátos kegyeleti jogi konstrukció is az ágazati, általánoshoz képest speciális törvényben szerepel, véleményem szerint a Ptk.-ban foglalt kegyeleti szabályok adatvédelmi tárgyú kiegészítése szükségtelen, megfelelő védelmet hozhat létre az Infotörvény vonatkozó szakasza. Szükséges azonban az Infotörvényt és egyéb jogszabályokat (különös tekintettel a hagyatéki eljárásról szóló törvényt) kiegészíteni, hogy a Ptk. szabályaival összhangban rendezhessék a digitális hagyatékok sorsát, mivel a kérdés tisztán adatvédelmi szempontú megközelítése nem biztosít elegendő gyakorlati védelmet.

5. Kell-e európai szintű szabályozás az elhunyt személyek személyes adatainak védelmére vonatkozóan, vagy elegendő a tagállami szabályozás? Ha új, közös szabályozás szükséges, milyen tartalommal?

Az adatkezelések és az információs társadalom nem ismer államhatárokat – ezért volt szükség már a 95/46/EK Irányelvben a jogrendszerek harmonizációjára, majd a globalizáció kiteljesülése után ezért vált égető kérdéssé, hogy egy az egész Európai Unióban közvetlen hatállyal alkalmazandó jogszabály jöjjön létre, amelyet a GDPR valósított meg végül. Mivel az elhunyt személyek adatkezelései is többségében határon átívelők (ide értve a nemzetközi web2.0 szolgáltatókat, felhőszolgáltatást, közösségi médiát, stb.), szükség lenne egy egységes európai szabályozásra. Az új közös szabályozásban meglátásom szerint a Franciaországban alkalmazandó szabályokat kellene alkalmazni, legalább a magyar törvényből ismert öt éves jogérvényesítő határidőn belül, de indokolt lenne akár Izlandi példára 10 éves időtartamra is kiterjeszteni a védelmi időt.

Meglátásom szerint a kérdés tagállami rendezése nem jelenthet megfelelő védelmet, hiába akár az egyes törvények extraterritoriális hatálya⁵²⁷, mivel az adatkezelők sokszor határokon átnyúló tevékenységet végeznek és a szétaprózottság csak jogbizonytalanságot eredményez. Az egyes jelenleg hatályban lévő tagállami szabályozásokat közelítve, megfelelő kompromisszumot létrehozva közöttük szükség lenne egy egész Európában, közvetlen hatállyal alkalmazandó szabályozásra – akár a GDPR szabályainak módosításával – amely megnyugtatóan rendezné az elhunytak személyes adatainak sorsát, biztosítva a megfelelő önrendelkezést számukra, valamint rendelkezés hiányában is kiszámítható jogi környezetet teremtene mind az adatkezelők, mind az örökösök, gyászolók részére. Szükség lenne a GDPR módosítására hogy harmonizálja és biztosítsa a konzisztenciát a teljes unióban,

⁵²⁷ 2011. évi CXII. törvény 2. §

továbbá az általános és különös, szektor-specifikus adatvédelmi szabályokat is közös nevezőre hozza.

V. SZABÁLYOZÁSI JAVASLAT

I.

Bár a kontinentális jogrendszer által biztosított személyiségvédelem a személyiség minden aspektusát védi, a személyiséggel való vagyoni értelemben vett önrendelkezés jogát nem, vagy nem megfelelően teremti meg. A személyhez fűződő jogok vagyoni elemeinek kifejezett elismerését – konkrét pozitív, kizárólagos engedélyezési jog formájában – feltehetőleg az hátráltatja, hogy számos kontinentális jogrendszerben a személyhez fűződő jogok tradicionálisan eszmei érdekeket védenek és ez az eredet mind a mai napig meghatározó az e jogokról való jogi gondolkodás és jogfelfogás szempontjából. Célszerű lehetne azonban – ahogy ezt egyes külföldi jogrendszerek is teszik - megteremteni a személyiségi jogok vagyoni elemeinek forgalmát lehetővé tevő engedélyezési jogot.⁵²⁸

A merchandising jelenleg a magyar jogrendszerben egyedül a Sporttörvényben szerepel arculat-átviteli szerződésként, amely azonban kizárólag a sportolóknak teremti meg a jogi lehetőséget, hogy ellenérték fejében nevüket, képmásukat, [...] illetve a sporttevékenységgel összefüggő más eszmei javakat felhasználásra másnak átengedhessék⁵²⁹. Indokolt lenne ezt a lehetőséget nem csak sportolóknak, hanem az irodalom, tudomány, művészet egyéb kiemelkedő szereplőinek, valamint akár az átlagembernek is megteremteni.

Erre tekintettel a Polgári Törvénykönyvnek a személyiségi jogokra vonatkozó részét meglátásom szerint az alábbiak szerint lenne szükséges kiegészíteni:

2:51. § [A személyiségjegyek kereskedelmi felhasználása]

(1) A személyiségjegyek – így különösen név, képmás, hangfelvétel, aláírás vagy bármely más személyes jellemző – kereskedelmi felhasználására kizárólag a jogosult engedélyével kerülhet sor, e törvény kötetmi jogi rendelkezéseit szem előtt tartva.

⁵²⁸ Stump Krisztina: Egyes személyiségi jogok – vagyoni jogok? , <https://core.ac.uk/download/pdf/159317915.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.), 553.o.

⁵²⁹ 2004. évi I. törvény 35. §

(2) *Elhunyt személy személyiségjegyeinek kereskedelmi felhasználására az elhunyt hozzátartozóinak vagy az elhunyt által meghatalmazott személy engedélye alapján kerülhet sor. A kereskedelmi felhasználásra vonatkozó olyan szerződés, amely az elhunyt kegyeleti jogait sérti, semmis.*

A legjobb megoldás, ha az elhunyt személy személyiségjegyeinek kereskedelmi felhasználásáról azok a személyek dönthetnek, akik az elhunythoz életében feltehetőleg közel álltak, vagy akiket erre a feladatra az elhunyt még életében kifejezetten kijelölt.⁵³⁰

II.

Bár az Infotörvény európai viszonylatban kiemelkedően haladó szellemiségben alkotta meg a személyes adatok halál utáni védelmének lehetőségét kiemelve az önrendelkezés szerepét, a központosított hatósági háttérrel nem teremtette meg az önrendelkezési nyilatkozatok kezelésére vonatkozóan, azt az adatkezelők feladatába utalta, amely azonban szétválasztja a védelmet. Ezzel gyakorlatilag az Infotörvény jogszabályba foglalta azt a védelmet, amelyet egyes magán adatkezelők már korábban is biztosítottak.

Az Infotörvény 25. §-ának kiegészítse - a francia modellhez hasonlóan -, a központosított védelem létrehozása és a kegyeleti jogosultak köréhez igazítása érdekében ezért az alábbiak szerint javasolt:

25. § (1) Az érintett halálát követő öt éven belül a 14. § b)-e) pontjában, illetve - az általános adatvédelmi rendelet hatálya alá tartozó adatkezelési műveletek esetén - az általános adatvédelmi rendelet 15-18. és 21. cikkében meghatározott, az elhaltat életében megillető jogokat az érintett által arra ügyintézési rendelkezéssel, illetve közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban foglalt nyilatkozattal - ha az érintett több nyilatkozatot tett, a későbbi időpontban tett nyilatkozattal - meghatalmazott személy jogosult érvényesíteni. Az

⁵³⁰ Stump Kriszina: A személyhez fűződő jogok vagyoni elemeinek védelme: a „right of publicity” az Amerikai Egyesült Államok jogában, https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/35657/Jogi_tan_2012_2_Stump_Krisztina_p_399-412.pdf;jsessionid=BAC56D6DF5D8E651754F99CF2AB182A9?sequence=1 (letöltés dátuma: 2021. február 20.) 409. o.

érintett által tett nyilatkozatokat az erre a célra törvény által létrehozott hatóság/szervezet tartja nyilván. A nyilvántartás közhiteles.

III.

Szükséges lenne továbbá az Infotörvény szerinti eljárásra jogosultak körét a kegyeleti jogosultak köréhez igazítani, mivel meglátásom szerint a törvény rendelkezése egy sajátos kegyeleti jogot konstruál.

Az Infotörvény 25. §-ának kiegészítse a kegyeleti jogosultak köréhez igazítása érdekében ezért az alábbiak szerint javasolt:

(2) Ha az érintett nem tett az (1) bekezdésnek megfelelő jognyilatkozatot, a Polgári Törvénykönyv szerinti közeli hozzátartozója vagy akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített, annak hiányában is jogosult a 14. § c) pontjában, az általános adatvédelmi rendelet hatálya alá tartozó adatkezelési műveletek esetén az általános adatvédelmi rendelet 16. és 21. cikkében, valamint - ha az adatkezelés már az érintett életében is jogellenes volt vagy az adatkezelés célja az érintett halálával megszűnt - a 14. § d) és e) pontjában, az általános adatvédelmi rendelet hatálya alá tartozó adatkezelési műveletek esetén az általános adatvédelmi rendelet 17. és 18. cikkében meghatározott, az elhaltat életében megillető jogokat érvényesíteni az érintett halálát követő öt éven belül. Az érintett jogainak e bekezdés szerinti érvényesítésére az a közeli hozzátartozó vagy végrendeleti juttatott jogosult, aki ezen jogosultságát elsőként gyakorolja. Az érintett jogainak e bekezdés szerinti érvényesítése során a közeli hozzátartozó a többi közeli hozzátartozóval együttműködve köteles eljárni és e jogosultságot gyakorolni.

(3) Az érintett jogait az (1) vagy (2) bekezdés alapján érvényesítő személyt e jogok érvényesítése - így különösen az adatkezelővel szembeni, valamint a Hatóság, illetve bíróság előtti eljárás - során az e törvény által az érintett részére megállapított jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik.

(4) Az érintett jogait az (1) vagy (2) bekezdés alapján érvényesítő személy az érintett halálának tényét és idejét halotti anyakönyvi kivonattal vagy bírósági határozattal, valamint saját személyazonosságát - és a (2) bekezdés szerinti esetben közeli hozzátartozói minőségét - közokirattal igazolja.

(5) Az adatkezelő kérelemre tájékoztatja az érintett Polgári Törvénykönyv szerinti közeli hozzátartozóját vagy akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített az (1), illetve (2) bekezdés alapján megtett intézkedésekről, kivéve, ha azt az érintett az (1) bekezdésben meghatározott nyilatkozatában megtiltotta.

Az Infotörvényben szereplő védelem sajátos kegyeleti jogot konstruál, a kegyeleti jogok Ptk.-beli szabályainak kiegészítésére ugyanakkor véleményem szerint nincs szükség, mivel a *lex specialis derogat legi generali* jogelv alapján a különös jogszabály, az Infotörvény hatékonyabban tudja ellátni a védelmet a kérdéskörben.

IV.

A hagyatéki eljárásról szóló törvény 118. §-ának kiegészítése is indokolt lehet, amennyiben a közhiteles nyilvántartás létrehozására sor kerül, az alábbiak szerint:

118. § (7) A jegyző és a közjegyző az örökhatározó információs önrendelkezési nyilatkozatának megállapítása és végrehajtása, valamint az abban foglalt örökölhető javak megállapítása céljából adatot igényelhet a hatóság/szervezet által vezetett közhiteles nyilvántartásból.

Napjainkban a felhasználók elképesztő mértékű adathalmazt, digitális nyomot hagynak maguk után, amely nem maradhat a „levegőben lógva”. Meglátásom szerint a digitális hagyatéki jogi sorsának rendezéséhez szükséges lenne a hagyatéki eljárásban figyelembe venni azt, első sorban az elhunyt még életében tett önrendelkezési nyilatkozatának végrehajtásával, ennek hiányában pedig a kegyeleti jogosultak rendelkezése szerint, biztosítva ezzel a vagyoni értékkel bíró hagyatékelemek átszállását, valamint a személyes jellemzőkkel bíró elemek megőrzését vagy törlését.

Célszerű lenne továbbá a polgári jogi végintézkedés és az adatvédelmi törvényben foglalt önrendelkezési nyilatkozat jogi relációját rendezni, az esetlegesen felmerülő összeütközések elkerülése érdekében.

V.

Mivel a digitalizáció és a globalizáció nem ismer határokat, ezért az adatvédelemnek egységesnek és szilárdnak kell lennie.⁵³¹ Meglátásom szerint napjainkban, amikor az adatkezelők határokon átnyúló tevékenységet folytatnak, szükséges lenne egy európai szintű szabályozásra az elhunyt személyek személyes adatainak védelmére vonatkozóan, amit sajnálatos módon jelenleg a GDPR nem teremt meg. Egy esetleges új, közös szabályozásnak mindenképpen a tagállami sajátosságokat szem előtt tartva, a legmagasabb szintű védelmet kell megvalósítania, az Európai Unió tagállamaiban közvetlen hatállyal alkalmazandó, rendeleti formában. Meglátásom szerint a hatályos francia és magyar szabályozáshoz hasonló, esetlegesen azt kibővítő, az előző pontokban szövegszerűen is javasolt szabályozás megfelelően tudná biztosítani az adatalanyok információs önrendelkezési jogát és személyes adataik védelméhez fűződő jogait és szabadságait.

⁵³¹ Tóth Fanni: A GDPR-ról - különös tekintettel a könyvtárakra és levéltárakra (Debreceni Jogi Műhely, 2018./1-2.)

VI. SUMMARY OF THE DISSERTATION

Legal protection of personal data relating to personality, in particular certain aspects of post-mortem privacy

by Petra dr. Schubauer

The dissertation deals in the first section with the development of the legal regulation of data protection, with history of privacy and with the personality-rights origin. The second section presents the legal issues of post-mortem privacy and digital legacy by analysing the Hungarian and international legal literature. Regulations on the subject of various legal systems are also presented.

The post-mortem privacy and digital legacy because of its complexity can not be considered uniformly. The elements of the digital legacy which can be considered as property, are regulated by the law of succession. The personal elements of the digital legacy are regulated by the right in memoriam and data protection laws. In the current Hungarian legal system the amendment of Act no. CXII. of 2011. on the Right of Informational Self-Determination brought the post-mortem privacy in regulation, in addition to the right to respect for the deceased which provides legal protection against violation of the memory of a deceased person.

At the end of the dissertation some regulatory proposal can be found with the aim to reform the current legal system, so the will of the deceased people can be respected and the legal destiny of the digital legacy can be settled as well. According to the findings of the dissertation, it is essential to:

- I. amend the Act No. V. of 2013. on the Civil Code with the institution of the right of publicity

- II. amend the Act no. CXII. of 2011. on the Right of Informational Self-Determination with an official public register, which contains the persons' declaration of will in case of post-mortem privacy
- III. amend the Act no. CXII. of 2011. on the Right of Informational Self-Determination to create the consistency with the right in memoriam regulated in Act No. V. of 2013. on the Civil Code
- IV. amend the regulation of probate proceeding with regard to procedural issues of digital legacy
- V. establish a common legal rules in the European Union, with appropriate amendments to the Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council (GDPR).

VII. FORRÁSJEGYZÉK

SZAKIRODALOM

1. Alexin Zoltán: A szektorális adatvédelmi jog áttekintése (Infokommunikáció és Jog, 2011/42., 28-29. o.)
2. Alexin Zoltán: Adatvédelmi törvényünk - kisebb hibákkal (Infokommunikáció és Jog, 2010/38., 104-109. o.)
3. Bakos-Kovács Kitti: A közösségi portálokon elkövetett egyes személyiségi jogsértések, http://acta.bibl.u-szeged.hu/53956/1/juridpol_081_039-052.pdf
(letöltés dátuma: 2020. október 26.)
4. Bakos-Kovács Kitti: Magánélet a hálózat csapdájában – a „személyiségprofilok” jogi értékelése, 102-118. o. IN Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Budapest, 2017.
5. Balás P. Elemér: A személyiségi jogok. In. Szladits Károly (szerk.): Magyar Magánjog I. Általános rész. Személyi jog, Grill Kiadó, Budapest, 1941,
6. Balogh Zsolt György – Kiss Attila – Polyák Gábor – Szádeczky Tamás – Szőke Gergely László: Technológia a jog szolgálatában? – Kísérletek az adatvédelem területén, Pro Futuro, 2014., 4. évf. 1. sz.
7. Balogh Zsolt György: Adatvédelem és információszabadság, Fundamentum, VIII. évfolyam, E-infoszabadság, <http://fundamentum.hu/sites/default/files/04-4-04.pdf>
(letöltés dátuma: 2020. szeptember 24.)

8. Balogh Zsolt: Az emberi méltóság: jogi absztrakció vagy alanyi jog (Iustum Aequum Salutaet, 2010/4., 35-44. o.)
9. Bándy Krisztina: Személyhez fűződő személyiség? ArsBoni, <https://arsboni.hu/szemelyhez-fuzodo-szemelyiseg/> (letöltés dátuma: 2021. július 3.)
10. Barzó Tímea – Halász Csenge: Elmosódott magánélet? A privátszféra érvényesülése és határai az online közösségi térben, https://www.mjsz.unimiskolc.hu/files/10856/5_barzohalasz_t%C3%B6rdelt.pdf (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)
11. Bayer Judit: Kísérletek a személyiségi jogsértések szabályozására (Állam – és Jogtudomány, 2005/3-4., 197-216. o.)
12. Békesi Nóra: A temetkezési jog magánjogi vetülete IN: Jog és Állam 6., A temetkezéssel kapcsolatos szabályozás tudományos konferencia, Károli Gáspár Református Egyetem Állam – és Jogtudományi Kar, Budapest, 2005.
13. Béky Ágnes Enikő: A személyiségvédelem aktuális kérdései (Debreceni Jogi Műhely, 2007/2.)
14. Besenyei Lajos – Bíró György: Személyek Joga, Novotni Kiadó, Miskolc, 2010.
15. Boóc Ádám: A dologi jog legfontosabb technológiai jogi kérdései, új technológiák joga és a dologi jog, IN: A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2020.
16. Boóc Ádám: Az online szerződéskötés magánjogi problémái IN: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Egyes modern technológiák etikai, jogi és szabályozási kihívásai, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2018.
17. Boóc Ádám: Comments On Some Important and Current Problems of the Law of Succession in Hungary – Considering Historical Aspects, Journal on European History of Law, Vol. 11/2020. No. 2.

18. Boóc Ádám: Észrevételek az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez nemzetközi magánjogi szempontból, Polgári Jogi Kodifikáció 3.sz., 2008.
19. Boóc Ádám: Észrevételek Magyarország új Polgári Törvénykönyvéhez – a gyakorló ügyvéd szemszögéből, <https://ptk2013.hu/szakcikkek/booc-adam-eszrevetelek-magyarorszag-uj-polgari-torvenykonyvehez-a-gyakorlo-ugyved-szemszogebo/1739> (letöltés dátuma: 2020. október 15.)
20. Boóc Ádám: Megjegyzések a magyar öröklési jog néhány lényeges és aktuális problémájához, Budapest Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet ; 2019.
21. Boóc Ádám: Robotautókkal, közösségi taxikkal és kereskedelmi drónokkal kapcsolatos felelősségi kérdések IN: Tóth András (szerk.): Technológiai jog – Új globális technológiák jogi kihívásai, Patrocinium kiadó, Budapest, 2016.
22. Boóc Ádám: Technológiai kihívások a polgári jogban, különös tekintettel az öröklési jogra IN: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Technológiai kihívások az egyes jogterületeken, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2018.
23. Bölskei Krisztián: GDPR Kézikönyv 2.0, Vezinfó Kiadó és Tanácsadó Kft., Budapest, 2019.
24. Buday-Sántha Andrea: „Minek nevezzetek” – Az információs jogok jelene és jövőbeli szabályozási kihívásai, Jura. A Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja 25. évf. 1. sz. (2019.)
25. Buzás Andrea: Az utolsó bejegyzés: gyászmunka és digitális hagyaték a közösségi médiában, http://www.mediakutato.hu/cikk/2012_04_tel/02_digitalis_hagyatek (letöltés dátuma: 2016. november 16.)
26. Buzás Péter – Péterfalvi Attila – Révész Balázs (szerk.): Magyarázat a GDPR-ról, Complex

27. Cseh Gergely: A közösségi portálok árnyoldalai (Infokommunikáció és Jog, 2013/2., 90-95. o.)
28. Csehi Zoltán – Koltay András – Navratyil Zoltán (szerk.): A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban, Wolters Kluwer Complex Kiadó, Budapest, 2014.
29. Csiky András, Jambrik Gergely: Online szolgáltatások átruházásával kapcsolatos adatvédelmi kérdések és a követeléskezeléssel kapcsolatos adatkezelés (Infokommunikáció és Jog, 2014/3., 138-141. o.)
30. Csink Lóránt: Önrendelkezés és lelkiismereti szabadság, valamint az egyházak szerepe a temetkezésben IN Jog és Állam 6., A temetkezéssel kapcsolatos szabályozás tudományos konferencia, Károli Gáspár Református Egyetem Állam – és Jogtudományi Kar, Budapest, 2005.
31. Domokos N. Márton: Az EU új adatvédelmi szabályozásának várható következményei a gyakorlatban (Infokommunikáció és Jog, 2013/2., 61-66. o.)
32. Ellen Alderman – Caroline Kennedy: Magánéletünk védelmében, Eötvös József Kiadó, Budapest, 2004.
33. Eszteri Dániel – Péterfalvi Attila: A személyes adatok büntetőjogi védelme Magyarországon és a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság kapcsolódó gyakorlata IN: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017.
34. Eszteri Dániel: Az anarchisták pénze vagy a jövő fizetőeszköze? (A Bitcoin nevű virtuális fizetőeszkörről), Jura. A Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja 18.évf. 2.sz., 2012.
35. Eszteri Dániel: Egy Bitcoinnal elkövetett vagyon elleni bűncselekmény és az ahhoz kapcsolódó egyes jogi kérdések, Infokommunikáció és Jog, 14. évf. 1. sz., 2017.

36. F. Kiss Gabriella: A halál arcai. A halál jogfogalma* (Állam – és Jogtudomány, 2019/2., 3-27. o.)
37. Fábrián Ferenc: Előadásvázlatok az öröklési jog köréből, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2014.
38. Ferenczy Endre: Az adatvédelem külföldi szabályozása (Jogtudományi Közlöny, 2010/3., 135-146. o.)
39. Ferenczy Endre: Az információs társadalom és az Európai unió adatvédelmi szabályozása (Állam – és Jogtudomány, 2012/2-3., 261-292. o.)
40. Fézer Tamás: A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban, HVGOrac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2011.
41. Fézer Tamás: A privátszféra polgári jogi védelmének alapkérdései (Debreceni Jogi Műhely, 2014/1-2.)
42. Fézer Tamás: Gondolatok az erkölcsi károkhoz kapcsolódó hozzátartozói igények megengedhetőségéről (Debreceni Jogi Műhely, 2005/3.)
43. Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül, Budapest, 2017., online elérhető: http://www.eltereader.hu/media/2018/04/Gorog_Menyhard_Koltay_Szemelyiseg_READER.pdf (letöltés dátuma: 2020. október 10.)
44. Görög Márta: A kegyeleti jog és a nem vagyoni kártérítés, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008.
45. Görög Márta: A kegyeleti jog gyakorlásának jogosultjairól és az érvényesíthetőség időbeli korlátairól, Polgári Jogi Kodifikáció, VII. évfolyam 3. szám, 2005.
46. Görög Márta: A képmáshoz és hangfelvételhez való jog védelmének fejlődéstörténete és a jogosultat megillető „rendelkezési jog” gyökere, 253-268. o.,

- IN: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Budapest, 2017.
47. Görög Márta: A személyiség védelme a becsület és a jóhírnév vonatkozásában IN: Csehi Zoltán – Koltay András – Navratyil Zoltán (szerk.): A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban, Wolters Kluwer Complex Kiadó, Budapest, 2014.
48. Görög Márta: A személyiségi értékek posthumus védelme, Gondolatok a nem vagyoni kártérítés iránti igény jogutódlása körében, http://doktori.bibl.u-szeged.hu/5243/1/2005_gorog_marta.pdf (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.)
49. Görög Márta: Az elhunyt szerzőhöz kapcsolódó (személyhez fűződő) szerzői jogról Polgári Jogi Kodifikáció, 2005/4-5., 38-42. o., online elérhető: <https://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/gorog-marta-az-elhunyt-szerzohoz-kapcsolodo-szemelyhez-fuzodo-szerzoi-jogrol-pjk-20054-5-38-42-o/333> (letöltés dátuma: 2020. október 15.)
50. Görög Márta: Gondolatok a merchandising jelentéstartalmához, egyes típusaihoz, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. (116.) évfolyam 3. szám, 2011. június, <https://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/201103-pdf/02.pdf> (letöltés dátuma: 2021. február 20.)
51. Görög Márta: Gondolatok a személyiség magánjogi védelme körében IN: Menyhárd Attila, Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk): Személy és személyiség a jogban , Wolters Kluwer kiadó, Budapest, 2016.
52. Grad-Gyenge Anikó: Szerzői jog és házassági vagyonyjog, Családi Jog, 2017/4. 1-7.o., online elérhető: <https://ptk2013.hu/szakcikkek/grad-gyenge-aniko-szerzoi-jog-es-hazassagi-vagyonjog-csj-20174-1-7-o/6522> (letöltés dátuma: 2020. október 15.)

53. Gubicz Flóra Anna: Fényképek az interneten, avagy a fényképek világhálón való megjelenéséhez köthető szerzői jogi problémák (Infokommunikáció és Jog, 2017. Különszám, 17-24. o.)
54. Gyenge Anikó: A szerzői jog metamorfózisai és az editio princeps jogintézménye (Magyar Jog, 2003/11., 649-657. o.)
55. Halász Bálint: Az adatvédelem hálójában (Infokommunikáció és Jog, 2011/42., 30-31. o.)
56. Hanti Péter: Kommentár az egészségügyi adatvédelmi törvényhez, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2013.
57. Haraszti Viktor: Adatvédelem és nyilvánosság – Szemelvények a személyes adatok védelme és a levéltári kutatás, nyilvánosság konfliktusai köréből, Levéltári Szemle 68. évf. 3. sz., online elérhető: https://epa.oszk.hu/03000/03048/00011/pdf/EPA03048_leveltari_2018_03_005-026.pdf (letöltés dátuma: 2021. február 18.)
58. Harkai István: A képmáshoz fűződő jog (Right of Publicity) szerzői jogi gyökerei, <https://copy21.com/2017/12/a-kepmashoz-fuzodo-jog-right-of-publicity-szerzoi-jogi-gyokerei/> (letöltés dátuma: 2021. február 20.)
59. Harmathy Attila: Az Európai Unió alapjogi chartája és a nemzetközi jogalkalmazás* (Állam – és Jogtudomány, 2009/3., 273-291. o.)
60. Havasi Péter: A személyek polgári jogi védelmére vonatkozó szabályozás kritikai elemzése, javaslat az új szabályozásra (Polgári Jogi Kodifikáció, 2002/1., 10-18. o.)
61. Horváth Dóra, Vajkai András: Az információs társadalom pillérei /3. rész/ (Infokommunikáció és Jog, 2008/2., 85-87. o.)
62. Imre Melinda: A kegyeleti jog egyes aspektusai, valamint a kegyeleti jogsértések a nem vagyoni kártérítés tükrében (Jogtudományi Közlöny, 2005/6., 287-294. o.)

63. Jobbágyi Gábor: Az ember és az emberi személyiség az új Polgári Törvénykönyvben (Jogtudományi Közlöny, 2000/7-8., 257-263. o.)
64. Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog, Szent István Társulat Kiadó, Budapest, 2012.
65. Jóri András - Soós Andrea Klára: Adatvédelmi jog, Magyar és európai szabályozás, HVGOrac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016.
66. Jóri András – Soós Andrea Klára – Bártfai Zsolt – Hári Anita: A GDPR Magyarázata, HVGOrac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2018.
67. Jóri András: Adatvédelem és információszabadság, Fundamentum, VIII. évfolyam, E-infoszabadság, <http://fundamentum.hu/sites/default/files/04-4-04.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 24.)
68. Jóri András: Adatvédelmi kézikönyv, Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
69. Jóri András: Az adatvédelemért és az információszabadságért felelős biztos intézményéről, Fundamentum, 2010. 2. szám
70. Jóri András: Az új magyar adatvédelmi törvény elé (Jogtudományi Közlöny, 2003/12., 393-408. o.)
71. Katonáné Soltész Márta: Személyiség és jog, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972.
72. Kecskés László, Körös András, Makai Katalin, Orosz Árpád, Osztoivits András, Petrik Ferenc: Az új Ptk. magyarázata I./VI. , HVGOrac Kiadó, Budapest, 2013.
73. Kecskés László: Polgári jog, A személyek joga, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2007.
74. Kereszty Éva: A halál orvosi és jogi fogalmai (Jogtudományi Közlöny, 2002/9., 386-396. o.)

75. Koltay András: A közéleti szereplők hírnév- és becsületvédelmének elemei az Európai Unió államaiban (Magyar Jog, 2013/10., 577-587. o.)
76. Koltay András: A közéleti szereplők hírnévvédelme a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában (Jogtudományi Közlöny, 2008/2., 94-103. o.)
77. Koltay András: Az "általános személyiségi jog" nyomában - kísérlet a méltóság, becsület, jóhírnév fogalmi elhatárolására (Magyar Jog, 2017/10., 602-612. o.)
78. Kommentár az 1949. évi XX. törvényhez
79. Kommentár az Alaptörvényhez
80. Landi Balázs: Az emberi méltóság, mint polgári jogi személyiségi jog az emberi élet ellenében, sőt azon is túl? Gondolatok a halál és a kegyeleti jog kapcsán (Iustum Aequum Salutare, 2020/2., 59-70. o.)
81. Lenkovics Barnabás – Székely László: A személyi jog vázlata, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2000.
82. Lukács Adrienn: Míg a halál el nem választ, <https://arsboni.hu/mig-a-halal-el-nem-valaszt/> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)
83. Majtényi László távozó adatvédelmi biztossal Tóth Gábor Attila beszélget: A társadalom kezd elfordulni a jogállami forradalom eszméitől, Fundamentum, 2001. 2. szám
84. Menyhárd Attila, Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk): Személy és személyiség a jogban , Wolters Kluwer kiadó, Budapest, 2016.
85. Menyhárd Attila: A magánélet védelme az Emberi Jogi Bíróság Gyakorlatában 50-64.o. IN Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Budapest, 2017.

86. Menyhárd Attila: A magánélethez való jog a szólás- és médiaszabadság tükrében IN: Csehi Zoltán – Koltay András – Navratyil Zoltán (szerk.): A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban, Wolters Kluwer Complex Kiadó, Budapest, 2014.
87. Menyhárd Attila: A magánélethez való jog elméleti alapjai, In Medias Res, III. évfolyam 2. szám, 2014/2.
88. Menyhárd Attila: Forgalomképes személyiség? IN: Menyhárd Attila, Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.): Személy és személyiség a jogban , Wolters Kluwer kiadó, Budapest, 2016.
89. Meszlény Artúr: A Polgári Törvénykönyv szocializálása, IN: Gyomai Zsigmond (szerk.): A Jogállam könyvtára, 1918.
90. Meszlény Artúr: Személyjog és vagyonjog az új polgári perrendtartásban. Budapest, 1912.
91. Michael Griffin: Diana hercegnő esete a sajtóval, IN: Sajtószabadság és személyiségi jogok, Alapjogi bíráskodás I., AduPrint Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 1998.
92. Németh Szabolcs: A közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelőssége – rendszertani elemzés (I. rész), Infokommunikáció és Jog, 2019/ I. (72.)
93. Németh Szabolcs: A közösségi oldalak szolgáltatóinak jogi felelőssége. Rendszertani elemzés (II. rész) (Infokommunikáció és Jog, 2019/2., 29-36. o.)
94. Németh Szabolcs: Online adataink jogi sorsa a halál után, http://mtmi.hu/dokumentum/724/Nemeth_Szabolcs_dolgozat.pdf (letöltés dátuma: 2016. november 16.)
95. Németh Szabolcs: PrintScreen - Pillanatfelvétel a közösségi oldalak jogi szabályozásának kihívásairól és aktuális fejleményeiről (Infokommunikáció és Jog, 2017/2., 83-86. o.)

96. Németh Szabolcs: Talán eltűnök hirtelen, <http://arsboni.hu/tlan-eltunok-hirtelen-online-adataink-jogi-sorsa-a-halal-utan/> (letöltés dátuma: 2016. november 16.)
97. Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság ajánlása az online adatok halál utáni sorsáról https://www.naih.hu/files/Ajanlas_online-adatok-halal-utani-sorsarol.pdf (letöltés dátuma: 2020. október 26.)
98. Nochta Tibor: A személyiségi jogok magánjogi szankciós védettségéről (Magyar Jog, 2018/1., 1-8. o.)
99. Osztovits András (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja, I. kötet, Opten Informatikai Kft. kiadó, Budapest, 2014.
100. Pádár Henrietta: Az online személyiségi jogsértések a bírói gyakorlatban (Debreceni Jogi Műhely, 2015/3-4.)
101. Pataki Gábor – Szőke Gergely László: Az online személyiségprofilok jelentősége – régi és új kihívások, Infokommunikáció és Jog, XVI. évfolyam, 69. szám, 63-70.o.
102. Pataki Gábor Zsolt: Új technológiai kihívások az EU jogalkotásában, IN: Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Technológiai kihívások az egyes jogterületeken, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2018.
103. Péterfalvi Attila – Osztopáni Krisztián: A személyes adatok magánjogi védelme a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság gyakorlatában, 389-403. o., IN: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Budapest, 2017.
104. Péterfalvi Attila (szerk.) : Adatvédelem és információszabadság a mindennapokban, HVGOrac Lap- és Könyvkiadó Kft. , Budapest, 2012.

105. Péterfalvi Attila, Adatvédelmi biztos: Közlemény a Blikk című napilap 2004.01.27-ei számában megjelent Fehér Miklós válogatott labdarúgó tragikus haláláról tudósító cikkel kapcsolatban, <https://www.jogiforum.hu/hirek/10073> (letöltés dátuma: 2020. október 17.)
106. Péterfalvi Attila, Révész Balázs, Buzás Péter (szerk.) : Magyarázat a GDPR-ról, Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2018.
107. Péterfalvi Attila: Személyiségi jogok - adatvédelem - információszabadság (Magyar Jog, 2014/9., 486-489. o.)
108. Petrik Ferenc (szerk.): A személyiség jogi védelme, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992.
109. Petrik Ferenc: A nem vagyoni kár megtérítése védelmében (Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/1., 6-8. o.)
110. Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme és a sajtó-helyreigazítás, HVGOrac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2001.
111. Petrik Ferenc: Személy vagy személyiség. Az új Ptk. személyiségi jogi rendelkezései (Jogtudományi Közlöny, 2011/5., 269-277. o.)
112. Pogácsás Anett: Az alkotó ember személyiségvédelmének sajátos szerzői jogi kérdései, 235-252.o. IN: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül, Budapest, 2017.
113. Polefkó Patrik: Barátok és bizonytalanságok közt /5. rész/ (Infokommunikáció és Jog, 2011/44., 109-110. o.)
114. Polefkó Patrik: Barátok és bizonytalanságok közt, avagy a közösségi oldalakról adatvédelmi szemszögből /1. rész/ (Infokommunikáció és Jog, 2010/38., 110-112. o.)

115. Polefkó Patrik: Barátok és bizonytalanságok közt, avagy a közösségi oldalakról adatvédelmi szempontból /2. rész/ (Infokommunikáció és Jog, 2010/40., 174-175. o.)
116. Polefkó Patrik: Barátok és bizonytalanságok közt, avagy a közösségi oldalakról adatvédelmi szempontból /3. rész/ (Infokommunikáció és Jog, 2010/41., 209-211. o.)
117. Polefkó Patrik: Barátok és bizonytalanságok közt, avagy a közösségi oldalakról adatvédelmi szempontból /4. rész/ (Infokommunikáció és Jog, 2011/42., 25-26. o.)
118. Rajnai Anna: Lépést tud-e tartani az adatvédelem a globalizációval? Az Európai Unió új adatvédelmi rendelettervezete, *Ars Boni* 2. évf. 3. sz. (2014.)
119. Rédling Beáta: Digitális kor – digitális hagyaték, *Közjegyzők Közlönye*, 2020/2.
120. Sajó András: A társadalmi tényező a magánéletben - a "magánülethez való jog" (private life) genealógiája (*Állam- és Jogtudomány*, 2017/4., 92-105. o.)
121. Sándor István: A képmáshoz való jog és a sérelemdíj bírósági gyakorlatának tendenciái, *Belügyi Szemle*, 2020/4. sz. 53-69. o.
122. Sándor István: *Előadásvázlatok a személyek jogából*, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2014.
123. Sári János – Somody Bernadette: *Alapjogok*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008.,
124. Sarkady Ildikó – Grad-Gyenge Anikó: A média-értéklánc szerzői jogi vonatkozásai, *Médiatudományi Intézet*, 2012, 80-81.o., online elérhető: <http://mek.oszk.hu/13000/13068/13068.pdf> (letöltés dátuma: 2020. október 15.)

125. Sárközy Tamás: Személy és személyiségvédelem IN: Menyhárd Attila, Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk): Személy és személyiség a jogban , Wolters Kluwer kiadó, Budapest, 2016.
126. Schultz Márton: A személyiségi jog vagyoni értékminőségének elvi és dogmatikai alapjai, különös tekintettel a névjogra, Szeged, 2020, <http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/10406/1/SCHULTZ DISS 2020.pdf> (letöltés dátuma: 2021. július 3.)
127. Schultz Márton: Gondolatok a személyiségi jogok generálklauzulájáról és az emberi méltóságról (Magyar Jog 2016/12., 685-697. o.)
128. Schultz Márton: Valós alakok megjelenítése a szerzői művekben: névortalom, életképtalom vagy a magánszféra oltalma? Jogösszehasonlítás a magánszféra védelmének elméleti és gyakorlati kérdéseiről, 65-82. o. IN Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Budapest, 2017.
129. Sepsi Tibor: GDPR útikalauz adatkezelőknek, Wolters Kluwer, Budapest, 2019.
130. Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983.
131. Stricz Walter Roland: A jogszerű adatkezelés a GDPR rendelet után* (Debreceni Jogi Műhely, 2019/3-4.)
132. Strihó Krisztina: A merchandising szerződés jogrendszeren belüli helye, jogforrási háttere (Debreceni Jogi Műhely, 2011/2., 45-50. o.)
133. Stump Kriszina: A személyhez fűződő jogok vagyoni elemeinek védelme: a „right of publicity” az Amerikai Egyesült Államok jogában, https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/35657/Jogi_tan_2012_2_Stump

[Krisztina p. 399-](#)

[412.pdf;jsessionid=BAC56D6DF5D8E651754F99CF2AB182A9?sequence=1](#)

(letöltés dátuma: 2021. február 20.)

134. Stump Krisztina: A személyhez fűződő jogok vagyoni vonatkozásai – új fejlemények <https://core.ac.uk/download/pdf/159317864.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.)
135. Stump Krisztina: Egyes személyiségi jogok – vagyoni jogok? , <https://core.ac.uk/download/pdf/159317915.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 23.)
136. Szabó Máté Dániel: Hogyan érdemes gondolkodni adatvédelemről és információszabadságról?, Fundamentum, 2007. 1. szám
137. Székely Iván: Adatvédelem és információszabadság, Fundamentum, VIII. évfolyam, E-infoszabadság, <http://fundamentum.hu/sites/default/files/04-4-04.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 24.)
138. Székely László: A magánszféra védelme az ombudsmani gyakorlatban, 180-206. o., IN Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Budapest, 2017.
139. Székely László: A személyiségi jogok „érdem szerinti elosztásáról”, Jogtudományi Közlöny, 1985.
140. Székely László: A személyiségi jogok hazai elmélete, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011.
141. Sziklay Júlia: Az információs jogok kialakulása, fejlődése és társadalmi hatása, <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/sziklay-julia/sziklay-julia-vedes-ertekezes.pdf> (letöltés dátuma: 2021. július 3.) Budapest, 2011

142. Szőke Gergely László: Az adatvédelem szabályozásának történeti áttekintése, Infokommunikáció és Jog, 2013/3. (56.)
143. Szőke Gergely László: Az európai adatvédelmi jog megújítása, tendenciák és lehetőségek az önszabályozás területén, HVGOrac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2015.
144. Sztoján Krisztina: Bismarcktól Tiger Woodsig: a személyiség kereskedelmi értéke, <https://arsboni.hu/bismarcktol-tiger-woodsiga-szemelyiseg-kereskedelmi-erteke-2/> (letöltés dátuma: 2020. október 15.)
145. Szűcs Péter: Személyes adatok a halál után, https://itcafe.hu/cikk/naih_ajanlas_online_jogok_elhunytak/szemelyes_adatok_a_halal_utan.html (letöltés dátuma: 2016. november 16.)
146. Takó Sándor: Az emberi képmás filmalkotási és filmterjesztési célú felhasználásának személyiségi jogi vonatkozásai IN: Görög Márta - Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): A személyiség és védelme, Az Alaptörvény VI. cikkének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül, Budapest, 2017.
147. Tarr György: A szerv- és szövetátültetés mint az élet és halál különleges kérdése (Magyar Jog, 2004/3., 161-166. o.)
148. Tattay Levente: A közszereplők képmásának védelme (Magyar Jog, 2007/4., 211-222. o.)
149. Tattay Levente: A merchandising, a szellemi alkotások jogának interdiszciplináris területe (Magyar Jog, 2010/2., 84-93. o.)
150. Tomasoovszky Edit: Szellemi tulajdon - vagy mégsem? (JK, 2016/10., 519-526. o.)
151. Tóth Fanni: A GDPR-ról - különös tekintettel a könyvtárakra és levéltárakra (Debreceni Jogi Műhely, 2018/1-2.)

152. Törő Károly: A személyiségvédelem buktatói, Jogtudományi Közlöny, XLI. évfolyam, 10. szám
153. Törő Károly: Hiányosságok és ellentmondások a személyiségvédelemben, Jogtudományi Közlöny, 1986.
154. Törő Károly: Kegyeleti jog, Jogtudományi Közlöny, 1972., Budapest, XXVII. évfolyam
155. Törő Károly: Polgári jogunk szabályozási rendszerének néhány elméleti és gyakorlati kérdése, Jogtudományi Közlöny, 1972., Budapest, XXVII. évfolyam 11. szám.
156. Törő Károly: Személyiségvédelem a polgári jogban, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979.
157. Vékás Lajos: Az új Ptk. koncepciójának bevezető része, (Polgári Jogi Kodifikáció, 2001/6. 3-8. o.)
158. Zakariás Kinga: Az általános személyiségi jog a német Szövetségi Alkotmánybíróság gyakorlatában (Jogtudományi Közlöny, 2013/2., 73-87. o.)
159. Zavodnyik József: Az általános adatvédelmi rendelet biztosítók általi alkalmazásának egyes kérdései, Biztosítás és kockázat, 5. évfolyam 2. szám,
160. Zlinszky János: A kegyelet magánjogi kérdései - személyi jog, vagyoni jog, és kötelezettség (Polgári Jogi Kodifikáció, 2005/2., 12-15. o.)
161. Zódi Zsolt: Jog és jogtudomány a Big Data korában (Állam- és Jogtudomány, 2017/1., 95-114. o.)

1. 2/1990. (II. 18.) AB határozat
2. 8/1990. (IV. 23.) AB határozat
3. 11/1990. (V. 1.) AB határozat
4. 23/1990. (X. 31.) AB határozat
5. 20/1990. (X. 4.) AB határozat
6. 15/1991. (IV. 13.) AB határozat
7. 16/1991. (IV. 13.) AB határozat
8. 46/1991. (IX. 10.) AB határozat
9. 57/1991. (XI. 8.) AB határozat
10. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat
11. 74/1992. (XII. 28.) AB határozat
12. 34/1994. (VI. 24.) AB határozat
13. 29/1994. (V. 20.) AB határozat
14. 34/1994. (VI. 24.) AB határozat
15. 56/1994. (XI. 10.) AB határozat
16. 20/1997. (III. 19.) AB határozat
17. 22/2004. (VI. 19.) AB határozat
18. 36/2005. (X. 5.) AB határozat
19. 17/2014. (V. 30.) AB határozat
20. 32/2013. (XI. 22.) AB határozat
21. BH2020. 10.
22. BH2018. 331.
23. BH2018. 221.
24. BH2014. 301.

25. BH2004. 103.
26. BH2002. 261.
27. BH2002. 89.
28. BH2001. 61.
29. BH1999. 402.
30. BH1997. 525.
31. BH1984. 352.
32. BH1984. 352.
33. BH1995. 87.
34. BH1995. 632.
35. BH2002. 52.
36. BH2002. 89.
37. BH1976. 492.
38. BH1976. 310.
39. BH1996. 250.
40. BDT2021. 4311.
41. BDT2019. 4000.
42. BDT2015. 3243.
43. BDT2013. 2941.
44. BDT2012. 2766.
45. BDT2009. 1939.
46. BDT2008. 1899.
47. BDT2016. 3441.
48. BDT2007/1682.
49. BDT2007/1663.

50. BDT2009/2126.
51. BDT 2008/1899.
52. BDT2021. 4311.
53. PJD2019. 22.
54. PJD2018. 21.
55. PJD2017. 16.
56. PJD2017. 2.
57. PJD2017. 1.
58. PJD2020. 1.
59. Debreceni Ítéltábla Pf. I. 20.621/2013/6. szám.
60. LB Pf. IV. 20.663/1991.
61. LB Pfv. IV.22.194/1995.
62. LB Pfv. IV.22.427/1999.
63. EBH2004. 1022.
64. EBH2002. 626.
65. BH2005. 247.
66. BH2002. 262.
67. BH2001. 467.
68. BH2000. 242.
69. BH1999. 355.
70. BH1998. 330.
71. BH1997. 525.
72. BH1997. 435.
73. BH1997. 218.
74. BH1996. 250.

75. BH1995. 633.
76. BH1990. 375.
77. (475/K/1998) ABI 1999.
78. (33/A/1995) ABI 1997.
79. Adatvédelmi Irányelv 29. cikke szerint létrehozott Adatvédelmi Munkacsoport személyes adat fogalmáról szóló 4/2007. számú véleménye
80. Az Európai Unió Bírósága ítélezési gyakorlatáról szakpolitikai tájékoztató - A személyes adatok védelméről,
https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-10/fiche_thematique_-_donnees_personnelles_-_hu.pdf (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)
81. Az Adatvédelmi biztos éves beszámolója,
<http://abi.atlatszo.hu/index.php?menu=beszamolok/1995-96/IV/A/18> (letöltés dátuma: 2020. október 17.)
82. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2018. évi tevékenységéről <https://www.naih.hu/files/Beszamolo-2018-MR.PDF> (letöltés dátuma: 2021. február 13.)
83. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2019. évi tevékenységéről https://www.naih.hu/files/NAIH_beszamolo_2019.pdf (letöltés dátuma: 2021. február 13.)
84. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság Beszámolója a 2020. évi tevékenységéről <https://www.naih.hu/ev-es-beszamolok> (letöltés dátuma: 2021. augusztus 10.)

JOGSZABÁLYOK

1. Az Európai Parlament és Tanács (EU) 2016/679 Rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet), az Európai Unió Hivatalos Lapja 4.5.2016., L 119/1, p. 1-88.
2. Az Európai Parlament és Tanács 95/46/EK Irányelve a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról
3. Magyarország Alaptörvénye
4. 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya
5. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
6. 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről
7. 1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról
8. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és információszabadságról
9. 1995. évi LXVI. törvény a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről
10. Indoklás az Információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvényhez
11. Indoklás a magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvényhez
12. 2018. évi LIII. törvény a magánélet védelméről
13. 2014. évi LXVI. törvény a biztosítási tevékenységről
14. 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

15. 1997. évi XLVII. törvény az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről
16. 2010. évi XXXVIII. törvény a hagyatéki eljárásról
17. 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról
18. 1999. évi XLIII. törvény a temetőkről és a temetkezésről
19. 2010. évi I. törvény az anyakönyvi eljárásról
20. 2004. évi I. törvény a sportról
21. 18/1998. (XII. 27.) EüM rendelet az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a szerv- és szövetátültetésre, valamint -tárolásra és egyes kórszövetteni vizsgálatokra vonatkozó rendelkezései végrehajtásáról
22. Európai Unió Alapjogi Chartája (2016/C 202/2)
23. 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről
24. Emberi Jogok Európai Egyezménye, 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

KÜLFÖLDI SZAKIRODALOM

1. Asta Tūbaitė-Stalauskienė: Data Protection Post-mortem, International Comparative Jurisprudence, Vol. 4. No. 2., 2018, <https://www3.mruni.eu/ojs/international-comparative-jurisprudence/article/view/4922> (letöltés dátuma: 2021. február 3.)

2. Cara Curtis: Dead Facebook users could outnumber the living by 2069, <https://thenextweb.com/socialmedia/2019/04/29/dead-facebook-users-could-outnumber-the-living-by-2069/> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)
3. Charles MacLean: Katz on a Hot Tin Roof: The Reasonable Expectation of Privacy Doctrine is Rudderless in the Digital Age, Unless Congress Continually Resets the Privacy Bar, Albany Law Journal of Science and Technology, Vol. 24, No. 1, 2014. 57. o., online elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2374389
4. Damien McCalling: Dealing with digital death, 2013, <https://blog.oup.com/2013/10/dealing-with-digital-death/> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)
5. Damien McCalling: Facebook after death: an evolving policy in a social network, <https://academic.oup.com/ijlit/article/22/2/107/800684> (letöltés dátuma: 2021. február 17.)
6. Digitaler Nachlass: Was passiert mit den Daten nach meinem Tod? <https://www.datenschutzbeauftragter-info.de/digitaler-nachlass-passiert-mit-den-daten-nach-meinem-tod/> (letöltés dátuma: 2020. április 5.)
7. Edina Harbinja (2017) Post-mortem privacy 2.0: theory, law, and technology, International Review of Law, Computers & Technology, 31:1, 26-42, online elérhető: <https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080%2F13600869.2017.1275116> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)
8. Edina Harbinja, Henry Pearce: Your data will never die, but you will: A comparative analysis of US and UK post-mortem data donation frameworks, Computer Law & Security Review, Vol. 36, April 2020, online elérhető:

- <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S026736492030008X> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)
9. Edina Harbinja: Digital Inheritance: The UK Country Report, https://uhra.herts.ac.uk/bitstream/handle/2299/22634/UK_Edina_Harbinja_131120_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)
10. Edwards L., Harbinja E. (2013) “What Happens to My Facebook Profile When I Die?”: Legal Issues Around Transmission of Digital Assets on Death. In: Maciel C., Pereira V. (eds) Digital Legacy and Interaction. Human–Computer Interaction Series. Springer, Cham, online elérhető: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-01631-3_7 (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)
11. Gianclaudio Malgieri: R.I.P.: Rest in Privacy or Rest in (Quasi-)Property? – Personal data protection of deceased data subjects between theoretical scenarios and national solutions, IN: Data Protection and Privacy: The Internet of Bodies, edited by Ronald Leenes, Rosamunde van Brackel, Serge Gutwirth & Paul De Hert (Brussels, Hart, 2018) p. 300-320. , online elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3185249 (letöltés dátuma: 2020. szeptember 20.)
12. Harbinja, Edina, Book Chapter: The ‘New(ish)’ Property, Informational Bodies and Postmortality (November 29, 2019). Maggi Savin-Baden and Victoria Mason-Robbie, eds, Digital Afterlife : Death Matters in a Digital Age, Taylor and Francis Ltd, Forthcoming , online elérhető: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3495512> (letöltés dátuma: 2020. október 1.)

13. Immanuel Kant: The Metaphysics of Morals, Cambridge University Press, 1996,
<https://books.google.hu/books?id=GcEmAAAQBAJ&pg=PT82&lpg=PT82&dq=Kant+bona+fama+defuncti&source=bl&ots=1iQcvHomy6&sig=ACfU3U2EZIDptOuFavePU3SDZpVR5mcMXQ&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKewjntiM4ILsAhXvoosKHUGEAiYQ6AEwBXoECAEQAO#v=onepage&q=Kant%20bona%20fama%20defuncti&f=false> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 26.)
14. J. C. Buitelaar: Post-mortem privacy and informational self-determination, *Ethics and Information Technology*, 129-142. (2017.), online elérhető:
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10676-017-9421-9> (letöltés dátuma: 2020. október 18.)
15. Jennifer Rotham: The Inalienable Right of Publicity, University of Pennsylvania Carey Law School,
https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3443&context=faculty_scholarship , (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)
16. Kirsten Rabe Smolensky (2009) "Rights of the Dead," *Hofstra Law Review*: Vol. 37: Iss. 3 , Article 4., online elérhető:
<https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/hlr/vol37/iss3/4/> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)
17. Loek Essers: Online life after death faces legal uncertainty,
<https://www.computerworld.com/article/2492074/online-life-after-death-faces-legal-uncertainty.html> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)
18. Louise Merzeau: Les données post mortem, *Hermès, La Revue*, 2009/1. No. 53.,
<https://www.cairn.info/journal-hermes-la-revue-2009-1-page-30.htm> (letöltés dátuma: 2020. február 5.)

19. Marshall Leaffer: The Right of Publicity: A Comparative Perspective, <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1467&context=facpub> (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)
20. Melville B. Nimmer: The Right of Publicity, <https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2595&context=lcp> (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)
21. Melissa B. Jacoby – Diane Leenheer Zimmerman: Foreclosing on Fame: Exploring the Uncharted Boundaries of the Right of Publicity, 2002, https://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1145&context=faculty_publications (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)
22. Natasha Chu: Protecting Privacy after Death, Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property, Vol.13, Iss.2, Article 8, online elérhető: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1240&context=njtip> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)
23. Peter L. Fetcher – Edward L. Rubin: The Descendibility of the Right of Publicity: Is there Commercial Life after Death? The Yale Law Journal, 1980, <https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.com/&httpsredir=1&article=6609&context=ylij> (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)
24. Peter Winn: Katz and the Origins of the „Reasonable Expectation of Privacy” Test, <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/mcglr40&div=4&id=&page=>
25. Rebecca G. Cummings: The case against access to descendants’ e-mail: Password protection as an exercise of the right to destroy,

- <https://core.ac.uk/download/pdf/76346666.pdf> (letöltés dátuma: 2020. szeptember 30.)
26. Rebecca Tushnet: A Mask that Eats into the Face: Images of the Right of Publicity, 2015,
<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/cjla38&div=11&id=&page=> (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)
27. Roberta Rosenthal Kwall: The Right of Publicity vs. the First Amendment: A Property and Liability Rule Analysis,
<https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1637&context=ilj> , (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)
28. Samuel D. Warren – Louis D. Brandeis : The Right to Privacy, Harvard Law Review, Vol. 4. No. 5. (Dec. 15., 1890), pp. 193-220,
<https://www.cs.cornell.edu/~shmat/courses/cs5436/warren-brandeis.pdf> (letöltés dátuma: 2021. január 22.)
29. Shannon M. Oltmann: Katz out of the Bag: The Broader Privacy Ramifications of Using Facebook,
https://www.academia.edu/17314667/Katz_out_of_the_bag_The_broader_privacy_ramifications_of_using_Facebook
30. Sheldon W. Halpern: The Right of Publicity: Commercial Exploitation of the Associative Value of Personality, Vanderbilt Law Review,
<https://scholarship.law.vanderbilt.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2722&context=vlr> , (letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

31. Tim Becker: Verstorbenenendaten und die DSGVO,
https://www.anwalt.de/rechtstipps/verstorbenenendaten-und-die-dsgvo_155692.html
(letöltés dátuma: 2020. október 19.)
32. Victoria Oloni: Life after death – Data protection rights of deceased persons,
<https://aanoip.org/life-after-death-data-protection-rights-of-deceased-persons/>
(letöltés dátuma: 2020. szeptember 28.)

KÜLFÖLDI JOGFORRÁSOK

1. Bundesgerichtshof III. ZR 183/17 (Nr. 115/201)
2. Loi n° 78-17 du 6 janvier 1978 relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés
3. Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Österreich
4. Gesamte Rechtsvorschrift für Datenschutzgesetz, Österreich
5. Bürgerliches Gesetzbuch, Deutschland
6. Bundesdatenschutzgesetz, Deutschland
7. Zivilgesetzbuch, Schweiz
8. Bundesgesetz über den Datenschutz, Schweiz
9. Eidgenössischer Datenschutz- und Öffentlichkeitsbeauftragter (EDÖB), Digitales Erbe
https://www.edoeb.admin.ch/edoeb/de/home/datenschutz/Internet_und_Computer/online_dienste/digitales-erbe.html
10. Danish Data Protection Act No. 502 of 23 May 2018
11. Bulgarian Personal Data Protection Act - In force as from 1 January 2002
12. Italian Personal Data Protection Code Legislative Decree no. 196 of 30 June 2003

13. Icelandic Act on the Protection of Privacy as regards the Processing of Personal Data,
No. 77/2000
14. Estonian Personal Data Protection Act - Passed 12.12.2018
15. **Personal Data Protection Act of the Republic of Slovenia**

EGYÉB FORRÁSOK

1. Bird&Bird GDPR tracker, <https://www.twobirds.com/en/in-focus/general-data-protection-regulation/gdpr-tracker/deceased-persons> (letöltés dátuma: 2020. október 15.)
2. Európai adatvédelmi jogi kézikönyv, European Union Agency for Fundamental Rights, Luxembourg, 2014, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/af9d0b3f-82be-11e5-b8b7-01aa75ed71a1/language-hu> (letöltés dátuma: 2021. február 3.)
3. White&Case GDPR Guide to National Implementation, <https://www.whitecase.com/search/all/deceased%20data%20protection> (letöltés dátuma: 2020. október 19.)
4. Los Angeles Times - How 'Toy Story 4' and Pixar keep Don Rickles' legacy alive two years after his death <https://www.latimes.com/entertainment/la-et-toy-story-4-don-rickles-mr-potato-head-rex-20190619-story.html> (letöltés dátuma: 2020. október 17.)
5. <https://uproxx.com/movies/furious-7-vfx-paul-walker-scenes/> (letöltés dátuma: 2020. október 20.)

6. Robert Johnson – Vivian McCann – Philip Zimbardo: Pszichológia mindenkinek 3., Libri Könyvkiadó Kft., Budapest, 2020.
7. The top 20 valuable Facebook statistics <https://zephoria.com/top-15-valuable-facebook-statistics/> (letöltés dátuma: 2021. január 17.)
8. https://www.facebook.com/help/103897939701143?helpref=faq_content (letöltés dátuma: 2020. március 29.)
9. <https://www.facebook.com/help/1568013990080948> (letöltés dátuma: 2020. március 29.)
10. <https://support.google.com/accounts/troubleshooter/6357590?hl=hu#ts=6357650> (letöltés dátuma: 2021. január 28.)
11. <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/contact-twitter-about-a-deceased-family-members-account> (letöltés dátuma: 2021. január 28.)
12. <https://help.instagram.com/264154560391256/> (letöltés dátuma: 2021. január 28.)
13. French Digital Republic Law – right to privacy, <https://www.dreyfus.fr/en/2017/02/21/part-3-french-digital-republic-law-right-to-privacy/> (letöltés dátuma: 2021. január 10.)
14. Mort numérique: peut-on demander l’effacement des information d’une personne décédée? <https://www.cnil.fr/fr/mort-numerique-effacement-informations-personne-decedee> (letöltés dátuma: 2021. február 5.)
15. Datenschutz nach dem Tod: DSGVO- Rechte für Angehörige? <https://www.dr-datenschutz.de/datenschutz-nach-dem-tod-dsgvo-rechte-fuer-angehoerige/> (letöltés dátuma: 2021. február 5.)
16. The Radicati Group Inc., A technology market research firm, Email statistics report 2018-2020, <https://exse.eyewated.com/fls/1617d4475c5d28d7.pdf> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)

17. Daily time spent on social networking by internet users worldwide from 2012 to 2020
<https://www.statista.com/statistics/433871/daily-social-media-usage-worldwide/>
(letöltés dátuma: 2021. február 14.)
18. Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Az elektronikus hírközlési piac fogyasztóinak vizsgálata, Internetes felmérés, 2019.,
https://nmhh.hu/dokumentum/212534/internet_2019_tanulmany.pdf (letöltés dátuma: 2021. február 14.)
19. Brian Dean: Social network usage & growth statistics: How many people use social media in 2021? <https://backlinko.com/social-media-users#how-many-people-use-social-media> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)
20. Mennyire környezetszennyező az adat?
<https://rackforest.com/2019/10/14/mennyire-kornyezetszennyezo-az-adat/> (letöltés dátuma: 2021. február 14.)
21. How to prepare your digital estate plan? <https://www.usbank.com/wealth-management/financial-perspectives/trust-and-estate-planning/digital-estate-plan.html> (letöltés dátuma: 2021. február 17.)
22. Cornell Law School, Legal Information Institute: Expectation of privacy,
https://www.law.cornell.edu/wex/expectation_of_privacy (letöltés dátuma: 2021. július 3.)
23. Polgári Jogi Kodifikáció, VII. évfolyam 3. szám
24. Charles S. Carver – Michael F. Scheier: Személyiségpszichológia, Osiris Kiadó, Budapest, 2011.
25. David Peck – David Whitlow: Személyiségelméletek, Gondolat Kiadó, 1983.
26. Gordon W. Allport: A személyiség alakulása, Gondolat Kiadó, 1980.
27. Gordon W. Allport: A személyiség alakulása, Gondolat Kiadó, Budapest, 1985.

28. Hellmuth Benesch: Atlasz pszichológia, Athenaeum Kiadó Kft. 1999.
29. Keményné dr. Pálffy Katalin: Bevezetés a pszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998.
30. Sigmund Freud művei: Újabb előadások a lélekelemzésről, Filum Kiadó, 1999.
31. Ranschburg Jenő: Személyiség típusok,
https://www.szepi.hu/irodalom/pedagogia/tped_014.html (letöltés dátuma: 2021. augusztus 10.)

VIII. PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

A disszertációhoz kapcsolódó publikációk

1. Schubauer, Petra: Digitális élet a halál után - avagy az online személyes adatok polgári jogi és adatvédelmi jogi megítélése az adatalany halála után, *Jogalkotás és jogalkalmazás a XXI. század Európájában*, pp. 40-50., 10 p., (2018)
2. Schubauer, Petra: Információs önrendelkezés a halál után hatályos jogunkban, avagy a post-mortem privacy, *ArsBoni*, VIII. évfolyam, 2020/3-4., pp. 74-80., 7 p. (2021)
3. Schubauer, Petra: A digitális hagyaték egyes szabályozási kihívásai, különös tekintettel az adatvédelmi aspektusokra, *ProFuturo*, 11. évfolyam 1. szám (2021)
4. Schubauer, Petra: A post-mortem privacy biztosításának nemzetközi megoldásai, *Infokommunikáció és Jog*, 76. sz., XVII. évfolyam (2021)
5. Schubauer, Petra: Az adatvédelem és a magánszféra többszintű szabályozási kihívásai, *megjelenés alatt* (2021)

Egyéb publikációk

1. Schubauer, Petra: New Trends in the International Data Transfer - Cooperation of the EU and the USA after the Schrems Decision, *Часопис Національного університету "Острозька академія"* 2016. No.1 (13), pp. 1-12., 12 p. (2016)
2. Schubauer, Petra: A Safe Harbor Program adatvédelmi problémái az Európai Unió Bírósága döntésének tükrében, *TÁRSADALOM ÉS HONVÉDELEM* 2016/2., pp. 147-155. , 9 p. (2016)

3. Schubauer, Petra: Adatvédelem vagy biztonság?, MAGYAR RENDÉSZET 2016/1. pp. 141-146., 6 p. (2016)
4. Schubauer, Petra: Mennyire biztonságos az új biztonságos kikötő?, Jogalkotás és jogalkalmazás a XXI. század Európájában, pp. 147-157., 10 p. (2017)
5. Schubauer, Petra: Az elfeledtetéshez való jog az új Adatvédelmi rendelet tükrében, INFOKOMMUNIKÁCIÓ ÉS JOG 2017/2, pp. 87-89., 3 p. (2017)
6. Schubauer, Petra: A Safe Harbor határozat érvénytelenítésének hatása az európai adatvédelmi gyakorlatra, BELÜGYI SZEMLE: A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA (2010-) 2017/2., pp. 88-99., 12 p. (2017)
7. Schubauer, Petra: Az elfeledtetéshez való jog a Google ítélet tükrében, Jog és Állam 22. sz., XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója, pp. 370-378., 8 p. (2018)
8. Schubauer, Petra: Privacy Shield, az új biztonságos kikötő, Jog és Állam 21. sz., XI. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója, pp. 131-141., 8 p. (2018)
9. Schubauer, Petra: Személyes adatok külföldre történő továbbítása, a GDPR égisze alatt In: Boóc, Ádám; Csehi, Zoltán; Homicskó, Árpád Olivér; Szuchy, Róbert (szerk.) : 70 Studia in Honorem Ferenc Fábián, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, pp. 427-434., 8 p. (2019)
10. Schubauer, Petra: Polgári törvénykönyvön kívüli szerződéstípusok In: Boóc, Ádám; Sándor, István (szerk.): Előadásvázlatok a kötelmi jog különös részéből, Budapest, Patrocinium Kiadó, pp. 265-285., 18 p. (2020)

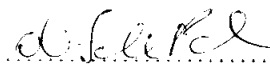
NYILATKOZAT

(Bele kell fűzni a doktori értekezésbe)

Alulírott **dr. Schubauer Petra**, neptun kód: **F14G11** nyilatkozom, hogy állam- és jogtudomány (tudományágban) nincs folyamatban fokozatszerzési eljárásom, illetve fokozatszerzési eljárásra való jelentkezésemet két éven belül nem utasították el, továbbá két éven belül nem volt sikertelenül zárult doktori védésem.

Nyilatkozom tovább, hogy nem állok doktori fokozat visszavonására irányuló eljárás alatt, illetve öt éven belül nem vontak vissza tőlem korábban odaítélt doktori fokozatot.

Dátum: 2021. április 6.

.....

dr. Schubauer Petra

Károli Gáspár Református Egyetem

1053 Budapest, Rózsadombi út 13-15. (Egyetem központosított irodája)
Telefon: +36 1 461 2000, Fax: +36 1 461 2001

NYILATKOZAT

(bele kell fűzni a doktori értekezésbe)

Alulírott **dr. Schubauer Petra** ezennel kijelentem, hogy a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott értekezésem kizárólag saját, önálló munkám eredménye. A benne található – másoktól származó – nyilvánosságra hozott vagy közzé nem tett gondolatok és adatok eredeti leelőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem továbbá, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

E kijelentésemet büntetőjogi felelősségem tudatában tettem.

Budapest, 2021. április 6.

.....

dr. Schubauer Petra